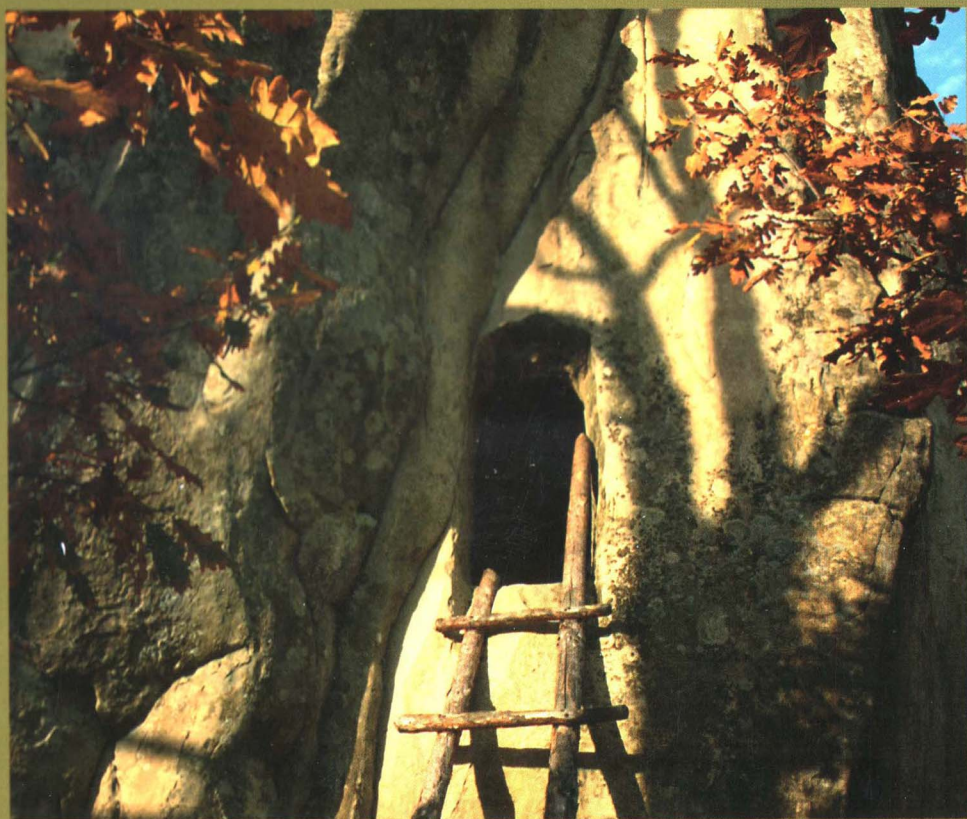

MUZEUL JUDEȚEAN BUZĂU

ANALELE BUZĂULUI

VI

BUZĂU, 2014

ANALELE BUZĂULUI

BULETIN ȘTIINȚIFIC
AL
MUZEULUI JUDEȚEAN BUZĂU

VI

BUZĂU, 2014

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
MUZEULUI JUDEȚEAN BUZĂU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Grigoraș

Mădălina Oprea

Liliana Ciobotaru

Tehnoredactare computerizată: *Liliana Ciobotaru*

Toată corespondența referitoare la buletinul
Analele Buzăului va fi trimisă pe adresa:

Muzeul Județean Buzău,
Bd. Nicolae Bălcescu nr. 50
120360 Buzău

Toute correspondance concernant la
revue **Analele Buzăului** sera adressée à:

Musée départemental du Buzău,
Boul. Nicolae Bălcescu, no. 50
120360 Buzău

Autorilor le revine responsabilitatea pentru conținutul lucrărilor publicate, precum și pentru formele grafice folosite, prescurtări, indicații bibliografice, transliterări etc.

Redacția: MUZEUL JUDEȚEAN BUZĂU,
Bd. N. Bălcescu nr. 50, 120360 Buzău.
Telefon: 0238.710561. Tel/fax: 0238.710638
e-mail: home@muzeubuzau.ro

Imprimat la: **Alpha MDN srl, tipografie&editură**
Buzău, str. Col. Buzoianu nr. 94
Tel./Fax: 0238.721.303
E-mail: alpha@buzau.ro

MUZEUL JUDEȚEAN BUZĂU

ANALELE BUZĂULUI

VI

BUZĂU, 2014

Coperta I: Chilia lui Dionisie Torcătorul, sat Nucu, com Bozioru. Fotografie Mihai MÎNCU
Coperta IV: Biserica „Sfântul Apostol Andrei”, plan fațadă vest.

CUPRINS

ISTORIE

pagina

Alexandru GAIȚĂ <i>Moșnenii curburii și procesele lor V</i>	7
Aurelian DAMIAN <i>Constantin Brâncoveanu sau devenirea omului și/sau/chiar Domnitor întru Sfințenie</i>	46
Daniela LUPU <i>„Părul cu Priceștanie”. Însemnări pe cărți și alte mărturii despre ciumă din județul Buzău (1719-1829)</i>	53
Sorin GEACU <i>Două documente referitoare la mănăstirea Poiana Mărului</i>	72
Ilie MÂNDRICEL <i>Câteva repere turistice. (Comuna Bozioru, județul Buzău)</i>	82
Marius NECULAE <i>1889-1890: Știri din Râmnicu Sărat în Gazeta Săteanului</i>	122
Relu STOICA <i>Un protest al cultivatorilor de pruni (1928)</i>	141
Relu STOICA <i>Un document (1937)</i>	145
Constantin I. STAN <i>Linia fortificată Furu Mare – Racovițeni – Viziru. Bătălia Râmnicului 1916 (contribuții documentare)</i>	153
Viorel GHEORGHE <i>Comandourile sovietice în acțiune în spatele frontului românesc 1941 - 1942</i>	175

Marius Adrian NICOARĂ	
<i>Aeronautica militară regală română sub comandament militar național, în acțiunile de apărare a spațiului aerian național (23 august – 9 septembrie 1944)</i>	202

Iulian NEGOIȚĂ, Paul Iulius NEGOIȚĂ

<i>Biserica „Sfântul Apostol Andrei” din Buzău. Monument de artă religioasă contemporană</i>	225
--	-----

ETNOGRAFIE

Roxana VIȘAN

<i>Ia de Râmnic. Element de bază în costumele populare din zona etnografică de pe Valea Râmnicului</i>	242
--	-----

Angela CRISTINESCU

<i>Cultura materială și spirituală pe Valea Buzăului</i>	246
--	-----

ARTĂ

Rodica Viorica GHEORGHE-TACHE

<i>Prezentarea expoziției de tapiserie contemporană românească organizată la Palatul Parlamentului București</i>	260
--	-----

CONSERVARE

Lucia Maria DUMA

<i>Culori și coloranți</i>	293
----------------------------------	-----

MOȘNENII CURBURII ȘI PROCESELE LOR (V)

Alexandru GAIȚĂ

GALBENU (RS, BZ) Satul, din fostele plase Grădiștea și Râmnicu de Jos, s-a mai numit în trecut Gurguiăț(i), Gălbeneasca sau Galbeni. Au mai fost și înainte unele tranzacții ca acelea din 21 decembrie 1614 sau 25 martie 1634. Un Văsiu și un Voicilă vindeau și ei la 8 iulie 1649. Căpitanul Anton Dragomir Băncescu¹ cu fiii săi Mihalcea și Ionache vindeau Episcopiei partea lor de moșie Gurguiății „ce se numește Galbenul”. Ei cumpăraseră de la boierii Topliceni². În 1838 avea satul exact 93 de familii, iar la 1861 avea în componență cătunele Pântecani și Slobozia lui Bagdat.

GALICEA (RS) Denumirea poate fi cu rădăcinile mai vechi în Oltenia, iar satul de la Slam Râmnic s-a mai numit și Donoaița.

GANȚA (BZ) Vezi Petrăchești

GĂGENI (SAAC, BZ) Cele mai mari probleme se ridică de omonimia localităților și Găgenii nu fac excepție. De cele mai multe ori din documente nu rezultă, cu exactitate, locația sau măcar județul. Se iau în considerare două variante despre numele localității din comuna Săhăteni de astăzi. Prima ar ține de tr. *aghadjik* = domnișor, iar ce dea a doua de țig. *gagio* = om³. În trecut se va veni și cu formele Căgeani, Găgeani sau Găgeni Vintileanca din fosta plasă Tohani a Buzăului. Spre 1503-1554 satul figurează în registrele Brașovului cu două transporturi a doi negustori de aici. Astfel, un Opaț exporta, la 1551, 12 cornute mari pe piața de la Brașov. Hotarul satului era amintit când ceata celor de Șopârliga Țiganului era întărită în 24 octombrie 1614⁴. La peste 40 de moșneni la 27 ianuarie 1619 le întărea vodă Gavrilă Movilă satul „cu tot hotarul (...) și de pretutindeni”⁵. Se mai menționa în document „Și au fost acești oameni toți megiași de la moștenirea lor”. Demersul se datora vecinirii

¹ Căsătorit cu Stana, fiica căpitanului Giurgea Leicoiu de la Vernești.

² Gabriel Cocora, *Episcopul Metodie al Buzăului (2 ianuarie 1741-23 martie 1748)*, în GB, XXIV, 1965, nr. 7-8, p. 675.

³ N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, Ed. Academiei, București, 1963, p. 280.

⁴ DIR, B, XVII/2, p. 332, nr. 295.

⁵ *Ibidem*, XVII/3, p. 309, nr. 277.

silite de sub Mihai Viteazul. Moșnenii vor depune suma de 70.000 de aspri la vistieria domnească răscumpărându-se. În 25 și 30 iunie 1625 din nou era pomenit hotarul la o întărire pentru mănăstirea Menedic⁶. Mai apare satul în 1640 în arhivele de la Radu Vodă. Un Balotă, Ivan și Oprea erau cei care la 3 aprilie 1641 erau reținuți ca vânzători ai unei vii de două pogoane de la Greci⁷. Oprea, Șarba, sora lui Oprea, Mușat, Dragna Albu sunt locuitorii din Tohani care vindeau la 16 mai 1641 părțile lor de aici către Vlad din Istău. Tranzacția se va fi datorat răscumpărării celor de aici de la fiica lui Pătrașcu Vodă, nepoata lui Mihai Viteazul venită din exil. Tranzacția era făcută cu știrea „tuturor fraților și a megiașilor” martori de aici fiind preotul Stoica, Balotă, Albul cu fiul său Petru etc⁸.

Balotă va fi iarăși martor în 29 mai 1642 pentru Vispești⁹. Un Stoian era și el martor la 23 iunie 1642 pentru Brăneștii de Prahova. Alții, nenumiți, erau amintiți la 20 septembrie 1642 pentru Nenciulești – Muscel. În 2 martie 1645 scria un document Radu zet Balotă din Găgeni. La 12 martie același an Voicu Vălulescu din Buzău vindea lui Radu din Găgeni o ocină la Smedești „însă din partea Bojvilei a treia parte de peste tot hotarul din cap până în cap, den apa Buzăului până în hotarul Orcăneștilor”¹⁰. Lui Radu din Vernești îi vindea Pătru Albu de aici în 5 mai 1657 o funie de ocină pentru zece galbeni în sat „partea lui toată, nerămânându-i nimic nevândut”. Se va face mențiunea că între martori se aflau „popa Oprea, Baciul, fiul lui Tatomir, Stancul, fiul lui Stoica, Oprea, cu fratele său, Albul, fiii lui Balotă, Stancul Meișor, Vasilie, fiul lui Lepădat, Beleț cel Mic, nepotul lui Beleț, Ionașco, fiul lui Voico și Oprea, fratele lui Gligorie, toți din Găgeani”.

Doda, fiica lui Radu Budea cu Stancu, soțul ei, vindeau la 19 iunie 1657 către același Radu o jumătate de funie în sat „care i-a fost de zestre de la tatăl ei. Apoi, a cheltuit la moartea acestuia, de l-a pomenit și l-a grijit, ca pe un părinte, plătindu-i și o datorie ce o avea la Udrea sluger din D<oi>cești, ca să-i lucreze 2 pogoane de vie, peste vară. Murind tatăl ei, n-a mai putut lucra via și ea a plătit acel lucru cu 260, bani gata”¹¹. Deși documentul este dat pentru Găgenii de Prahova credem că mai degrabă este vorba de cel de la Buzău. Tot negustorului Radu îi vindea Vlad Mușat o ocină de o jumătate de funie, cu cinci galbeni, având aprobarea moșnenilor la 10 aprilie 1658. Între martorii de

⁶ *Ibidem*, XVII/4, p. 531, nr. 550.

⁷ CDȚR, V, p. 166, rez. 343.

⁸ *Ibidem*, p. 191, rez. 397.

⁹ *Ibidem*, p. 313, rez. 710.

¹⁰ DRH, B, XXX, p. 93, nr. 67.

¹¹ CDȚR, IX, p. 125, rez. 182.

atunci aflându-se Beleț cel Mic, Andrei Stancu, Ion Oprea și alții¹². Satul se afla pe drumul spre Gherghița sau spre nord de cel de la Buzău și Râmnic. În anii 1671, 1735, 1741, 1747, 1780, 1796 și 1803 este din nou amintită localitatea. Ultimul document se datora târgului de Sf. Toma care ținea o săptămână fiind în proprietatea lui Nicolae Brâncoveanu. Preotul Marin Ionescu era cel care solicita, în 1862, să se judece cu moșnenii pentru o moșie de aici¹³. Partea lui Neculai Pâcleanu era aleasă la 18 martie 1869.

GĂGENI (PH) Unele surse duc spre secolul al XVII-lea referitor la prezențe moșnenești¹⁴. În documentul din 20 noiembrie 1604-1609 se amintea de ocina din Dărmănești vândută „De mai înainte vreme de Vișa și Șarba și Stanca și Stan din Găgeni și de Stanca, fiica lui Vlad al lui Chisar biv vel logofăt”¹⁵. Partea de aici a unui Tudor, cumpărată de vornicul Voicu, este menționată în 15 mai 1616¹⁶. În rândul celor desemnați să lămurească situația unor vii ale armașului Ghinea, la 9 ianuarie 1620, se afla și Fera din Găgeni¹⁷. Un moșnean, Stoica, este pomenit în 21 ianuarie 1620 aldămășar fiind pentru preotul Pavel¹⁸. Între cei șase moșneni însărcinați cu o cercetare sunt pomeniți Voicu și Fiera la 4 februarie 1620¹⁹. Se reținea în arhivele de la Mislea o întărire domnească din 3 ianuarie 1621 „să ție Hera, cu feciorii lui moșie în satul Găgeni, județul Prahova, însă din hotar Carageștilor”²⁰.

O ocină de aici era vândută la 6 octombrie 1630 de către un Stoilă către postelnicul Sava din Stăncești „însă pe Dâmbul, pă tot hotarul satului Găgeni a șasea parte (...) și cu știrea tuturor megiașilor și a tuturor vecinilor”²¹. În plasa Telega de la 1831 figura satul când sunt reținuți ca proprietari ai moșiei clucerul Vasile Lipianu și moșnenii.

GĂGENI (SAAC, PH) Radu zet Balotă scria documentul din 28 iulie 1647 când vindea Lupu I. Bâca de la Jugureni. Un document din 27 februarie 1648, pentru Vernești, era scris de Radu, ginerele lui Balotă din Găgenii Saacului. Proprietățile din dealul Găgenilor sunt reținute din 25 martie 1681 și până în 16 septembrie 1766. Frații Dumitrașcu și Goicea Radu la 1657 adevereau mănăstirii Mărgineni pentru muntele Cleșăscul din Prahova pe care

¹² *Ibidem*, p. 228, rez. 402.

¹³ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 16/1862, f. 1.

¹⁴ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, Anexa IX.

¹⁵ DIR, B, XVII/1, p. 147, nr. 149.

¹⁶ *Ibidem*, XVII/3, p. 20, nr. 17.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 456-457, nr. 414.

¹⁸ *Ibidem*, p. 464, nr. 422.

¹⁹ *Ibidem*, p. 471, nr. 429.

²⁰ *Ibidem*, XVII/4, p. 1, nr. 1.

²¹ DRH, B, XXIII, p. 280, nr. 163.

îl vânduseră acesteia cu 4.000 de aspri. Partea lui Pătru Bărtă era vândută la 1658 de Coman cu soția și cu fii către câțiva din Strâmbeni - la Vârful Bobului - pentru suma de 500 de bani. Preotul Dragomir din Târgșor era cel care cumpăra în 12 martie 1659 de la patru frați de aici 15 stânjeni în funia Nănuleștilor având ca hotare Lacu Porcului, Redea Zmeului și Drumul Câmpinei.

Moșnenii în 1659 având în frunte pe uncheșul Voicu cu o puzderie de nepoți vindeau egumenului Mitrofan de la Mărgineni muntele Baiul fără documente pentru că nu le mai aveau. Ca martor pentru Scăeni figura la 10 noiembrie 1683 Nițul sin Beleț din Găgeni. Din 1703 și până în 1706 se înregistrau mai multe tranzacții epoca având un accentuat factor fiscal ce presa moșnenii. Pe la 1740 se înregistra aici o căpitanie cu 50 de mazili și o alta la Mărgineni²². Pentru o moșie se judecau în 14 iunie 1777 postelnicul Ștefan cu mănăstirea Văcărești. Partea mănăstirii va fi hotărnicită la 28 august 1777 de către logofătul Matei Brâncoveanu. În 1780 moșnenii vor vinde lui Scarlat Greceanu.

Conform unei hotărnicii din 1840 vodă Mihai Cehan Racoviță²³ întărise la 14 septembrie 1742 moșia de aici a preotului Preda din Popești care o avea de la unchiul său Nicolache, fiul lui Adam din Stâncești. Alegerea moșiei – „din apa Teleajenului până în drumul Filipeștilor” - se va face la 3 octombrie de biv vel serdarul Pârveu Cantacuzino. La 25 octombrie în prezența moșnenilor, a egumenului de la Mislea și a căpitanului Tănase se definitivau lucrările. Profitând de situație egumenul Antim va trata cu preotul Preda și va cumpăra de la acesta 23 de stânjeni în hotarul Burlăceasca. Intervenea la 6 mai 1746 porunca lui C. Mavrocordat pentru ispravnicul de Saac prin care clăcașii de pe moșia vel clucerului C. Brâncoveanu erau obligați să presteze claca de 12 zile și să achite taxa pentru vinul vândut după nesupunerea de care dăduseră dovadă²⁴. În 18 ianuarie 1760 Sc. Ghica împluternicea proprietarii de moșii de aici să ia câte un zlot pentru dijmă concomitent cu respectarea monopolului băuturilor²⁵. În arhiva mănăstirii Ghighiu²⁶ au mai supraviețuit unele

²² Olga Cicanici, *Informații despre organizarea administrativă la A. C. Ipsilante*, în *Studii*, 19, 1966, nr. 2, p. 355.

²³ Vezi General Mihai Racoviță-Cehan, *Familia Racoviță – Cehan. Genealogie și istorie*, Ed. Academiei, București, 1942.

²⁴ *Documente privind relațiile agrare...*, I, p. 458.

²⁵ Peste zece zile Scarlat Ghica Vodă hotăra ca particularii ce aveau moșii zălogite la turci să le răscumpere „să nu rămâie moșie supt stăpânire de turc”. În urma poruncii se vor ivi tensiuni mai ales în zona Giurgiu; cf. M. M. Alexandrescu –Dersca, *Regimul ...*, p. 95.

²⁶ Lăcaș cu hramul „Izvorul Tămăduirii” care, pe la 1601, era reținut a fi fost ridicat de logofătul Coresi.

documente de la 1714, 1721 și 1780 referitoare la satele Burlăneștii, Carageștii și Coroeștii sunt moșneni de aici²⁷.

GĂGENI (PH) A ținut satul de Băicoi și ajunsese cu numai 44 de locuitori la sfârșitul secolului al XIX-lea.

GĂGENII DE JOS (SAAC, BZ) Despre localitate, acum la comuna Săhăteni, avem menționarea părții diaconesei Neacșa care era hotărnicită de 12 boieri la 1774-1784. De la Gâsceni (Gâșteni) și Moșnenii Brezeni (Frații Brezeni) se ajungea la Găgenii de Jos ca reședință a comunei Vintileanca reținută prin asociație cu sintagma „Acarul Păun” celebră în perioada interbelică, și după aceea, datorită unui accident feroviar. O jalbă din 21 aprilie 1848, a unui părtaș al moșnenilor Șarpe, la hotărnicia efectuată, se înregistra la Buzău. Acesta se arăta nemulțumit nu atât de suprafață, ci de vecinătatea ce îi fusese fixată pe lângă acelea ale mănăstirilor Vintilă Vodă și Limpezeanca din partea cărora nu avea nici o siguranță că nu va fi târât în judecăți²⁸.

Relativ la sentința nr. 29 din 6 iunie 1861 referitoare la hotărnicia moșiilor Voinești, Râioși și Miroși, aflate în proprietatea Episcopiei, este de menționat faptul că Gh. Dăscălescu „obștescul avocat al stabilimentelor publice” chemase în judecată, din partea Episcopiei, mai mulți vecini încă de la 1853. Printre numeroșii reclamați se aflau și moșnenii Călugăreni vecinii moșiilor Râioși și Schiopoiaia, moșnenii Șerpești vecini cu moșia Găgenii de Jos și moșnenii Ciocănești de la moșia Ciocănești. Șerpeștii mai avuseseră parte de o hotărnicie la 16 august 1796, hotărnicie în care se amintea și de aceea din 22 iunie 1783 „făcută de un biv vel armașu Constandin și Constandin Parepa și alții”²⁹. Și în 15 septembrie 1852 Dinu și Dumitrache Șarpe prezentaseră hotărnicia de la 1797 când Ioan Bălăceanu le verificase vecinătatea acesteia cu moșiile Voinești și Găgenii de Sus. Pentru moșia Voinești vor depune mărturie doi locuitori, din satul Voinești, anume Stoica sin Neagu Bicoiu și Dumitru sin Toader plus isprăvnicelul Gh. Vlad. Sub Cuza se reținea aici și moșia Gâșteni închinată către Ierusalim. Episcopia la 6 iunie 1861 solicita autentificarea hotărniciei moșiilor Voinești, Râioși și Miroșani. Vecini celor trei proprietăți erau, între alții, moșnenii Călugăreni, Șerpești și Ciocănești cu moșia lor Ciocănești. Între actele de care se folosisc Episcopia se afla și o copie din 16 august 1796 a unui raport către domnitor „Adeverit de cinstita Caștelarie a documentelor mănăstirești”, raport întocmit de hotărnicii C. Vernescu și Ștefan vătaful de Slănic. Vecinătatea cu moșia Găgenii de Jos unde stăpâneau Șerpeștii, serdarul Vilara și frații Brezeni forma punctul doi al

²⁷ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, p. 131.

²⁸ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 1/1848, f. 33.

²⁹ Ibidem, Hotărnicii, dosar 1/1861, f. 5.

hotărniciei. În 15 septembrie 1852 la fața locului se prezentaseră Dumitrache Șarpe și Dinu Șarpe care aduseseră o carte de hotărnicie din 21 aprilie 1797 efectuată de Ioan Busăceanu. Moșnenii vor fi solicitați să arate hotarele din vestul moșiei Găgenii de Jos spre moșia Voinești. Ei vor merge cu hotarnicul mai întâi la piatra Cândescului „Despărțitoare de moșia Găgeni de Sus din care s-a început a treia trăsură a Găgenilor de Jos”³⁰. Se amintea că de față au mai fost moșnenii Stoica sin Neagu Vechiu (70 de ani), Dumitru sin Toader (45) și Gh. Vlad isprăvnicelu de 40 de ani. Hotarnicul de la 1852, C. Paleologu, va fi cel care va studia semnele moșiei Voinești „Din piatra veche și nestrămutată din locul ei”. El avusese la îndemână și hotărnicia moșiei Lespezilor din 15 noiembrie 1830 a lui Teodor Paladi serdarul și o alta, din 20 ianuarie 1845, făcută de serdarul Gr. Pleșcoianu. Despre vecinătatea cu moșnenii Ciocănești la moșia Voinești (Vintileanca) a schitului Vintilă Vodă, metoh episcopal, se vor pronunța la fața locului aceiași moșneni. Ei vor indica mai întâi „Două pietre alăturate, în capul despre miază noapte de la capul despre apus a moșiei Voinești în depărtare de piatra Cândescului cu stânjeni 136 (...) despre moșia Broșteanca (Brașoveanca) care aceste semne hotare îi ziseră (hotarnicului n.n.) că sunt hotare despărțitoare la capul despre apus al moșiei Voineștilor de către moșia Ciocăneasca”. Despre vecinătatea cu moșia Schiopoia unde stăpâna casa răposatului stolnic N. Urlățeanu, Dim. Cireșeanu și moșnenii Călugăreni se reținea că se învecina la est cu moșia Voinești. Schiopoia se mai hotărnicise la 22 iunie 1743 de către 12 boieri „în care zice că trăsura întâia au făcut-o (...) până în puțul Găbejii din sus de gorganul Țiganului”. Se amintea, vis-à-vis de moșie, și de un hrisov din 5 septembrie 1623 trecut ulterior, și în hotărnicia de la 20 august 1845.

Ing. Lambriu se ocupase la 1859 de hotarul dintre Găgenii de Sus și cei de Jos la cererea lui N. N. Păcleanu care va ajunge la o înțelegere cu frații Brezeni. Ing. Al. Andonescu era autorizat în 1873 să hotărniciască moșia de la Găgenii de Jos stăpânită în indiviziune de frații Ion, George și Vasile Brezeanu, moșneni Brezeni. Vor fi convocați între alți vecini și moșnenii Bădeni care se învecinau spre moșia Cătinele. Unul dintre primele acte prezentate de proprietari a fost originalul hotărniciei efectuate de Ioan Bălăceanu la 21 iulie 1797. Aceasta era rezultatul unui proces dintre șetrăreasa Joița Mărișoia și Neacșa Diaconeasa din Năeni pentru două hotare din moșiile Găgenii de Jos și de Sus³¹. În Găgenii de Sus având parte și egumenul de la mănăstirea Văcărești se va vedea și lăcașul implicat. Moșia mai avusese parte de o hotărnicie a cinci boiernași la 22 iulie 1783 când de față au fost „Atât Mareș șetraru cât și

³⁰ Ibidem, Condici, dosar 2/1861, f. 120.

³¹ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 134/1874-1888, f. 1.

Caloian și Dimache cumpărători, cum și moșnenii bătrâni³², iar actele au fost cercetate de biv vel armașul Constantin și de C. Parepa³³. Dumitrache Șarpe cu devălămșii săi din Breaza solicitau în 1866 redeschiderea dosarului nr. 222/1861 relativ la delimitarea proprietății lor de la Găgenii de Jos. Un număr de 171 de locuitori ajungea să aibă localitatea la 1930, iar la 1941 numărul acestora urcase la 199 în 43 de case.

GĂGENII DE JOS (SAAC, PH) Localitatea din comuna Păulești a ținut de plasa Târgșor. Neagu din Târgșor primea hrisov domnesc în 22 mai 1610 prin care i se recunoștea proprietatea asupra ocinei de la Găgeni a Ancăi „De peste tot hotarul și de peste tot or cât s-ar alege, însă cu locul de vie”³⁴. În 1614, în 24 octombrie la o întărire se menționa hotarul satului³⁵. Mănăstirea Mislea în 15 mai 1616 primea întărire și pentru partea lui Tudor de aici, parte ce fusese cumpărată de vornicul Voicu, pentru 3.000 de aspri, care, la rându-i, o donase lăcașului „Ca să-i fie de pomenire în veci”³⁶.

Moșnenii Radu Robu, Vlad Armeanul, Stoica, Necșat, Teodor și mulți alții aveau parte de întărire domnească specificându-se, expres, în 27 ianuarie 1619, „Și au fost acești oameni toți megieși de la moștenirea lor”³⁷. Chestiunea se lega de tulburata epocă a domniei lui Mihai Viteazul când acesta cotropise „Multe sate, pe care le-a vecinit cu sila”³⁸. Domnitorul Gavrilă Movilă va preciza că „și am văzut domnia mea că acești oameni n-au fost niciodată vecini, ci le-a făcut Mihail voevod cotropire și i-a vecinit cu sila. Apoi, întru aceasta, domnia mea le-am dat lor slobozenie, ca să aducă toți aspri câți le-a dat Mihail voevod, la vistieria domniei mele, să se răscumpere de la domnia

³² Ibidem, dosar 134/1874, f. 37.

³³ Ibidem, Condiri, dosar 2/1861, f. 2.

³⁴ DIR, B, XVII/1, pp. 471-473, nr. 418.

³⁵ Ibidem, XVII/2, p. 332, nr. 295.

³⁶ Ibidem, XVII/3, pp. 19-22, nr. 17.

³⁷ Ibidem, pp. 308-310, nr. 277.

³⁸ Ar mai fi de reținut și alte cazuri de moșneni cnezi care s-au vândut vecini „de bună voie” în vremea domnitorului Mihai Viteazul sau mai înainte. Astfel, în mai 1626 referitor la cei din satul Tâncăbești se scria că „*Ei au fost toți oameni cnezi cu ocinele lor din moși, din strămoși, încă dinainte vreme*”; cf. DRH, B, XXI, p. 128, nr. 71. Relativ la satul Costești, întărit mănăstirii Bistrița de către Matei Basarab, se menționa, la 30 aprilie 1633, că „*Mai dinainte vreme sau fost cnezi.(...) s-au închinat ei singuri vecini pe veci*”; cf. DRH, B, XXIV, pp. 53-54, nr. 43. Cei din Șoimăreștii Gorjiului se vânduseră vecini sub Leon Vodă situație reținută într-un document din 13 mai 1633; cf. DRH, B, XXIV, p. 98, nr. 68. Alexandru Coconul întărind la 10 martie 1626 ocini lui Radu Golescu arăta că „*Pentru că satul Oțișanii au fost cnezi cu ocinele lor, încă de mai înainte vreme din zilele altor domni bătrâni*”; cf. DRH, B, XXI, p. 43, nr. 27.

mea, să fie cnezi slobzi”. Moșnenii au adus 70.000 de aspri recâștigându-și poziția din socialul epocii.

Situația nu a fost specifică numai Buzăului *exempli gratia* Gostavățu din Oltul de astăzi care la 18 martie 1626 avea parte de un hrisov al lui vodă Alexandru Coconul care întărea lui Trufanda, biv vel postelnic, vecini în satul Gostavăț (Romanați): „Ei au fost cnezi cu dedinele lor; astfel, când au fost acum, ei au venit înaintea domniei mele în divan și înaintea tuturor cinstiților dregători ai domniei mele, de s-au închinat și s-au vândut cinstului boier al domniei mele jupan Trofanda postelnic pentru 75 de galbeni gata, de a lor bună voie și cu știrea tuturor sătenilor și fraților și a tuturor megiașilor din jurul locului, din sus și din jos, fără nici o silă”³⁹ sau cazul din 9 mai 1633 al satului Tântava închinat mănăstirii Tismana „pentru că acel sat Tântava, mai sus-zis au fost toți oamenii cnezi de moștenire cu ocinele lor. Iar după aceea când au fost în zilele răposatului Mihail voevod, iar satul Tântava și toți moșnenii satului, ei s-au vândut vecini lui Sârbu fost mare stolnic”⁴⁰.

După încheierea socotelilor pentru 66 de stânjeni de la Preotești, Radu Grama, în 1620, la Găgeni, răscumpăra cu 3.001 aspri a patra parte din moșie lui Toader, fiul lui Nan. În documentul din 26 mai se mai spunea „Și au mai cumpărat Radu o vie în sat fără vinăriciul, cu locul, de la Dumitru, nepotul Ducăi, drept 1500 de aspri gata”⁴¹. Alăturând sumelor amintite cei 25 de ughi de la Preotești rezultă pentru Radu Grama un economic deosebit⁴². Trebuie amintit și documentul din 13 mai 1633 referitor la satul Hărăști care fusese cumpărat de Mihai Viteazul și apoi dat lui Antonie Grama pentru o prădăciune suferită, pe nedrept, de acesta⁴³. Hierii îi era întărită moșia de la Găgeni în 3 ianuarie 1621 „Însă din hotar(ul) Carageștilor, a 5 funii” la care se adăuga partea lui Stroe. În continuare se arăta că „Au mai cumpărat Hiera o livadă în hotarul Carageștilor din partea lui Stroe, din drum pă lângă Gruiu și o au cumpărat drept două holde de grâu în zilele lui Șarban vodă, în vreme de foamete”. Din partea lui Istrate va cumpăra același Hera „Jumătate de moșie și din deal până la Malul Roșu și din locul Neagului până în drum și din obrațe și

³⁹ DRH, B, XXI, pp. 50-51, nr. 32.

⁴⁰ *Ibidem*, XXIV, p. 80, nr. 59.

⁴¹ DIR, B, XVII/3, pp. 537-538, nr. 480.

⁴² Documentul va fi reluat în 31 decembrie 1620 când se amintea că înțelegerea se făcuse „și cu știrea tuturor megieșilor dimprejur”; cf. DIR, B, XVII/3, p. 621, nr. 554.

⁴³ DRH, B, XXIV, p. 90, nr. 64. Se poate continua, pe vremea acestei domnii și cele ulterioare, cu satul Polovinele din Romanța - 6 iulie 1633; cf. DRH, B, XXIV, pp. 159-160, nr. 117; Satul Dobricenii Măglași (Vâlcea) - 26 iulie 1633; cf. DRH, B, XXIV, pp. 170-171, nr. 127; Satul Văcărești - Olt în 13 august 1633; cf. DRH, B, XXIV, pp. 188-189, nr. 138; Jigoranii de Vlașca în noiembrie - decembrie 1633, Vlădila de Romanța în februarie 1634, Oteșteni de Vâlcea în iunie 1634 etc.

până în marginea Branciovului, pentru că au cumpărat de la Istrate drept două holde de grâu și 2 holde de mălai și au dat bani șaptezeci, iar în zilele lui Șarban vodă, pe vreme de foamete”⁴⁴.

Stoica Drușco vindea pentru 15 ughi, în 20 aprilie 1621, jupânesii Tudora Potrovoloaia din Stâncești a cincea parte din moșia sa de la Găgeni „pă Dâmbul din județul Prahova (...) și dă peste tot hotarul satului”⁴⁵. În hotarul Găgenilor la 6 octombrie 1630 cumpăra postelnicul Sava din Stâncești de la un Stoilă care menționa, în actul scris de diaconul Radu, că nu a fost silit și că martori i-au fost moșnenii⁴⁶. Un Ștefu și cu fratele său Mușat vindeau la 20 septembrie 1684 ocina lor de la Itu care mergea până în hotarele de la Piersicul și de la Găgeni. Martorii la tranzacția fraților, achizitor fiind un Radu, au fost din Urlați și din Nucet⁴⁷.

Viile din dealul Găgenilor sunt menționate destul de des, după 1677 și până spre 1769, ca obiect de tranzacții. Perioada 1706-1712 a fost marcată printr-un număr deosebit de mare de tranzacții cu terenuri denotându-se și o presiune fiscală mai grea pe contribuabil. De aici și necesitatea unor hotărnicii în urma unor reșezări în economic. Astfel, erau luați pe răvaș 12 boieri hotarnici în 8 iunie 1712 spre a hotărnicii moșia de aici. Li se vor alătura vtori portarul Ion la cererea egumenului Hrisant de la Mislea. Se dorea delimitarea dinspre fiii logofătului Pârvu Măgureanu și ceilalți moșneni de aici⁴⁸. Biv vel serdarul Pârvu Cantacuzino și comisul Răducan alegeau moșia în prezența moșnenilor, a căpitanului Tănase și a egumenului de la Mislea în 25 octombrie 1743⁴⁹. Era urmarea demersurilor repetate ale Misleanului nemulțumit de unele aspecte legate de moșneni. Cert este că peste o lună avem de a face cu un nou egumen, Antim, care cumpăra de la preotul Preda din Popești 23 de stânjeni aici, în Burlăceasca⁵⁰. De la vodă Alexandru Ipsilanti obținea, în iunie 1775, biv vel logofătul Nicolae Brâncoveanu o carte de împuternicire prin care cei de pe moșia Budurești se vedeau obligați să-i clăcuiască, să-i dea dijmă, să plătească suhatul și să nu-și vândă vinul. Se făcea și o precizare în preambulul documentului în care localitatea apare ca târg „Cu această carte a domniei mele să apuce pe oricine ar fi șezători în târgu Găgeni sud Saac sau afară din târg pe moșia Găgeni ce să numește și Budurești”. În continuarea documentului

⁴⁴ DIR, B, XVII/4, p. 1, nr. 1.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 23, nr. 24.

⁴⁶ DRH, B, XXIII, pp. 279-280, nr. 163.

⁴⁷ ANIC, colecția Achiziții Noi, XC/18.

⁴⁸ *Idem*, fond Mănăstirea Mislea, Mss. 466, f. 52 v.-53 v.

⁴⁹ *Idem*, colecția Achiziții Noi, CCCVIII/1, nr. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, CCCVII/12, f. 4 v.

statutul de târg este întărit și prin alte drepturi ce și le revendica fostul vel logofăt⁵¹.

Vistierul N. Brâncoveanu la 3 noiembrie 1783 obține de la domnitor dreptul de a ține târg pe moșia sa de aici de la Duminica Tomii o săptămână „și la acest târg să nu se amestece ispravnicii, nici vameșii, nici ierbarii, nici zabiții, nici alți oameni domnești”⁵². Moșia din plasa Telega la 1831 avea ca proprietari pe moșneni și pe clucerul Vasile Lipoianu numărul de familii fiind de 32⁵³. Se reținea la 1838 că din cele 32 de gospodării un număr de 27 erau moșnenești⁵⁴. A aparținut localitatea de comuna Păulești din plasa Câmp – Târgușoru la 1899 având 40 de moșneni proprietari pe 200 ha. La Găgenii de Jos în 1912 existau 80 de răzeși⁵⁵, număr reținut și la 1921. În Găgenii anului 1941 locuiau 1.113 locuitori în 274 de case.

GĂGENII DE SUS (SAAC, BZ) În unele documente era pomenită localitatea din Săhătenii de azi și sub forma de Brașoveanca. Una din primele știri este ocazionată de o tranzacție. Ginerelul lui Balotă din Găgeni, Radu, cumpăra de la Voicu Vălculescu din Buzău la 12 martie 1645 o ocină la Smedești - a treia parte din partea Bojvilei, lângă apa Buzăului, până în Orcănești - cu 68 ughi actul fiind scris, probabil în contrapartidă de preotul Jipa din Vernești. Cu zece zile mai devreme Radu era acela care scrisese actul prin care Necula, fiul lui Manolie de la Târgul de Floci împreună cu fiica jupânului Dumitru Buluroiul, Tudora, mătușa sa, vindeau preotului Jipa din Vernești 50 de stânjeni la Băiculești, în Gura Călnăului. În privința tranzacției se poate menționa că aceasta era, într-un fel, o întoarcere la mai vechiul posesor care fusese Radu Sorescu, tatăl preotului Jipa⁵⁶. Între martorii de la 28 martie 1645, când Matei Basarab întărea mănăstirea Banu satul Groșanii Trifului, apărea - alături de Oancea din Maxen sau Albișoru din Udați - și Mușat din Futești pentru că a mai purtat cătunul de 80 de locuitori și numele de Futești, Ghizdavău⁵⁷ sau Brașoveanca ultima denumire datorându-se târgului de aici. Pe când se efectua hotărnicia moșiei Istrița a mănăstirii „Sf. Gheorghe” - Nou la 1852 din partea moșnenilor Vispești sau Brezeni pentru moșia vecină Tomșani sau Găgeni nu se va prezenta nimeni. Hotarul era marcat prin „Două pietre puse una lângă alta în colțul dinspre Bădeni și din aceste pietre prin piatra Z pre linie dreaptă la piatra I din colțul moșiei Găgeni a moșnenilor unde

⁵¹ *Documente privind relațiile agrare ...*, p. 597, nr. 450.

⁵² V. A. Urechea, *Memoriu asupra ...*, p. 599.

⁵³ I. Donat, I. Pătroiu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 116.

⁵⁴ I. Dedu, *Așezări ...*, p. 89.

⁵⁵ D. Ciobotea, *Istoria moșnenilor...*, p. 193.

⁵⁶ ANIC, fond Episcopia Buzău, XXII/5.

⁵⁷ Pomenit pentru prima oară cuvântul în sec. XVI venind din slv. - *elegant*.

se hotărăște cu moșia Itu a d-lui Nae Mareș⁵⁸. În lucrarea de acum, executată de Zefchide, se amintea, relativ la hotarul către Nae Mareș, și de o hotărnicie din 15 decembrie 7252 (1743). Un singur contestatar se va ivi și acesta era ploieșteanul D. D. Hariton care, în 13 decembrie 1890, se vedea nevoit să plătească statului suma de 50 de lei pierzând în instanța buzoiană. Sentința, tribunalului districtual Buzău, nr. 15 se da în 14 februarie 1861 și se referea la moșia Tomșani a schitului de la Ciolanu aflată în dispută cu cei din Găgeni⁵⁹. Abia la 16 martie 1863, după o altă serie de opuneri ale celor de aici, se ajungea la punerea în aplicare a sentinței. Exact 33 de moșneni se raportau de aici în 1921. La 1930 ajungea să aibă 158 locuitori, iar în 1941 trecuse de 200. Până spre cei de astăzi ținuse localitatea de comuna Găgeni – Vintileanca.

GĂGENI-VINTILEANCA (BZ) Se amintea de un document de pe la 1614 relativ la localitate. În 1792 se organiza aici o vamă, eveniment pentru locuitori⁶⁰. În 30 iunie 1859 se efectuase, deja, o hotărnicie pentru Tomșani (Găgeni) un extras al acesteia pentru mănăstirea „Sf. Gheorghe-Nou” era trimis la ministerul Domeniilor în 1881⁶¹. C. Don, avocatul *Așezămintelor publice* în 11 octombrie 1861 se adresa cu o petiție tribunalului buzoian pentru redeschiderea dosarului 356/1846 pentru formăluirea hotărniciei Ciura sau Lespezile a schitului Lespezile, metoh al spitalului Sf. Pantelimon. Între vecini erau menționați moșnenii Șerpești ca proprietari ai moșiei Găgeni, episcopia cu moșia sa Voinești sau Vintileanca și mănăstirea Văcărești. Într-adevăr la 15 noiembrie 1830 T. Paladi efectuase hotărnicia moșiei Lespezeanca alături de egumenul Ghenadie de la schit având și sinetele moșnenilor vecini, căci ale schitului erau răpuse încă din vremea războiului nemților”. Tot atunci moșnenii Șerpești, vecini la vest, i-au prezentat lui Paladi hotărnicia din 20 iulie 1799. Hotarnicul de atunci efectuase prima trăsură a capului de la est unde pusese sfoara „din piatra Cândescului și a mers în jos până în hotarul schitului la piatră”. În urma măsurătorilor de la 1861 moșnenii vor fi acuzați de călcare fiind obligați să înapoieze schitului Lespezile pământul acaparat „cu venitul ce se va dovedi că au produs”⁶². În 1861 se mai reținea și denumirea de Ghizdavăț. În 1899 la Găgeni 16 moșneni stăpâneau 180,50 ha, iar 21 de moșneni din Găgenii de Jos erau proprietari pe 88 ha⁶³. La Vintileanca se

⁵⁸ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 12/1885, f. 3.

⁵⁹ ANIC, fond Mănăstirea Ciolanu, Microfilme, Rola 1, c. 344-379.

⁶⁰ C. Șerban, *Sistemul vamal...*, p. 130; 135; 139.

⁶¹ Vezi I. I. Șucu, *Mănăstirile: Găvanul, Sf. Gheorghe – Buzău, Sf. Gheorghe Nou – București, Ghighiu, Glavacioc și Golgota, Indice cronologic nr. 12*, București, 1953.

⁶² Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău. Condiți, dosar 2/1861, f. 197 v.

⁶³ I. I. Șucu, *op. cit.*, p. 83

numărau, în 1921, 50 de moșneni, la Găgenii de Sus 33, în Săhătenii de Jos 30, iar în Săhătenii de Sus 32 din 330 de locuitori. În audiența din 27 aprilie 1927 Comisia județeană de expropriere, ce îl avea în frunte pe Stoica Bosneanu, prim președintele instanței buzoiene, respingea ca nefondată contestația depusă de Stelian Stănescu și Gh. Ciucă în numele sătenilor. Chestiunea era legată de neînțelegerile ce rezultaseră din măsurătorile pentru o suprafață care duseseră la două valori una de 23 ha și o alta de 62 ha.

GĂLĂTUȘANI (RS) Deocamdată singura mențiune a moșnenilor de aici este din anul 1833. Atunci, la 13 martie, biv vel postelnicul C. Plagino se judeca cu biv vel vornicul Mihai Ghica pentru 279 de stânjani și 5 palme în hotarul Gălătoșanilor. Ghica cumpăraseră stânjani de la frații Constantin și Dumitru Prodan fără să știe că nu aceștia erau stăpânii de drept. Rezulta din proces că de la moșnenii de aici cumpăraseră în trecut cam 500 de stânjani hatmanul Costache Gherachi⁶⁴.

GĂLBENEASCA (PH) Mențiuni asupra moșnenilor vin din secolele XVII-XVIII⁶⁵. Localitatea a ținut de comuna Podenii Noi din plasa Podgoria – Cricov.

GĂLBINAȘI (BZ) Vezi **Tăbărăști** Apare satul la 2 februarie 1659 odată cu adevărarea dată de Toader Hanul către egumenul de la Vintilă Vodă. La raionare comuna avea în compunere satele Gălbinași (reședința), Tăbărăștii Noi și Tăbărăștii Vechi.

GĂLICEȘTI (RS) Manea Guliță vindea în 25 aprilie 1666, pe vreme de foamete, către călărașul Simion Slabotă. Ultimul va mai cumpăra în 27 aprilie 1672 de la Stan Radu Tereche, iar la 14 iulie 1675 de la un Grigore. Campania de achiziții va continua astfel că în 9 iulie 1680 va mai cumpăra călărașul și de la Radu Șerban. Petru Ursescu achiziționa de la Codrea Simion o suprafață de teren în 20 iunie 1695⁶⁶. La 24 martie 1734 vindea și Ioniță, fiul căpitanului Mitrea către protopopul Dragu. În tradiția îndelungată la 9 noiembrie 1767 făcea o donație către schitul Bonțești, Ion diacul.

GĂTEȘTI (SAAC, PH) Ca moșneni tocmealnici erau amintiți un Micul și un Stan la vânzarea ce o făceau Vlad și Stan din Gătești în 7 februarie 1638⁶⁷. În primăvara lui 1639 erau întrebați moșnenii din jurul Găteștilor dacă se respectase protomisulul „cându au vrut Vladul, feciorul lui Stan să vânză”.

Stan, fiul vătafului Stoica, Efrem și Leu Badul vindea 150 de stânjani negustorului Radu și lui Tatomir la 9 aprilie 1643. Nan Haidăul se număra între martorii tranzacției. Meleian din Gătești era martor în 8 decembrie 1652 la o

⁶⁴ ANIC, fond Înaltul Divan, dosar 18.813/1833, f. 1-2.

⁶⁵ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, Anexa IX.

⁶⁶ ANIC, fond Episcopia Buzău, LXIX/7.

⁶⁷ CDȚR, IV, p. 509, rez. 1139.

înfrățire al lui Zaharia Meleian din Costieni cu Dobre din Bălteni. Pentru doi boi, o iapă cu mânzați, o vacă cu vițel va răspunde Z. Meleian cu o sută de stânjani la Costieni⁶⁸. Vindeau moșnenii de aici o parte moșie și către spătarul Mihai Cantacuzino la 1686. O hotărnicie se desfășura aici în 8 iulie 1697 la cererea lui Mihai Cantacuzino vel spătarul 12 boieri ocupându-se de măsurători⁶⁹. În 30 iunie 1832 moșia biv vel postelnicul Costache Suțu era hotărnicită.

GĂUJANI (PH) Localitatea a aparținut de comuna Netoți, din plasa Câmpu - Podgoria⁷⁰. Meșterul Mihnea cu fiul lui Anghel vindeau în 18 februarie 1642 o parte de ocină la Cozleciu din moșu Iov și a patra parte a lui Neagoe⁷¹.

Negre din Gherghița avea parte de întărire aici în 8 ianuarie 1647 „însă partea lui Mihnea a 10-a parte din ocina găujănească de la cruce până la apa Teleajenului și din tot hotarul călugăresc de jos până la mijlocul ocinii Găujanilor”⁷². Urma menționarea părților lui Nan ce vânduse și el, cele ale lui Crăciun Răul și ale altora „și au rămas trei părți acum nevândătoare pe seama megiașilor”. Mai sunt amintiți moșnenii și în secolul al XVIII-lea⁷³.

GĂUJANI (RS, BR, RS-BR, BZ) Satul de la Balta Albă s-a mai numit Găiojani, Găojani și Găojeni. Caracterul pornografic al denumirii satului a deranjat o vreme după care nu a mai stârmit zâmbetele vecinilor. În vara anului 1451 Vladislav Vodă întărea boierului Dragomir Ruhă, dar și altora o serie de proprietăți între care și Găojanii⁷⁴. Pe vremea excomunicatului Mihnea Turcitul⁷⁵, la 13 iulie 1585-1586 un Staico din Făurei, fostă slugă la biv vel postelnicul Staico, avea parte de întărirea unei ocine la Găujani⁷⁶. O moșie de aici aparținea mănăstirii Rm. Sărat încă din 13 iulie 1614⁷⁷. Unui Radu din Gurguiții Slam Râmnicului i se întăreau ocine la Schei, Piepțești și Găojani de către vodă Radu Mihnea la 7 august 1615 „însă din partea Dobrei, bunica lui Avram, jumătate, peste tot hotarul, pentru că s-au înfrățit Baie cu Avram din

⁶⁸ DRH, B, XXXVII, p. 304, nr. 329.

⁶⁹ ANIC, colecția Achiziții Noi, MMDCCLVI/9.

⁷⁰ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, p. 131.

⁷¹ CDȚR, V, p. 271, rez. 603.

⁷² DRH, B, XXXII, p. 13, nr. 10 bis.

⁷³ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, p. 131.

⁷⁴ ANIC, colecția Achiziții Noi, CLXVI/1.

⁷⁵ Trecerea la musulmanism s-a făcut în 30 martie/9 aprilie 1591 când Mihnea primea sangeacul de Nicopole; cf. Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamoskozy și însemnările lui referitoare la români 1566-1608*, Cluj, 1928, p. 97.

⁷⁶ ANIC, colecția Achiziții Noi, CXVI/12.

⁷⁷ Idem, fond Mănăstirea Rm. Sărat, V/1-3.

partea bunicii sale Dobrei să fie doi frați nedespărțiți în veci, iar Baia el a dăruit pentru frăție pe Avrem de bună voia lui fără nici o silă și cu știrea tuturor megieșilor de sus din jos și din jurul locului”⁷⁸. O moșie de aici era întărită la 6 martie 1617 mănăstirii Colentina.

În 6 iunie 1622 se obținea întărirea domnească de la Radu Vodă „însă partea lui Stănișor toată, să o stăpânească Mirlici și Bratul și Mănilă, iar partea Ciopăcească să stăpânească Bunea și Balea și Lepădta, iar partea Mătorească să stăpânească Gragole și Neagoe, pentru că este ocina lor veche și dreaptă de moștenire”⁷⁹. Pe moșia satului Belțați (Bălțați) în 1631 au fost omorâți, în împrejurări necunoscute, patru oameni⁸⁰. Domnia îl va trimite aici pentru anchetă și pentru încasarea de la megieși a deșugubinei sau, în termeni occidentali o *compozitio homicidii*, pe vtori armașul Mircea. Acesta va proceda în consecință pretinzând moșnenilor din Găujanii plata cotei lor de 20 de ughi. Moșnenii, speriați, vor prefera să-și abandoneze căminele și să fugă în *cazaua* Brăilei. Totuși pentru a împlini suma deșugubinei vtori armașul va pune pe roșii de Râmnic să ia de la un Bărcan, fiul preotului Danciu din Gârbov, un cal bun de 20 de ughi în contul Găujanilor⁸¹. La rândul său Bărcan va lua doi boi și zece ughi de la moșneanul Coman din Găujani, apoi va pleca la Brăila solicitându-le moșnenilor fugiți aici plata restului deșugubinei. Aceștia vor refuza categoric urmând scoaterea la vânzare a ocinei Găujanilor, în 12 august 1634, când aceasta era cumpărată de popa Neniță „pentru o iapă cu mânzul ei, ughi 10, bani gata 10 ughi și camăta acestor bani 10 ughi, fac împreună 30 ughi”⁸². Sub forma de Găojeni apare localitatea prin Bălan martorul din 9 iulie 1639. Siliștea Găojenilor era menționată în 27 august și 18 noiembrie 1643. În vara lui 1645 Negoită paharnicul cumpăra o ocină aici „Din hotarul Epureștilor până în hotarul Căpoteștilor” de la Nenița dascălul cel pomenit mai înainte. Și fiindcă moșnenii fugiseră, în document se menționa că Negoită paharnicul primea ca ocină „în sat la Găojani tot satul și cu tot hotarul dedină”⁸³.

În 6 februarie 1650 se scria relativ la hotarnicii luați de Negoită paharnicul „și niște părți ot Iepurești să le lipească lângă Găujani, să le hotărăscă, să le împietrească și să le lipească ocină lângă ocină pre cărți, cum

⁷⁸ DIR, B, XVII/2, pp. 424-425, nr. 365.

⁷⁹ *Ibidem*, XVII/4, p. 139, nr. 150.

⁸⁰ Nefastul eveniment se adăuga unei situații explozive generate de problema grecilor din Țara Românească care înstrăinaseră oamenii de domnie „Cu năpăști și asuprind săracii fără milă” așa cum se specifica la 15 iulie. În capitala otomană se reținea că „E de mirare că locuitorii au putut să îndure așa de mult și n-au fugit dintr-o dată, cum se aude că fac acum”; cf. N. Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 196. Apud Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab...*, p. 21, n. 6.

⁸¹ Peste doi ani va fi pomenit, în Bălțați, Toia iuzbașa de roșii; cf. BAR, CXCVI/65.

⁸² DRH, B, XXIV, p. 473, nr. 352.

⁸³ *Ibidem*, XXX, pp. 274-275, nr. 227.

eastе legea moșiilor și cum vor afla ei cu ale lor suflete”⁸⁴. Menționată va fi localitatea și la 5 mai 1650 tot cu referire la moșiile paharnicului Negoită. Negoită Mihalcea, fiul vornicului din Pătârlagele era întărit la 8 septembrie 1654 pe ocina cumpărată de la Neniță rășpopul. În document se evoca crima de la 1631 și plecarea lui Coman la Brăila unde se refugiaseră moșnenii unde beneficiau de protecția *nazirului* otoman⁸⁵. Moșnenii Cociul, Stan păcurarul, Mușat Stănculea și alții vor declara, așa cum aminteam mai sus, că „de acum înainte nu le mai trebuie lor ocină, nici nu vor să dea vreun ban, iar cui îi trebuie ocină să dea banii și să o țină. Iar Coman, cum a auzit aceste cuvinte, a pus mulți oameni mărturie”⁸⁶. Localitatea va mai apare și sub forma de Găojeni (23 ianuarie 1662) sau Găojani (1668, 1676, 1678, 1680). Vtori vistierului Constantin i se întăreau la 8 mai 1676 o serie de moși între care și Găojanii⁸⁷.

Se mai poate reține și o tranzacție ce avea loc în primăvara lui 1678 când Stănișor vindea lui Zăgan iuzbașa trei funii de moșie, iar Amza paharnicul din Găojani, la 13 octombrie 1680, vindea lui Constantin căpitanul și fratelui acestuia Gligorașcu, fiii paharnicului Constantin, o moșie la Găujani, la Balta Amara⁸⁸.

Cumpăra vodă Brâncoveanu și aici, spre 1691-1692, exact 294 de stânjeni de la biv clucerul Tudoran din Aninoasa, acum devenit monahul Theodosie⁸⁹. Dublat va fi vodă în achiziții, timp de cinci ani, de unchiul său spătarul Cantacuzino începând din 1 decembrie 1691 „Din câmpu, din apă și din balta Amarii și din hotar până în hotar și de preste tot locul”⁹⁰. Teodosie călugărul de la Aninoasa cumpăra de la moșnenii de aici în 27 februarie 1686 părți de moșie din Găujani, Bunești și Pepeniște⁹¹. Cârstea călugărul din Călimănești cu alți moșneni vindeau spătarului Cantacuzino la 1 decembrie 1691 la câmp și la Balta Amara⁹². La aceeași dată vindeau tot spătarului și Ieremia din Brăilești, Moga nepotul său și alți moșneni. Peste zece zile vindea și Isac Neagoe către același achizitor.

⁸⁴ *Ibidem*, XXXV, p. 71, nr. 54.

⁸⁵ De la titlul otoman se va ajunge satul Nazuru din plasa Vădenilor de Brăila.

⁸⁶ DRH, B, XXXIX, p. 479, nr. 397.

⁸⁷ ANIC, fond Mitropolia Țării Românești, CCCXIV/2.

⁸⁸ Idem, colecția Achiziții Noi, MMCMXXVI/10 c.

⁸⁹ Iolanda Țighilii, *Detalii privind domeniul lui Constantin Brâncoveanu voievod*, în RI, VI, 1995, nr. 3-5, p. 407.

⁹⁰ ANIC, colecția Achiziții Noi, MMCMXXVI/10 f, g.

⁹¹ *Ibidem*, MMCMXXVI/10, d.

⁹² Pentru moșia de aici mai târziu, 23 mai 1813, se vor judeca și cei din familia boierească Bagdat; cf. ANIC, fond mănăstirea Rm. Sărat, V/55.

O altă campanie de achiziții va desfășura aici vel spătarul Mihail Cantacuzino astfel în 6 august 1695 cumpăra de la căpitanul Zăgan, nepoții lui Mirle, dar și de la alți moșneni, iar în 7 august de la Ștefan Negoită din Călimănești și de la alții⁹³. Un proces de ampoare pentru moșiile de aici, dar și pentru un pod se va declanșa în 1768 între Mihai Zăgănescu și Ghenadie egumenul de la Adormirea Maicii Domnului. Implicați vor fi postelnicul Asan Neculescu și biv vel pitarul Mihai Topliceanu⁹⁴.

O hotărnicie pentru mănăstirea Rm. Sărat se producea în 15 ianuarie 1768, iar la 6 noiembrie 1776 se începea un proces pentru călcare de moșie⁹⁵.

GĂUJANII ONCIULUI (RS, BR, BZ) A mai avut și numele de Găujanii Oancei și Giogăanii Onciului. Cei din Găujanii Onciului reușeau să se răscumpere de la vel portarul Athanasie și la 13 iulie 1614 Mirlici, Hamza și alții de aici obțineau și întărirea de la Radu Mihnea Vodă „să fie iarăși cneji”⁹⁶.

GĂVANA (SAAC, PH) A avut și numele de Stejaru satul ce a aparținut de Negoieștii din plasa Târgșorului spre 1890.

Este amintită localitatea la 7 iunie 1654 când lui Neagu din Felii i se întăreau niște vii⁹⁷. Era amintit satul de la Saac și în 15 iunie 1696 la vânzarea ce o făcea Gherghe Părtoacă la Langa⁹⁸. Dealul Găvăanii este pomenit în 30 iunie 1700 cu ocazia achizițiilor lui Cârstea Ciocârdia din Schei de la Florica călugărița care moștenise pe tatăl ei Cârștian din Căldărușani.

GĂVANU (BZ) Schitul Găvanu de la Mânzălești, sat Plavățu (ctitorit spre 1707-1709) și schitul Găvanele de la Bozioru (1638) au avut parte, mai mereu, de confuzii iritante mai ales că nu de puține ori ele veneau chiar din partea unor specialiști în evul mediu românesc. Foarte adevărat este și faptul că și documente mai vechi produceau această confuzie datorită identității hramului, dar „Nu numai hramurile puteau provoca confundarea între ele a lăcașurilor, ci și o serie întregă de situații cauzate de hazard, realități sau fapte petrecute de-a lungul vremurilor”⁹⁹. Două căi dificile duc spre lăcaș una prin Mânzălești-Grunj-Gura Bădicului-Jghiab-Plavățu sau prin Trestioara-Buștea-Cireșu¹⁰⁰. Egumenul Niculae în 3 ianuarie 1668 îi înmâna unui Drăgușin un

⁹³ Idem, colecția Achiziții Noi, MMCMXXVI/10, j, k.

⁹⁴ Idem, MMCMXXVI/10, nr. 1. Procesul avea rădăcini mai vechi spre 1 iunie 1760.

⁹⁵ Idem, fond Mănăstirea Râmnicu Sărat, V/37.

⁹⁶ Idem, colecția Achiziții Noi, MMCMXXVI/10 (a).

⁹⁷ DRH, B, XXXIX, p. 224, nr. 192.

⁹⁸ ANIC, colecția Achiziții Noi, LXXI/199, nr. 5.

⁹⁹ Ilie Mândricel, *O confuzie istorică*, în *Glasul Adevărului*, XVI, nr. 139, ianuarie – martie 2005, p. 138. Ironia sorții sau poate alte cauze vor duce la masacrarea articolului de către „redactorii” revistei și la perpetuarea confuziei.

¹⁰⁰ Dumitru Cristea, Sorin Sebastian Butu, *Sfânta mănăstire Găvanu din comuna Mânzălești județul Buzău*, s.l., 1993, p. 25.

zapis în care arăta că dăduse acestuia „Două pământuri în Bănuștie însă din partea Măicănească”. În schimb Drăgușin duse la stâna mănăstirii o vacă. În același document se mai arăta că Drăgușin mai cumpărase un pământ „Din funiile de la Neașa fata lui Filoteiu diriptu bani gata 100 (...) și o rază di funie în podul cel mare de în partea Negrească”¹⁰¹.

Ion Diaconu, fiul preotului Antohe din Cotești făcea la 1764 o danie către Năstase, finul său. După harta lui Specht (1790), vis-à-vis de lăcaș se poate veni cu un *Acatistier* din 1793 ca a doua mențiune a sa, iar „sfârșitul” va fi la 20.10.1959 ca urmare a decretului 410. La viață revenea mănăstirea, oficial, la 1 decembrie 1990. La Mânzălești, pe Izvorul Sturzii, în 17 noiembrie 1795 și la Beceni în 16 ianuarie 1797, pentru Poiana Vâlcului, moșnenii zonei dăruiau schitului terenuri. O donație primea schitul la 6 august 1806 din partea șetrarului Caloian Pleșcoianu. O donație generoasă din 22 februarie 1807 a unui alt moșnean, din linia Ignat Beșliu, ducea din nou la menționarea schitului. Moise Ignat Deșliu își donase partea din Mânzeleasca – Beșliasca. La 22 februarie 1807 unchiașul Ignat Beșliu¹⁰² dădea zapisul său „La cinstita mâna sfinției sale părintelui Ghedeon starețul sfântului schit Găvanu unde se cinstește și să prăznuiește hramul Adormirii Prea Sfintei Stăpânitoarei noastre de Dumnezeu Născătoarei și purea Fecioarei Mariei, ce este din temelie zidit de noi (...) de a mea bună voie am dat sfântului schit danie, Poiana din Bisăuca fâneață și cu loc de arătură, ce se află întrânsa partea mea, după cum se cuprinde adică din hotarul Vintileancăi până în hotarul dumnealui Dinului Beșliului și trece pârâul până supt sigă despre Lopătăreasca și apucă la vale piscul pe supt sigă și cade în pârâu unde se hotărăște cu Dinu Beșliu”. În continuarea zapisului, unchiașul Ignat preciza că fâneața „Este fâlcii nouăsprezece și o jumătate munte, fruntea Cireșului am dat”¹⁰³. Ca martori vor fi menționați de Vasile dascălu, redactorul documentului, Apostu Gligoraș Beșliu, Visarion ieromonahul, Sebastian ieroshimonahul, Timotei monahul de la schitul Găvanu, Zosim monahul, Stan Avram și Draghia sin Stan Beșliu. În 4 iunie 1820 către Domn se jeluia starețul schitului de la Găvanu pentru încălcarea moșiei așezământului de la Bădeni¹⁰⁴. Ridicată de starețul Dionisie pustnicul, de moșneni, de Moise Ignat Beșliu și de episcopul Damaschin

¹⁰¹ Constantin Secrețeanu, *Zapis din 1716 (1668)*, în *Flori de primăvară*, an II, nr. 7-8 aprilie 1936, p. 26.

¹⁰² Zosima Târâlă, *Scânteeri din lăcașuri uitate*, București, 1932, p. 76.

¹⁰³ I. Ionescu, *Mănăstirea Găvanu ...*, p. 27.

¹⁰⁴ Arh. Naț. Buzău, colecția Mss., XVII/1.

biserica schitului¹⁰⁵ va fi distrusă de incursiunea turcească de la 1821 urmată de cutremurul din 17 noiembrie același an. Moșnenii Beșlii și Mânzălești, dar și din alte sate, chiar vrâncene vor ridica din nou biserica din lemn, la vest de cea arsă, în vara lui 1828¹⁰⁶.

O mărturie pentru dania unei părți din muntele Cireșu intervenea la 23 februarie 1827, iar la 17 iunie 1836 se emitea o hotărâre judecătorească urmată de altele. Procesul dintre moșneni și schit din 1836 lămuria începuturile lăcașului. La 17 iunie la Buzău se hotăra ca schitul să stăpânească „Nu numai jumătate din Muntele Cireșu, ci tot ocolul schitului după deosebitul zapis cu leat 1824 octombrie 16”¹⁰⁷. Mai mulți moșneni donau schitului 4 februarie 1833 un vad de moară la Bădicu aducător de venituri dacă lăcașul ridica moară aceasta din urmă fiind condiția donatorilor¹⁰⁸. Pentru moșia Bălosul sau Călnău, proprietatea schitului, se va da hotărârea judecătorească din 15 noiembrie 1834 urmată de aceea din 24 decembrie 1843 de unde vânzarea de la 22 noiembrie 1847 și hotărnicia din 11 decembrie 1853¹⁰⁹. Inginerii hotarnici Ioniță Lambru și Alecu Lambrescu în 1842-1843 vor include în proprietățile schitului și Podul lui Plavăț. Moșnenii nu vor renunța la cele 50 ha și vor începe diligențele spre Curtea de Apel, secția a II-a de la București. Starețul Ambrozie va încerca și în continuare să țină de Podul Plavăț obținând înscrisuri de la unii moșneni Mânzăleșteni cu unul din martorii de la Bisoca. La Curtea de Apel moșnenii vor aduce zapise din 1684 care, chiar neîntărite fiind, vor avea efect și astfel moșnenii vor câștiga la 1 septembrie 1847.

Un alt reprezentant al schitului, Silvestru, încercase încă de pe la 1835 să apere în procese donația lui Dedu Bărducescu fost moșnean din Lopătari devenit, prin „Luarea cinului”, Dionisie monahul. Mergându-se pentru a se lua venitul de pe fânețele dăruite de Dionisie oamenii schitului se vor lovi de opoziția lui D. Dobrotă, moșnean din Lopătari care „Sărind cu zorba asupra trimișilor schitului nu au lăsat să cosească acele fânețe ce le-au avut monahul”¹¹⁰. În finalul procesului se hotăra ca schitul să stăpânească partea de moșie a lui „Dedu sin Voinea ce-și zice acum Dionisie monahul în bună pace și nesupărat despre pârâțul Dumitru Dobrotă”¹¹¹. În 1854 așezământul monastic primea de la C. Periețeanu 50 de pogoane din moșia acestuia Vârboceni-

¹⁰⁵ Florin Șerbănescu, *Purtarea de grijă față de patrimoniul cultural național bisericesc*, în vol. Episcopul Epifanie – 70 de ani, Buzău, 2002, p. 332.

¹⁰⁶ Sorin Geacu, *Mănăstirea Găvanu*, Ed. ALFA MDN, Buzău, 2013, p. 23.

¹⁰⁷ Sandu Tudor, *Schitul Găvanu ...*, p. 1033.

¹⁰⁸ Schitul se va vedea împiedicat în acțiunea sa de către Anghel Mătăsaru.

¹⁰⁹ ANIC, fond Schitul Găvanu, II/9, II/15, II/7, II/8.

¹¹⁰ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău. Condiți, dosar 20/1837, f. 59.

¹¹¹ La 1863 mai viețuiau în schitul ridicat, în începuturile secolului al XVIII-lea, de Dionisie Pustnicul 28 de monahi și cinci frați; cf. S. Tudor, *Schitul ...*, p. 1034, n. 34.

Licoiul. Radu Beșliu la 17 februarie 1857 lăsa, prin diata sa, un vad de moară schitului, dar și o casă la Ursești. Discuții între moșneni și așezământul clerical se vor mai produce în continuare astfel încât, spre 1878, o parte din documente va lua calea spre ministerul Domeniilor chiar dacă, la 17 octombrie 1858, intervenise o catagrafie. Din vechea avere a lăcașului, în 1894, starețul Casian Dumitrache comunica Episcopiei că aceasta era formată acum din „o vie lucrătoare la Odobasca de trei pogoane mari și o livadă cu pădure pe ea”¹¹². Era și o urmare a epocii Cuza când Biserica va suferi lovituri devastatoare în economic poziția fiindu-i puternic subminată¹¹³. Un fenomen de o violență extremă de la 20 februarie 1957 va afecta lăcașul de unde eforturile stareței Semfora Gafton pe lângă autoritățile vremii de a fi sprijinită în acțiunea de reparare.

GĂVANELE (BZ) Satul din comuna Bozioru va mai purta și numele de Găvana sau de Găvane. Anii 1638, 1639, 1641 și 1647 sunt anii în care egumenii de aici vor fi prezenți în documentele legate nu numai de proprietățile lăcașului. Călugărul Macarie de aici era pomenit ca martor în 2 martie 1641 pentru Bănțeștii Javrei alături de cei din Jevrești și Vernești¹¹⁴. Începea, la ceva timp după întemeiere, un proces al egumenului de aici, Macarie, cu mănăstirea Pinu,¹¹⁵ dar și cu Dragomir iuzbașa¹¹⁶ cauza reprezentând-o Poiana Manciuului sau, mai clar, fânul de aici. Doi boieri vor fi delegați să cerceteze împrejurările în prima decadă a lui septembrie 1647. Bătrânul călugăr Calevit va da, prin

¹¹² ANIC, fond Schitul Găvanu, dosar 1/1894-1904, f. 9. Cu câțiva ani înainte de ultima mare conflagrație mondială averea schitului se rezuma la 4 ha pădure, 4 ha arabil, 5 ha fâneată și un pogon de grădină; cf. Radu Bogdan, *Date noi în legătură cu viața și operele lui Ioan Andreescu*, în *Studii și cercetări de istoria artei*, II, 1955, nr. 1-2, p. 182.

¹¹³ Se venea, oarecum în compensație, cu decretul din 3 decembrie 1864 - relativ la autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și a Sinodului - la care se va adăuga actul din 11 ianuarie 1865 când mitropolitul Nifon devenea mitropolit primat. Vor urma, în aceeași idee, legea din 1872 pentru constituirea Sfântului Sinod, tratativele din 1877 cu Patriarhia de Constantinopol pentru recunoașterea autocefaliei și, în final, *tomos*-ul din 25 aprilie 1885 dat de patriarhul Ioachim IV prin care se recunoștea autocefalia. Nu trebuie uitate reacțiile patriarhului ecumenic care va convoca Sinodul patriarhal. Acesta va condamna la 15 aprilie 1865 „cele trei proiecte de legi dacice, despre sinod, monahi și mănăstirile despre alegerea și judecata arhierilor”; cf. Alina Apostol, *Biserica ortodoxă română în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Reformele sale bisericești*, în „Anuarul Societății Naționale de Științe Istorice din România. Filiala Câmpina, 2010, p. 84.

¹¹⁴ CDȚR, V, pp. 149-150, rez. 319.

¹¹⁵ Era mănăstirea Pinu Mare întemeiată din voință domnească și schitul Pinu Mic ctitorie a boierilor Sărățeni. Vezi și Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Ovidiu Olar, *Reforma monastică a domnului Matei Basarab*, în SMIM, XXX, 2012, pp. 9-54.

¹¹⁶ Se va sublinia că roșii din Muntenia și curtenii din Moldova erau „Bresle de proprietari, cu îndatorire ostășească”; cf. I. C. Filitti, *Opere alese*, București, 1985, pp. 283-284.

mărturia sa, soluția problemei declarând că poiana nu a fost niciodată a Găvănenilor¹¹⁷. Astfel, prin documentul din 8 septembrie 1648 Pinu obține satisfacție. Mai este pomenit satul și la 1661.

Un copist de cărți de la mănăstirea Găvanele, Nicolae Grămătic, era amintit la 4 martie 1686 un *Pateric* al acestuia ajungând în Bulgaria¹¹⁸. Schitul de la Găvanele – cu același hram „Sf. Nicolae”, ridicat de vistierul Papa II Greceanu și de clucerul Mihai fratele său, va fi închinat către Episcopia buzoiană la 1741. Atât el cât și cele preexistente în zonă, Fundătura, Ioan Bogoslavul, Profîru etc., vor fi împresurate de către moșneni. Mai înainte, la 1687, aceștia vindeau boierilor Cândești schitul Biserica¹¹⁹. Un Radu Găvăneanul era martor la 4 februarie 1750 la Șcheii de Saac consemnat fiind de preotul Negoită din Valea Șcheilor. Preoții Moise și Stan cu cetașii lor reclamau la domnie în 14 ianuarie 1797 o încălcare din hotarul Brăeștilor. Biv postelnicul Ion Costea scria că s-au convocat toate părțile implicate preoții venind cu un hrisov din „leat 7150 noembre 17 al unui Stoica sin Frățilă din Brăești care vinde Stanciului Drăgoescu din care se trag jeluitorii ocină în Brăești arătând și semnele: din Pietriș în Glodu și în sus în Vârful Măgurii și pe slemne din vârful lui Marcu și Magdalinele, de acolo unde se va întâlni cu hotarul plaiului și de acolo în Capul lui Arsenie până între Pârsovele și în Măgură, dintr-un moș jumătate”¹²⁰. Puși și în fața altor documente cei din Scăeni vor ceda „Atâta numai că ziseră că Găvănenii umblă a se întinde mai mult, făcând semnele altele”.

Un Popa Moise și Negoită cu ceata lor se judecau la 1801 la București cu moșnenii Brăești „având o bucată de moșie ocolită cu semn în hotarul Brăeștilor”¹²¹. Din amplul document rezultă istoria neînțelegerii. Urma porunca domnească către ispravnici de a trece la cercetări la fața locului. În 14 mai 1804 Brăeștenii cedau codrul Arseniile „din Pietriș în Glod și în Vârful Măgurii și pe slemne în Vârful lui Marcu și Măgdălinu”¹²². Pentru partea

¹¹⁷ ANIC, fond Episcopia Buzău LII/3.

¹¹⁸ Manjo Stojanov, *Opis na grăckite i drugi čuždoezični rākopisi v Narodna Biblioteka „Kiril i Metodij”*, Sofia, 1973, pp. 173-175.

¹¹⁹ Fiica preotului Ion, Nastasia, la 11 octombrie 1687 vindea căpitanului Mihai, fiul lui Moise Mihălcescu din Cândești partea tatălui ei din sat, din Scăeni și din Ulmetu precum și schitișorul Biserica; cf. I. C. Filiti, *Arhiva ...*, p. 159. Vezi și Idem, *Biserici și ctitori...*, p. 12. În cărțile de milă din 13 septembrie și 3 octombrie 1793 și 4 august 1797 se amintea de schitul Fundătura zis și Biserica sau Găvanele; cf. V. A. Urechea, *Istoria Românilor*, VII, p. 325. Schitul se va afla enumerat pe lângă alte așezări monahale la 12 ianuarie 1679 când acestea beneficiau de o reîntărire de scutiri.

¹²⁰ Arh. Naț. Buzău, colecția Documente, V/31.

¹²¹ Ibidem, V/41.

¹²² Ibidem, V/47.

Chinovia de la Fundătura diaconul Anghel și alți moșneni dădeau, la 15 iunie 1824, mărturie schitului Găvanele¹²³. Dumitru Dobrotă cu toți frații săi de moșie solicita la 21 aprilie 1837 Judecătoria Buzău să se judece cu schitul Găvanele pentru deosebire de moșie pentru a se limpezi posesiunea și a se elimina certurile¹²⁴.

Un alt proces era pornit la 23 septembrie 1837 de Costache Sibiceanu și vechilul schitului¹²⁵ împotriva clucerului Nicolae Băleanu și a moșnenilor Scăeni. Egumenul lăcașului pretindea că „Încă din zilele lui Mihnea Vodă și Constantin Basarab Vodă o miliostivire ce au arătat către călugării ce au fost adunați pe acea vreme la trei mănăstiri: Motnău, Agaton și Ion Bogoslav, că le-au înzestrat cu pământuri în chiar moșia domnească ce s-au cunoscut slobodă în preajma acelor mănăstiri, iar cu vremea hârtiile mănăstirilor și călugării împrăștiindu-se, moșnenii Scăeni găsind prilej și aflându-se datori la dumnealui comisul Iorgu Văcărescu (...) au călcat cu hotarul și moșia mănăstirii. Aceste trupuri călcate sunt acum în stăpânirea clucerului N. Băleanu”¹²⁶. Documentele arătate de schit erau din 18 iulie 1582 în care se arăta că pământurile primite în moșia domnească „Au fost pădure masă și necurățată, ci le-au curățit călugării cu topoare și cu foc și cu multă osteneală”. Se va aduce de asemenea și alegerea făcută la 25 mai 1827 de către polcovnicul Enache Antonescu la cererea moșnenilor care pretindeau că cei de la schit „Le-ar fi călcând o margine din moșia Scăeni în dreptul hotarului Agatonului unde se învecinește cu moșia Brăești ce se numește Chinoviile”.

Schitul primea, la 15 august 1839, de la moșnenii Găvăneni, un înscris „precum să se știe că o adeverință cu leat 1838 iunie ce știm că am dat-o sfântului schit de știința ce avem pentru acest codru de moșie ce se cheamă Șoimarea, ce se prigonește cu Dimiean Bâsceanu, știut să fie Cinstitei Judecătoriai că adeverința ce s-au arătat c-am dat-o la Cinstita Judecătoria nu este făcută prin știrea noastră, că au făcut-o el cu ale lui meșteșuguri, fără știrea noastră și de aceea am dat acest înscris al nostru sfântului schit”¹²⁷. Își puneau „Deștele în loc de pecete ca să se crează” Ceauș Dumitru, Neacșu sin Popa Moise, Vasile Manta și Neculai Găvăneanu. Documentul era scris de Mihalcea Spătaru.

Moșnenii Avrămești dădeau schitului „un codru de loc ce se cheamă Șoimarea, peste apa Pârscovelului, despre sfântul schit, că de când suntem noi

¹²³ ANIC, fond Episcopia Buzău, XC/2.

¹²⁴ Arh. Naț. Buzău, fond Judecătoria jud. Buzău, dosar 554/1837, f. 2.

¹²⁵ Vechilii apar în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea.

¹²⁶ I. C. Filitti, *Arhiva ...*, p. 165.

¹²⁷ Arh. Naț. Buzău, fond Subocârmuirea plaiului Pârscov, dosar 149/1839, f. 415.

cei tineri și cei bătrâni, părinții noștri, n-am pomenit stăpânire acolo. Și de aceea dăm acest înscris al nostru ca să stăpânească sfântul schit în bună pace nesupărat de noi și de tot neamul nostru. Dară arătându-se Dimiean Bâsceanu cu vreo scrisoare adevărită sau neadeverită, să se ție în seamă ca o hârtie albă că de noi nu este știută”¹²⁸. Starețul așezământului în 1842 pierzându-și răbdarea solicita să se judece cu Radu Beșliu și cu cetașii acestuia pentru tergiversările de punere în aplicare a unei hotărâri pronunțate la 1836 pentru o jumătate de munte¹²⁹. Goideștii, cu cele 25.046 ha, era cea mai mare moșie închinată spre Rumelia așa cum reieșea la secularizare¹³⁰. În Bulgaria la Biblioteca Națională „Chiril și Metodiu” pe un *Pateric* manuscris se găsește însemnarea din 1862 a călugărului Arca privind realegerea de stareț¹³¹.

În 1870 se ajungea și la hotărnicia moșiei sălașului de la Dâmbroca¹³². La 1892 cătunul de 240 locuitori avea și două subdiviziuni: Fundurile și Schitu. Ceea ce a mai rămas în biblioteca, înzestrată la 1789-1790 de vodă Suțu¹³³, dar și de către alți enoriași, după acțiunea de recuperare a lui C. Bolliac, va fi cercetat la schit de către B. Iorgulescu la 1890. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice prin adresa nr. 2796 din 28 februarie 1903 făcea cunoscut episcopului de Buzău că începând cu data de 1 aprilie 1903 cei șase monahi de la mănăstire au fost trecuți la Găvanu conform bugetului pe 1903-1904 odată cu zestrea mănăstirii Găvanele¹³⁴. Protoereul de Buzău raporta episcopului, în 28 martie 1903, că a predat averea către superiorul schitului Găvanu partea imobilă revenind spre supraveghere primarului. La 1921 din cei 252 de

¹²⁸ Ibidem, f. 497.

¹²⁹ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 414/1842, f. 2.

¹³⁰ Tot spre aceleași așezăminte religioase mai erau închinete, până la Cuza, „Călnăul-Găvanele, a schitului Găvanele, 182 ha. Cătuna în comuna Albești, Cilibia, Sforile Banului, a mănăstirii Banul, cu 463 ha. Sărata-Glodeanu. Păcelele, situată între munții Moara de vânt, Balaurul și pârâul Sărățelul Bercii. Negreasca, în comuna Simileasca, pendinte de mănăstirea Banul cu 60 ha Moșica în comuna Smeeni, cu 640 ha Pietroasa – Bădeni a fost a m-rii Banul. Avea 131 ha. Simileasca, Sărata, Poieni, Vârtoapele, Vălceii – Jirlău (Rm. Sărat). Hârboca cu Blestematele, Hârboca Banului, aparțineau mănăstirii Banul. Focșănei în comuna Scurtești, 350 ha Lărgeanca în com. Largu cu 1.150 ha Miroși în comuna Amarul (...) Căldărușa, o parte din moșie era închinată la Sf. Mormânt, Bradul, Vatra Mănăstirii com. Tișău, 120 ha Broșteni, Atârnați, comuna Scurtești, 350 ha. Albești – Tufele, 740 ha a fost a mănăstirii Banu și Bradu, Stănulești-Urșasca”; cf. M. Popescu – Spineni, *op. cit.*, p. 138.

¹³¹ Virgil Căndea, *Mărturii românești peste hotare*, I, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, p. 349.

¹³² Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. BZ, secția I-a, dosar 19/1870, f. 1. Un Stănilă donase la 1823 moșia, dar la 1832 începuseră necazurile din partea logofătului Dumitrache, fiul lui Gr. Băjan „ce este și însuși moșnean”; cf. Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău, dosar 1301/1831, f. 1.

¹³³ C. Șt. Bilciurescu, *Mănăstirile și bisericile din România*, București, 1890, p. 64.

¹³⁴ Arh. Naț. Buzău, fond Episcopia Buzău, dosar 18/1903, f. 1.

locuitori ai satului, ce aparținea de comuna Bozioru, 27 erau moșneni. Recensământul din 1930 aducea 202 locuitori, iar datele de la 1941 rețineau 198 locuitori în 63 de case.

GĂVĂNEȘTI (BZ) În vechime satul de la Săgeata a mai purtat și numele de Priviți. În anul 1944 se amintea de un document din 3 august 1536 prin care se confirmau unui Gonțea și unui Ialov o moșie la Găvănești¹³⁵. Pentru primul dintre cei menționați se va mai păstra un document. Astfel, la 23 august 1539 în fața lui Radu Paisie „A venit Gonțea Sterpul de a așezat și a înfrățit pe nepoții lui anume Gonțea, fiul lui Manea, nepot de frate și alt nepot de soră, fiul Dragnei, pentru că unchiul lor, Gonțea el nu a avut fiu sau fiică din trupul l-iu și de aceea i-a așezat și i-a înfrățit de bună voia sa dinaintea domniei mele și cu știrea tuturor megiașilor din jur, din sus și din jos, căci i-a așezat și i-a înfrățit ca unchiul lor, care e mai sus scris, să aibă după moartea lui veșnică pomana”¹³⁶.

Mai multe tranzacții cu ocinele de aici apar la 1582-1583 când frații Manea și Stanciu, fiii lui Smelean cumpărau 75 de stânjeni din partea lui Cămin, dar și de la un Șteful. Manea singur va cumpăra la Găvăneștii de Sus și de la o Voica¹³⁷. Părți din moșia de aici erau întărite de Mircea Turcitul la 30 septembrie 1585 către un Tudor și către sora acestuia „oricât se va alege din Buzău până la Costeiu (...) pentru că a venit la mine Cârstina, sora lui Tudor, de a așezat și a înfrățit pe fratele său Tudor, peste toată ocina. Iar Tudor a așezat și a înfrățit pe sora sa Cârstina peste toată ocina lui de la Căcătești (...) oricât se va alege. Și s-au înfrățit (...) și cu știrea tuturor megiașilor și din sus și din jos și din jurul locului”¹³⁸.

Episcopia primea din partea lui Mihai Viteazul satele Găvăneștii de Sus și de Jos la 21 ianuarie 1597 și 27 mai 1598¹³⁹. În debutul lui 1597 se arăta că „Aceste mai sus – zise sate au fost toate cnezii. Apoi, au venit ei singuri, de a lor bunăvoie, înaintea domniei mele de și-au vândut toate ocinele lor, câte au avut de pretutindenii și din pădure și din apă și din sus și din jos. Iar apoi, domnia mea am dat și am miluit sfânta, dumnezeiasca Episcopie din Buzău au aceste sate ce sunt mai sus-scrise”¹⁴⁰.

¹³⁵ Ion Ionașcu, *Din documentele Episcopiei Buzău. Sec. XVI*, în *Îngerul*, XVI, 1943, nr. 1-4, p. 31, nr. 8.

¹³⁶ DRH, B, IV, p. 105, nr. 79.

¹³⁷ DIR, B, XVI/5, pp. 78-79, nr. 81.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 209, nr. 221. Asupra sintagmei „și din sus și din jos” vezi Valeria Costăchel, *Desagregarea obștii satești în Țările Române în Evul Mediu*, în *Studii și Referate privind Istoria României*, partea I, București, 1954, pp. 770-771.

¹³⁹ G. Cocora, *Episcopul Luca al Buzăului*, în GB, XXIII, 1964, nr. 9-10, p. 901.

¹⁴⁰ DRH, B, XI, p. 289, nr. 217.

Ultima oară se scria că cele două sate erau date „Cu tot hotarul, însă în lățime stânjeni 1700, iar în lungime din apa Buzăului, până în mijlocul Costeiului, pentru că am cumpărat domnia mea de la Dragotă și de la toți frații și ceata lor și de la Prodan și toți frații și toată ceata lor, însă cu aspri ce am dat gata și dajdiile pe care le-am pus în socoteală, fac la un loc 58.000 aspri”¹⁴¹.

Aceeași situație era valabilă, în hrisovul scris de Dan din Zoreștii Buzăului¹⁴², și pentru Periați unde moșnenii „S-au vândut de bunăvoie și nesiliți de nimeni” ceea ce era departe de realitate deoarece dajdiile, socotite ca intrate în evaluare, spun altceva. Domnitorul însuși recunoștea că „Sus-zisele sate au fost cnezii”, dar că singuri moșnenii veniseră la Divan de bună voie „Să fie vecini” unde și predaseră vechile hrisoave pe care le mai aveau și pe care le vor da domnitorului „De aceea, dacă vreodată vor ridica vreo pără și vor scoate alte cărți în fața judecății, să nu se crează”. Un Stancea din Găvăneștii din Coastă se răscumpăra din rumânie, de la Episcopie, în 1620, după fuga în Moldova și robia tătară, însă „Numai capul lui, fără ocină” pentru 30 de galbeni devenind un exemplu semnificativ al unui proces invers vremurilor sale¹⁴³. Mai apar locuitorii într-un document din 1 iulie 1634 când Matei Basarab scutea pe oamenii Episcopiei de galbenul de fum și de birul moldovenesc¹⁴⁴. Piatra Șoimului de aici se reținea la 1639. Femeile din sat aveau parte de scutire de bir prin actul din 16 ianuarie 1696. Episcopul Cosma (30.09.1763-09.10.1787) obținea de la vodă Al. Ipsilanti, în 15 mai 1775, documentul prin care putea „Să chieме și să aducă oameni străini din străinătate cât de mulți pe moșia Găvănești sud Buzău și dupe ce va duce să dea în știrea ispravnicului județului ca să-i cerceteze, și de vor fi străini cu adevărat, să le dea adevărul la toți ca să fie apărați în opt luni, nimeni de nimic să nu-i supere, ca să poată și ei într-această vreme a-și face sălășuire și a se întemeia și după acest soroc să fie în rând cu țara, dar iarăși mai cu ușurință, după cum se cuprinde în ponturile cele date de Domnia mea la ispravnic. Deci dar și voi străinilor, văzând mila ce arătăm domnia mea cui voi, să vă îndemnați cât de mulți a veni la locuință în țara Domniei mele și veți fi cu toată liniștea și dreptatea, după cum arătăm mai sus”¹⁴⁵. Nu știm cât de mulți au fost cei care au răspuns chemării domnești, dar documentul reflectă criza teribilă de

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 391, nr. 292.

¹⁴² Ion-Radu Mircea, *Pecetea atârnată a lui Mihai Viteazul*, în Hrisovul, 1945, V, p. 93.

¹⁴³ DIR, B, XVII/3, pp. 525-526, nr. 473. Se va semnala și un fapt deosebit cu ocazia unei alte răscumpărări din rumânie a unui fiu de preot. Astfel, Zaharia, care la 5 februarie 1639 se răscumpăra din calitatea sa de rob al mănăstirii Cozia, era fiul preotului Jipa din Călimănești ce va figura între martorii de la anumite tranzacții trecându-se peste „calitatea” sa de rumân și reținându-se aceea de preot; cf. A. Sacerdoțeanu, *Eliberarea ...*, p. 1396.

¹⁴⁴ DRH, B, XXIV, p. 416, nr. 314.

¹⁴⁵ V. A. Urechea, *Istoria Românilor*, vol. II, București, 1892, p. 27.

forță de muncă specifică secolului al XVIII-lea. Se obținea în 16 septembrie 1775 și o volnicie de a scoate oamenii la clacă și pentru plata dijmei.

La 1775 Mihai Cantacuzino constata că moșnenii (răzeșii) din Moldova plăteau cele mai grele dintre biruri și situația era valabilă și pentru Țara Românească astfel încât „Situația devenea tot mai grea pentru proprietarii care nu reușeau să intre în dregătorii, sau să obție scutiri și favori domnești și care se îngrămădeau tot mai mulți pe hotarul indiviz moștenit de la înaintași”¹⁴⁶. Situația unei moșii arendate aici în aprilie 1836 ajungea la București¹⁴⁷. Acțiunea de pornire a hotărniciei în 15 iulie 1836 ducea la cartea de blestem din 22 iulie ceea ce denota neînțelegeri vis-à-vis de stabilirea hotarelor. În 21 august erau prezenți la operație vecinii moșiei episcopale, iar peste două zile la mărturii asupra hotarelor. În 1 septembrie Ioan Vernescu se apropia de finalizarea hotărniciei. Ani de zile se va judeca schitul cu Bucur Trei Fete pentru venitul unei sfuri de moșie „la care nu mă cunosc dator” cum spunea acesta în 4 decembrie 1842. Vistierul Nicolae Ionescu era chemat în instanță la 25 iunie 1841 pentru călcări la proprietatea clericală. O hotărâre se va pronunța abia în 17 aprilie 1846. La 1844 se ridică biserica „pe un pământ dulce, pe care l-a dăruit Sf. Episcopii Buzău, marele Mihai Viteazul la 1598”¹⁴⁸. Intervenea la 17 aprilie 1846 hotărârea Divanului civil la călcarea moșiilor Găvăneti și Cilibia¹⁴⁹ proprietăți episcopale odată cu hotărnicia moșiei Singuru sau Bălhadu¹⁵⁰. În 1864-1865 cu ocazia noii organizări administrative populația comunei din plasa Câmpu se ridică la 173 de familii fiind depășită numai de Costești (246 familii), Gherăseni (275), Padina (258), Scurtești (260), Smeeni (205) Tăbărăști (189) și Țuguiatu Pământeni (Pogoanele) cu 616 familii¹⁵¹. Se recenzau aici în anul 1912, 279 de case în care se aflau 759 de bărbați și 762 de femei. Pe atunci comuna avea în compunere satele Banița și Movilița.

Un săptămânal cu orientare de centru-stânga apărea aici din 25 decembrie 1912. Noul periodic rural, *Înnoirea*, își datora apariția preoților Ioachim C. Stănescu și Jugureanu de la Mizil. La recensământul din 1930 populația era de 1.893 locuitori, iar în 1941 de 2.071 locuitori în 388 de case.

¹⁴⁶ I.C. Filitti, *Despre reforma ...*, p. 9 (extras).

¹⁴⁷ ANIC, fond Mănăstirea Mihai Vodă, VIII/22.

¹⁴⁸ Arh. Naț. Buzău, fond Episcopia Buzău, dosar 13/1889, f. 187.

¹⁴⁹ Vezi și Anton Borna, *Planul moșiei Cilibia sau Cioreștii de Sus, pendinte de mănăstirea Banului, proprietatea statului*, 1870.

¹⁵⁰ Fișe arhiva prof. Ilie Mîndricel.

¹⁵¹ La 1864 populația Principatelor Unite ajunsese la 575.646 familii față de 289.164 familii în 1831; cf. Alexandru Cristian Marin, *Domeniul moșieresc din Țara Românească în perioada 1851-1864*, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, București, 2003, p. 57.

GĂVĂNEȘTII DE JOS (BZ) A mai purtat satul de la Săgeata și numele de Dol Găvănești și Găvăneștii din Vale. Se amintea în 21 ianuarie 1595 o danie de rumâni de aici de unde procesele de după 1598 până după 1650 pentru redobândirea vechiului statut.

Partea unui Tudor cu ceata sa urma să fie aleasă în 18 ianuarie 1659 de vornicul Andonie în urma procesului ce îl aveau cu Episcopia „Tudor s-a pârât cu episcopul (...), zicând că și el are moșie la cele două seliști”¹⁵².

GĂVĂNEȘTII DE SUS (BZ) În vechile documente apare satul de la Săgeata cu denumirea slavonă de *Gor Găvănești*. La 1582-1583 obțineau întărire Manea și Stan „însă din partea lui Cămin 75 de stânjeni, însă din apa Buzăului până în Costeiu”¹⁵³. Localitatea era acum amintită sub numele de Găvăneștii lui Sas. Episcopul Luca obținea pentru episcopia buzoiană întărire pentru Găvăneștii de Sus, Stănulești și Găvăneștii din Coastă în 21 ianuarie 1595¹⁵⁴. Se menționa statutul de cnezi ce îl avuseseră mai înainte cei de aici și că „Apoi au venit ei singuri de a lor bună voie (...) de și-au vândut ocinele lor” ceea ce nu era adevărat ținând cont de presiunea fiscală enormă exercitată de domnitor.

Venea porunca domnească din 30 mai 1652 prin care moșnenii din Găvăneștii de Sus erau somați să jure că părinții lor nu au vândut părțile lor către Mihai Viteazul și nu cum se ajunsese la situația de a decade în social. În cazul în care cei din ceata lui Stan Vălculescu jurau la Episcopie, în ziua de Sf. Petru, urmau să rămână în posesia pământului¹⁵⁵. Deznodământul se va produce la 26 decembrie același an când se consemna că moșnenii nu au putut să jure moșia revenind episcopului Serafim, dar nu vor deveni rumâni fiindcă proveneau din fiice¹⁵⁶.

GĂVĂNEȘTII DIN COASTĂ (BZ) S-a mai numit localitatea și Găvăneștii ot Coasta. O primă știre o avem din 7 iulie 1536 când Radu Paisie întărea vornicului Fârtat „un vad de moară și un ogor și dintr-alt ogor jumătate, pentru că i le-a dat un om anume Stănilă, de s-a plătit pentru fapta pe care a făcut-o”¹⁵⁷. Gonțea Sterpul era confirmat pe partea sa în 23 august 1539 când, în lipsă de urmași, își va înfrăți nepoții „cu știrea tuturor megiașilor din jur”¹⁵⁸. O altă înfrățire se petrecea la 5 iunie 1547 când Mircea Ciobanul întărea înfrățirile dintre Anca, fiica lui Badiul, și ginerii acestuia, Neagoe și Stoia,

¹⁵² CDȚR, IX, p. 337, rez. 624.

¹⁵³ DIR, B, XVI/5, p. 78, nr. 81.

¹⁵⁴ *Ibidem*, XVI/6, p. 258, nr. 272.

¹⁵⁵ CDȚR, VII, pp. 244-245, rez. 699.

¹⁵⁶ *Ibidem*, pp. 290-291, rez. 839.

¹⁵⁷ DRH, B, IV, p. 27, nr. 21.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 105, nr. 79.

precum și Coman, pe ocinele de la Găvăneștii din Coastă, dar și de la Periați „Iar apoi a venit Badiul înaintea domniei mele de a așezat și a înfrățit pe fiica sa anume Anca și pe ginerii săi, Neagoe și Stoia pe ocina lui, cât va fi în viață, iar după moartea lui, să stăpânească această mai sus zisă ocină Anca și Neagoe și Stoia, pentru că i-a așezat și i-a înfrățit de a lui bunăvoie”¹⁵⁹. Se mai menționa „Și la ei prădalica să nu fie, și să fie celor rămași ai lor”¹⁶⁰. O răscumpărare de rumân se reținea aici în 14 mai 1620.

Ceata moșnenilor de aici obținea în 30 mai 1652 – când satul apare sub vechea denumire de Gor Găvănești - prin reprezentanții ei - Nan, Tudor și Stan Vălculescu - porunca domnească pentru 12 jurători care trebuiau să cerceteze dacă părinții moșnenilor ar fi vândut sau nu în Găvăneștii de Sus. Se fixa termenul de Sf. Petre iar depunerea mărturiilor urma să se desfășoare la Episcopia Buzăului. La 27 noiembrie 1652 moșnenii vor pierde moșia, dar nu vor fi trecuți în rândul rumânilor deoarece se adeverise că proveneau din fete „că i-am adeverit că sunt dentru niște fete, iar moșia să fie a episcopiei”¹⁶¹. Toate actele ce le aduseseră erau luate de Episcopie care devenea proprietara moșiei din Găvăneștii din Coastă „ce se zice și Găvăneștii de Sus”. Prin actul din 26 decembrie 1652 se consfințează proprietatea episcopală de aici. Se ajungea și la întărirea domnească din 10 ianuarie 1655 după ce „Nan din Sârbi și Tudor din Râmnic și Stan cu toată ceata lor” vor pierde. La 18 ianuarie 1659 Episcopia era întărită aici și la Găvăneștii din Vale după procesul ce îl avusese cu Tudor și Stan din Râmnic, Nan din Sârbi cu cetele lor. Satul fusese cumpărat în 1598 de Mihai Viteazul „în puterea domnească”. Sub Matei Basarab se purtase un alt proces dar moșnenii pierduseră „Aceștiia nicicum nu au putut să jure, rămânând de lege și de judecată”¹⁶².

GĂVĂNEȘTII DIN VALE (BZ) După procesul din 10 ianuarie 1655 mai apare satul menționat în 18 ianuarie 1659 după un proces al Episcopiei cu cei de aici care solicitau să redevină moșneni.

GĂRBĂCEȘTI (SAAC, PH) Apare satul, grafiat și Gărbăcește, prin aldămășarii Dragomir și Bratu la 19 noiembrie 1631 pentru o reînnoire de

¹⁵⁹ DIR, B, XVI/2, p. 355, nr. 373.

¹⁶⁰ Ion-Radu Mircea, *Catalog...*, p. 273, nr. 230. Era în fond o acțiunea de salvare a averii successorale desherente. Se mai poate aminti că domnitorul, legat de melegurile Buzăului, în 22 august 1552 trimitea de aici primarului de la Sibiu, Petru Haller, planul de campanie al turcilor împotriva Ungariei în speranța că autoritățile transilvane vor împiedica pe Radu Ilie de a trece la acțiuni de urzupare a tronului său cu ajutorul lui G. Castaldo; cf. *Istoria politicii externe românești în date*, București, 2003, p. 53.

¹⁶¹ DRH, B, XXXVII, p. 302, nr. 326.

¹⁶² CDȚR, IX, p. 339, rez. 628.

documente la Urlați¹⁶³. Tudoran iuzbașa de aici este pomenit la 29 decembrie 1710 când fiul său Iane cu soția vindeau lui Ivașcu Brașoveanu o moșie la Băbeni. Alt fiu al iuzbașei, tot Tudoran, vindea tot lui Ivașcu în aceeași locație o moșie în 5 martie 1711.

GÂRBOIUL (SAAC, BZ) În 1912 existau în Gârboiul ce ținea de Nehoiașu, aici 60 de moșneni între aproximativ 380 locuitori. Și la recensământul din 1930 localitatea aparținea de Nehoiașu situație ce data de la 1865, iar la 1941 în 36 de case locuiau 131 de suflete.

GÂRBOVA (PH) După unele surse moșnenii au fost prezenți aici în secolele XVI-XVII¹⁶⁴.

GÂRBOVENI (BZ) Satul aparține acum de comuna Poșta Călnău. Ca aldămășar pentru Săseni, alături de alții din Vernești, Băltăna și Săseni apare, la 27 decembrie 1611, un Coman¹⁶⁵.

GÂRBOVI (PH) Moșnenii sunt reținuți în secolul al XVII-lea¹⁶⁶.

GÂRBOVI (RS, BZ) Grafiat în trecut și sub forma de Gurbovi va ajunge satul pe arealul municipiului Rm. Sărat. La 7 decembrie 1593 un Mușat avea parte de întărire domnească pentru achizițiile făcute, pentru suma de 270 de aspri, de la Oprea Pușcarul. Că achizitorul era legat de localitate rezultă și din minora cumpărături ce o făcea de la cumnata sa Anca¹⁶⁷. Când în 10 iunie 1613 se enumerau ocinele achiziționate de vătaful Mirăuță se amintea și de a patra parte a lui Beleuj pentru care acesta achitase suma de 2.000 de aspri¹⁶⁸. Un Stoica și un Roman erau reținuți la 27 ianuarie 1617 în calitate de cumpărători ai părții Voicăi, fiica lui Colțea pentru suma de 1.240 de aspri¹⁶⁹. În același document apare și un Puiu ca achizitor al unei ocine aici. La tocmeala dintre Vlad din Poești (Puești) cu postelnicul Dediul, din 29 septembrie 1627, a fost de față și preotul Danciu, Stoian Șefarol, iuzbașa Ipatie, Nichifor căpitanul de aici¹⁷⁰. Se venea și cu sintagma mai rară, vis-à-vis de eventuale urmări ale tranzacției „și de nime val să n-aibă pre moșiei ce i-am vândut”. Probabil sub denumirea de Gârbova apare satul și la 8 octombrie 1627 când Popa Danciu și un Stan vindeau postelnicului Dediu o șesime din moșia de la Puiesti¹⁷¹. Radu din Gârbovi era martor pentru Drăghești în 3 mai 1633 și în 23 februarie 1634 pentru Pepenești, iar Bărcan, fiul preotului Danciu de aici

¹⁶³ DRH, B, XXIII, pp. 472-474, nr. 291.

¹⁶⁴ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, Anexa VIII.

¹⁶⁵ DIR, B, XVII/2, p. 38, nr. 39.

¹⁶⁶ C. Hoinărescu, *Habitatul ...*, Anexa IX.

¹⁶⁷ DRH, B, XI, p. 20, nr. 15.

¹⁶⁸ DIR, B, XVII/2, p. 204, nr. 189.

¹⁶⁹ *Ibidem*, XVII/3, p. 95, nr. 78.

¹⁷⁰ DRH, B, XXI, pp. 434-435, nr. 268.

¹⁷¹ ANIC, colecția Achiziții Noi, XXXII/7.

pierdea un cal bun de 20 de ughi în urma deșugubinei pentru Găujani în 12 august 1634.

O vie la mănăstirea Dedulești era amintită aici la 21 august 1647 „Și când am vândut eu, Moga, aceste moșii întrebându-mi-am oamenii mei și din sus și din jos din toate părțile”¹⁷². Vornicul Pătrășcan, fiul lui Dobre este amintit în 20 iulie 1650 când, în urma unui proces pentru moșia Tigoii își va pierde banii. Ionașco băcanu din Gârbovi era menționat ca megieș tocmealnic în 16 februarie 1652 pentru niște moșii la Băbeni¹⁷³. Radu Inășescul și Radu Mănoiu vindeau în 1654-1655 cojocarului Aldea Olteanu un loc. Frații Frâncu și Coman în 1654-1655 vindeau, și ei, pentru zece galbeni, unor moșneni din Dănulești, Bordești și Neniulești partea lor din „Curmătura Turnișorului și din Piscul Cornului până-n Vârful Titilei de dă în apa Milcovului”¹⁷⁴. În 8 septembrie 1654 era pomenit iarăși Bărcan căruia i se lua, de roșii de Slam Râmnic, un cal bun prețuit la 20 de ughi pentru acoperirea deșugubinei satului Găujani. În 26 octombrie 1654 era pomenit un Pătrășcan între cei 12 boieri luați pentru deslușirea situației unei moșii. Boierul Fiera era menționat la 10 octombrie 1654 între cei șase boieri care trebuiau să depună mărturie pentru armașul Coman din Broștenii Slam Râmnicului, iar în 26 octombrie 1654 ca boier hotarnic apare de aici un Pătrășcan¹⁷⁵. În 20 aprilie 1655 va apare și preotul Ionașco în fața căruia juraseră martorii la o vânzare. În 1655 Frâncu și fratele său Coman din (Gârbove) Gârbovi vindeau pentru suma de zece galbeni lui Neniu, Tatu și Stan din Neniulești (Dănulești), dar și altui Tatu, dar din Bordești partea lor megiască pornind din Curmătura Turnișorului, Piscul Cornului, Vârful Titilii, apa Milcovului până spre Peletic¹⁷⁶. În anul următor se zălogea către un Toma și un Radu ocina de la Gârbovi a unor birnici din Gorăști „toată partea lui Tatomir oricât se va alege la Gârbovi”. Acesta fugise pentru că nu putuse sau nu dorise să plătească un impozit de 8 ughi și 30 de bani. Impozitul neachitat căzuse pe capul celor rămași în sat de unde acțiunea lor de zălogire¹⁷⁷.

Constantin, fiul lui Nestor căpitanul din Codrești vindea spre 1690 pârcașului Șerban de aici două pogoane și o ciosvântă în Cornet pe care le

¹⁷² DRH, B, XXXII, p. 248, nr. 226.

¹⁷³ CDȚR, VII, p. 208, rez. 584.

¹⁷⁴ DRH, B, XXXIX, p. 458, nr. 373.

¹⁷⁵ CDȚR, VIII, p. 203, rez. 416.

¹⁷⁶ ANIC, fond Mănăstirea Râmnicu Sărat, XX/5.

¹⁷⁷ CDȚR, VIII, p. 497, rez. 1083. Plata datoriilor celor fugiți ținea de sistemul bizantin dar, multă vreme, s-a căutat temeiul legal de la noi care permitea obligarea celor rămași la achitarea datoriilor fugiților.

avea de la moșul său Răzmăriță¹⁷⁸. Suprafața vândută provenea de moșnenii din Gârbovi și se întindea „până în piscul lui Motruțoe și până în drumul Bunoiului”. O vie din deal, probabilă proprietate a mănăstirii Rm. Sărat, era menționată în 5 noiembrie 1695, iar la 12 martie 1715 se ajungea la un schimb de vii¹⁷⁹. A treia parte de la Cornetu, din moșul său Răzmăriță o vindea în 2 aprilie 1697 lui Mușat Ursu, nepotul lui Oprea Găvăniș. Se specifica că terenul era de la moșnenii din Gârbovi¹⁸⁰. Nastasia Stan, nepoata lui Sârbu și a Mogăi, vindea la 6 aprilie 1696 aldămașul fiind de trei vedre. În șirul de dotări ale Brâncoveanului, pentru progeniturile sale, se vor încadra, la 1708, și cele 26 de pogoane de vie din Dealul Gârbovilor și crama aferentă ce intrau în patrimoniul fiului său Matei¹⁸¹. Se efectua o hotărnicie la 9 iulie 1712. Se mai poate reține de la Gârbovi o diată din 17 februarie 1714¹⁸². Se începuse adunarea de bani pentru biserica de aici în 9 mai 1714 pe când aceasta era deja închinată mănăstirii râmnicene¹⁸³.

În 1782 doi reprezentanți din neamurile de vază ale județului, Iane Robescu și Mihai Zăgănescu, se adresau cu o jalbă către domnie reclamând neînțelegerile mai vechi ce le aveau cu Dumitrașco și Chiriță Chirițoiul pentru o moșie de aici¹⁸⁴. În vremea lui Ipsilanti Chirițoiul pierduseră, iar Robescu și Zăgănescu arătau că „Ni s-au făcut carte la dumnealor ispravniciei, ca să ne orânduiască boieria și de acolo să ne aleagă moșia, fieșcăruia după cărțile și anaforaua dumnealor veliților boieri, și întărită de Măria sa, cu luminată pecete, și prelungindu-să vreme, nu ni s-au împărțit moșia de către ispravnici, și au rămas iarăși pricină”¹⁸⁵. Cu această ocazie apar și cei doi ispravnici de atunci ai județului – Toma Șerbu și Dumitrașco Topliceanu – ceruți de jeluitori. Mănăstirea de la Rm. Sărat intra într-un proces pentru o vie de aici în 5 iunie 1814. Fiica lui Radu Licoiu, Bălașa, se adresa domniei cu o jalbă în martie 1815 arătând că, minoră fiind la moartea tatălui, a primit de la un unchi,

¹⁷⁸ P. P. Panaitescu, *Acte de la Râmnicu-Sărat (colecția d-lui Zamfirescu)*, în RI, VIII, 1922, nr. 10-12, pp. 199-200.

¹⁷⁹ ANIC, fond Mănăstirea Râmnicu Sărat, XVI/25.

¹⁸⁰ P.P. Panaitescu, *Acte de la Râmnicu-Sărat ...*, pp. 199-200.

¹⁸¹ Șt. Greceanu, *Viața lui ...*, p. 277.

¹⁸² ANIC, fond Mănăstirea Rm. Sărat, VIII/18.

¹⁸³ Ibidem, VIII/20.

¹⁸⁴ În vară venea circulara domnească pentru Ilfov, Saac, Prahova și Buzău referitoare la jalbele celor de aici nemulțumiți de poziția unor proprietari de moșii. Localnicii ajunseseră la o înțelegere cu aceștia pentru curățirea unor crânguri și păduri și înființarea de livezi urmând a se plăti numai dijma. Proprietarii, odată cu încheierea operațiunilor, se vor răzgândi de unde situația reclamată; cf. V. A. Urechea, *Memoriu asupra ...*, p. 372.

¹⁸⁵ Alexandru I. Zamfirescu, *Documente râmnicene*, în *Analele Râmnicului*, I, 1924, nr. 8-9, pp. 100-101.

călugărit la Căldărușani, partea acestuia de moșie de la Gârbovi¹⁸⁶. Căsătorindu-se în 1813 mama sa a refuzat să-i dea această proprietate de unde demersul către Caragea Vodă.

Moșia Gârbovi din plasa Câmpului era arendată, după 1831, de către moșnenii Potârnichești și Sorești. Gheorghită Chirițoiu cu ceilalți frați solicita să se judece la 1835 pentru cotorpirea unor stânjeni din moșia Gârbovi cu clironomii moșiei răposatului Ursu Chirițoiu¹⁸⁷. Marele agă al Moldovei, Constantin Dăscălescu, în vara lui 1844 primea din partea hotarnicului însărcinat cu efectuarea măsurătorilor moșiei moșnenilor Chirițoi - „Numită Gârbovi de munte, Gârbovi de câmp și Cornetul din plasa Râmnicului de Jos județul Slam Râmnic” - documentul prin care era rugat să fie prezent *in perssona* sau prin vechil cu vechilet la satul Slobozia pentru hotărnicia moșiei Românești proprietatea sa¹⁸⁸. Nu se ajunsese la debutul lucrării nici la 4 octombrie 1846 când moșnenii Pleșești erau somați să se prezinte cu documentele lor. Copiii lui N. Chirițoiu erau cei care la 7 februarie 1876 vindeau lui C. Dimitrie Duțu partea lor din trupul moșie Gârbovi de Munte și de Câmpie din Mona Slobozia, parte aflată în devălmășie cu moșnenii Chirițoi „După cum prevede în hotărnicia ing. Solomon”¹⁸⁹.

GÂRBOVII DE JOS (BZ) Un martor de aici era amintit la 15 mai 1656.

GÂRBOVII DE SUS (BZ) Ca vânzător de vii în dealul Năenilor apare la 22 noiembrie 1646 și un Sin din Gârbovii de Sus. La 15 mai 1656 sunt din nou amintiți Gârbovii de Sus prin martorii de aici.

GÂRLA (BZ) Cei de aici sunt legați de cei din Bozioru. În 1915 localitatea avea o populație de 92 de bărbați și 102 femei în 49 de case. Cătuțul, ce s-a mai numit și Gârlele, era reținut în 1939 ca sat de reședință al comunei Bozioru alături de Bozioru, Buduile, Fișici, Găvanele, Geambașu, Gornetu, Gresia, Nucu, Rasti, Râu, Scăeni, Ulmetu și Văvălucile.

GÂRLAȘI (BZ) În 1966 asupra sfârșitului cetei de aici se scria că „Mihai Mincu boiernaș de pe valea Slănicului, achiziționează, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, de la moșnenii din Gârlași, copleșiți de nevoi, ocinele lor fără vecini, formând aici, în apropierea târgului, o seniorie feudală: Gârlașii, în lăuntru căreia construiește o mănăstire, un fel de paraclis, conceput inițial ca

¹⁸⁶ Înainte de a-și lua rasa, intervenind moartea civilă, respectivul își făcea diata „care era de obicei tot în favoarea mănăstirii în care mergeau să-și petreacă restul zilelor”; cf. Sebastian Radovici, *Moșnenii ...*, p. 98.

¹⁸⁷ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Rm. Sărat, dosar 816/1835, f. 1.

¹⁸⁸ Idem, colecția Documente, XVIII/1.

¹⁸⁹ Idem, fond Tribunal jud. Rm. Sărat. Transcriptiuni. Registru 1/1876, f. 25.

o așezare monahală”¹⁹⁰. Profesorul Dim. Ionescu, când scria aceste rânduri, era convins și de originea moșnenească a satului și mai târziu a târgului Buzău spre prima treime a secolului al XV-lea. Pisania bisericii reținea, într-adevăr, în calitate de ctitor pe biv vel medelnicerul Mihai Mincu¹⁹¹ și pe soția sa Maria Mănăilă¹⁹² precum și debutul construcției: 1 aprilie 1780¹⁹³. Satul exista la 20 mai 1662 când preotul, Gavril, scria zapisele de vânzare a unor ocine¹⁹⁴. La 1667 era reținut documentar iuzbașa Paraschiva, iar la 1687 apărea, ca scriitor de acte, diaconul Dumitru „ot Gârlași”. Numeroasele achiziții de terenuri moșnenești de la Gârlași, Mălureni și Focșenei efectuate de Hrizea băcanul din Buzău, în perioada 1684-1704, vor duce la împlinirea unei danii a acestuia de 277 stânjeni, către mănăstirea Banu, la 31 ianuarie 1712¹⁹⁵. La 1 mai 1759 în foaia de zestre dată de postelnicul Barbu Mănăilescu fiicei sale Maria figura și o moșie de aici.

GÂRLEȘTI (RS, GL) Satul Nămoloasa de astăzi, fost în plasa Măxinei, a mai purtat și numele de Nămoloasa Munteniei. Pichetul de mai târziu nr. 79 - Cotu Gârlești - exista la 1704 satul fiind parte a mănăstirii Râmnic. Pandant pe malul Sărățelului dinspre nord era satul Gârleasca Moldovei. Moșia Cocorasca de la Gârlești la 25 iunie 1756 se afla jumătate în posesia moșnenilor și cealaltă jumătate în posesia mănăstirii de la Rm. Sărat care executase o hotărnicie la 20 decembrie 1753¹⁹⁶. Moșia se va desface în trei loturi Olăneasca (Matichioaia, Crângeni) de 473 de stânjeni, Crângeni (Mititei, Radomirești) de 452 stânjeni și Gârleasca „Ales-am și lui Ion Picioare Multe, cu neamul lui, după scrisorile lui cele drepte, nouă funii în Radomirești, care fac 300 stânjeni (...) Ales-am și lui Ștefan Purc. Ciupercă (...) 76 stânjeni (...). Ales-am și Niculii Șarpe să stăpânească Ion feciorul lui, după ale lui scrisori, funii 4 ½ fac stânjeni 150”. În vara lui 1756 rezultaseră 798 de stânjeni

¹⁹⁰ Dimitrie Gh. Ionescu, *Alte biserici vechi din orașul Buzău*, în GB, XXV, 1966, nr. 9-10, p. 857.

¹⁹¹ Ca hotarnic al zonei apare în intervalul 20 noiembrie 1766 - 31 octombrie 1777; cf. ANIC, fond Episcopia Buzău, XXII/40; XXXVII/41.

¹⁹² Asupra originii acesteia primul care o va lega de familia Buzăianu va fi Basil Iorgulescu mai târziu se va adăuga ramura buzoiană a Hrisoscoleilor precizându-i-se părinții: căpitanul Ștefan Mănăilă și Sanda. Legătura cu Hrisoscoleii rezulta clar la 1844 când, la nivel de magistratură buzoiană, se preciza că Minculeasa era soră vitregă cu mama clucerului Grigore Hrisoscoleu; cf. Arh. Naț. Buzău, fond Primăria oraș Buzău, dosar 6/1844, f. 2.

¹⁹³ Radu Antofie, *Istoricul bisericii Gârlași din Buzău*, în GB, XXIV, 1965, nr. 9-10, pp. 825-827.

¹⁹⁴ ANIC, fond Mănăstirea Banu, II/6.

¹⁹⁵ Ibidem, II/19.

¹⁹⁶ Relativ la scopul hotărnicilor se menționau două cauze principale: 1) verificarea și restabilirea perimetrului vechi al satului și 2) delimitări interioare al trupului de moșie sătesc; cf. H. H. Stahl, *Contribuții ...*, I, p. 118.

moșnenești. Relativ la hotărnicile epocii evului de mijloc și chiar asupra acelora dinspre modernitatea noastră se făcea observația că ele aveau o latură legată de dreptul civil și că „Ele nu au servit scopului principal al cadastrului: stabilirea unor impozite drepte și echitabile. De un cadastru¹⁹⁷ complet în Țările Române nici nu putea fi vorba, pentru că veniturile statului nu proveneau din impozitul asupra pământului, ci din dări ce constau din prelevări periodice asupra bunurilor, produselor materiale și a persoanelor, stabilite în mod arbitrar”¹⁹⁸. Numai nouă familii erau recensate aici la 1831.

Se mai poate reține pentru zonă unele încercări de contrabandă. Astfel, din partea punctului de la Nămolosa se raporta subocârmuirii Marginea de Jos cazul arendașului Ianache Alevra de la moșia Bolboaca care își vânduse calul în Moldova unui Avram fără să plătească vama. În continuarea documentului se spunea „și acum vama dovedindu-l trecând calul la Moldova de o lună de zile și fiindcă după convenție să supune contrabandantului nu s-au arătat la vamă nici la străjuitorul graniții”. Cel învinuit se va adresa și el ocârmuirii Slam Râmnicului care, la rândul-i, va solicita în 21 iulie 1837 subocârmuitorului de la Marginea de Jos să întreprindă cercetări pentru lămurirea situației. În jalba sa I. Alevra arăta că vameșul era acela care în anul precedent trecând prin Bolboaca cu patru cai murgi i-ar fi vândut pe la unii și pe la alții între care și evreului Avram din Moldova¹⁹⁹. Chestiunea va duce al constituirea unui dosar la nivelul administrației și unul probabil la judecătoria râmniceană. Numai 29 de familii locuiau aici spre 1896. Sub forma de Gârleasca apare la recensământul din 1930 când așezarea avea 93 de locuitori la care, în 1941, se vor mai adăuga, în cele 18 case, numai șapte locuitori.

GEAMANA (SAAC, BZ, PH) Satul de lângă Jugureni, dispărut în vremuri trecute, este legat și de Voinești. Cu 14 transporturi de animale figurează satul în registrele brașovene pe perioada 1503-1554. În 1546 erau trimise de aici trei vaci în valoare de 240 de aspri, în 1548 patru cornute mari, iar în 1549, 11 cornute mari. Se ajungea la *lege peste lege* pentru partea Mănească de aici într-un complicat proces izbucnit între jupânița Stana cu

¹⁹⁷ După unii termenul ar proveni din grecește derivând din *katastikon* unde *kata* era echivalent cu *de sus în jos*, iar *stiko* având semnificația de carte de însemnări, registru.

¹⁹⁸ Mircea Miclea, *Cadastrul și Cartea funciară*, București, s.a., p. 20. Prin *Legea pentru organizarea cadastrului funciar și pentru introducerea cărților funduare în Vechiul Regat și Basarabia* din 1933 au apărut pe lângă unele instanțe o secție de carte funciară. La nivel de minister se va înființa Direcția cărților funciare care va funcționa până în anul 1949. Din 1950 serviciile județene vor fi înlocuite de Oficiul Cadastral pentru Organizarea Teritoriului (O.C.O.T.), iar în 1967 acesta va fi înlocuit de direcțiile regionale; cf. Viorel Grama, *Cadastrul funciar. Elemente de istorie și legislație*, în RA, LXXXI, vol. LXVI, 2004, nr. 1-2, p. 236.

¹⁹⁹ Arh. Naț. Buzău, fond Subocârmuirea plasei Marginea de Jos, dosar 50/1837, f. 3.

urmașii ei, pe de o parte și un Hohoe și un Mircea care cotestau proprietatea jupânițelor. Primele lupte se vor da pe vremea lui vodă Vlad Călugărul, apoi în timpul domniei lui Petru Vodă când se vor lua și doi boi de la primii 12 boieri implicați „Iar după aceea, încă nu s-au putut odihni jupânița Stana cu ceata ei și iarăși a pârât Hohoe și Mircea și a doua oară pe Stana cu ceata ei înaintea domniei mele, iar că n-au jurat cu acei 24 boieri. Iar domnia mea am dat iarăși Stanei cu ceata ei să aducă pe acei 24 boieri să jure cu ei și pentru a doua oară”. Se ivea astfel o situație rară, de repetare a jurămintelor boierilor martori „Și așa a jurat jupânița Stana și cu ceata ei și a doua oară înaintea domniei mele cu acei 24 boieri”. În 14 ianuarie 1574 jupânițele câștigau procesul urmând să stăpânească „Neclintit” ceea ce este îndoielnic²⁰⁰. Cârștian logofătul cu fratele său Dumitru erau întăriți pe „toată partea Mănească, oricât se va alege”. Urma detalierea împărțirii din 3 februarie 1619 între boiernași cu vara lor. Problema se va relua în 20 iunie 1620.

Moșia Gemenile numită și Voinești era amintită la 7 decembrie 1795 pe când se porunca efectuarea hotărniciei.

GEAMBAȘUL (BZ) În satul de la comuna Bozioru, la recensământul din 1912, figurau aici 49 de moșneni la 215 locuitori. Împreună cu satul Gresia în 1930 se ajunsese la 254 locuitori, iar în 1941 la 266 locuitori în 73 de case.

GEMENELE (SAAC, BZ) Vezi **Găgeni Vintileanca**

GEORMĂNEȘTI (RS-BR) Formele mai vechi ale denumirii satului au fost de Giormănești, Giormăneasca. Se judecau vel postelnicul Constandin și clucerul Dumitrașcu cu megieșii de aici în 5 martie 1639²⁰¹. Radu vel comisul obținea de la mitropolitul Theofil în 28 iunie 1642 o întărire pe moșia de aici.

GHEBA (PH) Vezi **Măneciu Pământeni**. S-a mai numit și Ghiaba după numele apei. Spre zilele noastre patru imobile din sat vor fi trecute în lista de patrimoniu.

GHERGHIȚA (IF, PH) Numele ar veni conform tradiției după proprietara moșiei. Scriindu-se la 30 ianuarie 1431 și gherghicenilor în porunca domnească a lui Dan al II-lea se venea cu prima atestare documentară care s-a mai păstrat spre noi. Primul act emis de aici datează de la 2 august 1453 din vremea lui Vladislav al II-lea. Urma actul lui Radu cel Frumos din 25 ianuarie 1471. Negustorii de aici aflați în relații de schimb cu Brașovul vor fi pomeniți la 1503, 1530, 1534 sau 1554. În 1534 din poruncă domnească 12 boieri hotărniciau moșia orașului. Pomenit era satul prin vornicul Dragomir la 4 mai

²⁰⁰ DRH, B, VII, p. 223, nr. 167.

²⁰¹ ANIC, fond Episcopica Buzău, XXXIII/43.

1579 și în 12 noiembrie 1579 la întărirea dată Mitropoliei²⁰², dar și la 12 martie 1580.

Manea cârciumarul și Staciul Țară erau reținuți între moșnenii luați pentru Viiani în 27 februarie 1637²⁰³. În 13 decembrie 1637 apare de aici Iancu căpitanul întărit la Someștii de Brăila. Cu proprietăți achiziționate în Saac, la Nucet, apare la 10 octombrie 1639 negustorul Tudor. La 16 și 18 iunie 1640 sunt menționați doi boieri – Baicu și Negre - între cei 12 luați pe răvașe pentru Hrizea vel vornicul. Lui Baicu și lui Iane li se vindeau de moșneni un pogon de vie din funia Stanu, pentru 11 ughi, la 4 octombrie 1640 martorii fiind toți din Dobroteni²⁰⁴. Baicu și Iane mai era martori și în 10 decembrie 1640 pentru Băbeni. Partea lui Neagu Vârtelniță era reținută la 1642. Căpitanul Dumitrașco de la Gherghița se număra în 18 august 1650 între megiașii care trebuiau să limpezească situația moșiei Gruiu dinspre postelnicul Tudor, fiul lui Tudor stolnicul²⁰⁵, iar în 3 noiembrie era tocmealnic la Cherba. În 1653-1654 erau martori pentru Dobroteni un Cernat, ceaușul Pătru și alții de aici²⁰⁶. Căpitanul Stoichiță Berilescu cumpăra de la patru moșneni de aici în 6 ianuarie 1654 partea acestora de 300 de stânjeni de la Sărulești „ce se chiamă Negrileasca, de preste tot hotarul den cin până-n cin, den matca Mostiștii până-n matca Venetii”. Preotul Neagu cu soția sa ajungându-i bătrânețea și bolile se vor gândi și vor ridica schitul Ruptura pe care îl vor închina la 1668 către Cotroceni²⁰⁷.

Mitropolia primea aici de la vodă Ștefan Racoviță moșia lui Ștefanache Cremidi cel spânzurat. Acesta primise în 1761 moșia de la vodă Sc. Ghica²⁰⁸. O livadă de aici o făcea danie către biserică Gh. Anineanu în 15 martie 1815. Se luptau cei de aici cu autoritățile de după 1832 deoarece localitatea le era trecută în rândul satelor și nu al târgurilor de unde impozitarea mai grea.

GHIGHIU (PH) Sub forma de Gheagheu (Ghegheu) apare localitatea la 25 ianuarie 1471 când li se întărea mai multor moșneni partea „lui Stanu și partea lui Maxim”²⁰⁹. Biserica satului se ridica pe la 1792, iar mănăstirea se va întemeia la 1814 de familia Rucăreanu la insistențele egumenului Arsenie

²⁰² DRH, B, VIII, p. 418, nr. 260.

²⁰³ CDȚR, IV, p. 423, rez. 926.

²⁰⁴ DRH, B, XXVII, p. 582, nr. 476.

²⁰⁵ *Ibidem*, XXXV, p. 270, nr. 245.

²⁰⁶ *Ibidem*, XXXVIII, p. 188, nr. 176.

²⁰⁷ Mariana Lazăr, „Spre folosul acestei sfinte case”. *Constituirea și evoluția domeniului mănăstirii Cotroceni (secolele XVII-XIX)*, Ed. Istros, Brăila, 2012, p. 85.

²⁰⁸ G. Zagoritz, *Târguri și orașe între Buzău, Târgoviște și București*, Tip. Lupta, București, p. 52.

²⁰⁹ DRH, B, I, p. 232, nr. 138.

pe un teren donat de Uța Cantacuzino - Corneanu. Localitatea, înainte de ajunge la Ploiești, a aparținut de comuna Bărcănești din plasa Câmpu – Târgșor.

GHILEȘTI (SAAC, BZ) La întocmirea statisticii din 1921 se numărau aici 13 răzeși între cei 56 de locuitori ai satului ce ținea de Pănătău. La 1941 populația era de 61 de suflete în 14 case. Cu un deceniu în urmă localitatea era recenzată la Begu.

GHIMPEASCA (SAAC, PH) În Ghimpeasca de Jos vindea Negruș în 20 noiembrie 1651 către un Ion din Păcălești un răzor de ocină „pă lângă hotarul Gălbinesc, în lungul ocinei din câmp, din apă ...”²¹⁰. Se poate pune problema dacă satul nu era cumva cel denumit Ghimperești la 1835.

GHIOCARI (BZ) Satul din comuna Trestioara și apoi din comuna Chiliile avea la 1912 un număr de 44 de moșneni între 205 locuitori. Date de la recensământul din 1930 nu avem atunci localitatea fiind cuprinsă la Chiliile, dar în 1941 în 29 de case locuiau 134 de suflete.

GHIOCELU (PH) Biserica satului se ridica pe la 1844. Cătunul de la comuna Podenii Noi, cu denumirea mai veche de Sfăcăru, avea la 1899 nouă moșneni pe 57 ha., iar în 1912 se înregistrau 76 de răzeși²¹¹. În 1941 erau recenzați aici 287 locuitori în 72 de case.

GHITIOARA (SAAC, PH) În 1831 era înregistrat ca sat mixt în plaiul Teleajenului cu 151 de familii. O atestare documentară o avem de la 16 mai 1573 „și în curmezișul Sărățelului la calea Ghitioarei”²¹². Vama de sare era menționată la 15 mai 1577, 13 decembrie 1581, 15 și 17 decembrie 1586, 7 ianuarie 1588, 15 iulie 1592 etc. Mănăstirea Sf. Troiță (Radu Vodă) primea la 14 mai 1580 pe lângă sate și menționata vamă de sare de la Ghitioara²¹³. Mai era pomenită localitatea la aranjamentul referitor la administrarea averii intervenit între Ștefu roșiul și soția sa jupânița Maria în 10 și 20 mai 1598²¹⁴. Amintit mai era satul în 28 ianuarie 1635 prin jupânițele Calea și Neacșa, fiicele lui Cernica vornicul precum și în anul următor piin sarea de aici dăruită mănăstirii Slobozia lui Enache.

Un rumân, Coman Ivul, era pomenit în 10 ianuarie 1643 ca răscumpărat de slugerul Radu din Frijurenii. Episcopia Buzăului obținea 300 de bolovani de sare de aici în 16 mai 1654 în baza unui hrisov de la Matei Basarab. Localitatea apare și pe harta spătarului Nicolae Milescu ca fiind situată pe un zăcământ de

²¹⁰ *Ibidem*, XXXVI, p. 257, nr. 250.

²¹¹ D. Ciobotea, *Istoria moșnenilor...*, p. 193.

²¹² DRH, B, VII, p. 182, nr. 138.

²¹³ Ion-Radu Mircea, *Catalog ...*, p. 183, nr. 1264. Lăcașul va avea grijă să-și reinnoiască dreptul și la 13 decembrie 1581, 15 decembrie 1586, 7 ianuarie 1588 și 15 iulie 1592.

²¹⁴ DRH, B, XI, p. 383, nr. 286.

sare²¹⁵. În 1688 se reținea mutarea ocnei de la Ghitioara la Teișani. Reluarea exploatării sării se va face în 1696. În 19 august 1712 moșnenii primeau poruncă de a trece la alegerea moșiei mănăstirii Cernica față de vecini și să dea dijmă cei care făceau arături pe moșia lăcașului²¹⁶. În 8 octombrie intervenea și o carte de blestem²¹⁷ vis-à-vis de daniile preotului Sebastian pentru Cernica. Astfel, moșnenii se vedeau obligați să declare care a fost partea acestuia și cine a luat dijma după partea lui Sebastian²¹⁸.

Mai era menționat satul în 17 aprilie 1736 la enumerarea unor bunuri ce aparținuseră Voichitei Filipescu. Preotul Frâncu obținea în 13 iulie 1764 o împuternicire prin care putea lua venitul de pe moșia Ghitioara, dar și după aceea de la Sărari²¹⁹. Se ajungea în 7 martie 1776 la o poruncă de cercetare la fața locului a împresurării moșiilor Mitropoliei de către dorobanții din Văleni și de către moșneni în Sărari și Ghitioara. Anaforaua se va înainta în 20 martie, iar la 31 martie se amintea că încălcarea moșiei lăcașului se produsese „De când cu răzmerița”. În urma anaforalei din 29 iunie 1812 se ajungea la porunca din 14 iulie prin care moșnenii erau somați să se prezinte la hotărnicia moșiei schitului Zamfira. Pe parcursul acestei luni mai primeau asemenea documente Gr. Izvoranu, egumenul de la Văleni și moșnenii din Cuibu. O scrisoare din 23 iulie 1812 a lui Tudorache Popescu către Ioniță Lipănescu în aceeași problemă se reținea arhivele mitropolitane.

Din socotelile vistieriei în primăvara lui 1828 satul figura cu 19 lude impuși. Din cele 165 de gospodării de la 1838 numai una era de moșnean – Banu sin Ghiță²²⁰. Totuși se vor înregistra înfruntări spre 1840 între moșneni și mănăstirea Zamfira primii fiind acuzați de călcări la moșia acesteia de aici²²¹. Din 1964 lua numele de Vitioara.

GHIZDITA (BZ) Mai multe însemnări de pe vechile noastre tipărituri mai recuperează ceva din trecutul acestui cătun de moșneni de la Mânzălești. La 1800 „Mihalache popa Necula ot Ghizdita” era acela care cumpăra cu bani grei, 80 de taleri, *Îndreptarea legii* de la 1652²²². Suma mare era justificată prin

²¹⁵ Constantin C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV – începutul secolului XIX*, Ed. Științifică, București, 1973, p. 81.

²¹⁶ ANIC, fond Mitropolia Țării Românești, LXIV/13.

²¹⁷ Vezi Ec. V. Ursăceanu, *Cărțile de blestem din trecutul nostru*, în BOR, 1926, pp. 506-514; Aurelian Catrina, *Cărțile de ațurisenie sau blestem în trecutul bisericii noastre*, în ST, XVII, 1965, nr. 9-10, pp. 581-592.

²¹⁸ ANIC, fond Mitropolia Țării Românești, DXXXIII/15.

²¹⁹ Ibidem, CCCX/24.

²²⁰ I. Dedu, *Așezări ...*, p. 91.

²²¹ N. Popescu, *Mănăstirea Zamfira*, în Boabe de grâu, IV, 1933, nr. 2, p. 100.

²²² Codul era împărțit pe liste (pagini), glave (capitole) și zaceale (paragraf).

necesitatea folosirii pravilei în zonă²²³. Peste doi ani preotul Lefter de la Vintilă Vodă, pe același volum, nota: „Să se știe că această sfântă pravilă este a popii Neculii Poruncă ot schitu Ghizdita”. Biserica se ridica pe la 1802-1803. Pe harta de la 1835 apare localitatea cu 50 de gospodării²²⁴.

Ghiță Solomon pornea un proces cu moșnenii pentru călcare în hotarul Pârjoleasca și tăierea unui codru de pădure la 16 decembrie 1846. Solomon va aduce hotărnicii din 5 mai 1819, 1798 și 1702 „Din care s-a văzut că și atunci la anul 1819 moșia aceasta a D(umnealui) Solomon s-a deosebit despre toate părțile învecinate prin trei trăsuri cu linii drepte după orânduială cu pietre de hotar”²²⁵. Petentul va câștiga banii pentru lemnele tăiate și repunerea pietrelor de hotar „De vreme ce le-au dovedit scoase din locul lor”. În fond moșnenii scăpau destul de ușor pentru că dacă fapta s-ar fi petrecut cu un secol și ceva în urmă unii și-ar fi pierdut capul sau un braț.

În 6 februarie 1847 locuitorii adevureau că nu au tăiat pădurea probabil în urma unei reclamații²²⁶. La 13 septembrie 1850 se prezenta la Buzău zapisul prin care toți moșnenii Ghizdeni arendaseră, la 25 iulie 1841, serdarului Iancu Marghiloman, care pe atunci era pitar, 174 de stânjeni din moșia Drăgoteasca și Modruzești pe termen de șapte ani²²⁷. Documentul de la 1841 fusese semnat de Siminon, Nicolae și Stroe, fiii lui Mușat Ghizdeanu, de Ulidea și Nica, fiii lui Nechifor și de alți moșneni. Trebuie amintit că numărul moșnenilor Ghizdeni din plaiul Slănicului de la Mânzălești - Mănești a fost mai mereu redus, 12, dar și că s-a menținut zeci de ani, reprezentând un procent cam de 10-15% din locuitorii cătunului. Se mai menționau și unele probleme legate de sume de bani, dar aici stăpân absolut era Marghiloman care acum se afla în perioada de acumulare sălbatică de capital îngrozind, *high life*-ul local și pe cel din Capitală, prin arghirofilie, metode și tehnici, duse la marginea dacă nu chiar dincolo de granița legilor. În anul 1912 se recenzau 16 moșneni între 89 de locuitori. Prețul pământului din începuturile primei mari conflagrații mondiale rezultă și din tranzacția intervenită între Gh. Dumitrașcu și Nicolae Ghica Mocanu primul vânzând vecinului său, la 1 septembrie 1914, două pogoane de pământ moșnenesc pentru suma de 600 de lei²²⁸. Fiind recenzată la 1930 la Mânzălești nu cunoaștem populația localității, dar în cele 29 de case din 1941, când apare sub forma de Ghizdita - Mânzălești, locuiau 144 de suflete.

²²³ Daniela Lupu, *Însemnări pe cărți vechi românești din colecția Muzeului județean Buzău*, în *Mousaios*, X, 2005, p. 207.

²²⁴ C. C. Giurescu, *Principatele române ...*, p. 218.

²²⁵ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău. Condiți, dosar 18/1846, f. 123 v.

²²⁶ Fișe arhiva prof. Ilie Mândricel.

²²⁷ Acum se inventariau în Muntenia 146.931 de proprietăți funciare.

²²⁸ Arh. Naț. Buzău, fond Tribunal jud. Buzău. Transcripțiuni. Registru 5/1914, f. 92.

MOSNENII AND THEIR TRIALS (V)

Abstract

The subject of this study, dedicated to the „mosneni” and to their judiciary problems judged in former Prahova, Saac, Buzău and Râmnicu Sărat, is represented by more than 20 communities placed in the Subcarpathian mountains.

We know now that we have original documents only for some of these communities. The historians who are not very familiarly with this social category, can be surprised by the intensity of the pressure made for justice concerning the preservation of their ancient rights. The trials of this social groups so long in its duration in time so it can disorientate the readers. This judiciaries events from the longing in the past could be a rich source of informations related to social phenomena and the microtoponymy that have difficulties in their meaning but could be relevant for the history of these places.

Now, we can see that this ancient Romanian institution tries to come to life again.

CONSTANTIN BRANCOVEANU SAU DEVENIREA OMULUI (ȘI/SAU/CHIAR) DOMNITOR ÎNTRU SFINȚENIE

Pr. Prof. Dr. Aurelian DAMIAN

„În neamul meu un singur legământ
Până astăzi este în putere:
Această patrie, acest pământ
Să-l pregătim încet de înviere”.
(I. Alexandru *Identitate*)

Ce sunt acestea *neam, legământ, patrie, pământ, înviere*?

Noțiuni reprezentând realități ale identității și ale destinației noastre istorice și veșnice, care este o mare taină, trăită de ființa umană de la începutul existenței sale, atât la nivel individual, cât și comunitar și pe care taină evoluția istorică nu numai că nu a epuizat-o dar chiar a adâncit-o!

Chestiunea existenței și identității noastre personale nu se poate pune în afara acestor factori de autoritate care sunt *părinții* (autorii biologici) și *societatea* (factorul juridic). Primii evidențiază ființa biologică individuală ca atare, cealaltă o recunoaște, o validează, o afirmă într-un context mai larg decât cel familial (*ginta, tribul, neamul*).

Prin ființa nou apărută, cele două tipuri de autoritate se afirmă și se confirmă în însăși identitatea și rostul lor, iar aceasta, noua ființă (individ, persoană) se afirmă pe sine - în asemănarea și totodată, în unicitatea ei față de celelalte persoane - prin cele două autorități cărora le rămâne *datoare* și *recunoscătoare* (dar și *recunoștibilă*) prin însuși *numele (de familie)*, prin însuși chipul (*părinților*) fizionomic dar și spiritual, în cazul primei, iar prin *heraldică, (pecetea, ștampila)* și prin scrisul specific al limbii folosite în redactarea actului de naștere civilă¹ în cazul celeilalte autorități.

¹ „de naștere” în conștiința celorlalți membri ai cetății care percep noua ființă ca pe unul și totodată, altul dintre ei. Cele spuse până aici pe tema dublei autorități care legitimează venirea pe lume a unei noi persoane umane se poate ilustra și rezuma mai inteligibil prin obiceiul romanilor, acela că, bărbații – tați, atunci când își recunoșteau copiii, îi ridicau pe ambele brațe, deasupra capului, înaintea mulțimii – ceea ce era, totodată, o proclamație, o evidențiere, o

Analele Buzăului VI, Buzău, 2014, p. 46 - 52

Cele două tipuri de autoritate, părintească (familială) și cetățenească (juridică) nu doar afirmă (prima) și nu doar confirmă (cealaltă) noua ființă venită pe lume, ci o și limitează pe aceasta în dinamica impulsurilor devenirii ei, și anume prin ceea ce s-a numit în istorie obiceiuri, datini, principii, legi ale familiei, tribului, poporului – neam, statului național sau multi-național cum este cazul azi. Așadar, cele două instituții, familia și societatea, sunt contextul organic-biologic și organic-social în care individual uman se poate realiza ca persoană; care realizare personală presupune însă și datorii față de cele două instituții, limitări conștientizate și asumate care, când nu sunt așa, pot fi impuse de către familie, de către societate; e necesar a fi impuse de către acestea.

Toată istoria omenirii este, la rigoare vorbind, desfășurarea *armoniei* (în prea mică măsură) și *dizarmoniei* (în mult prea multă măsură, din păcate) a relațiilor dintre *ins - familie - societate*. În concepția și vorbirea noastră (creștine) adaosul *din păcate* din afirmația de mai sus nu este un tic profesional ori un ingredient discursiv, leit-motiv des întâlnit și în vorbirea curentă a inșilor care nici nu mai au conștiința vreunui păcat – ci este chiar explicarea cauzei pentru care constatăm că istoria a fost așa cum am învățat-o că a fost, cum o predăm, cum o învățăm încă!

Adam și Eva căzuți în păcat, *fiii lor* născuți în zodia păcatului, iată țara pentru toți fiii oamenilor, încât *istoria umană* nu este altceva decât *istoria păcatului* stirpei umane, diversificat într-o multitudine de forme și în care istoria umană, Dumnezeu intervine proniator micșorând proporțiile și diminuând urmările păcatului devenit lege pentru făptura umană deoarece aceasta îl preferase pe diavol drept legiuitor al cărui logos-sfat l-a ascultat, iar nu pe Dumnezeu – Logosul (Rațiunea Supremă); omul a ales, atunci, rațiunea mincinoasă, eronată *logosul luciferic* pe care le-a urmat o istorie întreagă, amăgindu-se de fiecare dată, suportând consecințele cu nădejdea într-o soluție care iarăși avea să dezamăgească ... și tot așa ... timp de vreo 5508 ani, până la Înomenirea Fiului Lui Dumnezeu, a Logosului Însuși, care le-a arătat oamenilor cine sunt ei (*fii ai Lui Dumnezeu, nu robi*) și ce anume îi împlinește (dobândirea statutului de *cetățean al Împărăției Cerurilor*), (*casnici ai Lui Dumnezeu*).

Cu alte cuvinte, din nou vorba despre familie și despre societate, însă amândouă *sfinte, perfecte, absolute*.

„naștere și pentru mulțime” a noului cetățean – iar mulțimea răspundea prin **aclamații**, ceea ce echivala cu „luarea la cunoștință”, întâmpinarea, confirmarea, încorporarea lor în cadrul cetății.

Un prolog al Întrupării Logosului a fost revelația Lui spirituală în Sinai către Moise Legiutorul, mijlocitorul Decalogului, în jurul căroră (persoană și Lege) s-a conturat, pentru prima dată în istorie, o *societate teocratică*, poporul ales, model poporul evreu.

Întruparea Logosului a fost marea noutate în istorie cu privire la ființa și identitatea persoanei, a familiei și a societății umane: *Fiul lui Dumnezeu* Se naște și ca *Fiul al Omului* în Persoana unică, dar cu două firi, a lui Iisus Hristos; Se naște în sânul unei *familii sfinte*, generând o *societate sfântă* (*Biserica, Noul Israel*), cu vocație universală (ca și *Vechiul Israel*), societate sfântă care îndurând persecuțiile Vechiului Israel până la anul 70 și apoi ale Vechii Rome de la Neron (54...) și până la Deoclețian (...304) va ajunge, prin *Constantin cel Mare* (305-337) și până la căderea Constantinopolului (1453), pentru mai bine de 1000 de ani, să fie modelul pentru orice societate care își respectă cetățenii și își respectă menirea sa: aceea de a-i ajuta pe membrii ei să se realizeze ca persoane, vremelnice pe acest Pământ și veșnic în *Împărăția "care va să vie"* ca "*cer nou și pământ nou*", împărăție pe care ea, *Biserica* o vestește și o proclamă neconținut în mod explicit prin *binecuvântarea mare*² de la orice Sfânta Taină și mai ales de la Sfânta Liturghie.

A fost ceea ce s-a numit *simphonia byzantina* – cu totul altceva decât *theocratia iudaica* – în care omul avea să recunoască în persoana *împăratului* demnitatea inițială a lui Adam, chemat să fie stăpân peste cele create, iar în persoana *patriarhului* pe *Înșuși Hristos, Dumnezeu* Întrupat, Stăpân peste cele veșnice ca și peste cele vremelnice dar neimpunând, ci îndrumând pe împăratul vremelnice să fie servitorul poporului, după pilda dată de El *Înșuși, Împăratul Hristos*.

Prin modelul bizantin s-a demascat și denunțat *faraonismul* și *cezarismul* lumii antice, surrogatul luciferic al *omului – dumnezeu* și s-au devansat și devoalat noile utopii moderne³ ale diferitelor democrații. Acestea n-au făcut altceva decât să reitereze amăgirile ancestrale și istorice ale *omului – dumnezeu – fără de Dumnezeu*.

Acest model bizantin a fost matricea după care s-au plămădit, organizat și funcționat instituția *Bisericii* și a *Statului* în Țările Române de la nord de

² „*Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh...*” adică a Sfintei Treimi, „*structura supremei iubiri*” (Părintele D. Stăviloiu), a Sfintei Pluralități (*Politeități*) percepute de către noi, cel mai intens, ca formă a *Familiei Absolute* și, prin extensie, a *Societății Absolute*.

³ A se vedea *sinodalitatea Bisericii*, matrice a parlamentarismului european și american; n.b. deși *democrația politică* s-a consacrat în Occident, modelul a fost luat nu din Biserica Occidentală – bazată pe centralismul ierarhic papal, ci din Biserica Ortodoxă, cărei formă de organizare și conducere este *sinodalitatea (conciliaritatea)*.

Dunăre; mai mult: după 1453, în spațiul celor trei provincii românești avea să se prelungească și să supraviețuiască, organic, Bizanțul, așa cum a calificat situația istorică respectivă N. Iorga prin binecunoscuta sintagmă *Byzance après Byzance*.

În acest context înnoit, de *bizantinism românesc*, de secol XVII, îl întâlnim pe „*Brâncoveanu Constantin/Boier Sfânt și Domn Creștin*” – cum l-a memorizat evlavia populară pentru felul în care a trăit, pentru felul cum a domnit și, mai ales, pentru felul cum a murit.

Noi vom încerca să ne axăm pe acest din urmă aspect: sfârșitul său jertfelnic, mucenicesc – hristic.

*Finis coronat opus*⁴ mai ales lui i se potrivește; și altora ca el, nu mulți în istoria universală!

În acest sens, al particularizării muceniciei sale, Brâncoveanu a fost supranumit *sfânt între voievozi și voievod între sfinți*. Deși în Sinaxarul general sau chiar și în cel local, al Bisericii noastre, române, mai există Sfinți cărora li se potrivesc zicerile de mai sus. „Sfințenia voievodală” *specială* a Sfântului nostru *Constantin* se distinge de a altora prin, mai întâi, calea martirajului prin care a fost agonisită ea; iar dacă da, mai există în calendarul Bisericii Ortodoxe și alți *voievozi martiri/martiri voievozi* atunci încă trebuie subliniat *martirajul special* al voievodului nostru.

De la *jertfa Macabeilor*, asistați și, de asemenea, încurajați de către propria lor mamă (dimpreună cu ei, fiii și ea mucenică – faptă consacrată ca *Sfântă Scriptură* cu care se și încheie Vechiul Testament) nu s-a mai auzit, nu s-a mai pomenit de o asemenea jertfă ca aceea a *Brâncovenilor* noștri.

În istoria persecuțiilor îndurate de *Sfânta Biserică* a lui Hristos, în temnițe, sau, în lupte pe câmp deschis, vor mai fi fost *jertfe paterno – filiale* mai mult sau mai puțin cunoscute, asimilabile martirajului pentru apărarea ortodoxiei, dar aceasta, a Brâncovenilor, se singularizează sub mai multe aspecte:

Jertfa lor s-a petrecut pe timp de *pace* – acel tip de pace impus de agresorul otoman ce se instalase de aproape 250 ani în centrul de cândva al lumii bizantine și stăpâna cea mai mare parte din teritoriile renumitului fost imperiu și care agresor își negocia profitabil – financiar, cu țări precum cele române, neextinderea agresiunii și a ocupației totale, prin așa-zisul haraci – o pace care deși întreținută cu sume crescânde periodic ale haraciului către Poartă a însemnat, totuși, pentru Țara Românească păstorită de Voievodul

⁴ *Sfârșitul încoronează opera.*

viitor Martir, prosperitate pe nivelele esențiale ale vieții sociale: *economie, cultură, spiritualitate*.

De ce socotim importante amănuntele de mai sus? Deoarece le socotim relevante pentru înțelegerea mai adâncă a jertfei a Voievodului Martir: o astfel de pace pe care și-o permitea și care convenea la mai toată lumea se putea constitui într-o ispită conjuncturală – cum și va fi fost!! – aceea de a fi avut măcar intenția acceptării vreunui compromis prin care să-și salveze atât averile (mai mult trâmbițata părere în epocă despre averea Brâncoveanului!), cât mai ales viața copiilor săi.

În timp de pace ai răgazul ascultării multor gânduri și al cântării, al evaluării lor ca să iei decizia cea mai bună, de obicei convenabilă, preferabilă eului nostru, funciar *egocentric*, chiar și atunci când el va fi angajat în raportarea la Dumnezeu. Deci, nu în iureșul unei lupte, când entuziasmul nu prea mai ascultă de *vocea rațiunii*, ci pe timp de pace a fost nevoit Voievodul Sfânt al nostru să ia o decizie *capitală* pentru *istorie* și pentru *veșnicie*; totodată în urma unor lupte nu mai puțin aprige și înspăimântătoare, lupte interioare, adevărat război al minții și al inimii, și anume aceea de a-ți vedea copiii decapitați înaintea ta și a unei întregi adunări solemne (asiatice și europene) doar pentru că domn și prinți erau cu toții creștini; mai sufocant, mai zdrobitor: să iei decizia de a-i da tu, ca tată, la moarte, oferită fiindu-ți posibilitatea salvării biologice a tuturor cu prețul *turcirii* (*musulmanizării*) lor, a celor în cauză, ceea ce (*ne*)-fericitul nu a acceptat, n-a preferat să se salveze pe sine și pe copiii săi, murind însă de voie, spiritual!

„Au fost și fi-vor peste noi războaie

Cel mai grozav și mai temut

De veșnicie pentru că despoaie...

Este războiul nevăzut⁵

Nu-ți scapi viața credința de ți-o lepezi

Ci pierzi eternitatea cu pași repezi

Sfinților li se scot ochi, fecioare din icoane

Sunt violate cu sulițe și iatagane”⁶.

Încă și mai sfredelitor, de minte și de inimă: nu doar să-și îmbărbăteze copiii spre a primi mucenicia (deloc firească nici aceasta – presupunându-se că ei înșiși erau cumva dispuși să moară pentru Hristos și tatăl lor doar i-a întărit), dar și mai răscolitor: să fi nevoit să decizi în numele copilului tău, în locul lui, pentru soarta lui, în pofida dorinței lui de moment, speriat de coșmarul ce se repeta înaintea ochilor săi – aceea că l-a rugat pe tatăl său să-i îngăduie să se

⁵ Ioan Alexandru, *Podul Înalt*, în vol. *Imnele Putnei*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, p. 34.

⁶ *Ibidem*, p. 33

facă turc (*musulman*). Dacă i se cruță viața, deci, să ai tăria, ca tată, să rezști inclusiv unui asemenea moment, punct culminant al *ororii* care se săvârșea cu *nobila familie Brâncovenească* sub ochii zgâiți (privire ternă) ai diplomaților europeni prezenți și ei la acest *spectacol Tarigradean* această atitudine a *tatălui Domnitor* și a *domnitorului Tată*. Brâncoveanu Constantin nu are corespondent în vreo altă epocă sau în vreun alt loc. Singura explicație care face cât de cât înțeles, omențește vorbind, gestul lui este așezarea duhovnicească, fermă, aceasta:

„Brâncoveanu s-a consultat cu înțelepții vremii

Asupra morții cât mai precis:

Cu trup cu tot de este ÎNVIERE

Sau numai duh te-ntorci în paradis”⁷ !?!

Și a înțeles că da: că și trupul participă la viața veșnică, prin Înviere, prin Învierea Lui Hristos între care este cuprinsă și viața și moartea noastră deoarece „Întru Adam Cel Vechi toți oamenii mor iar întru Adam cel Nou (Hristos) toți vor învia” (Rom V 19). Brâncoveanu a crezut ferm cuvintelor Lui Hristos acestea: „Nu vă temeți de cei care pot să vă ucidă trupul dar nu și sufletul”, sau „Cine nu lasă pentru Mine părinte sau mamă, frate sau soră, sau soție sau copii nu este vrednic de Mine”; sau „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are: să-și pună viața pentru prietenul său”. Brâncoveanu a înțeles taina tainelor: IUBIREA, sacrificiul pentru ea, din motivul care este ea, IUBIREA! Jertfa nu împruținează nici ființa, nici persoana, ci, mai degrabă, le garantează, le întărește, le sublimează.

„Un om ca și un popor, atât prețuiește: cât a înțeles din Evanghelie!” (Simion Mehedinți) Brâncoveanu a înțeles și a arătat, prin însăși pilda de viață și de moarte a lui și a fiilor lui, esențialul Evangheliei: iubirea de Dumnezeu și iubirea de semeni; taina crucificării din dragostea mai întâi arătată de Dumnezeu – Omul Iisus Hristos al Cărui mucenic și mărturisitor rămâne pentru Istorie și Veșnicie!

De aceea, Brâncoveanu rămâne un model pentru tot neamul românesc și omenesc! În pofida *comunismului recent* în încercarea lui de a le fi distrus (pe ele, modelele umane-forță) și în pofida *mondialismului actual* în tentativa lui susținută de a le dilua⁸. De aceea, putem exclama și noi împreună cu împăratul profet David: „*Minunat este Dumnezeu întru Sfinții săi!*” și cu poetul – apostol, Ioan Alexandru, jura așa:

„Sece carnea mea de pe pământ

⁷ *Idem*, în vol. *Imnele iubirii*.

⁸ Vezi Dan Puric care divulgă și desfide astfel de tentative demitologizante (*Și ce dacă există Brâncoveanu, Eminescu, M. Vulcănescu, etc. ...*).

Putrezească sufletul în mine
De voi rușina credința ta
Brâncovene, frate Constantine!”

Ceea ce caracterizează ființa umană este existența și devenirea; existența „după chipul” părintesc (părinții vremelnici și Părintele Ceresc) și devenirea „întru asemănarea” cu părinții vremelnici, dar mai ales cu Părintele Ceresc; adică *Sfințenia, Desăvârșirea*.

„Fiți Sfinți precum Tatăl Vostru Cel din ceruri Sfânt peste!” (Matei VI)

Deci, „nu geniul, nu savantul este culmea devenirii umane!” (Petre Țuțea)

Nici „Domnitorul” ne strigă și Brâncoveanu.

Nici regii, nici președinții, nici magnații financiari etc. subliniem și noi!

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU OR THE BECOMING OF MAN AND/ OR/ RULER IN FULL HOLINESS

Abstract

„In my nation one covenant.

Until today it is powerful:

This country, this land to prepare it slowly for resurrection”

What are these words: *people, covenant, country, land, resurrection?* Notions representing realities of our identity and our eternal historical destination which is a great mystery, experienced by the human beings since the beginning of their existence, both at individual and community level, and which mystery the historical evolution not only did not exhaust but made even deeper! Brâncoveanu was called *holy between voivodes and voivode among the saints*. In this renewed context, of Romanian byzantinism, of the XVIIth century, we meet Constantin Brâncoveanu / Saint Land owner and Christian Lord - how the popular piety remembered him for the way he lived, for the way he reigned and especially for the way he died.

„PĂRUL CU PRICEȘTANIE”. ÎNSEMNĂRI PE CĂRȚI ȘI ALTE MĂRTURII DESPRE CIUMĂ DIN JUDEȚUL BUZĂU (1719-1829)

Dr. Daniela LUPU

La sfârșitul secolului al XIX-lea, pe raza comunei Pârscov, la hotarul cu comuna Robești se mai putea vedea încă un bătrân trunchi de copac, pe care locuitorii îl numeau „părul cu priceștanie”¹. În acel păr preoții locului lăsau ultima împărțășanie pentru ciumații izolați de sat, pentru ca înfricoșătoarea boală să nu-i molipsească și pe ceilalți.

Principatele Române și „năpraznica boală a ciumii”.

Ciuma a fost una din epidemiile care au înspăimântat cel mai mult lumea medievală, atât în Occident, cât și în Orient. În condițiile în care cauzele erau foarte puțin cunoscute, iar mijloacele de prevenire și tratament erau empirice, boala se extindea cu repeziciune și făcea ravagii în rândul populației. Ciuma a lovit în valuri Țările Române încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, când Europa întreagă a fost zguduită de marea *Ciumă neagră* adusă din Asia de negustori și de oștirea tătară². Boala este atestată pe teritoriul românesc până în anul 1830, dar cea mai cunoscută epidemie de ciumă a lovit Țara Românească și Moldova în anii 1813-1814 și a intrat în vorbirea curentă cu denumirea de *Ciuma lui Caragea*. Cu adevărat **secolul ciumei** poate fi însă considerat secolul al XVIII-lea, când teritoriul Țării Românești a devenit scena de luptă între trupele otomane și cele creștine ajungând: „*maidan de războaie, zbor de oști și acoperită cu nori de lacrimi*”³.

Desele războaie dintre Imperiul Otoman și principalii săi rivali, Imperiul Habsburgic și Imperiul țarist, purtate în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea în cea mai mare parte pe teritoriul țărilor române, au dus la secătuirea resurselor economice și sărăcirea populației.

¹ B. Iorgulescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, București, 1892, p. 414. La sfârșitul secolului al XIX-lea, satul Robești, astăzi în componența comunei Pârscov, era comună formată din cătunele Robești, Runcu și Stăniliești (*ibidem*, p. 423-424).

² N. Vătămanu, *Medicina veche românească*, București, 1970, p. 77-115.

³ Descrierea aparține ierodiaconului Grigore Râmnicăneanu și apare în prefața *Triodului* tipărit la București în 1798 (f. /3/ v.- /4/ r.).

Traficul intens de oameni și condițiile precare de igienă au fost factori favorizanți pentru izbucnirea epidemiilor, în afară de ciumă, care a făcut cele mai multe victime, manifestându-se frecvent holera, *dalacul* și febra tifoidă - numită în epocă *lingoare*. În majoritatea cazurilor epidemiile de ciumă izbucnesc în timpul sau ca o consecință a războaielor ruso-austro-turce⁴, astfel că putem vorbi în mare de o cronologie a ciumei în strânsă legătură cu desfășurarea acestora. Trupele străine care cutreierau țările române în această vreme contribuiau la răspândirea flagelului, care s-a manifestat cu deosebită virulență mai ales ca urmare a campaniilor din 1768-1774 și 1806-1812. Perioadele de acalmie în care se înregistra doar câte un caz izolat pe ici pe acolo, alternează cu momentele de maximă virulență, când au murit sute sau mii de oameni: 1718-1719, 1738-1740, 1768-1774, 1783-1785, 1790-1798, 1813-1814, 1823-1824, 1828-1829. Din diferite surse s-a estimat că între 1740 și 1830 numărul victimelor de ciumă în Țara Românească a fost de aproximativ 127170, o pierdere impresionată de vieți omenești⁵.

Lupta împotriva ciumei, boală care a terorizat Europa întreg evul mediu, a început să dea roade în Occident în secolul al XVIII-lea. După multă vreme în care nu a putut fi contracarată, datorită colaborării dintre savanți, medici și autorități s-a ajuns ca la mijlocul acestui secol maladia să fie alungată din Europa apuseană. Acolo se știa că zona de contaminare era în Orient, iar Imperiul Otoman era considerat unul din focarele ciumei. Cum Principatele Române erau considerate frontiera dintre Imperiul Otoman și Europa, autoritățile habsburgice au luat încă de la începutul secolului al XVIII-lea numeroase măsuri de prevenire a răspândirii ciumei pe teritoriul său, organizând la granița dintre Transilvania și Țara Românească controale ale oamenilor și mărfurilor, cordoane carantinale, „curățarea” mărfurilor. Totodată s-au emis ordonanțe pentru prevenirea și combaterea ciumei, în care se arătau: simptomele, contagiozitatea, mijloacele de distrugere, organizarea serviciului carantinal, îndatoririle medicilor și chirurgilor⁶.

În secolul al XVIII-lea, în timp ce în Europa occidentală boala era în curs de eradicare, Moldova și Țara Românească se confruntau cu apogeul ciumei. Cei mai afectați erau oamenii simpli al căror mod de viață îi expunea mai mult riscului, dar cumplita boală nu ținea seama de ranguri și ierarhii,

⁴ 1710-1711 (ruso-turc); 1716-1718 (austro-turc); 1735-1739 (ruso-austro-turc); 1768-1774 (ruso-turc); 1787-1792 (ruso-austro-turc); 1806-1812 (ruso-turc), 1828-1829 (ruso-turc).

⁵ *Istoria Românilor*, vol. VI: *Românii între Europa clasică și Europa luminilor (1711-1821)*, București, 2002, p. 72.

⁶ C. T. Jiga, *Ordine guberniale transilvane și alte publicații românești (1766-1848)*, Brașov, 1970, p. 23; A. Răduțiu și L. Gyémánt, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română. 1701-1847*, București, 1981, p.166, 167, 280-281.

nefiind ocoliți nici boierii sau domnii țării. În Țara Românească au murit din cauza acestei boli domnitorii Ioan Mavrocordat (în 1719) și fratele său, Nicolae Mavrocordat (în 1730). Ciuma seceră și viața a doi dintre mitropoliții Țării Românești: Ștefan în 1738 și Cozma (fost episcop al Buzăului în anii 1763-1787) în 1792.

Uneori, cei care scapă cu viață dau formă literară recunoștinței față de pronia cerească scriind imnuri și rugăciuni de mulțumire⁷. Astfel procedează boierul Iordache Crețulescu în 1738 și Ienăchiță Văcărescu în 1795. Disperat, apoi fericit că familia sa a fost ferită de cumplita boală, Ienăchiță scrie trei rugăciuni către Sf. Fecioară Maria, două de implorare și apoi una de mulțumire. Povestea sa este relatată într-un manuscris al Logofătului de Vistierie (pe atunci Ianache era mare vistier), martor la evenimentul petrecut în ziua de vineri, 14 septembrie 1795.

Modul în care Ianache Văcărescu reușește să îndepărteze pericolul răspândirii ciumei în casa și la curtea sa, ne demonstrează cât de importante erau rapiditatea reacțiilor și cunoașterea regulilor care trebuiau aplicate în cazul prezenței unui bolnav în imediata apropiere. În timp ce în București bântuia ciuma, Ianache se afla în împrejurimile orașului cu treburile slujbei sale. Acasă însă îi rămăsese soția, fiica domnitorului Nicolae Caragea, care era gata să nască. În dimineața zilei de 14 septembrie 1795 Ianache primește veste că pe soția sa au apucat-o durerile facerii și imediat după aceea că unul din copiii de la curtea sa s-a dovedit a fi bolnav de ciumă. Fără a sta pe gânduri boierul se duce acasă, ia rapid măsuri energice de îndepărtare a pericolului de molipsire: mută familia celui bolnav, dezinfectează cămărilor și hainele slujitorilor, izolează încăperile de sus unde se afla soția sa cu doctorul Constantin Caracaș, își trimite oamenii curții în afara orașului, la Băneasa iar el se închide în cameră și scrie două rugăciuni în versuri pentru salvarea sa, a soției, a fiului nou născut, Iordache și a celorlalți copii. Nu-i uită pe slujitorii rămași în casă. În a cincea zi, pe 19 septembrie primejdia trecuse⁸.

Specialiștii au ajuns la concluzia că ciuma a îmbrăcat forme mai violente și a făcut mai multe victime în zonele urbane, comparativ cu cele rurale. Totodată s-a observat că zonele de munte, mai izolate au fost mai puțin

⁷ Andrei Pippidi, *Despre statui și morminte. Pentru o teorie a istoriei simbolice*, Iași, 2000, p. 140 (apud Iuliu Tuducescu, *Din monumentele ridicate de familia Kretzulescu*, în *Literatură și artă română*, X, 1905, p. 435-436).

⁸ Rugăciunile au fost publicate de N. Iorga, *Versuri nouă ale lui Ienăchiță Văcărescu*, în *Analele Academiei Române*, seria II, tom XXXV, fiind apoi reproduse și în *Poezii Văcărești. Viața și opera lor poetică*, cu o introducere, note critice, studii bio-bibliografice și glosar de Paul I. Papadopol, București [1940], p. 50-57.

afectate decât cele de șes sau aflate pe traseul drumurilor comerciale și militare, servind ca refugiu oamenilor din orașe. Din această perspectivă, teritoriul județelor medievale Saac, Buzău și Râmnicu Sărat, deși au fost cuprinse în egală măsură cu celelalte de ciumă, pare că a avut mai puține victime și ritmul extinderii flagelului a fost mai atenuat. Există însă și posibilitatea ca această impresie să fie cauzată de o insuficientă cercetare a fenomenului și de numărul relativ mic al izvoarelor documentare.

Însemnările de pe cărțile bisericești - mărturii despre ciumă.

Dacă te apropii de viața privată a oamenilor din acest secol, indiferent de nivelul social dai de ciumă, care le afectează într-un fel sau altul existența. Diferite izvoare (acte de cancelarie sau particulare, rapoarte, corespondență, creații literare, inscripții funerare) dau mărturie despre impactul bolii asupra societății românești în ansamblu, dar și despre modul în care afectează ea existența individuală. O sursă mai puțin valorificată în studierea impactului ciumei asupra teritoriului de la Curbura Carpaților o constituie însemnările de pe cărți.

Nu întâmplător, majoritatea acestor însemnări au fost scrise pe filele cărților de cult, care prin destinația și conținutul lor au fost intens folosite în timpul epidemiilor. Multe dintre cărțile bisericești cuprind slujbe și ectenii⁹ special concepute pentru a fi zise „*la vreme de nevoie*”: pentru cutremur, pentru secetă, pentru foamete, pentru incendii („*pentru când iaste ardere de foc*”) precum și pentru apărarea și vindecarea de boli.

Din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, confrunțați tot mai des cu „năpraznica boală”, editorii completează în cărțile liturgice indicația: „*La întâmplarea arderii de foc*” sau „*Când iaste ardere de foc*” cu specificația „*și temere de ciumă*”. Se dă trimitere la Prochimen. Glava 4: „*Întoarce-ne pre noi Dumnezeu al mântuirilor noastre, au doară în veci te vei mânia Doamne ?*”, urmat de un fragment din *Epistola Sf. Apostol Pavel către evrei*¹⁰. Folosite în biserici, la cimitir sau acasă pentru rugăciunile particulare, aceste cărți au devenit suport pentru înregistrarea tristelor evenimente cauzate de boală. Copleșiți de durere și spaimă oamenii și-au scris morții pe cărțile bisericești pe care, în acele zile de cumpănă, le aveau mereu aproape.

⁹ Ectenia este o rugăciune prelungită, stăruitoare, cea mai completă rugăciune colectivă de cerere în cadrul Liturghiei Ortodoxe. Ea formulează dorințele, nevoile și cererile comunității în forme stabilite de către Sfinții Părinți. Ectenia este de mai multe feluri: *mare, mică, pentru catehumeni, întreită, a cererilor* - „...*de la Domnul să cerem – Dă, Doamne*” (Ene Braniște, Ecaterina Braniște, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001, p. 147).

¹⁰ *Apostol*, București, 1743, f. 176; *Apostol*, Buzău, 1743, f. 176; *Apostol*, București, 1774, f. 176; *Apostol*, Râmnic, 1794, f. 148.

Din mărturiile epocii asupra ciumei ne-am oprit asupra câtorva **însemnări de pe vechile cărți de cult**, care au circulat în județul Buzău în secolul al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea: un *Apostol* (fără pagină de titlu) și un *Minei* al lunii ianuarie (Râmnic, 1780), care au aparținut bisericii din Săsenii Noi (fost schit al Episcopiei Buzăului) cu însemnări notate în anii 1719, 1792-1793; un *Penticostar* (Râmnic, 1785) al bisericii Bădeni cu o notă din 1792; un *Minei* al lunii iulie (Buda, 1805) provenind de la biserica „Sf. Îngeri” din Buzău și o *Cazanie* (București, 1828) a bisericii din Bâscenii de Jos, ambele cu însemnări referitoare la ciuma din 1829.

Am adăugat acestora câteva însemnări inedite făcute în ultimele două decenii ale secolului al XVIII-lea pe un **Ceaslov**, aflat atunci în proprietatea familiei Codescu din Chiojdu de pe Bâsca, astăzi în Colecția muzeală de la Colți și pe o **Evangelhie** ce a aparținut bisericii din Stâlp. Valoarea acestor însemnări este sporită de faptul că ele înregistrează o experiență personală. Autorii au trăit drama morții de ciumă în propriile lor familii. Răducanu Codescu își pierde tatăl, sora, fratele și cumnata în 1780, iar popa Theodor din Stâlp, el însuși bolnav, asistă neputincios în a doua zi de Bobotează a anului 1797 la moartea soției și a celor trei copii ai săi.

Sursele care ne oferă informații asupra victimelor dar și a supraviețuitorilor ciumei din zona Buzăului nu se rezumă la însemnările de pe cărți. Ele sunt mult mai diverse decât ar părea la prima vedere: inscripții de pe lespezi și cruci funerare, acte private sau oficiale, scrisori, elemente de toponimie ne pot ajuta, odată identificate, să reconstituim modul în care individul și comunitatea reacționează în fața pericolului și a morții.

Am căutat să punem în conexiune mărturiile locale ale manifestării ciumei și reacțiile imediate ale celor afectați cu evenimentele care se petrec în celelalte zone ale țării. Am recurs pentru aceasta la documente de epocă referitoare la manifestările epidemiilor de ciumă și la măsurile luate de autorități pentru contracararea efectelor lor.

Epidemia de ciumă din anii 1718-1719

Țara Românească se confruntă cu cazuri izolate de ciumă chiar de la începutul secolului al XVIII-lea. Din acest motiv, spun cronicile, în vara anului 1706 Constantin Brâncoveanu părăsește Bucureștiul, ducându-se la una din reședințele sale de la țară.

Boala capătă proporțiile unei epidemii pe fundalul războiului austro-turc din anii 1716-1718. În anii 1718-1719 în București și în județele învecinate bântuie ciuma și foamea, ambele făcând multe victime. La 20 decembrie 1718, popa Dragomir, fiul popii Nicolae din Buzău cumpără o

Evanghelie (Snagov, 1697) de la Dediu, nepotul popii Avram cu 5 taleri și jumătate. Vânzarea este făcută de Dediu, în numele popii Avram în prezența a numeroși martori: „†*Această Evanghelie este a popii lui Dragomir sin popii Necula ot Buzău și am cumpărat eu, popa Dragomir de la Deadiu, nepot lu popii lui Avram și au vândut drept t(a)l(eri) 5 p(o)l și cându au vândut fost-au mulți omini, care să vor iscăli mai jos anume. Eu, Șteful sin popii lui Gligore am scris eu, cu zisa lui. D(e)ni 20 le(a)t 7227. Eu, popa Hrizea mar(tor). Eu, jupân Dobrița mar(tor). Eu, Dumitrașco mar(tor). Eu, Lazăr mar(tor). Eu, Necul(ai) mar(tor). Eu, Tudora v(ă)d(u)v(a) mar(tor). Eu, Nedelco diiacon ot Moș(ești) mar(tor). Eu, Necula diiacon ot Lipiia mar(tor)*”. Însemnarea a fost completată a doua zi cu mențiunea **repetată de trei ori** că a fost cumpărată și vândută **pe foamete** în vremea domnului Ioan Mavrocordat: „*Și am cumpărat pe fomete eu, popa Dragomir de la popa Avram și o vindea de fomete și am scris să s(ă) știe de cându fomete. Și au fostu Domnul nostru Ion (Mavrocordat n. n.) în scaun în București. Dec(embrie) 21 le(a)t 7227 [1718]*” (f. 13/ r)¹¹.

Despre aceste două stihii aducătoare de moarte scrie și logofătul Dobre în 1718 sau 1719 (anul de la facerea lumii 7227) pe filele unui *Apostol* al schitului Săseni: „*Să se știe de cându am șazătu în schitul St(e)f(a)nului, umbla veleatul peșăti 7221(1713). Și am mai șezātu până cându era fomiti, ce mai de s-au mănăcat om pe om, și s-au vândut țigani pi boștie și muria oamini de ciună, și care muria îl mănca oamini de foami(!), și au murit (aici foaia e ruptă) umbla veliatul 7227 (1719), cându fostă fâmiatia; iar o ...vărăti de mălăiu (era) un leu bătut. Și a fost în zilele mării sale Ion (Mavrocordat) Voivod, și am scrisă eu Dobri logofățilul sin popi lui Dam... ot Tohani. Dobre logofăt*”¹². Cum Ioan Mavrocordat moare de ciună la 23 februarie 1719, rezultă că Dobre a făcut însemnarea în cursul lunilor ianuarie sau februarie, înainte de 23.

În cea de-a treia domnie a lui Constantin Mavrocordat (nov. 1735-sept. 1741), în anul 1738 ciuma cuprinde din nou toată țara, numărul victimelor

¹¹ *Evanghelia* se află astăzi în Biblioteca Muzeului Municipiului București. Însemnarea a mai fost publicată anterior de Ștefania-Cecilia Ștefan, care o datează greșit în 1748 (*Catalogul cărții românești vechi și rare din colecția Muzeului Municipiului București*, București, 2008, p. 31). Cu data corectă a fost reprodusă în articolul nostru, *Cărți brâncovenești în Biblioteca Muzeului Municipiului București*, în vol. *Bucureștii sfinților Brâncoveni*, București, 2014, p. 175.

¹² Însemnarea a fost publicată de C. Săndulescu-Verna, *Biserica din Săsenii-Noi. Note*, în *Îngerul. Revistă bisericească a clerului din eparhia Buzăului*, anul IV (1932), nr. 5, p. 14 (în continuare abreviem: *Îngerul*). S-ar putea ca logofătul Dobre, afectat de evenimente, să exagereze când vorbește de necrofagie și încă asupra ciumaților.

ridicându-se la 38000¹³. Îmbolnăvindându-se, mitropolitul Ștefan se retrage din București la mănăstirea Căldărușani, în județul Ilfov, unde se stinge din viață în septembrie. De frica ciumei domnul însuși se refugiază la mănăstirea Mihai Vodă, aflată atunci în afara orașului, întorcându-se la Curte în noiembrie 1738¹⁴.

Câteva documente ne dau indirect indicii despre manifestarea ciumei în zona submontană a Buzăului în prima jumătate a secolului: la 15 iunie 1721 are loc o judecată între Drăgan clucerul din Cislău și Radu Țapora pentru averea rămasă de la rudele lor moarte de ciumă, judecată continuată la 30 septembrie¹⁵. La 20 august 1733 schitul Vintilă Vodă cere amânarea cercetării în pricina cu moșnenii locului, din cauza ciumii¹⁶.

Ciuma s-a manifestat în Țara Românească în mai multe rânduri în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Este greu de precizat când începe și când se sfârșește o epidemie, pentru că după momente de acalmie ea lovește din nou în diferite zone. De asemenea, este dificil de stabilit numărul celor afectați în condițiile în care mult timp nu s-a ținut o evidență oficială a bolnavilor și morților din întreaga țară, iar atunci când s-a instituit înregistrarea lor, datele nu erau întotdeauna exacte.

Epidemia de ciumă din anii 1783-1785

O nouă epidemie de ciumă este semnalată în Țara Românească în anii 1783-1785. În 1783 se raporta că boala izbucnise în ținutul Săcuieni și că fusese adusă de la Ismail, din garnizoana turcească. În noiembrie 1784 ciuma ajunsese la București, fiind afectată mai ales mahalaua Dudești, unde muriseră mai multe persoane. Datorită măsurilor drastice luate de domnul Mihai Suțu (iul. 1783-mart. 1786), printre care arderea caselor contaminate, izolarea zonei prin cordoane de pază și angajarea a 100 de ciocli pentru supravegherea mahalalelor, epidemia slăbește în București spre sfârșitul anului, dar se extinde în județul Ialomița în cursul anului următor. În decembrie 1785 consulul austriac Ștefan Raicevich raporta la Viena că, grație vigilentei principelui, ciuma fusese „*soffocata nel nascere*”¹⁷.

¹³ George Ioan Lahovary, C. I. Brătianu, Gr. C. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, București, 1899, vol. II, p. 31.

¹⁴ N. Iorga, *Monumentele istorice românești și Daponte*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, an. XXVI (1933), oct.-dec., p. 157. Informația semnalată de Nicolae Iorga apare în *Efemeridele dacice* a lui Constantin Daponte.

¹⁵ ANIC, Fond. *Episcopia Buzăului*, cop. ms. 173, f. 242v-243; f. 78v-79.

¹⁶ *Ibidem*, ms. 172, f. 319v-320.

¹⁷ Ion I. Nistor, *Ravagiile epidemiilor de ciumă și holeră și instituirea cordonului carantinal la Dunăre*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, tomul XXVII (1945), Mem. 13, București, 1945, extras, p. 358-359 (în continuare abreviem: AARMSI).

Deși documentele oficiale vorbesc de izbucnirea ciumei în 1783, însemnarea de pe *Ceaslovul* de la Colți scrisă la 23 iunie 1780 demonstrează că aceasta făcuse primele victime încă din anul 1780, în timpul primei domnii a lui Alexandru Ipsilanti (sept.1774-ian.1782). Cartea a aparținut lui Răducan logofăt, fiul lui Radu Codescu din Bâsca Chiojdului: „*Scris-am eu Răducan, copilul sin (lui) Radco ot Chiojdu den Bâsca și să se știe că acest sfânt ceaslov este <al meu> și dacă este înstrăinat, să fie blestemat de cei 80 sfinți de la Niceea*”.

Ceaslovul (care cuprinde rugăciunile fiecărei zile ordonate pe ore) a fost una dintre cărțile bisericești cel mai des folosite pentru învățarea cititului, până la apariția abecedarelor. O altă însemnare ne lămurește în ce condiții a ajuns cartea în mâinile lui Răducan: „*Să se știe de când învățam eu, Răducan logofăt sin Radu Codescu ot Chiojdeni de Bâsca. Aprilie 4 1769*” (f. 112). Folosită ca manual de copiii familiei, dar și ca lectură pentru întărire sufletească în vremuri de restriște, cartea a rămas în familia Codeștilor multă vreme, în prezent aflându-se în colecția Muzeului Chihlimbarului de la Colți¹⁸.

Credem că tot Răducan este și cel care a însemnat pe carte, cu privirea încețoșată de lacrimi, moartea mai multor membri ai familiei sale: „*Să se știe de când au murit de ciumă tata și Stăncuța și Iliuș și lelea Voica, cumnata. Iunie 23 1780*”(f. 130-132). O propoziție aparent lipsită de emoție, dar care ascunde atâta durere! Peste cincisprezece zile, el înregistrează o altă moarte în familie, pe care o putem pune tot pe seama ciumei: „*Să se știe de când au răposat soru-mea Ilinca, la luna lui iulie 8, la sfântul Procupie leat 1780, joi la trei ceasuri din zi*” (f. 145).

Epidemia de ciumă din anii 1790-1798

O altă epidemie de ciumă cuprinde țara în anii 1790-1798. În timpul operațiunilor militare de la Dunăre din timpul războiului ruso-austro-turc din 1787-1792, trupele turcești au transmis din nou flagelul ciumei. Imperiul otoman și Rusia sunt nevoite să înceapă negocierile de pace, deoarece trupele ambelor tabere erau decimate de boală. În 1790 ciuma se extinde dinspre Hotin, spre Moldova, fiind semnalată la Focșani în octombrie¹⁹.

În toamna anului 1792, ciuma își face simțită prezența și la București. Cu experiența căpătată în timpul epidemiei din 1783-1786 Mihai Suțu, aflat acum la a doua sa domnie (mart. 1791-dec. 1792), acționează energic: instituie o comisie sanitară și angajează prin intermediul agenției consulare a Imperiului Habsburgic doi medici pentru combaterea ciumei, care vizitau satele și

¹⁸ Exemplarul nu este complet, lipsindu-i paginile de început și de sfârșit. Este o ediție imprimată în secolul al XVIII-lea, înainte de 1769 (inv. 28209).

¹⁹ Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 359.

trimiteau bolnavii la spitalul Pantelimon din București²⁰. Dar boala se extinde cu repeziciune, căzându-i victimă mitropolitul Cozma în septembrie. Moartea lui este notată pe filele unui *Apostol* al bisericii din Săsenii Noi de Pavel Craioveanu, „copil de casă” al episcopului Buzăului, Dosithei Filitti la 30 noiembrie 1792. Pavel îl însoțise pe episcop la București, la ceremonia de înmormântare, unde văzuse cu ochii lui efectele spaimei de molipsire, nici ierarhii, nici Vodă necutezînd să se apropie de catafalc: „*Însă știindu-s(e) și aceasta că, când au răp(osa)t preasfinția sa părintele mitropolitul chiriu chir Cozma, murea(u) oameni(i) de ciu(m)ă în București. Și la moartea preasfinții sale nu s-au apropiatu măria sa vod(ă), mai sus numitul, cu oameni(i) curți(i) mării sale, făr(ă) decât) numai s-au uitat de l(a) poartă, făr(ă) numai au intrat la preasfinția sa din oamenii preasfinției sale (rupt...) locului, adică nici Buz(ă)ul, nici Râmnicul n-au mersu la moartea preasfinției sale, făr(ă) numai s-au uitat de l(a) poartă, dinpreun(ă) cu luminatul domnul nostru Io Mihai Costandin Suțul Vvd*”²¹.

Logofătul Pavel Craioveanu notează apoi la 13 ianuarie 1793 pe un *Minei* al lunii ianuarie (Râmnic, 1780) tot al bisericii din Săsenii-Noi:

„*Să se știe într-acestu anu, cu leat 1792, au murit oameni de boala ciu(m)ă, în orașul Bucureștilor, adică în zilele domnii mării sale Ion Mihai Costandin Suțu Vvd., care tot într-acest anu au răposat și prea (sfînția sa) părintele mitropolit Chiriu chir Cozma al sfintei mitropolii orașul Bucureștilor; și după preasfinția sa s-au așăzat mitropolit preasfinția sa părintele Filaret, episcop(ul) Râmnicului. Și la leat 1793 s-au schimbat domnii, adică măriia sa mai sus numitul Mihai Vvd. au mersu la Moldova și aici în București au venit domnul din Moldova Ion Alecsandru Constantin Moruz Vvd. Și am scris eu care mai jos mă voi iscăli cu mână de țărănă și cu slov(ă) de cerneal(ă): și mână va putrezi iar slov(a) în veci va trăi. În luna lui Ghen(ar), în 13 zile, cu leat 1793. Pavel logofăt Craioveanu*”²².

Apogeul epidemiei este atins în timpul domnului Alexandru Moruzi (dec. 1792 - 17 aug. 1796). Frica ajunsese atât de mare, că majoritatea locuitorilor părăsesc orașul. În ianuarie 1793 un boier scrie lui Constantin Hagi Pop că Bucureștiul a rămas pustiu din pricina bolii²³. Dionisie Ecclesiarhul notează în cronica sa: „*Fost-au în zilele acestui domnu mare omor de ciu(m)ă, murind în*

²⁰ *Ibidem*, p. 360.

²¹ C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 14.

²² *Ibidem*, p. 15.

²³ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. VIII: *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de negoș sibiană, Hagi Pop, publicate cu Note genealogice asupra mai multor familii*, București, 1906, p. 26 (în continuare: Iorga, *Scrisori*).

București zece mie de oameni, bărbați, mueri, bătrâni și tineri, după arătarea cu catastișe de către vătașii ciocliilor. Asemene și la Craiova au murit ca la doaoă-trei mie. **Și să întinseasă boala ciumii prin toate orașele și satele țării**²⁴. Pentru îngrijirea bolnavilor și pentru a preveni întinderea bolii domnul a construit în anii 1795-1796 un spital la marginea Bucureștiului, pe moșia boierilor Dudești, cu o biserică în mijlocul curții și cu un lazaret: „și pre cei bolnavi de ciumă îi scotea cioclii din orași și îi ducea de-i băga acolo”²⁵.

Abia peste doi ani boala dă semne de retragere, în decembrie 1795 un bucureștean scriind: „sunt 15 zile de când nu s-au mai auzit (de ciumă), cum și la București”²⁶. În ianuarie 1796 într-o scrisoare se spune că orașul Râmnic (jud. Vâlcea) a scăpat de ciumă și că s-a deschis târgul²⁷.

Când epidemia părea a fi fost stăvilită în București și Oltenia, **la începutul anului 1797**, în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (aug. 1796-nov. 1797), boala **lovește județele dinspre răsărit, printre care și Buzăul**. La începutul anului 1797 în Transilvania ajunsese vestea că dincolo de Carpați reizbucnise ciuma. Pentru a preveni răspândirea bolii, autoritățile habsburgice au tipărit la Cluj în acel an o foaie volantă cu titlul: „Măsuri de împiedicare a ciumei”, care a fost difuzată prin toate satele.

Acestui nou val de ciumă i-a căzut pradă și familia preotului Theodor din satul Stâlpu (com. Stâlpu, jud. Buzău). El notează pe *Evanghelia* bisericii drama petrecută a doua zi după Bobotează, la 7 ianuarie, când se serbează Soborul Sf. Ioan Botezătorul, înșiruindu-și morții ca într-un pomelnic: „Să știe de când mi-au murit prioteasa și trei copii de ciumă. Gen. 7 în ziua de Iordan leat 1797. Popa Theodor ot Stâlpu pătimaș. Morții: Șerba prioteasa, Chirvasia, Cozma, Catrina”(fila 46).

Popa Theodor își spune *pătimaș* (în accepțiunea epocii acest cuvânt înseamnă bolnav, suferind), deci în momentul în care scrie însemnarea era el însuși bolnav. De altfel preoții erau printre cei mai expuși riscului de a se îmbolnăvi, pentru că intra în îndatoririle lor să fie aproape de bolnavi și de decedați. În mod tradițional, bolnavii erau aduși la biserică unde preoții le făceau rugăciuni și le citeau din Evanghelie, apoi treceau cu *darurile* peste ei, bolnavii sărutând patrafirul ori poalele odăjdiilor preotului. Că aceste contacte reprezentau realmente un pericol o dovedește faptul că în 1787, la cererea lui Iosif al II-lea, o ordonanță a Consistoriului Bisericii Unite condamnase acest

²⁴ Dionisie Ecclesiarhul, *Hronograf (1764-1815)*. Transcriere după original, indice și glosar de Dumitru Bălașa. Studiu introductiv de Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu. Note și comentarii de Nicolae Stoicescu, București, 1987, p. 59.

²⁵ *Ibidem*, p. 60.

²⁶ Iorga, *Scrisori*, p. 113.

²⁷ *Ibidem*, p. 113.

obicei al românilor din Transilvania, interzicând aducerea bolnavilor în biserici, pentru ca preoții: „*să nu cadă în primejdie a lua acea boală*”²⁸. În Țara Românească, abia în 1813 Ioan Caragea va dispune ca în bisericile și în mănăstirile din București să nu mai fie primiți oamenii bolnavi: „*cari merg de cad la sfințele daruri, fără teșchereaua D-lor boerilor epistați ai lăzăreturilor*”²⁹.

Peste un an, ciuma izbucnește din nou în satul Stâlp, așa cum arată pitacul domnesc al lui Constantin Hangerli din 8 februarie 1798, în care se spune că a fost adusă de un turc de la Brăila³⁰.

Epidemia de ciumă din anii 1813-1814

Dacă în secolul al XVIII-lea spectrul ciumei a fost mai amenințător decât oricând, boala s-a manifestat destul de virulent și în prima jumătate a secolului următor. Ciuma din vremea domnului Ioan Caragea (aug. 1812-sept. 1818), care se întinde din București în toată țara, afectează și județul Buzău, pricinuind multe victime și chiar pustiirea unui sat întreg. La sfârșitul secolului al XIX-lea, Basil Iorgulescu descrie satul Licoi situat lângă Beceni (plaiul Slănicului) ca: „*fost sat pe moșia Verbocenii-Blestematele din com. Cărpiniștea, spart în timpul ciumii lui Caragea; urmele se mai văd încă*”³¹.

Ciuma se manifestă cu virulență la Buzău și în județele învecinate mai ales în cursul lunii noiembrie 1813. Cu toate acestea, orașul Buzău este mai puțin afectat prin comparație cu orașele Ploiești, Târgoviște și Pitești³².

Epidemiile de ciumă din anii 1823-1824, 1828-1829

În anii 1823-1824 s-au semnalat cazuri de ciumă în județele din sudul Moldovei (Covurlui, Putna) și din estul Munteniei (Râmnicu Sărat, Ialomița), focarul de infecție fiind raiaua Brăilei. În decembrie 1823 ciuma ajunge și la București, manifestându-se violent mai ales în toamna anului 1824. Cazuri izolate se înregistrează apoi și în anii 1825-1827, astfel încât este greu de precizat dacă e vorba de un val epidemic care începe în 1823 și atinge apogeul în 1829, sau avem de-a face cu două epidemii distincte.

În 1828 molima devine din nou acută, ca urmare a izbucnirii războiului ruso-turc și a concentrării de trupe turcești la Dunăre. În paralel se manifestă și o epidemie de holeră. În iunie 1828, se semnalează cazuri de ciumă la

²⁸ A. Răduțiu și L. Gyémánt, *op. cit.*, p.166-167.

²⁹ Pitacul domnului din 2 iunie 1813 către mitropolit. Epistații lazareturilor erau marele ban Radu Golescu și fostul mare postelnic Costache Suțu (V. A. Urechia, *Domnia lui Ioan Caragea-Biserica română*, în AARMSI, seria II, tom XIX (1896-1897), București, 1897, p. 60).

³⁰ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, seria 1774-1800, tomul VII, București, 1894, p. 218.

³¹ B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 289. Totuși în 1838 este semnalat un candidat de învățător din acest sat.

³² Ion. I. Nistor, *op. cit.*, p. 368.

București, printre locuitori și în spitalele militare rusești. Până în 1829 se extinde în județele din Muntenia și Oltenia.

Din raportul întocmit de medicul șef Marcille la 9 iulie 1829 aflăm numărul morților, bolnavilor, convalescenților și celor posibil contaminați din orașele București, Ploiești, Buzău, Focșani, Brăila, Slobozia, Urziceni și Pitești. În Buzău, la o populație estimată la 2912 suflete, în perioada 21 mai-19 iunie au fost înregistrați: 74 morți civili și 150 soldați, 120 bolnavi civili și 127 soldați, 256 persoane suspectate de boală (fără a se preciza statutul lor) și 3 convalescenți. Medicul șef al spitalului căzuse și el victimă a ciumei³³. Raportul din 19 iulie pentru perioada 8 iunie-18 iulie arată: 172 civili și 300 soldați morți; 145 civili și 86 soldați bolnavi³⁴. Așa după cum rezultă din raport, statistica medicului Marcille referitoare la orașul Buzău se referă doar la decedații, bolnavii și convalescenții care se aflau în spital, cei din oraș și din județ care nu beneficiau de supraveghere medicală nefiind înregistrați.

În cursul anului 1829 ciurma seceră multe vieți în orașul și județul Buzău precum și în aria fostului județ Râmnicu Sărat. Tragicul eveniment este consemnat de contemporani pe filele cărților și pe cruci. Un preot de la biserica „Sf. Îngeri” scrie pe un *Minei* pe luna iulie (Buda, 1805): „*Să se știe de când s-au lovit ciurma în orașul Buzăului la leat 1829*”³⁵. Popa Frâncu notează în același an pe *Cazania* (București, 1828) bisericii din Bâscenii de Jos: „*Într-acest an următor (1829, n. m.) au fost pieire mare: ciură în oameni, boală, moarte în vite grozavă și de să tăia vre-o vită bolnavă, cine apuca den oameni de mânca, murea și acela; mană în bucate grozavă, lângă toate și răzmierită*”³⁶.

Inscripția funerară de pe o cruce din satul Bonțești (fostul județ Rm. Sărat) comemorează alte victime ale ciumei: „*La această peatră odihnesc oasele răposaților robilor lui Dumnezeu Ioniță Arghir, dimpreună cu soția sa Elinca, ce s-au săvârșit de năpraznica boala ciumei în anul 1829 septembrie 24*”³⁷.

³³ *Ibidem*, p. 379.

³⁴ *Ibidem*, p. 380.

³⁵ Dimitrie Gh. Ionescu, *Biserici vechi din orașul Buzău*, în *Glasul Bisericii*, an. XXIV (1965), nr. 1-2, p.110.

³⁶ Horia Constantinescu, *Biserica Sf. Nicolae din Bâscenii de jos*, în *Îngerul*, anul IX (1937), nr. 7-8, p. 402.

³⁷ Este descrisă ca fiind înaltă de 2.05 metri, dar nu se precizează materialul (Nicolae Stoicescu, *Monumentele Țării Românești și Moldovei acum un secol (II)*, în *Buletinul Monumentelor Istorice*, an. XLI (1972), nr. 2, p. 74. N. Stoicescu reproduce informații culese din manuscrisele românești de la Biblioteca Academiei Române, (ms. 229, f. 36). Tot la Bonțești, pe o cruce mai mică: „*Costandin, Matei la 1831 morți de holeră*”.

Tot în legătură cu ciuma din 1829 o referire indirectă găsim într-un „*pecetluit*” emis de episcopul Chesarie în 1830 pentru Aldea sin Voicilă. Actul reconfirmă faptul că Aldea era scutit de *dajdie*, fiind *poslușnic* (slujitor) al preotului din Lipia. Din cuprinsul documentului rezultă că adevărul îi era reînnoită, pentru că în 1829 cea veche îi fusese arsă împreună cu toate lucrurile, când Aldea fusese bolnav de ciumă. Reproducem în continuare textul documentului, autentificat cu sigiliul episcopului Chesarie din 1825: „*Fiindcă Aldea sin Voicilă s-au aflat întru ajutor preotului ot Lipiea, orânduie prin pecetluit(ul) nostru, după înscrisul ce au avut la mână, că este fără dă pricină dă dajdie; carele în vremea trecutei molimi, molipsându-să și numitul i s-au ars între alte hârtii și acest pecetluit. De aceea, după rugăciunea ce ne-au făcut i s-au dat acest pecetluit, spre a nu să supăra dă către zapcii polăticești, după poruncile ce sânt date, ca să poată a-și căuta dă poslușenăea sa la numita biserică ... 1830, noemvre 3*”³⁸.

De altfel, anul 1829 reprezintă și ultima manifestare a epidemiilor de ciumă din Țările Române.

Măsuri împotriva ciumei.

Nizamul lui Nicolae Mavrogheni din 1786

Dacă în Transilvania autoritățile habsburgice au emis începând cu 1740 mai multe dispoziții cu privire la modul de prevenire și de combatere a ciumei, în Țara Românească primele măsuri oficiale de organizare a luptei împotriva ciumei au fost luate abia în 1786, în urma epidemiei din anii 1783-1786. Primul act cunoscut „*pentru paza de boala ciumei*” a fost emis la inițiativa domnului Nicolae Mavrogheni. Deși prevederile sale aveau în vedere orașul București, acestea credem că au fost aplicate în mare și în județe în timpul epidemiilor ce s-au succedat până în 1830³⁹.

Nizamul stabilea modul de supraveghere a orașului pentru semnalarea și înregistrarea într-o condică a tuturor bolnavilor de ciumă, tratarea acestora în spital, ținerea în carantină a membrilor familiei și vecinilor precum și modul de transportare și locul de îngropare a ciumaților.

Se organiza un *serviciu* special pentru supravegherea orașului, pentru semnalarea cazurilor de ciumă și pentru aplicarea regulilor stabilite. *Serviciul* urma să fie condus de un boier, având în subordine 2 căpitani și 40 de seimeni

³⁸ C. Săndulescu-Verna, *Biserica Ciobănoaiei*, în *Îngerul*, anul IV (1932), nr. 6, p. 22-23. Textul i-a fost comunicat autorului de către studentul teolog Longinus Aldea, care deținea originalul.

³⁹ Actul, intitulat: „*Ponturile nizamului care găsim cu cale să se dé pentru paza de bola ciumei*” a fost publicat pentru prima dată de V. A. Urechia, *Istoria românilor*, tomul V, București, 1893, p. 603-608.

numiți „*cercetători*”. Aceștia, ajutați de vătășei mahalalelor și de preoți, trebuiau să țină o evidență a tuturor celor care se îmbolnăveau (cine, de când și de ce boală) și să dea raportul de starea bolnavului în fiecare dimineață boierului. Dacă cineva murea de boală, nu putea fi îngropat decât după eliberarea „*răvașului de slobozenie*”, nu de către un medic, ci de boier, care urma să cerceteze cazul la fața locului. Seimenii urmau să asigure păzirea spitalului și lazaretului. Pentru transportarea bolnavilor și a celor care au venit în contact cu el se orânduiau 6 căruțe cu câte 2 boi.

Actul stabilește reguli și proceduri pentru situațiile în care se descoperea un bolnav de ciumă în oraș: bolnavul cu lucrurile lui va fi transportat de ciocli la spital, totodată va fi trecut în condică. Membrii familiei, considerați și ei „*smreduiți*” (infecțați), cu lucrurile lor trebuiau duși într-un loc special amenajat în pădurea Pantelimon, numit „*lazaretul smreduiților*”. Pentru vecinii ciumatului urma să se amenajeze un alt loc, situat între Sf. Pantelimon și mănăstirea Mărcuța, numit „*lazaretul curaților*”, unde aceștia trebuiau să rămână 15-20 de zile în carantină.

În cazul în care era „*dovedit*” că a murit de ciumă, decedatul trebuia îngropat de ciocli chiar în casă care, în funcție de împrejurimi, era arsă sau doar dărâmată și acoperită cu un „*gard de mărăcini*”. Dacă era vorba de casa unui om cu stare, cu rang, boierul orânduit trebuia să anunțe Domnia și de acolo: „*va lua porunca care se cade*”. Observăm că această instrucțiune dovedește faptul că boierii din Divan care au conceput-o nu aveau suficiente informații despre măsurile profilactice împotriva ciumei, îngroparea ciumaților în apropierea caselor sau chiar în perimetrul bisericilor și localităților fiind interzisă în Imperiul Habsburgic și în Transilvania. Totodată trebuie remarcat că măsura de ardere sau de dărâmare a casei era extremă și lipsită de eficiență în condițiile în care mortul era îngropat în plină zonă locuită. În Transilvania se recomanda ca mortul de ciumă să fie acoperit cu var nestins, închis în sicriu și dus la cimitir, dar nu se distrugea casa⁴⁰.

Ordonanța lui Ioan Caragea din 1814

Statutul pentru combaterea ciumei redactat de marii vornici Barbu Văcărescu și Alexandru Nițulescu la cererea lui Ioan Caragea cuprindea nouă articole, cu măsuri de prevenire și combatere a ciumei în București, stabilindu-se și pedepsele în cazul nerespectării lor. Intrările în oraș erau controlate și se institua sistemul de carantină pentru călători (12 zile) și mărfuri (15 zile). Carantinele erau organizate la mănăstirea Văcărești, la Băneasa și Colentina. Orașenii se puteau aproviziona cu produse de la sătenii din jur dincolo de

⁴⁰ G. Brătescu, *Grija pentru sănătate. Primele tipărituri de interes medical în limba română (1581-1820)*, București, 1988, p. 48; *Din istoria luptei antiepidemice în România*, București, 1972, p. 175-176.

barierele stabilite pentru intrarea în oraș, în câmp liber. Negustorii ambulanti își puteau vinde mărfurile cu condiția de a purta cu ei un vas cu oțet în care să dezinfecteze monedele primite. Negustorii cu prăvălii nu puteau vinde decât prin fereastră, ușile trebuind să rămână închise. Cafenelele, birturile, cârciumile erau închise. Bolnavii se transportau la spital, cei din familie erau izolați în case, sub pază, fiind aprovizionați de agenții sanitari. Tăinuitorii urmau să fie pedepsiți sever. Mănăstirile puteau să-și continue săvârșirea serviciului divin, dar credincioșii din mahala nu mai aveau acces în incintele lor. Decedații din alte cauze decât ciuma, puteau fi îngropați în cimitir, dar fără participarea credincioșilor la slujbă. Patrurile agiei sau spătăriei puteau circula liber prin oraș pentru menținerea ordinii, însă nu puteau să intre în locuințe sau prăvălii⁴¹. Cu toate aceste reglementări, diferite surse vorbesc de abuzurile agenților sanitari și ale ciocililor asupra bolnavilor sau celor suspecți de a fi molipsiți, cu scopul de a-și însuși bunurile lor.

Dispozițiile tratatului de la Adrianopol din 1829

Soluția în problema ciumei o va da abia Tratatul de pace de la Adrianopol din 1829, care marca sfârșitul războiului ruso-turc. În tratat au fost incluse două dispoziții de mare importanță pentru combaterea epidemiilor de ciumă: desființarea raialelor Brăila, Giurgiu și Turnu, adevărate „cuibare” ale molimei și fixarea Dunării ca graniță între Țările Române și Imperiul otoman. Principatele române primeau dreptul de a organiza de-a lungul noii frontiere cordoane sanitare și puncte de carantină permanente, străjuite de gărzi înarmate din miliția pământeană⁴².

Statutul pentru înființarea cordonului sanitar la Dunăre a fost inclus în Regulamentul Organic promulgat în Țara Românească și Moldova în anii 1831-1832. Regulamentul Organic pentru Țara Românească detaliază aceste prevederi în capitolul șase („*Despre carantină*”): înființarea și organizarea stațiilor de carantină și a pichetelor de mărfuri, procedurile carantinele, mijloacele de dezinfectare ș.a. Instituirea acestui cordon sanitar și-a dovedit eficiența în anii 1837-1838, când epidemia de ciumă izbucnită în teritoriile turcești din dreapta Dunării nu a putut pătrunde nici în Țara Românească, nici în Moldova⁴³.

Biserica în primele rânduri în lupta împotriva ciumei

„*Ciuma cu porunca lui Dumnezeu se face*” se arată în *Pravila* de la Govora din 1640 care reproduce un text teologic bizantin. Reamintim că în mentalitatea epocii suferința, boala este considerată o pedeapsă a lui Dumnezeu

⁴¹ Ion I. Nistor, *op. cit.*, 368-370.

⁴² *Ibidem*, p. 382-385.

⁴³ Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 396-399.

pentru păcatele săvârșite, dar și o cale de apropiere de Divinitate. Considerată o pedeapsă pentru păcatele oamenilor, este firesc ca Bisericii să i se acorde un rol de prim rang în lupta împotriva ciumei. Armele sale trebuiau să fie rugăciunile și slujbele pentru iertarea păcatelor, stropitul cu aghiazmă, procesiunile cu icoanele făcătoare de minuni și cu moaștele sfinților cunoscuți ca apărători de ciumă.

Nizamul din 1786 prevedea ca Mitropolitul să adune moaștele din București și împreună cu episcopii să facă „*osfiștanie*” și apoi să împartă aghiazmă tuturor preoților din oraș și din sate, cu care să se „*boteze*” mahalalele și satele, preoții să citească moliftele „*ce sunt pentru paza ciumei*” în fiecare dimineață după liturghie iar după vecernie să facă paraclisul.

Procesiunile cu moaștele sfinților recunoscuți ca protectori împotriva ciumei erau de asemenea considerate de mare folos. O primă mare procesiune a avut loc la București în timpul epidemiei din 1738, cu capul Sf. Visarion⁴⁴. La 23 iunie 1795 se aduce din nou din Turcia racla cu capul Sf. Visarion. Racla a fost depusă la mănăstirea Văcărești, de unde va fi purtată în cortegiu însoțit de boierime și popor prin tot orașul. În zilele de 13-15 octombrie 1813, în timpul Ciumei lui Caragea, la București au loc iarăși mari ceremonii religioase contra ciumei. Moaștele Sf. Dimitrie Basarabov, cinstite în trecut pentru aducerea ploii, au fost ridicate de la Mitropolie și purtate prin oraș până la Herăstrău, unde au rămas expuse trei zile. În tot acest timp s-au ținut slujbe și s-au citit rugăciunile pentru paza de ciumă⁴⁵.

Semne de recunoaștere a ciumei

Pentru ca identificarea bolii să se facă rapid și fără greș, medicul șef al Transilvaniei, Samuel Patachi a publicat în 1815 la Cluj două file cu instrucțiuni numite: „*Semnele din care se poate cunoaște ciuma*”⁴⁶. La început bolnavul are febră și frisoane, dureri de cap și amețeli. După dureri foarte mari îi apar bube sau umflături în zona încheieturilor (sub braț, în zona inghinală, după ureche). Semnele distinctive ale ciumei sunt considerate în epocă: *buba rea*, *zgaiba*, *petele*, *zgrăbunța neagră*, *beșica* și *vânătaile* care apar singure sau asociate la același bolnav. Cel mai adesea apare *buba rea*, ce se face cam cât un ou, care de multe ori „*se moaie și se sparge*”. La a patra sau a șaptea zi poate să iasă *zgaiba*, o umflătură roșie care spărgându-se se prefacă într-o rană neagră cu cerc roșu împrejur, dacă continuă să se înnegrească, bolnavul moare. *Petele* roșii și mici arată șanse de vindecare, cele mari și negre arată moarte.

⁴⁴ Matei Cazacu, *Minuni, vedenii și vise premonitorii în trecutul românesc*, București, 2003, p. 121.

⁴⁵ Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 363, 367.

⁴⁶ A. Răduțiu și L. Gyémánt, *op. cit.*, p. 280-281; G. Brătescu, *op. cit.*, p. 206.

Zgrăbunța și beșica sunt de culoare neagră, iar vânățile pot fi roșii, negre sau vinete.

Leacuri împotriva ciumei

Confruntarea îndelungată cu ciuma a determinat apariția în mediul popular a tratamentelor empirice, în condițiile în care medicina nu stabilise încă cu precizie tratamentul. De asemenea era puțin cunoscut faptul că agenții cei mai periculoși de răspândire a flagelului erau șobolanii.

În Țara Românească, câteva cărțile tipărite după 1800 cuprind printre sfaturi și rețete pentru diferite suferințe și leacuri considerate eficiente împotriva ciumei. Bineînțeles ele nu aveau nimic de-a face cu știința medicală. Într-o broșură tipărită în 1806 la București intitulată „*Cărticica care cuprinde multe lucruri spre folos*, o traducere din poloneză făcută de căpitanul de vânători domnești, Gavril Vinețchi se dau mai multe rețete bune atât pentru a preveni molipsirea, cât și pentru a trata pe cel cuprins de ciumă⁴⁷. Ca măsuri profilactice se recomandau: afumarea cu ienupăr și pucioasă, aburirea cu oțet turnat peste o piatră sau cărămidă încinsă, spălarea cu oțet în care s-a pus pelin; să se mănânce acru (de pildă să se fiarbă miere cu oțet până se îngroașă și deasupra să se pună lămâie) și să se bea apă amestecată cu oțet și pelin. Se insista să se evite însușirea sau atingerea vreunui lucru de la un ciumat, considerându-se că boala se ia mai ales prin haine.

Pentru vindecarea bolnavului de ciumă se dau mai multe rețete în care se folosesc ca ingrediente pe lângă oțet, plante medicinale (pelin, rozmarin, salvie, izmă, levănțică, flori de soc, mușețel, buruiana usturoiului), miere, camfor, silitră, praf de pușcă, vitriol, apă de pucioasă. Din acestea prin diferite metode se obțineau leacuri care trebuiau băute, folosite ca frecții sau „purtate în sân” și mirosite (inhalate). Se recomandă și înlăturarea bubelor, umflăturilor de pe corp prin tăiere, iar dacă erau într-un loc unde nu se puteau tăia („*supt supțiori sau la vintre*”), atunci trebuia să se puie pe ele usturoi pisat sau ceapă cu usturoi pisat ca să se înmoaie și să curgă *veninul* ciumei⁴⁸.

În istoria omenirii, ciuma s-a numărat printre marile stihii aducătoare de moarte, alături de războaie, foamete, cutremure și alte boli epidemice. Toate acestea, manifestate succesiv și câteodată asociat, dau omului contemporan care privește în trecut imaginea unei vieți aflate continuu sub teroarea fricii și a

⁴⁷ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, București, 1910, tom. II, 692, p. 476-477. A fost reeditată în 1825 (Ioan Bianu, Dan Simonescu, tom. IV. *Adăogiri și îndreptări*, București, 1944, p. 274).

⁴⁸ G. Brătescu, *op. cit.*, p. 277-278.

morții. Dar, deși cărțile sfinte îl îndemneau să-și accepte moartea ca pe o izbăvire, omul s-a încăpățânat să caute mijloacele prin care să-și protejeze și să-și prelungească viața.

După secole de spaimă, durere și moarte ciuma a încetat să mai fie un pericol iminent abia de la mijlocul secolului al XIX-lea, datorită măsurilor luate de stat privind igiena și sănătatea publică, a educației populației și progreselor medicinei. În memoria colectivă spaima de ciumă a lăsat urme ascunse, dar care pot fi ușor scoase la suprafață. Vechea întrebare a ciocilor care străbăteau ulițele strigând la poartă „Sănătoși copiii ?” nu mai îngrozește mamele ca acum 200 de ani. Au apărut noi boli, la fel de înspăimântătoare, noi mijloace de luptă, dar rădăcinile fricii sunt adânc îngropate în trecut.

Urme au rămas și în memoria locurilor. Toponime, al căror sens puțini îl mai pot descifra astăzi, ca acel „Păr cu priceștanie” pe care îl amintea Basil Iorgulescu în *Dicționarul* său. „Părul cu priceștanie” reprezenta pentru locuitorii de pe raza comunei Pârscov acel loc izolat, situat spre hotarul dinspre Robești, unde strămoșii lor bolnavi de ciumă se retrăgeau pentru ca ceilalți să nu se molipsească. La hotarul dintre ciumați și „curați” se afla un copac, un păr în care preoții puneau sfânta cuminecătură, poate ultima pentru mulți dintre ei. Bolnavii, care zăceau mai sus, veneau singuri și se împărțeau. La sfârșitul secolului al XIX-lea, Basil Iorgulescu spune că din păr se mai vedeau încă trunchiul și câteva mlădițe⁴⁹.

⁴⁹ B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 414.

„LE POIRIER PORTANT LA COMMUNION”.
DES ANNOTATIONS MANUSCRITES SUR DE VIEUX LIVRES
RELIGIEUX ET D’AUTRES TÉMOIGNAGES RELATIFS À LA PESTE
DANS LE DÉPARTEMENT DE BUZĂU (1719-1829).

Résumé

Au dix-huitième siècle et la première moitié du XIXe siècle, les guerres russo-austro-turques menées en grande partie sur le territoire roumain ont causés plusieurs épidémies de peste qui ont eu lieu dans les années: 1718-1719, 1738-1740, 1768-1774, 1783-1785, 1790-1798, 1813-1814, 1828-1829. Les périodes de calme pendant lesquelles il n'y avait que des cas isolés ont alterné avec des moments d'extrême virulence, quand des centaines ou des milliers de personnes sont mortes.

L'article présente un certain nombre de témoignages sur la peste (notes sur les livres, inscriptions funéraires, documents), qui a touché le territoire du département de Buzău au cours des années 1719-1829. Un toponyme, situé sur la frontière des communes Pârscoș et Robești, rappelle le lieu où les malades atteints de la peste ont été séparés de la communauté. Pour éviter d'entrer en contact avec les malades, les prêtres laissaient la Sainte Communion accrochée aux branches d'un arbre, un poirier, d'où dérive le nom du „Poirier portant la Communion”.

DOUĂ DOCUMENTE REFERITOARE LA MĂNĂSTIREA POIANA MĂRULUI

Dr. Sorin GEACU

Ansamblul de la Poiana Mărului se află în regiunea de contact dintre Carpații Orientali și Subcarpații Curburii, centrele de comună cele mai apropiate fiind Bisoca (județul Buzău) și Jitia (județul Vrancea). Este binecunoscută valoarea și semnificația acestei mănăstiri pentru spiritualitatea românească. Despre Poiana Mărului există doar câteva materiale publicate (Mihail, 1983, Cocora, 1987, Panaite și Fantaziu, 2008), ele insistând asupra părții de început din istoria acesteia.

Pentru perioada 1870-1950 informațiile sunt extrem de puține. Cercetările noastre, efectuate în cadrul Arhivelor Naționale din București și Buzău, ne-au condus la identificarea câtorva documente din perioada menționată. Dintre acestea, vom prezenta, mai jos, numai două pe care le-am considerat semnificative, și anume: unul din anul 1871 în care sunt consemnate date esențiale despre obștea existentă atunci la Poiana Mărului, și altul de la sfârșitul anului 1940, respectiv un memoriu adresat de stareța mănăstirii Conducătorului Statului, în care se expune situația materială critică a așezământului, solicitându-se sprijin.

Obștea în anul 1871¹

Primul dintre documente este – de fapt – un tabel în care sunt consemnate următoarele date pentru fiecare viețuitor: numele (atât de călugărie, cât și de botez), data și locul nașterii, data și locul călugăririi, iar pentru preoți și diaconi se menționează și data hirotonirii. Vom prezenta mai întâi monahii și apoi frații.

Monahi

1. Calinic. Numele de botez – Costache; născut la 8 februarie 1837 în comuna Poiana, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în

¹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Buzău, Fond Mănăstirea Poiana Mărului, Dos. 2/1871, f. 33v, 34, 35, 37. (atribuțiile monahilor sunt menționate la filele 95, 96, 100, 101).

mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 8 martie 1859; era arhimadrit și stareț (« superior ») al mănăstirii.

2. Partenie. Numele de botez – Ilie; născut la 20 iulie 1800 în orașul București; călugărit în luna martie 1850 în schitul Nifon (județul Buzău); hirotonit la 8 iunie 1839; era duhovnic.

3. Antim. Numele de botez – Alexandru; născut la 4 aprilie 1812 în localitatea Negostina, Bucovina (azi județul Suceava); călugărit în luna decembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 17 februarie 1848; era duhovnic.

4. Victor. Numele de botez – Vasile; născut la 15 decembrie 1835 în orașul Bârlad (azi județul Vaslui); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 21 mai 1863; era preot.

5. Sofronie. Numele de botez – Șerbanachi; născut la 10 august 1835 în satul Brătulești, județul Tecuci (azi în comuna Corod, județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 22 mai 1863; era preot.

6. Ghenadie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 17 februarie 1842 în comuna Umbrărești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna mai 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 1 ianuarie 1867; era preot.

7. Ilarion. Numele de botez – Ion; născut la 15 septembrie 1831 în comuna Păulești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1859 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 27 iulie 1868; era preot.

8. Gherman. Numele de botez – Gheorghe; născut la 3 iulie 1840 în comuna Umbrărești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna mai 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 1 ianuarie 1867; era preot.

9. Porfirie. Numele de botez – Petrachi; născut la 15 octombrie 1830 în localitatea Cotești, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în luna mai 1854 în mănăstirea Găvanu (județul Buzău); hirotonit la 23 aprilie 1855; era preot.

10. Gherasim. Numele de botez – Gheorghe; născut la 11 decembrie 1825 în orașul Bârlad (azi județul Vaslui); călugărit în luna septembrie 1841 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 18 ianuarie 1852; era diacon.

11. Nicostrat. Numele de botez – Nicolae; născut la 1 martie 1810 în orașul Târgu Neamț, județul Neamț; călugărit în luna iulie 1851 în mănăstirea Neamț (județul Neamț); hirotonit la 8 septembrie 1851; era tipicar.

12. Augustin. Numele de botez – Anghel; născut la 7 aprilie 1837 în orașul București; călugărit în luna ianuarie 1851 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 8 martie 1852; era diacon.

13. Iacov. Numele de botez – Ioan; născut la 5 iunie 1841 în orașul Focșani (azi județul Vrancea); călugărit în luna mai 1860 în mănăstirea Dălhăuți

(județul Râmnicu Sărat, azi județul Vrancea); hirotonit la 27 iunie 1868; era diacon.

14. Ieremia. Numele de botez – Ioan; născut la 3 martie 1845 în comuna Drăgănești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna aprilie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 10 august 1869; era diacon.

15. Visarion. Numele de botez – Vasile; născut la 5 aprilie 1832 în Basarabia; călugărit în luna septembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; hirotonit la 5 decembrie 1847; era diacon.

16. Epifanie. Numele de botez – Ioan; născut la 19 iunie 1810 în Rusia; călugărit în luna februarie 1839 în mănăstirea Poiana Mărului; era trapezar.

17. Ioasaf. Numele de botez – Ioan; născut la 20 decembrie 1807 în comuna Beceni, județul Buzău; călugărit în luna iunie 1837 în mănăstirea Poiana Mărului.

18. Nechifor. Numele de botez – Nicodim; născut la 20 decembrie 1807 în localitatea Belicovaia din Rusia; călugărit în luna aprilie 1839 în Sfântul Munte Athos.

19. Ghenadie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 13 februarie 1807 în comuna Corod, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna decembrie 1857 în mănăstirea Sihastru județul Tecuci (azi județul Vrancea).

20. Pafnutie. Numele de botez – Busuioc; născut la 30 octombrie 1771 în comuna Bisoca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău); călugărit în luna august 1859 în mănăstirea Poiana Mărului.

21. Serafim. Numele de botez – Simion; născut la 1 iulie 1802 în Basarabia; călugărit în luna februarie 1823 în mănăstirea Poiana Mărului.

22. Climent. Numele de botez – Constantin; născut la 15 septembrie 1815 în comuna Bisoca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău); călugărit în luna ianuarie 1845 în mănăstirea Poiana Mărului.

23. Veniamin. Numele de botez – Vasile; Născut la 7 martie 1838 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna octombrie 1854 în mănăstirea Poiana Mărului; era cântăreț.

24. Pavel. Numele de botez – Petrache; născut la 21 martie 1838 în satul Gura Nișcov (comuna Vernești) județul Buzău; călugărit în luna februarie 1854 în schitul Nifon (județul Buzău); era arhondar.

25. Ioil. Numele de botez – Ion; născut la 10 noiembrie 1839 în orașul Târgu Ocna (azi județul Bacău); călugărit în luna martie 1861 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui).

26. Venedict (Benedict) I. Numele de botez – Vasilie; născut la 7 august 1818 în Basarabia; călugărit în luna mai 1844 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

- 27. Teofil.** Numele de botez – Ștefan ; născut la 14 ianuarie 1814 în Basarabia; călugărit în luna martie 1845 în mănăstirea Poiana Mărului.
- 28. Alexie.** Numele de botez – Alexandru; născut la 9 aprilie 1822 în orașul Odobești (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1852 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.
- 29. Inochentie.** Numele de botez – Gheorghe; născut la 14 ianuarie 1838 în orașul Focșani (azi județul Vrancea); călugărit în luna martie 1859 în mănăstirea Poiana Mărului; era cântăreț.
- 30. Luca.** Numele de botez – Lazăr; născut la 5 ianuarie 1840 în comuna Corod, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în luna iunie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 31. Ghedeon.** Numele de botez – Gheorghe; născut la 3 noiembrie 1827 în comuna Suraia, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna decembrie 1851 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.
- 32. Venedict (Benedict) II.** Numele de botez – Vasile; născut la 6 aprilie 1815 în satul Oanca, județul Tutova (azi cătun în comuna Rădești, județul Galați); călugărit în luna octombrie 1849 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui); era citeț.
- 33. Dosoftei.** Numele de botez – Dumitrache; Născut la 10 decembrie 1831 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna iunie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 34. Grigorie.** Numele de botez – Gavril; născut la 6 octombrie 1842 în comuna Nănești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în luna februarie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era citeț.
- 35. Vlasie.** Numele de botez – Vasile; născut la 15 martie 1830 în orașul Pitești (județul Argeș); călugărit în luna ianuarie 1863 în mănăstirea Căldărușani (județul Ilfov); era ascultător.
- 36. Gherasim.** Numele de botez – Gavril; născut la 14 ianuarie 1836 în satul Torcești, județul Tecuci (azi în comuna Umbrărești, județul Galați); călugărit în luna decembrie 1858 în mănăstirea Poiana Mărului; era ecleziarh.
- 37. Mitrofan.** Numele de botez – Marin; născut la 3 aprilie 1810 în Basarabia; călugărit în decembrie 1854 în Sfântul Munte Athos; era brutar.
- 38. Stelian.** Numele de botez – Ștefan; născut la 15 martie 1825 în satul Blânzi, județul Tecuci (azi în comuna Corod, județul Galați); călugărit în februarie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.
- 39. Ianache.** Numele de botez – Ion; născut la 4 septembrie 1790 în comuna Jitia, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în septembrie 1848 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

40. Ipolit. Numele de botez – Ion; născut la 10 iulie 1839 în comuna Suraia, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în martie 1863 în mănăstirea Poiana Mărului; era paracliser.

41. Ioachim. Numele de botez – Ion; născut la 15 martie 1817 în Basarabia; călugărit în septembrie 1846 în mănăstirea Poiana Mărului; era ascultător.

42. Gherontie. Numele de botez – Gheorghe; născut la 13 august 1825 în comuna Drăgănești, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în august 1849 în mănăstirea Găvanu (județul Buzău); era veșmântar.

43. Nicanor. Numele de botez – Nicolae; născut la 29 iunie 1819 în comuna Golești, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea); călugărit în mai 1855 în mănăstirea Poiana Mărului.

44. Severian. Numele de botez – Stan; născut la 10 noiembrie 1819 în comuna Nănești, județul Putna (azi județul Vrancea); călugărit în decembrie 1847 în Sfântul Munte Athos.

45. Domețian. Numele de botez – Dumitru; născut la 10 noiembrie 1839 în comuna Cudalbi, județul Tecuci (azi județul Galați); călugărit în decembrie 1861 în schitul Cârțibași, județul Tutova (azi județul Vaslui).

46. Conon. Numele de botez – Costache; născut la 17 aprilie 1837 în orașul București; călugărit în ianuarie 1858 în mănăstirea Căldărușani (județul Ilfov); era cântăreț.

Frați

47. Ștefan. Născut la 7 noiembrie 1842 în cătunul Cătănoiu, județul Râmnicu Sărat (azi județul Vrancea).

48. Ioan. Născut la 19 mai 1810 în localitatea Slivna, județul Covurlui (azi județul Galați).

49. Vasilie. Născut la 13 iunie 1835 în localitatea Tarnița, județul Tecuci (azi județul Bacău).

50. Gheorghe. Născut la 1 ianuarie 1817 în localitatea Florești, județul Putna (azi județul Vrancea).

51. Scarlat. Născut la 15 ianuarie 1805 în orașul București.

52. Panaite. Născut la 15 ianuarie 1789 în comuna Biscoca, județul Râmnicu Sărat (azi județul Buzău).

Accentuăm asupra importanței acestui document, pentru că este singurul care înmănușează amănunte referitoare la obștea de acolo, într-unul din anii perioadei cuprinse între secularizarea averilor mănăstirești și desființarea mănăstirii (aproape de finalul secolului al XIX-lea).

Mai jos evidențiem câteva aspecte care rezultă din analiza documentului.

Astfel, în anul întocmirii, obștea de la Poiana Mărului număra 52 de viețuitori, din care 46 călugări (88,4%) și 6 frați (11,6%). Din totalul acestora, unul era arhimandrit, în persoana starețului, 6 erau ieromonahi, 5 ierodiaconi, 6

schimonahi (Epifanie, Ioasaf, Ghenadie, Pafnutie, Serafim și Climent), 28 monahi (din care doi erau duhovnici) și 6 frați. Alte atribuții ale monahilor erau: paracliser (4), cântăreț (3), citeț (2), trapezar (1), tipicar (1), ecleziarh (1), brutar (1), veșmântar (1), arhondar (1) și ascultător (6), restul fiind bătrâni.

Vârsta monahilor varia între 26 de ani (Ieremia) și 100 de ani (Porfirie), iar a fraților între 29 de ani (Ștefan) și 82 de ani (Panaite). Analiza pe grupe de vârstă (tabelul 1) indică predominarea celei de 31-40 de ani (34,6%).

Tabelul 1
Viețuitorii din cadrul așezământului pe grupe de vârstă

Ani	26-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Număr	5	18	7	9	9	1	2	1

După locurile de origine, viețuitorii erau: din Moldova - 33, din Muntenia - 10, din Basarabia - 6, din Rusia - 2 și din Bucovina - 1.

Deși mănăstirea este situată în nord-estul Munteniei, se observă că predominau cei veniți din Moldova (63,4%), cei mai numeroși fiind născuți în județele actuale Vrancea (15) și Galați (13) și numai câțiva din județele Vaslui, Bacău și Neamț. Firesc, din Muntenia, cei mai mulți erau din județul Buzău (5).

Majoritatea viețuitorilor (31) fuseseră tunși în monahism la Poiana Mărului, ceea ce înseamnă 67,4%. Restul fuseseră tunși în monahism la diferite mănăstiri și schituri din Muntenia (Găvanu - 2, Nifon - 2, Căldărușani - 2, Dălhăuți - 1), Moldova (Cârțibași - 3, Neamț - 1, Sihastru - 1). Trei dintre ei fuseseră călugăriți în așezăminte din Muntele Athos (între care rusul Nechifor Ivanovici).

* * *

Memoriul adresat generalului Ion Antonescu în anul 1940²

Al doilea document este memoriul adresat în toamna anului 1940 generalului Antonescu, de către starea Xenia Iosipescu, în care este expusă situația grea a mănăstirii, solicitând includerea acesteia în bugetul Ministerului Cultelor și Artelor și atribuirea unei suprafețe forestiere din vecinătate.

² Arhivele Naționale Centrale București, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dos. 75/1940, f. 3-5.

Acesta a fost înaintat cu adresa nr. 84 din 22 noiembrie 1940 ce are următorul cuprins:

« Stăreția Sf. Mănăstiri Poiana Mărului, comuna Jitia, județul R. Sărat.

Domnule General,

Alăturat, supunem cu smerenie două declarații, concretizate în memoriul ce înfățișăm alăturat, cu rugămintea fierbinte de a-l citi și hotărî cum vă va dicta inima de bun creștin și conștiința de conducător drept și curajos cu răspundere pentru faptele bune ce ați săvârși și de care veți putea da seama oricând cu seninătate în fața Națiunii ce o serviți în aceste grele timpuri, și a lui Dumnezeu. Noi ceea ce cerem este cinstit, modest și în puțința de realizare, dat fiind precedentele create³. Dumnezeu să vă lumineze calea și fiți binecuvântat. Slujitoare întru Domnul, stareță Xenia Iosipescu, secretară M [aica] Varvara, D[omniei] Sale Domnului General Antonescu, București». Adresa poartă stampila rotundă a mănăstirii.

Iată mai jos și conținutul memoriului :

« Stăreția Sf. Mănăstiri Poiana Mărului, comuna Jitia, județul R. Sărat.

MEMORIU

Din voia Domnului, lăcașul sfânt (fost mănăstire de călugări) « Poiana Mărului » a fost înființată în anul 1464⁴ în regiunea județului de astăzi R. Sărat, pe întinse moșii și păduri, chiar bălți mari în județul Tulcea stăpânea.

Pitorescul mănăstirii arată bunul gust, esteticul și romantismul de care străbunii noștri erau pătrunși.

Din noianul istoric al acestei instituții [mănăstiri n.n.] avem urme: o sf. biserică ridicată în anul 1721 [corect 1771] și alta în 1812 [corect 1810, probabil greșeli de dactilografiere n.n.], ambele cu temelie de piatră, iar corpul din lemn. Se crede că înaintea lor, au mai fost alte două care au ars.

Ceea ce înflorește corolarul istoric religios al acestei instituții este faptul dovedit prin scrisorile vechi cum că la 1763, prea sfântul și prea cuviosul în veci Paisie a poposit vreme îndelungată la Poiana Mărului⁵, aici a învățat el graiul românesc pentru că aici el a orânduie cu mare grijă instituția, începuturile serioase de culturalizare în românism.

Toate acestea, până la secularizarea averilor mănăstirești făceau fala regiunii ce devenise cunoscută, până peste meleaguri mult depărtate.

³ Unele mănăstiri au fost înzestrate printr-o lege din 1938.

⁴ Comanescu indică anul 1541 pentru cel mai vechi document referitor la mănăstire (1950, pag. 59).

⁵ Paisie a fost stareț la Poiana Mărului între anii 1730 și 1767 (Panaite, Fantaziu, 2008).

După secularizare, instituția natural a decăzut, luându-se averile și toate veniturile, ceea ce a făcut să demoralizeze pe urmașii călugări, fiind pusă în neputință de a îngriji pe mai departe de sfintele locașuri.

În anul 1931, după o dispută de câțiva ani între călugări și între un grup de maici care vroiau și în cele din urmă la 1931 au reușit să ia locul călugărilor, pătrunse de un elan nou de îndreptare a stărilor de plâns în care căzuse una dintre cele mai frumoase mănăstiri cu un trecut istoric așa de frumos.

După osârdie și trudă fără încetare, fără preget și fără vreun ajutor material sau moral al vreunei autorități sau vreunei persoane binefăcătoare, mănunchiul mic de numai 6 maici și 10 surori ucenice ce numărăm, să despărăginească locul, să dureze din nou chiliile (locuințe călugărești) bine întreținute, iar bisericile să fie readuse la bună stare, tâmplă, odoare și orice bun al lor, de asemeni renovate și întreținute în cea mai perfectă stare.

Acest fapt a determinat forurile superioare ca o justă răsplată să recunoască oficial funcționarea de mănăstire (din cea de schit în care era sub călugări).

Maicile de astăzi care au dovedit profundul lor devotament instituției, conștiințioase cu trup și suflet ideii de ridicare a prestigiului bisericii creștine sunt pătrunse de datoria ce le incumbă urmărirea acestui ideal național religios.

Suntem pătrunse de rolul social al moralei creștine ce avem a împlini în mijlocul unei populații a cărei credință, afirmăm în frica lui Dumnezeu, că nu este alterată, ci din contră prosperă tot mai mult, iar fondul sufletesc [este] bun și sănătos, ceea ce întărește încrederea că biserica vie poate fi păstrată și în consecință aceste fenomene ne întăresc imaginea strălucirii Statului Român în vecii vecilor.

Departe de noi de a ne plânge, expunem forurilor înalte din eparhia noastră și conducătorilor, situația grea a noastră în două doleanțe : nici ca o răsplată lumească pentru ceea ce facem, doar numai ca umanitate de a nu fi lăsate să murim, de a ni se da puțința de viețuire modest și moral, cum ne poruncesc percepțele și dogmele noastre călugărești considerate.

1). Mănăstirea după cum am spus mai sus nu are nici un fel de venit pentru că [din] vatra ei $\frac{1}{4}$ este ocupată de clădiri, iar restul circa 2 ha este fânează atât doar cât pasc 2 vacuțe, iar cu 1 ha loc de cultură și acesta din cauza climei (având o altitudine deasupra nivelului mării de 800 m) în toți anii ce semănăm nu ajunge la maturitate.

2). Din cauza asprimii iernilor mai mult de jumătate din an trăim izolate de restul lumii, iar despre lucrul normal de a vinde din ceea ce am putea lucra pentru vânzare la vizitatori sau împrejurimi, nici acest lucru nu mai putem,

deoarece bumbac nu mai ne putem procura și nici lână pe de o parte, că s-au scumpit enorm, tăindu-ne puterea de cumpărare.

3). Pe obolul public nu mai putem bizui, căci nu ne putem transforma în cerșetore, dar și mila a scăzut datorită crizei economice generale, dar mai ales pe locurile noastre este lucie și în toată amploarea de consecințe.

Doleanțele noastre:

A). Onorabilul Minister al Cultelor și Artelor să ne înscrie în buget pentru salarizarea mănăstirii cu gradul cuvenit. Este un drept sfânt, cu mica remunerație am putea în oarecare măsură de a agonisi de ale traiului.

B). Pentru onoratul Minister al Domeniilor – mănăstirea să fie împroprietărită cu 10 ha pădure din pădurea statului care ne înconjoară vatra mănăstirii, din care cu un amenajament de 30 de ani am putea avea după 3333 m³ de pădure exploatată anual un venit de 15-20.000 lei cu care am putea întreține buna stare a sfintelor locașuri de închinăciune.

Ascultați-ne și ajutați-ne, noi cu smerenie și credință ne rugăm lui Dumnezeu fără încetare, să ne întărească neamul nostru românesc și să dea minte luminată conducătorilor noștri să poată face bine patriei noastre scumpe. Amin.»

Memoriul a fost înregistrat la Președinția Consiliului de Miniștri cu nr. 17136 din 25 noiembrie 1940.

* * *

Informațiile cuprinse în cele două documente semnalate aici pentru prima dată, întregesc cunoașterea trecutului nu prea îndepărtat al acestui așezământ, care, paradoxal, este foarte puțin cunoscut.

TWO DOCUMENTS ON POIANA MĂRULUI MONASTERY

Abstract

Poiana Mărului architectural complex lies in the contact area between the Eastern Carpathians and the Curvature Subcarpathians, close to Bisoca (Buzău County) and Jitia (Vrancea County) communes. The value and importance of this Monastery for Romanian spirituality are too well known.

Very few information for the period spanning the 1870-1950 interval exist. Research into the National Archives of Bucharest and Buzău enabled us to find some documents for that period, but only two of them, considered to be relevant, are presented in this paper: one, dated 1871, contains essential data on the Monastery's inmates of the time; the other, a 1940 memorandum, presents the critical material situation of the establishment, requesting assistance from the central authorities.

CÂTEVA REPERE TURISTICE (COMUNA BOZIORU, JUDEȚUL BUZĂU)

Prof. Ilie MÂNDRICEL
FOTO: prof. Mihai MÎNCU

Una dintre zonele cele mai interesante ale județului Buzău, care numără valori turistice excepționale, nu puține având statut de unicat național, zonă încă puțin studiată și cunoscută, în ciuda frumuseților și bogățiilor sale ce răsplătesc din plin efortul drumetului, este zona Subcarpaților. Acest arc, având o lungime de peste 100 de km și o lărgime 20-25 de km, cuprinde meleagurile unde se logodesc dealurile cu munții de-a lungul unui șir de bazinete depresionare de contact Chiojd-Sibiciu-Scăeni-Goidești-Lopătari. Geografic și administrativ, este vorba despre locuitorii de sub munte ai Buzăului, trăitori pe Valea Chiojdului, Valea Colților, Valea Bălănesei și pe Valea Slănicului, în părțile de obârșie ale acestora. Comunele Bisoca, Bozioru, Brăești, Chiliile, Chiojdu, Colți, Odăile, Lopătari și Mânzălești alcătuiesc și azi o lume cu un profil geografic, economic, social-istoric, etnografic și lingvistic bine conturat. Ca peste tot în Subcarpați, ne întâlnim și aici „cu mari și frumoase așezări omenești, cu culturi agricole și întinse livezi de pomi fructiferi, cu vestigii istorice, care arată o intensă depănare de viață, datorată adăpostului oferit de înălțimi și de codri”¹. Limita de nord a acestui spațiu, comuna Gura Teghii, aparține muntelui. În vechime, comunele erau așezate la extremitatea nordică a plaiurilor Pârscov și Slănic, județul Buzău și în plaiul Despre Buzău, județul Saac, satele lor fiind sate „de cordon”, care asigurau paza graniței spre Transilvania și Moldova.

Accesul în zonă este relativ simplu: din D.N.10 Buzău-Brașov, cu abatere în dreapta la Măgura, se pătrunde pe Valea Bălănesei (D.J.203L, asfaltat până la Bozioru), ață pe care se înșiră, urcând cu tenacitate spre munte, comunele Pârscov, Cozieni, Bozioru, Odăile și Brăești (60 de km de la Buzău, 30 km de la Măgura). De la Brăești drumul urcă la Goidești (D.C.82), lasă în urmă satul Ivănețu și ajunge la răscrucea din vârf. În stânga se coboară pe

¹ Academia Română, *Istoria Românilor*, ed. a II-a, rev. și adăugită, vol. I, Ed. Enciclopedică, București, 2010, p. 10.

Tainița până la Gura Teghii, iar în dreapta, prin Plaiul Nucului, la Lopătari și Mânzălești, cu posibilitatea de a trece de la Vintilă Vodă la Sărulești și Bisoca sau de a coborî pe D.J.203K la Buzău prin Beceni, Cernătești, Săpoca și Mărăcineni (60 de km de la Lopătari). Spre Chiojdu și Colți intrarea se face tot din D.N.10. Localitățile erau legate în trecut pe sub munte de „drumul dintre plaiuri și județe”, care de la Râmnicu Sărat (județ separat), intra în Buzău pe la Bisoca, ajungea la Lopătari și, de la Goidești, traversa Saacul (județ împărțit din 1845 între Buzău și Prahova) și intra în Transilvania pe la Comandău. Din el se desprindea „calea Dâmboviței” care șerpuia tot pe sub dealuri, despărțind plaiul Pârscov de plaiul Buzău și pe sub Istrița, în plasa Sărății, răzbătea spre Târgșor și București, dând călătorilor șansa de a se apăra și ascunde în caz de pericol, fapt imposibil în câmp deschis.

Din punct de vedere social-istoric, satele de deal și de munte sunt cele mai vechi așezări umane din fosta „țară a Buzăului”. Astfel, despre Brăești hrisoavele afirmă că aparținuse moșnenilor locului „încă de mai înainte vreme, de la ceilalți bătrâni domni de demult, de la începutul țării”². Moșnenii Scăeni din comuna Bozioru fuseseră răsplătiți cu moșie „pentru dreaptă și credincioasă slujbă” de Mircea cel Bătrân, după bătălia de la Rovine (1394)³. În sec. XV e atestat documentar Chiojdu, iar în prima parte a sec. XVI sunt atestate satele Beceni, Bisoca, Câmpulunganca, Cocorăști, Crevelești, Furești, Goidești, Grabicina, Lacurile, Lopătari, Mănești, Posobești, Răghinești, Ulmet, ca să ne referim numai la câteva. În toate aceste străvechi așezări obștile sătești s-au organizat de timpuriu în puternice moșnenii, active până după cel de-al doilea război mondial, când le-a îngropat definitiv comunismul. În Evul Mediu satelor moșnenești li s-au adăugat cele de rumâni care clăcuiau pe moșiile mănăstirilor și schiturilor din zonă (Aluniș, Cocorăști, Chiliile, Dedulești, Găvanele, Găvanu, Menedic, Micșani, Pinu, Podeni, Poiana Mărului, Poteca, Sf. Gheorghe). Locuitorii de azi poartă ca zestre genetică mândria omului liber de odinioară, stăpân de pământ și purtător de arme, opoziția dărză la năvăliri și nedreptăți, credința în Dumnezeu și atașamentul față de moșia proprie, față de moșia mare (țara) și față de conducătorii ei, cordunașii sau potecașii „ținându-se de veacuri la sânul domniei”.

Știut este că firea oamenilor se reflectă în folclorul lor. Mare răspândire au aici legendele despre întemeierea satelor. Ele se subsumează teoriei eroului eponim, derivând numele satului de la cel al primului stăpân sau întemeietor. Cunoscută peste tot este legenda celor 3 căpitani ai lui Negru Vodă care, ajutând

² *Documenta Romaniae Historica* (DRH), B. *Țara Românească*, Ed. Academiei, vol. 23, București, 1982, p. 298.

³ Mențiune târzie, din 18 martie 1831 (A.N.I.C. București, Fond Episcopia Buzăului, XII/15).

pe domnitor să alunge tătarii, au primit ca răsplată pământurile pe care ei s-au așezat și și-au întemeiat satele⁴. Pe Valea Slănicului căpitanii legendarului descălecător ar fi fost Beșliu, Lopată și Manea. Pe Valea Bălăneșei ei sunt Bălan, Braia și Go(i)dea. În alte locuri, Bălan, Colțea și Goidea. O variantă a legendei a cules în 1932 de la bătrânii satului Bozioru prof. C-tin Gh. Dumitrescu și o găsim într-un manuscris păstrat la Arh. Naț. Buzău⁵. Căpitanii erau Bozianu, Goidea și Lopată. De la sat la sat ei sunt alții, ba parcă spre a împăca pe toată lumea, numărul lor este când 3, când 6, 9 sau 12. În 1980 am cules și am publicat o variantă care amintea de 9 căpitanii: Bălan, Beșliu, Bozianu, Braia, Colțea, Goidea, Lopătărea, Manea și Sibiescu, întemeietorii satelor Bălănești, Beșlii, Bozioru, Brăești, Colți, Goidești, Lopătari și Sibiciu⁶.

Forma de relief dominantă este dealul, comunele fiind o înșiruire de culmi cu înălțimi de 500-1000 m. Dinspre nord, aceste spinări de bivoli sunt vegheate de piscuri muntoase care trec de 1000 m. Relieful, particularitățile lui geomorfologice și caracteristicile climei au influențat vegetația⁷. Cunoscând amănunțit locurile, remarcă eterogenitatea covorului vegetal, amestecul de plante mediteraneene cu cele alpine, acestea prezente nu doar pe culmile muntoase, ci și pe dealuri, însă „în dos”, adică pe versanții lor nordici, expuși mai puțin soarelui. Semnificativă este prezența unui măslin (*Olea europaea*) la Mușcelul Cărămănesc, Colți. La Bozioru și Brăești sunt prezente exemplare de larice (*Larix larix*), singura rășinoasă căreia îi cad acele. De aceea, la Piatra'Ngăurită (Bozioru) zărești în iernile cu zăpadă numeroase pete galbene care distonează cromatic în peisaj. Peste tot crește stejarul pufos (*Quercus pubescens*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*) și loza sau lozia.

În rândul rezervațiilor naturale zona se înscrie cu **Pădurea Găvanu** din bazinul superior al Jgheabului, com. Mânzălești, pe versantul estic al Breazăului. În suprafață de peste 200 ha, este o rezervație forestieră caracteristică genofondului de pin silvestru (*Pinus silvestris*), care se dezvoltă și se regenerează natural, fără intervenție umană. Conține peisaje unice prin frumusețe de-a lungul celor două căi de acces spre Schitul Găvanu. **Platoul Meledic** este o rezervație mixtă (geologică, zoologică și speologică), aflată la o altitudine de 600 m în bazinul superior al Slănicului, între pâraiele Jgheab și

⁴ I. Petrescu-Burloiu, *Subcarpații Buzăului*, Ed. Litera, București, 1977, p. 142.

⁵ *Material documentar privind viața orașului Buzău*, vol. IV C, p. 231.

⁶ Arh. Statului Buzău, *Vestigiile rupestre din Munții Buzăului*, Buzău, 1980, p. 40.

⁷ Pentru aspectele geografice, vezi I. Petrescu-Burloiu, *op. cit.*, pass.; I. Ștefănescu, *Subcarpații dintre Șușița- Zăbrăuși și Buzău*, Ed. Academiei, București, 1972, pp. 9-23, sau culegerile colective *Geografia județului Buzău și a împrejurimilor*, București, 1971 și *Din geografia județului Buzău*, Buzău, 1973, pass.

Sărata. Prezintă o varietate de doline, versanți abrupti, lapiezuri și avene. Pe cele 60 de ha se află 2 lacuri și peste 25 de peșteri. Peștera 6 S de la Mânzălești deține în 1980 recordul mondial de cea mai lungă peșteră în masiv de sare – 1257 m. O altă zonă care ar trebui declarată rezervație naturală este **Sarea Pinului**, între Bozioru și Brăești, un adevărat depozit natural de sare diapiară. Ariei protejate sunt **Lacurile Bisoca**, forestieră și geologică, 10 ha care cuprind Lacul Limpede și Negru, formate în doline pe gresie calcaroasă și alta, tot mixtă, geologică și paleontologică, cea a chihlimbarului de **Colți**, în suprafață de 2,5 ha. Are ca centru comuna Colți, cu Muzeul chihlimbarului, unicat național, și cu părăsita mină de chihlimbar de la Strâmba. Această arie protejată înseamnă implicit un omagiu adus inginerului D-tru Grigorescu, fiu al locurilor, concesionar și exploatator între cele două războaie mondiale al unor întinse suprafețe ambrifere din comunele vecine Colților⁸. Ca monumente ale naturii au fost declarate **Focul viu** de la Terca, Lopătari și **Piatra albă „La Grunj”**, com. Mânzălești. Printre plantele rare și ocrotite se înscrie garofița de stâncă (*Dianthus spiculifolia*), un endemism carpatic întâlnit la Peștera lui Dionisie Torcătorul, Bozioru. În bazinul superior al Bălăneșei și în platoul Meledic e semnalat scorpionul mic, cu înțepătură nepericuloasă (*Euscorpius carpathicus*). Alte specii de animale și păsări ocrotite: broasca țestoasă de uscat, pe Bălăneasa, Slânic și în Platoul Meledic și ciocănitoarea verde, cu răspândire în întreg culoarul Chiojd-Lopătari⁹.

O sumară caracterizare etnografică a locurilor trebuie să se refere la tipul așezărilor, ocupațiile și meșteșugurile tradiționale, gospodăria și locuința țărănească, port popular, obiceiuri, folclor local și manifestări etnofolclorice contemporane. În general, tipul de așezare umană din nordul județului Buzău e satul cu case izolate, cu cătune, grupuri de case și gospodării risipite pe văi și dealuri. Este un sat al economiei mixte, caracteristic regiunilor de dealuri, îmbinând trăsături ale tipului pastoral-forestier specific muntelui cu cele ale tipului agrar din câmpie. Sate pastoral-forestiere se găsesc în masivul Ivănețu, cu așezări permanente și temporare pe culmi: Fundata, Goidești, Plaiul Nucului, Ploștina. Toate satele zonei au specific montan, fiind așezate pe plaiuri, platouri, tăpșane și de-a lungul apelor, cu odăi și grădini în afara satului și cu o economie bazată pe animale și pădure. Întâlnim în Subcarpații buzoieni de contact atât sate de vale, cu subtipurile de obârșii (Aluniș, Buduile, Ghiocari, Gornet), de strămtori (Scăeni) și de confluență (Bozioru), cât și sate de interfluvii, cu subtipurile de plaiuri (Ivănețu) și de găvane și șei (Găvanele)¹⁰. Amestecul

⁸ Muzeul Județean Buzău, *Chihlimbarul: bijuterie și elixir*, Ed. Alpha MDN, Buzău, 2005, p. 4.

⁹ Fundația „Pro Mediu” Buzău, *Cartea verde a județului Buzău*, Ed. Eclipse, Buzău, 1998.

¹⁰ I. Petrescu-Burloiu, *op. cit.*, pp. 137-152.

moșnenilor cu clăcașii a avut ca efect împrăștierea ultimilor în câmp, migrarea acolo a „însurâțeilor” și deținerea de către fiecare comună a câte 500-1000 ha de teren arabil în Bărăgan. Acesta a și fost motivul pentru care întreaga zonă s-a colectivizat.

Oglindind ocupația proprietarilor, gospodăriile tradiționale conțin case de zid sau din lemn, cu beciuri din piatră. Construcțiile supraetajate sunt totuși rare. Anexele (acareturile gospodărești) sunt cele obișnuite, cu tendința de împutinare: grajdul pentru vite, adesea cu fânar deasupra, cotețe, polăți în spatele caselor, iar în lipsa lor o magazie, porumbarul și velnița, mai rar lojnița pentru uscat fructe. De regulă curtea animalelor (păsărilor) este despărțită de casă. Gospodării neîmprejmuite cu gard nu mai există. Obișnuit, locuința are 3 sau mai multe camere. Au apărut și locuințe moderne, gen vilă, adevărate pensiuni agroturistice. Locuitorii sunt primitivi și amabili, iar condițiile de găzduire bune, pentru sume modeste se oferă mâncăruri tradiționale, din produse naturale: lapte, brânză, unt, ouă, carne de pasăre sau de vite mici. Găsești renumita țuică de Buzău, poți consuma lapte muls în fața ta sau poți participa la tăiatul și gătitul păsării, după dorință.

Ocupația de bază a locuitorilor rămâne agricultura, cu accent pe animale și livadă. Prezența lemnului și a pietrei a dus la înflorirea meșteșugurilor specifice. Buni ciobani se găsesc la Brăești, dar aproape fiecare sat are stână proprie. Vitele mari sunt păscute pe izlaz cu rândul sau cu văcar, atunci când stăpânul nu le duce la oadaie. Pomicultura este la mare cinste, dealurile fiind pline de livezi. În grădinile de lângă casă se cultivă și legume, dar cam fără succes dacă nu se fac udări. Solul impropriu culturii cerealelor ne obligă să includem în peisajul agricol și social al trecutului, mai puțin al prezentului, agricultura transhumantă, pendularea între deal și câmp pentru lucrul pământului, adusul cerealelor și schimbul de produse. După retrocedare, aproape peste tot, muncile agricole le fac asociații specializate, care oferă proprietarului arendă în bani sau produse. Lucrul la pădure a fost cunoscut și practicat de veacuri. Buni țapinari se află la Lopătari și Goidești. Bozioru era cunoscut pentru dogarii săi, buni lucrători de donițe, putini, buriase, burie, butoaie, tocitori și căruțe. Joagăre, fierăstraie și circulare există câteva în fiecare comună. Olăritul se practică la Mânzălești, șindrilăritul și cojocăritul la Lopătari, țesutul (în trecut, la argea) și confecționatul costumelor populare la Mânzălești etc. Stupari găsești peste tot. Zona se pretează pentru culesul din natură al plantelor medicinale și fructelor de pădure. Pe lângă vișinată, zmeură, afinată, socată și trandafirată, poți găsi gemuri și dulcețuri de fructe, vestitele ghebe murate, zacuscă de ghebe, dar și diferite infuzii și siropuri naturale din muguri de brad sau de pin, de cătină (un adevărat panaceu

universal) sau poți bea ceaiuri din flori și plante pe care Dumnezeu le-a semănat cu dărmicie pe plaiuri¹¹.

Costume populare se găsesc la Bisoca și Gura Teghii, la Colți, Lopătari și Mânzălești, adică acolo unde s-au conservat obiceiurile, tradițiile și cântecele strămoșești, acolo unde se desfășoară serbări și festivaluri folclorice ca: „Plaiuri bisocene”, „Pe urme de baladă” – Gura Teghii, „Festivalul Slănicului” – la Meledic și „Floare de colț” – Colți. La Colți se află **biserica Aluniș**, săpată în stâncă și cu un pridvor de lemn, una dintre cele mai vechi din Țara Românească (1274). Legenda spune că au ridicat-o ciobanii Simion și Vlad care, pascăndu-și turmele, au visat să sape în stânca din fața lor o bisericuță. După luni de muncă, încălzind stânca spre a se săpa mai ușor, truda le-a fost răsplătită, biserica fiind gata, după ce în stânca altarului găsiseră o icoană făcătoare de minuni, care ulterior a dispărut. Intrarea în biserică era vegheată de statuile a doi câini de piatră, și ele dispărute. Alunișul a servit ca biserică a mănăstirii atestate la finele sec. al XVI-lea. Anual, pe 29 august, în ziua Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul se adună aici la închinăciune și la praznic mulțime de credincioși din jur.

S-a subînțeles că potențialul turistic al Subcarpaților de contact ai Buzăului este unul deosebit. Se pretează la un turism de circulație, adică în tranzit de pe drumurile care străbat județul de la sud la nord (București-Ploiești-Urziceni-Focșani-Bacău-Suceava) sau de la vest la est (Brașov-Brăila). Mai indicat ar fi turismul de sejur sau agroturismul, cu opriri în satele traseelor de pe cele patru văi. Locurile au atras și atrag mulți vizitatori. Pe lângă turiștii „de toată mâna”, și-au purtat pașii pe aceste meleaguri personalități de marcă ale artei, științei și culturii noastre. Amintim scriitorii Vlahuță, Odobescu, Voiculescu și Marin Sorescu, un împătimit al Penteleului, cărora le adăugăm pictorii Andreescu, Grigorescu și Tattarăscu și încheiem cu profesorii Vasile Drăguș, Ion Ionașcu, Pamfil Georgian și Grigore Posea. Pe urmele atâtor oameni celebri iubitori de natură, depinde de fiecare să beneficiem de destinațiile turistice pe care zona le oferă. Putem lua cu noi ca ghiduri excelente prezentări ale prof. Mihai Mîncu¹². Ne vom simți mai sănătoși, mai buni, mai aproape de esențele primordiale ale vieții și mai aproape de esența esențelor – Dumnezeu.

* * *

¹¹ Vezi, O. Horșia, *Zona etnografică Buzău*, Ed. Sport-Turism, București, 1981, pass.

¹² Consiliul Județean Buzău, *Călător prin ținutul Buzăului. Valea Bălăneșei*, foto și text prof. Mihai Mîncu, Ed. Alpha MDN, Buzău, f. a. și Idem, *Valea Slănicului*, idem, f. a.

Procedând oarecum școlărește (doar toți suntem rodul didacticii), facem un decupaj în zona prezentată anterior și ne oprim în comuna Bozioru, din nord-vestul județului Buzău (20 km de la Măgura, spre a prezenta zestrea ei naturală și cultural-spirituală. Este o comună mică (36,782 km p, 510 gospodării, 1278 locuitori)¹³; în trecut însă cifrele erau de 2-3 ori mai mari. Are 11 sate: Bozioru, Bozioru de Sus, Buduile, Fișici, Găvanele, Izvoarele, Nucu, Râu, Scăeni, Ulmet și Văvălucile; în trecut era comuna „cea mai numeroasă în cătune”¹⁴, având 20 de sate, unele aparțin azi comunelor limitrofe.

Din punct de vedere fizico-geografic, localitatea se prezintă ca un șir de culmi de 600-900 m, tăiat în două părți inegale de apa Bălăneșei. Terasele de vale cu satele Izvoarele, Bozioru și Râu își dau mâna peste deal cu depresiunile din partea centrală a ulucului de contact Chioj-Sibiciu-Scăeni-Lopătari în care se pitesc precum păsările în cuiburi satele Buduile, Scăeni, Văvălugi (Văvălucile oficial, evident greșit), Fișici și Găvanele. Diferența mare de altitudine (330 m la intrarea în comună, 1095 Vf. Zboiu și 1115 Vf. Arsenia) dă reliefului aspect fragmentat, frământat, cu maluri sterpe de pe care a fugit solul până la roca-mamă, cu trovanți de eroziune, cu falii pronunțate, cu pereți care au o stratigrafie chinuită, cu coame ca dinții de pieptene, care, stânenite în efortul de ridicare la cer, aruncă haina vegetației, cu stânci presărate cu cochilii de melci, de scoici sau de alte vietăți trăitoare în marea-mamă cu care Dumnezeu acoperise meleagurile cu milioane de ani în urmă și cu numeroase fenomene de modelare naturală a versanților.

În drumul de la Măgura la Bozioru este obligatoriu să vedeți **Casa memorială Vasile Voiculescu** din Pârscov¹⁵. În centrul satului de reședință a comunei Bozioru (numit în vechime și Gârla) se află **monumentul eroilor**, dezvelit în 1928 și restaurat prin adăugarea unor plăci de marmură în 2003. În spatele lui, **biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului**, ridicată între 1906 și 1926, de proporții monumentale, catedrala Văii Bălăneșei, după expresia Î. P. S. Epifanie, fostul Arhiepiscop al Buzăului și Vrancei. Vizavi, într-o clădire cu nivel, reprezentativă pentru arhitectura zonei, cu foișor și balcoane pe stâlpi din lemn de prun ciopliți artistic, **Primăria**. Alături, **biblioteca** și peste drum, **căminul cultural** și **școala** (învățământ mănăstiresc de la finele secolului al XVIII-lea și învățământ public de stat – „avutul celor mai săraci copii” – din

¹³ Arhiva Primăriei Bozioru, jud. Buzău, Recensământ 2002, dos. nr. 1/2002, f. 1.

¹⁴ B. Iorgulescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, Ed. Socec, București, 1892, sub nume.

¹⁵ Muzeul Județean Buzău, *Casa memorială Vasile Voiculescu, com. Pârscov*, Buzău, f. ed., 2009.

1838¹⁶). Câteva plăci comemorative pe clădirea bibliotecii (vechea școală) amintesc evenimente și personalități locale. La intrarea în clădirea nouă a școlii, un „remember” cu numele tuturor dascălilor care au contribuit de-a lungul vremii la luminarea oamenilor locului. În locul fostului sediu al C.A.P. s-a ridicat moderna și frumoasa clădire a unui **Centru de informare și documentare turistică**.

Ca și oamenii, localitățile au chipuri diferite, fiecare fiind inconfundabilă. Fizionomia distinctă a comunei Bozioru este dată de două realități complexe ale locului: vestigiile rupestre de la Nucu și „plânsul stâncilor” – apele minerale ale zonei. Vestigiile rupestre reprezintă un fenomen spiritual, istoric și social unicat, mărturii ale unui trecut îndepărtat. Aici au ființat din vechime, iar ruinele lor dăinuie și azi, grote, adăposturi primitive în piatră cu rol de locuire și străjuire, altare de rugă, lăcașuri cu funcții magico-religioase și bisericuțe creștine săpate integral sau parțial în stâncă. Pereții lor conțin urmele unor practici și trăiri spirituale de peste 4-5 milenii. Indiscutabil, zona se leagă de începutul pătrunderii creștinismului la noi, un creștinism popular în formă latină, înglobând și unele „supraviețuiri păgâne”, după expresia lui Mircea Eliade. A existat aici „un vestit ansamblu sihăstresc..., cel mai vechi centru călugăresc cunoscut din Carpați, existent din epoca paleocreștină, secolele IV-VII..., cea mai puternică vatră sihăstrească din centrul țării noastre, după Dacia Pontică (Dobrogea)”¹⁷. S-a dovedit că una dintre aceste așezări a fost în epoca bronzului un loc sacru de inițiere în cadrul unor „rituri de trecere” de la adolescență la tinerețea războinică, pe pereții ei fiind gravate „cca 140 de reprezentări păstrate, majoritatea arme..., databile într-o perioadă de aproape două milenii și jumătate (circa 4000-1500 a. Chr.)”¹⁸. Modestele lăcașuri de sub streășina munților, unele preluate de la geto-daci și de la înaintașii lor, în număr de 12 și alcătuind „deși în mic, un alt Sfânt Munte românesc”¹⁹, au edificat în timp o tradiție de viețuire monahală care a dus la renașterea isihastă – „cel mai important fenomen spiritual din ultimele 3 secole ale celui de-al doilea mileniu al creștinismului”²⁰. Școala, cărțile și activitățile culturale au înscris printre sursele active ale culturii românești vechi și acest

¹⁶ I. Mândricel, *Izvoare din adâncuri. Începuturile învățământului buzoian la sate*, Ed. C.C.D. , Buzău, 2000, pp. 59-60 și 142.

¹⁷ Arhim. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, Ed. Institutului Biblic..., București, 1982, p. 13.

¹⁸ Muzeul Județean Buzău, *Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu: Nucu-., Fundu Peșterii, județul Buzău*, Ed. Istros, Brăila-Buzău, 2012, p. 496.

¹⁹ B. Iorgulescu, *op. cit.*

²⁰ Acad. V. Câdea, *Ecouri ale tradiției spirituale buzoiene în Occident*, în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 156/16-31 mai 1996 (VIII), p. 3.

minuscul centru din Subcarpații Buzăului. Prin Al. Odobescu, P. Chihaiia, prin volumele „Vestigiile rupestre din Munții Buzăului” (1980), „Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților” (1983) și prin monografia arheologică despre Fundu Peșterii sihăstriile rupestre din triunghiul Aluniș-Nucu-Ruginoasa au devenit cunoscute pe plan național și internațional. S-au pronunțat asupra lor reputați teologi (D. Stăniloae, I. G. Coman, Em. Popescu) și istorici români (C. Giurescu, V. Căndea, P. Chihaiia și V. Boroneanț).

Numele comunei îl dă satul de reședință, după ce între 1954-1968 ea s-a numit **Râu**, crezându-se că **Bozioru** vine de la familia „de bogătași” Bozioreanu. În realitate, Bozioru este ca și hidronimul Buzău un nume de origine tracă, format din radicalul buz- și sufixul latin -olus. Prin rotacizare, înainte de sec. VII, s-a ajuns la forma Bozioru, cu diminutivul Buzăuioru, adică Buzăul del Mic. Numele s-a dat mai întâi dealului vecin, Vf. Boziorului, pe care creștea boziul (*Sambucus ebulus*). Numele slav al plantei e „buzu”, iar intermediarul bulgăresc „bozova” înseamnă tot loc cu bozii²¹. Bozioru, nume dacic și apoi slav, este deci un toponim motivat, format pe terminologia populară și surprinzând caracteristica cea mai izbitoare (atunci) a locului. Pe lângă vechime, are o incontestabilă singularitate: nici un alt sat din țară nu l-a purtat și nu-l poartă, deși nume înrudite sunt multe. În plus, Bozioru este un nume unic deoarece în întreg spațiul locuit de români (inclusiv diaspora) nu a fost și nu este întâlnit. Dealul este atestat documentar în copiile târzii ale unui act din 1524 și la 1650-1651, iar satul la 1684 și 1699²².

Satul **Scăeni** are o vechime mai mare. După legendă, începuturile i se pierd în negura timpurilor. La vale de el, în Siliște, ar fi fost sat tătăresc. Sătenii au dat „mână de ajutor” în lupta de la Posada (1330), iar după luptă „s-a pripășit” în sat un moș Scăian, Săcuian, alteori Stoian, cu ceata lui de „ungureni”. Păstrându-se „la sânul domniei” (altfel nu se putea, căci era vechi sat de cordon), scăenarii repetă ajutorul și la Rovine (1394), primind acum răsplata domnească.

Toți bătrânii știu că moșia Scăeni a fost danie voievodală dată înaintașilor de Mircea cel Bătrân. Faptul se confirmă nu numai prin tradiție, ci și documentar, acte mult mai târzii făcând referire la „hrisovul răposaților domni Mircea Vvd. și Mihnea Vvd”²³. Dar hrisoavele pierind, întăriri ale lor dăduseră Radu de la Afumați (1524), Moise Vv. (1529-1530), Petru cel Tânăr (1559-1568) și Matei Basarab (1651). Scrise unele după altele și pierdute, cu excepția

²¹ Corneliu Ștefan, *op.cit.*, în vol. *Vestigiile...*, pp. 36-37 și Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Ed. Academiei, București, 1963, pp. 60-61.

²² I. Mândricel, *Scormonind prin cenușa veacurilor*, Ed. Vega, Buzău, 2001, pp. 53-54, 58 și 62; doc. nr. 24, 39 și 51.

²³ Vezi nota 3; doc. reprodus în vol. citat anterior la pp. 92-93, doc. nr. 154.

ultimului²⁴, toate precizau că se dăduse moșie ohabnică în veci Scăenilor „pentru dreaptă și credincioasă slujbă”.

Numele satului apare documentar și în variantele fonetice Scăiani, Săcuiani. Ultima evocă primele veacuri din mileniul al doilea când ardeleni persecutați trec munții și se stabilesc la noi. Ambele sunt toponime sociale provenite din antroponime, numele satelor vechi venind de la al cneazului (proprietarului) cu sufixele -ești, -eni (-iani), pluralele lui -escu și -(e)anu, care indică originea personală a locuitorilor, descendenții întemeietorului sau stăpânului satului. Dacă legendele și documentele indică vechimea satului Scăeni, numele prin forma sa lingvistică îl arată ca pe unul dintre cele mai vechi din zonă, deși documentar e atestat abia la 1543-1545²⁵.

Despre întemeiere, am povestit legenda căpitanilor lui Negru Vodă. Inversând vechimea satelor, bătrânii povesteau că Bozianu a avut 4 băieți și 2 fete. Pe fete le-a măritat cu Torcea și Spoială din Sibiciu, pe care i-a adus gineri în casă. După moartea lui, băieții – Bădocu, Leu, Scăian și Văvălug – au împărțit moșia, dând pe fete la vale, „în gura turcilor”, ei stabilindu-se la Budui, Stâna Leului, Scăeni și Văvălugi; Spoială la Bozioru de Sus și Torcea deasupra, la Mucheni. Bădoca a fost sterp. Leu a omorât un om și, neplătind deșugubina, a fugit în Ardeal. Spre a afla despre năvala dușmanilor, cei din vale – primii expuși – aveau pe Vf. Boziorului un bordei de pândă permanentă. „Își tăiaseră o linie goală prin pădure (coridor) ca să vadă spre gârlă și spre Bălănești”²⁶.

Dealurile au oferit totdeauna condiții bune de trai. De aceea, cercetările arheologice au atestat la Bozioru o lungă continuitate de locuire, începând din neolitic, eneolitic (cultura Gumelnița), din epoca bronzului (cultura Monteoru), din ambele vârste ale fierului și de la populațiile geto-dacice (așezări de tip davă: vatra Scăenilor, Siliște, Găvanele)²⁷. Grotă Fundu Peșterii, de lângă satul Nucu, conservă gravuri dintr-o fază timpurie, situată în jurul anului 4000 a. Chr., când pe versanții carpați evolau comunități Cucuteni-Tripolie. Etapa de mijloc a reprezentărilor, majoritatea arme din metal, este epoca cuprului și a bronzului timpuriu (circa 3500-2200/2100 a. Chr.). Faza finală aparține bronzului mijlociu (circa 2300/2100-1600/1500 a. Chr.), iar gravurile

²⁴ A.N.I.C., Fond Episcopia Buzăului, București, Cop. XCII bis, f. 14.

²⁵ R. Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul*, Ed. Științifică, București, 1965, pp 270, 272-274.

²⁶ I. Mândricel, în vol. *Vestigiile rupestre din Munții Buzăului*, Buzău, Arh. St. Buzău, 1980, p. 40.

²⁷ E. M. Constantinescu, *Memoria pământului dintre Carpați și Dunăre*, Ed. Fiat Lux, București, 1999, pp. 51, 100, 113, 128, 224, 243 și Muzeul Județean Buzău, *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Ed. Alpha, Buzău, 2000, pp. 17, 30, 41.

comunităților culturii Monteoru vădesc asemănări cu altele din nordul Italiei, atât ca piese (arme), dar și iconografic. Peste, printre sau alături de reprezentările preistorice s-au realizat inscripții și simboluri creștine aparținând Evului Mediu, când peștera a fost amenajată ca bisericuță a fostului schit Profiru. Concluzia specialiștilor este că „mica grotă de la Nucu oferă o „fereastră” – chiar dacă doar întredeschisă – de privit spre o lume misterioasă, cu o bogată viață religioasă și cu realizări artistice deosebite, noi având datoria de a o conserva și valorifica cultural-științific”²⁸.

Față de realitățile arheologice și reperle istorice discutate, atestările documentare sunt târzii, din sec. al XVI-lea. Primul sat atestat este Ulmet, la 1515, printr-un hrisov de la Neagoe Basarab²⁹. Acest domn (1512-1521) apare și în pomelnicul de la Agaton. În 1524 Radu de la Afumați înnoiește dania către Scăeni pentru ajutor în luptă. Actele care citează din hrisovul său pierdut atestă existența atunci a schiturilor de la Nucu, nominalizând Agatonul, Vf. Boziorului, Vf. Cicilii și satele Nucu și Scăeni. Așa cum am mai arătat, între 1543-1547 registrele vamale ale Brașovului au consemnat oameni din Scăeni intrați cu marfă în oraș³⁰. La 1587 Mihnea Turcitul dăruiește moșie din domeniul voievodat mănăstirilor înfrățite Agaton, Bogoslov și Motnău³¹. În 1596 Mihai Viteazul ctitorește mănăstirea cu biserică de lemn Sf. Gheorghe, atestată în acte la 1638, cu Găvanele, Vornici și Profiru³². Satul Bozioru fusese întemeiat de cetele Spoelești și Torcești ale moșnenilor Scăeni la sfârșitul sec. al XVI-lea. Altă ceată, a Minciuneștilor, roise tot atunci, la Ulmet, Moșești (com. Cozieni) și Crevelești (com. Chiliile).

Schiturile și moșnenii au avut moșii distincte. A moșnenilor începea de sub Dâlma și ajungea în apa Bâscii, înconjurând pe două părți trupul de cca. 500 de ha al schiturilor, aflat spre nord, la hotarul cu Gura Teghii și Brăești. Ca sat moșnenesc, Scăeni „umbra” pe 6 moși – formă de stăpânire în devălmășie a pământului de către toți descendenții primului proprietar (moș). Prin moștenire cetașii se înmulțesc, venitul e mic, iar prin înfrățiri și vânzări „de nevoie” moșnenii și pământurile scad. Documentele sec. XVII-XIX sunt zapise de vânzare-cumpărare, cărți de judecată și de hotărnicie, de blestem pentru aflarea hotarelor, dani, înfrățiri etc. Ele vorbesc despre încălcări și mutări de pietre, de învoieli și mărturii de stăpânire. Analiza mutațiilor imobiliare arată fărâmițarea moșiilor moșnenești și mănăstirești, cotropirea ultimelor și închegarea treptată a

²⁸ *Un monument din Carpații Orientali...*, op.cit., 499.

²⁹ D. R. H. B. *Țara Românească*, ed. cit., vol. II, p. 271.

³⁰ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, Kronstadt, 3 vol., 1886-1896, indici.

³¹ *Documente privind istoria României* (D. I. R.). B. *Țara Românească*, Sec. XVI, vol. V, Ed. Academiei, București, 1958, pp. 316-317.

³² A.N.I.C., Fond Mănăstirea Bradu, III/7; București, cop. rom. din 1776: III/9.

unui mare domeniu al boierilor Cândești, ajuns apoi la cpt. C-tin Filipescu, la Ianache Văcărescu și dat zestre fiicei Irina la căsătoria cu marele logofăt Nicolae Băleanu³³.

Marile puteri ale locului au fost piatra, lemnul și omul. Conform zicalei „omul sfințește locul”, factorul antropic a supus și s-a impus, folosind resursele și creând ocupații și instalații pentru valorificarea lor – creșterea vitelor și lucrul pământului, cu accent pe pomicultură. Împuținați, moșnenii s-au amestecat cu clăcașii, majoritari la Ulmet, Izvoarele, Găvanele și Nucu. Prin plecări și depopulare naturală, unele sate au murit de moarte bună: Piatra și Gornet. Prin împrăștierea s-a atribuit pământ în câmp, la 100 km. depărtare, născându-se agricultura transhumană, adică pendularea cvasipermanentă deal-șes. Muntenii „bănănaiau” pe drumuri și după 2-3 dejugători duceau la câmp fructe, rachiu, șindrilă, scândură „tăiată în trașcă”, își lucrau pământul și se întorceau aducând grâu și porumb. Terminând cu „frecatul pe drumuri”, mulți s-au colonizat în câmp, la Rușețu, Scânteia, Muntenii Buzău, ținând însă legătura cu cei de acasă. Prelucrarea lemnului a făcut comuna cunoscută în țară în ultimele 2 veacuri, multe lucrări și autori localizând aici pricepuți șindrilari, rotari, dogari, butnari și colăcari³⁴. Documentele arată că meșteri locali au durat din lemn și piatră biserici, mori, pive, dârste și case.

La Bozioru există multe izvoare minerale, cu compoziție diversă, indicate în afecțiuni gastro-duodenale, diabet, reumatisme etc., unele cunoscute și folosite de multă vreme³⁵. Spre a valorifica „plânsul stâncilor” a fost creată în deceniul opt al secolului trecut microstațiunea balneoclimaterică „de interes local” de la Fișici. După o perioadă de glorie, azi motelul de aici se află într-o mult prea lungă reabilitare, iar clădirea băilor aparține unui particular.

Pentru a prezenta aceste două realități, care compun în mare zestrea turistică a localității, un vizitator venit să le vadă după o informare prealabilă, eventual la primărie, va avea de rezolvat mai întâi cazarea. Există o pensiune de două margarete la Bozioru, dar se poate sta și la sătenii din satele de sus ale comunei. Un ghid se poate găsi tot prin primărie, sau – pentru cine a ales satul Nucu drept punct de plecare – se poate apela la tinerii din sat.

În prima zi după instalare, propunem un traseu ușor, de mers cu mașina și pe jos, 5-6 km, 4-5 ore: Bozioru-Pinu-Râu-Bozioru. Pornești din Bozioru și după podul peste Bălăneasa părăsești drumul județean și intri pe gârlă. La ultima casă, faci la stânga pe Pineanca, afluentul Bălănesei. Se trece prin apă și se oprește la **Moara Maicilor**, o poiană pe stânga în care coboară drumul de la

³³ Idem, Fond Achiziții Noi – Cantacuzino, CCC/37; doc. din 1 februarie 1835.

³⁴ *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, Ed. Socec, București, 1898, p. 579.

³⁵ Șt. Vasile Episcopescul, *Apele metalice ale Rumâniei Mari...*, Typ. Episcopiei, Buzău, 1837.

Fișici. Dealul Stâna Leului a aparținut fostei mănăstiri Sf. Gheorghe – 105 stânjeni vânduți și dăruiți de moșnenii Scăeni, izlaz, pădure și pășune cu o stână. Ceata Filipoilor vânduse și un vad de moară și de pivă, dar nu permitea maicilor să facă moara. După judecată, ea este ridicată, dar abia începuse măcinișul că arendașul moșiei Pinu reclamă stricarea drumului cu „zăgastrul”, cere daune și amenință cu astuparea digului³⁶. Drumul e reparat, iar moara și piva funcționează până la secularizare, când aflăm că „s-au luat de gârlă”³⁷.

Oprești din nou la vărsarea Gârlei Fișicilor în Pineanca, lângă prima casă. Pe malul de vizavi află **Sarea Pinului**. Oamenii au decopertat pământul și au dat peste un depozit de sare naturală, din care iau bolovani pentru vite, pentru murături etc. În trecut, ca și azi, sarea era monopol de stat și malurile cu sare (înfundate) sau fântânile sărate erau bine păzite. La Sarea Pinului păzea în 1830 Stan sin Gh. Ciobanu din Bozioru³⁸. Sustragerile erau însă dese – cu spinarea, cu caii, cu căruța, fiecare cum putea. Recuperând paguba, autoritățile aplicau și pedepse: „câte 50 de toege și darea pă chezășie altor săteni pentru bune purtări în viitorime”³⁹.

Treci iar gârla și urci pe după case până sub culmea pădurii. Aici, pe un tăpșan, lângă izvor, află resturi de cărămidă roșie și dărâmături. Atât a mai rămas din biserica de zid a fostei **Mănăstiri Pinu**, locul fiind marcat de o troiță. Atestat în sec. al XVI-lea, lăcașul fusese ctitorit de boiernașii din Sărata. A avut robi țigani, rumâni, moșia Pinu, Dealul Timoiu și jumătate din muntele Penteleu⁴⁰. Adevăratul ei ctitor a fost Matei Basarab care, „văzând că era mănăstirea de lemn și stricată”, a ridicat în 1647-1648 biserica de zid Nașterea Maicii Domnului, ispravnic fiind Radu, căpitan de Buzău. Pisania, adevărată operă de artă, în centru cu stema țării și pe colțuri cu simbolurile celor 4 evangheliști executate în relief plat, se păstrează la Muzeul Național de Istorie⁴¹. În 1694, fiind scăpătată, „pustie și dezvălită”, C-tin Brâncoveanu o încredințează lui Mihalcea Cândescu vel stolnic. Actul arată că Pinu fusese „mai denainte vreamă schitișor prost ca și alte schitișoare ce-s afla împrejurul ei, de-ș ținea la dânsul călugărași sihaștri, iar răposatul moșul domnii mele Matei Basarab Vvd. au făcut această sfântă mănăstire de piatră și s-au chemat muma

³⁶ Arh. Naț. Buzău, Fond Subocârmuirea plaiului Pârscov, 135/1838; doc din 15 august.

³⁷ A.N.I.C., Fond Schitul Ciolanu, București, IV/1 – 1863, f. 56.

³⁸ *Documente privitoare la economia Țării Românești*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1958, pp. 456-457.

³⁹ Arh. Naț. Buzău, Fond cit., 12/1831, f. 8; doc. din 5 mai 1832.

⁴⁰ Asupra acesteia, vezi V. Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Buc., 1982 și Barbu, G. *Mănăstirea Pinu. Monografie*, Ed. Vega, Buzău, 2006.

⁴¹ Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, vol. II, Ed. Meridiane, București, 1987, pp. 19-20.

tuturor schitișoarelor de acolo”⁴². În 1715 erau 2 schituri: Pinul Mare și Pinul Mic (actuala biserică de mir a satului). Pe timpul invaziilor Pinu a servit ca loc de refugiu populației înstărite din Buzău. A deținut importante manuscrise și cărți care după dezafectare (mijlocul sec. al XIX-lea) s-au risipit, câteva ajungând totuși la B. A. R. (Biblioteca Academiei Române). Spre a vedea **actuala biserică a satului Pinu** urmezi o cărare de-a curmezișul și ieși în drumul ce urcă din gâră. După ce s-a năruit mănăstirea, s-a înălțat în 1872 biserica de azi. Bârnelor de lemn așezate pe fundație de piatră au fost îmbrăcate la exterior cu șipci ca parchetul, lăcuite cu ulei de in, care dau lăcașului un aspect plăcut. Are pridvor închis, pronaos cu 2 turnulețe pătrate, naos cu „sâni”, cu turlă octogonală deasupra și altar decroșat. Interes prezintă păstrarea de la schitul Pinu Mic a unui stâlp de ancadrament din piatră sculptată și a vechii mese a altarului, picior și față tot din piatră, fixată în curte.

Drumul de întoarcere străbate satul, apoi urmează îndărăt apa Pinencii. La vărsarea în Bălăneasa, virezi la stânga, ieși în drumul județean și intri în satul Râu. În centru, **biserica Sf. Voievozi Mihail și Gavriil**. Râu este satul moșnenilor Răureni, desprinși din Scăeni în sec. XVII. Biserica, certificatul de naștere a satului, datează din 1784 și are un plan dreptunghiular simplu, cu pridvor închis și cu absida altarului decroșată. În stânga acestuia, lângă perete, o absidiolă ca o cutie poștală – proscomidia. Inițial, pridvorul era deschis, pe stâlpi, dar a fost închis spre a mări lăcașul. Deasupra naosului, în pod, se înalță o boltă centrală pe nervuri, cu 8 laturi, încheiată cu icoana rotundă a Pantocratorului. Biserica a fost arsă de turci la 1821. Folosind ce se salvase și dând fiecare ce putea, se ridică alta în 1832. Devenind neîncăpătoare, în 1855 se mărește închizând balconul. Pe nadă s-au așezat turlele false. Istoria lăcașului „se citea” după forma și mărimea bârnelor exterioare, acum acoperite cu șipci lăcuite ca parchetul. Are pictură pe foi de tablă realizată în 1910-1912 de pictorul D. Aldescu. Mai vechi și valoroase cele 4 icoane din josul tâmplei. Icoane cu teme și titluri similare are biserica din Petrăchești, de pe Valea Slănicului. Monument istoric și de arhitectură, mărturie a trăinicieii credinței și a geniului constructiv al meșterilor locali. Cu modeste posibilități, perpetuând tradiția, ei au edificat trainic, simplu și frumos⁴³.

Pentru a doua zi propunem un traseu de 7-8 km, nemarcat, 6-7 ore de mers pe jos: Bozioru-Ulmet-Nici-Bozioru de Sus-Bozioru. Străbați satul Izvoarele și urci apoi spre Ulmet. Sate mici, risipite, de foști clăcași mănăstirești ai episcopiei. Între 1832-1848 se arendase Ulmetul și Zăpodia lui Mihai

⁴² A.N.I.C., Mss. 705, București, f. 22 v.

⁴³ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, Ed. Vega, Buzău, 2006, pp. 113-126.

Geambașul, fost căpitan de plai, „îndepărtat” pentru nereguli⁴⁴. Diabolic de inventiv în a-i storce pe clăcași de bani și muncă, adevărat șacal agricol, lipsit de scrupule și omenie, dispus „să tragă mălaiul” și în câțiva ani „să se facă om”. După el, satul s-a numit Geambași, nume înlocuit în „obsedantul deceniu” cu Izvoarele. A rămas următoarea glumă: întrebat de un activist de unde este, un sătean spune că e din Geambași. „Dar parcă nu-i mai zice așa”, se miră primul. „Apăi, tovarășe, noi tot așa îi zicem, că noi ăștia de-aici toți suntem geambași”. „Cum așa? Și ce fel de geambășie faceți?” „Păi, uite, eu cumpăr o dublă de mălai, o mănânc cu nevasta și copiii, apoi cumpăr alta și tot așa”. După fosta școală primară, apuci pe drumul din dreapta, „Pân Morogani”. Urci și cobori prin livezi, pe Su’Piatră, ajungi la margine, unde a fost un pod, treci Izvorul Zgâmbaciului, dar nu intri în sat, te abați la dreapta.

Ajuns la Fântâna de la Valea cu Trestia, o iei printre garduri spre Valea cu Teiu. Ieșit la izlaz, de pe culmea estică te cheamă **Babele de la Ulmet**. Sunt vreo 4-6 stânci în formă de ciuperci, două îngemănate. Sub acțiunea erozivă a agenților naturali, stâncile cu o compoziție nisipoasă la bază și mai dură spre vârf, au fost „dăltuite” în timp sub formă de ciuperci, asemănătoare cu Babele din Bucegi. Continui cărarea de culme până ajungi la **Colăcel**. Fantezia denominativă populară a botezat așa un bolovan sculptat de natură sub forma unui colac împletit. Cobori, revii la fântână și apuci spre stânga, către cătunul Nici. După câțiva nuci falnici, pe stânga drumului, se află o stâncă cu un alt colăcel. Spre deosebire de primul, care se profilează pe stâncă asemenea unui basorelieu, acesta din margine de drum este scobit în piatră. Tradiția spune că pe lângă stâncile cu colăcei există și chipuri de babe sau moși, împreună cu crucile, acestea conferind sfințenie stâncilor respective. Specialiștii în mitologie au observat că „pe teritoriul locuit de români, majoritatea oronimelor mitice se referă la simulacre argolitice, sau stânci sacre numite babe sau moși, după siluetele lor antropomorfe și legendele lor corespunzătoare; îndeosebi formele de relief montan denumite babe sunt icoane megalitice ce redau diferite variante locale ale legendei Babei Dochia”⁴⁵.

De pe drumul spre Nici, vezi în dreapta pădurile și poienile coborând dinspre Vf. Boziorului: Valea Burtoaii și **Valea Cârtojoaii**, care au legătură cu Mihai Geambașul. Ulmetul era o moșie mijlocie, avea 25 de familii de clăcași, cârciumă și moară de apă, producând un venit de 1200 lei/an⁴⁶. Când clăcașii nu mai puteau plăti dările la stat și la arendaș, fugeau de pe moșie. Într-o „prea plecată jalbă” din 1832 către judecătorie clăcașii Ulmetului semnalau abuzurile, înșelătoriile și bătăile arendașului, dând în final numele a 11 săteni care „își

⁴⁴ A.N.I.C., Mss. 174, București, f. 37 v; doc. din 1833 aprilie f. z.

⁴⁵ Romulus Vulcănescu, *Mitologie românească*, Ed. Academiei, București, 1985, p. 125.

⁴⁶ Arh. Naț. Buzău, Fond Ocârmuirea județului Buzău, 78/1832, f. 58; doc. din 14 sept. 1833.

luaseră lumea în cap” de răul acestuia. Printre ei și baba Dobra Cârtojoaia⁴⁷. Prinsă și „adusă la urmă”, fugise din nou și hălăduia cu sălbăticiunile prin păduri. Pe valea ce-i poartă numele îi duceau mâncare în taină rudele și sătenii mai mihoși.

Nici este un grup de 4-5 case, unde s-a stabilit primul Nicu Diaconu și s-au așezat apoi ai săi. Aici, Pe Lacuri, a existat cândva **Schitul Sf. Dumitru**. După legendă, a avut un sfârșit tragic. La un cutremur, pământul s-a săltat și s-a clătinat de câteva ori, apoi o crăpătură a brăzdat curtea, s-a adâncit, a înghițit biserica și chiliile și s-a închis la loc. Balaurul s-a mai zvârcolit, a scuipat nisip și apă, apoi s-a liniștit de parcă nimic nu se întâmplase. Uneori se aud din adâncuri bătăi de toacă și dangăte de clopote. Chemarea clopotelor scufundate a devenit pentru cei de azi îndemn la credință în Dumnezeu și la cunoașterea trecutului⁴⁸. De la Nici ai putea continua drumul pe lângă Vf. Cicilii până la Mușcelul Cărămănesc. Dar, după ce ai admirat în zare profilul satelor Scăeni și Văvălugi, de sub Dealul Tocitorilor, începi să cobori pe Podul lui Ivan, prin livezi și fânețe până la obârșia apei care vine de la Scăeni. Admiri aici **Saliferul Murătoarei** – un microrelief dezvoltat pe structuri salifere (sare și breția sării), presărat cu lapiezuri, rigole, ravene, mici hrube sau depuneri de cristale. Urmezi drumul pe gârlă și ajungi la Bozioru de Sus.

Biserica Nașterea Maicii Domnului de aici, prin vechime, formă și arhitectură este o construcție eclesiastică de importanță majoră, vechi monument istoric din „șirul celor mai izbutite și mai demne de apreciat creații ale poporului nostru”⁴⁹.

Prima biserică fusese ridicată la Bozioru de Sus în 1595. Între 1700-1701 obștea înaltă alta, mai jos, pe locul amintit de o cruce. La 1774 este reparată, mărită și mutată mai sus. Până azi a suferit multe intervenții și extinderi spre vest prin închiderea pridvoarelor pe stâlpi (ultima între 1852-1855). Din bârne de stejar prinse la colțuri „în coadă de rândunică”, are planul dreptunghiular simplu, cu altar nedecroșat, în 5 laturi. Inițial fără turlă, azi cu o turlă pătrată pe nada devenită pronaos. Este cea mai veche formă a bisericii de lemn din țară, întâlnită des în zonele creștinismului primar. Acest plan arhaic a fost preluat de la bisericuțele săpate în piatră. Prin el, lăcașul aparține „stilului balcanic de bază” al bisericii de lemn⁵⁰. Și elevația îmbină tipul arhaic de boltire

⁴⁷ Idem, Fond Tribunalul județean Buzău, 1293/1832, f. 2; jalbă nedată.

⁴⁸ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., p. 8.

⁴⁹ I. Godea și I. Opriș, *Monumente de arhitectură populară din nord-vestul județului Buzău*, în *Monumente istorice și de artă*, nr. 1/1976 (XLV), p. 82.

⁵⁰ I. Cristache-Panait, *Locul bisericii de lemn românești în context european*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3-4/1987 (CV), p. 75.

cu cel modern. Sub icoanele realizate în 1910 de D. Aldescu pe foi de tablă, se află pictura din 1774, aplicată direct pe bârne, de o valoare inestimabilă. O minicapodoperă de sculptură țărănească în lemn sunt ușile împărătești: doi cerbi țin în coarne ghivece de trandafiri, ale căror tulpini și flori înconjoară cei 4 evangheliști. Au fost realizate în 3 ani (1852-1855) din lemn de paltin de către Ion Mâncu, plătit de Ion Diaconu Coman⁵¹. Sfânta Masă a Altarului, o lespede masivă pe picior de piatră, are numai 25 de cm înălțime, preotul neputând oficia decât în genunchi. Așa se va fi slujit la vechile biserițe săpate în piatră. Biserica a adus în sat prima carte și a deschis prima școală: în 1838, 10 elevi, candidat Ștefan Popa Oancea, din 1939 în „casă într-adins făcută pentru școală”. Alt învățător, tot fiu de preot, informa în 1874, ca răspuns la Chestionarul arheologic Al. Odobescu, despre sihăstriile rupestre de la Bozioru⁵². În cimitir se află crucea pietrarului Costache Manea din Bozioru, piesă de mare valoare estetică prin construcție și simbolistica reprezentărilor: mâna, uneltele pietrarului ș. a.⁵³

Al treilea traseu, nemarcat, mers pe jos, 6-7 km, 5-6 ore: Văvălugi-Scăeni și retur, începe Pe Boldorata, imediat lângă Școala primară Fișici, până unde se poate veni cu mașina. Părăsești drumul și urci pe cărarea din dreapta spre sud, pe deasupra Văvălugilor. Ajuns pe culme, străbați o plantație de pin și ești pe **Dealul Tocitorilor**. Poți culege merișor sau afine de pe versantul vestic, spre Gornet. Cărarea de culme duce la gropile unde erau ascunse din timp tocitori cu cereale pentru consum pe durata năvălirilor. Despre acele timpuri revoluate avem o mărturie din 1900 a babei Neacșa din Scăeni, 88 de ani: „Ș-odată a răgnit o nevastă: Turcii, turcii pân Siliște! Și m-a luat mama-n braț ș-am fugit în pădure și noi dă acolo videam pă turci cum pârlea oile la câte două frigări, cât coala, cât coala, grămăjui, că le ierea foame...”⁵⁴. După coborâș, dai în șaua cu drumul ce duce la **Gornet**. Cătun „răsărit” cândva, catalogat apoi de presă „satul cu o singură familie”⁵⁵, azi e complet părăsit datorită îmbătrânirii, plecării tinerilor și dificultăților de trai într-o astfel de căldare. Izvoarele și alunecările au săpat prăpăstii adânci, casele și acareturile s-au năruit devenind odăi, de când stăpânii s-au zburătăcit spre așezări mai „înlesnite”. Dealurile Tocitorilor și Goților străjuiesc din față, Podul Motnăului și Martirea din spate,

⁵¹ Alți informatori dau ca autor un cioban din Paltenu, com. Colți.

⁵² I. Mândricel, *Biserici de lemn din comuna Bozioru*, în *Almanah bisericesc*, Episc. Buzăului și Vrancei, nr. 21/2002, pp. 255-270.

⁵³ Idem, *Crucea pietrarului*, în *Glasul Adevărului*, idem, nr. 68-70/1996 (VII), pp. 56-59; reluat în vol. *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., pp. 264-268.

⁵⁴ I.A. Candrea, Ov. Densulianu și Th. D. Speranția, *Graiul nostru*, București, 1906-1907, p. 239.

⁵⁵ *Adevărul*, nr. 2207/26 iunie 1997, p. 3

Gornetul văzând soarele doar jumătate de zi. Spre nord a existat până la finele sec. al XVI-lea **Mănăstirea Motnău**, cu hramul Sf. Troiță. Mutată la Cozieni, a mai viețuit 2 veacuri ca **Schitul Cozieni**, din ea rămânând azi **biserica Mărculești**, ridicată de episcopul Chesarie între 1834-1836⁵⁶. Urci o vreme și pe Dealul Goșilor, după ce ai străbătut Podul Gornetului. De când pe aici se pripășiseră niște haiduci (de-ai lui Năchita, se zice), dealul s-a numit al Hoșilor, prin confuzie. De la Piramidă admiră culmile Vătraului care merg spre Colți și satele pierdute în zare. Te întorci, coborând pe lângă stână în sat, la **biserica Scăeni**, hram „Schimbarea la față”.

Documentele arată că înainte de 1796 în nordul satului fusese ridicată o biserică. Nu era prima biserică a satului și avea hramul „Sf. Dumitru”, preluat după dispariția schitului omonim. „Ca legendă, se spune că această biserică a fost la început de nuele și învălită cu stufu”. I s-a dat foc de un „puțin la minte”, fiind „prea urâtă, iar popa zgârcit”⁵⁷. Din incendiu au scăpat ceva icoane și cărți. Obștea a vândut stânenii „deliului” și în 1796, a ridicat tot acolo o altă biserică. Un destin tragic a dat-o și pe aceasta pradă focului la 1821. În 1828-1831 se ridică biserica actuală, pe alt loc și cu alt hram, așa cum arată pomelnicul scris pe lemn. Vizitatorul admiră cu plăcere planimetria, elevația, detaliile arhitectornice, vechile icoane pe lemn de pe pereți și tâmplă, crucile și monumentele cimitirului. Decorul bisericilor de lemn nu conține realizări artistice notabile, accentul căzând pe funcțional. La Scăeni impresia de prelucrare plăcută a lemnului o dă la pridvor brăul de scândură traforată cu arcade și geamurile rotunde ca niște hublouri ale fațadei. Ele dau celui scăpat din corsetul de beton al clopotniței imaginea unei nave a credinței plutind pe valurile eternității.

La întoarcere urmezi drumul de care și treci pe la Crucea Sergentului. La Văvălugi, în cealaltă margine a satului, tot pe dreapta, găsești **biserica Sf. Nicolae**. Construită între 1809-1814, cu ajutorul călugărilor de la Găvanele, a fost arsă de turci la 1821, fiind refăcută în 1832 de credincioși, preotul Zaharia și monahul Ghedeon. Tâmpla și, parțial, pictura au fost executate cu banii stareșului Bonifatie de la Găvanele. Mărită de 2 ori, ultima dată în 1909-1910. La partea adăugată, pictura pe table de fier a fost realizată de D. și Al. Aldescu. A se observa compartimentarea atipică: dreptunghiul longitudinal reprezintă biserica veche, al doilea dreptunghi, transversal, este nada târzie, iar pridvorul închis, cu intrare pe la sud, ultimul adaos.

⁵⁶ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., pp. 80-100.

⁵⁷ Arhivele Comisiei Monumentelor Istorice București, Fond C.M.I., dos. 416, Chestionar 4/1921, completat de pr. Șt. Ionescu.

Toate arată limpede că biserica din Văvălugi și cea din Scăeni „aduc noi argumente ale diversității în unitate construcției bisericilor de lemn”⁵⁸, pentru

care și ea este declarată monument istoric și de arhitectură populară⁵⁹.

În ziua a patra propunem o deplasare pe ruta Găvanele-Ruginoasa și retur, 6-7 km, 5-6 ore, cu mașina și pe jos, traseu nemarcat. De la terasa Fișici, spre nord, străbați Găvanele, la margine virezi la dreapta, pe lângă terenul de fotbal și ajungi la fosta **Mănăstire Găvanele**, azi biserică de mir, hram „Adormirea Maicii Domnului”.

Mănăstirea este atestată la începutul sec. al XVII-lea. În 1741 boierii Greceni o închină Episcopiei Buzăului. Așezământ important, cu peste 40 de călugări, în 1791 Mihai Șuțu ridică o biserică de zid, dărâmată de cutremurul din 1802. În 1803 începe construirea celei de lemn, pe care o termină de pictat în 1810 Gavril Andronescu din Sibiciu de Jos. „Pomelnicul ctitorilor” și un hrisov domnesc sunt donate B. A. R. de către I. C. Filitti⁶⁰. Găvanele a stăpânit o vreme marea moșie a schiturilor, fiind și ea „mumă” schimnicilor din jur. Supraviețuind secularizării, la finele sec. al XIX-lea era în ruină și a fost desființată în 1903, ultimii 6 călugări fiind mutați la Schitul Găvanu, de pe Valea Slănicului, cu care nu de puține ori fusese confundată.

Biserica de azi e o adevărată bijuterie în lemn. A folosit soluții constructive și rezolvări practice din Moldova și Ardeal, fiind model pentru alte biserici de la deal și de la șes⁶¹. Pictura pe lemn, în stil bizantin, cu influențe răsăritene este de o mare frumusețe și valoare⁶². A avut o însemnată bibliotecă, resturi din ea păstrându-se la B. A. R. (mss. sl. 439, C.r.v. 42/3, „Evanghelie”, Govora, 1642, „Evanghelie”, Snagov, 1697), la Arhivele Naționale și la Arhiepiscopia Buzăului și Vrancei⁶³. Găvanele a fost în trecut un minuscul centru cultural, aici s-au pictat icoane, s-au copiat și împodobit cărți, s-au scris pomelnice. Exemplificăm cu un „Pateric”, manuscris slavo-românesc, copiat la Găvanele la 4 martie 1686 de Neculai Grămăticul și păstrat azi la Biblioteca

⁵⁸ I. Godea, și I. Opreș, *op. și loc. cit.*, p. 81.

⁵⁹ Min. Cult. și Cultelor, Dir. Mon. Ist., Lista monumentelor istorice, 1992, jud. Buzău, A. 10 B 185.

⁶⁰ *Analele Academiei Române*, seria a II-a, Partea administrativă și Desbaterile, tom 37, 1914-1915, p. 195.

⁶¹ Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 23.

⁶² I. Mândricel, *Vestigii rupestre și alte locuri magice din Munții Buzăului*, Ed. Victor B. Victor, București, 2008, pp. 41-46.

⁶³ Idem, *Unde carte nu e, nimic nu e*, în *Biblioteca*, nr. 5/1998 (IX), p. 150.

Națională „Metodiu și Chiril” din Sofia, Bulgaria⁶⁴, manuscrisele românești 1306, 1840, 4385 și 5201⁶⁵, toate păstrate la B. A. R.⁶⁶.

Lași mașina la umbră și continui drumul pe care ai venit. Urci și ieși pe un tâpșan cu livezi și fânețe. Ești în fostul cătun Piatra al foștilor țigani robi mănăstirești. Ultimul locuitor, moș Toader Bâțâilă a plecat și el de multă vreme pe drumul fără întoarcere, lăsând câțiva pereți să se mai lupte cu vremea. Urci o pantă, străbați pădurea și ieși în marginea satului **Ruginoasa**. Te întâmpină stânci uriașe, bolovani gata să cadă, o întreagă geologie primară și ostilă. După primele case, urmezi cursul Pârscovelului până la fosta școală. Urci pe lângă pini și stânci până la două terase numite **La Policiori** – niște firide naturale dezvoltate ca niște adăposturi (intrânduri) în treptele structurale ale culmii Ghiocci, cam la 50 m deasupra Pârscovelului. Ambele conțin inscripții, desene și semne din perioada medievală. În fața uneia se află **Scaunul lui Negru Vodă**, care oferă o largă perspectivă asupra văii. Cobori și localnicii te vor îndruma spre **Piatra'Îngăurită** – peșteră naturală amenajată ca locuință și care a servit prin poziția sa ca loc de refugiu. **Biserica din Ruginoasa**, hram Sf. Vasile, s-a ridicat la 1758 de jupan Năstase și fratele său Danciu (alte surse dau anul 1784). În 1914 „s-au tăvăluit și căptușit pereții înăuntru, vâpsindu-se peste tot cu cheltuiala și osârdia d-lui Stoica S. Măntescu, soția sa Ralița”. Trebuie să ajungi apoi la **Ușa Pietrei** – o firidă în piatră, posibil altar audian de rugă către soare, către lumina necreată sau punct de observație. Este cioplită într-un perete, sub o rocă de intruziune, un bolovan cu altă compoziție decât peretele, așa cum poți să mai vezi doar la Stâlpii Tainiței. La întoarcere, urci puțin pe albia Pârscovelului, până **La Oale** – marmite fluviale unde se spălau oamenii și rufele.

În spatele Stâncii Vulturilor se află **Peștera de la Culmea Pietrei**, o chilie de schimnic distrusă prin prăbușiri repetate. Este lizibil pe un perete anul 7022 (1514). Pe o stâncă alăturată este gravat din puncte un cap de cerb care privește spre Crucea Spătarului, de-a lungul văii Pârscovelului. Pe stânca ce coboară spre apă sunt săpate puncte de sprijin pentru picior. Dacă nu ai obsosit, te poți încumeta să urci pe versantul din fața Oalelor, ocolind stâncile până mai sus, unde poți urca pe ele. Priveliștea de deasupra caselor mărunte din vale răsplătește efortul făcut. Până la mașină urmărim același drum ca la venire.

⁶⁴ Idem, *Însemnări de pe cărți vechi*, în *Analele Buzăului*, Muzeul Jud. Buzău, nr. 2/2010, pp. 85-131.

⁶⁵ Idem, *Un Molitvelnic manuscris de la fosta Mănăstire Găvanele*, în *Almanah bisericesc*, Episc. Buzăului, nr. 32/2012, pp. 245-252.

⁶⁶ Idem, *Mănăstirea Găvanele*, manuscris, pp. 118-119.

Pentru rutele următoare ar fi recomandată cazarea la Nucu. Traseele spre vestigiile rupestre pleacă de aici și se parcurg pe jos. Dacă vîi de la Bozioru, Fișici, Găvanele, ieșirile se vor face cu mașina și pe jos.

Pentru ziua a cincea propunem ruta: Vornici-Fundătura-Agaton-Crucea Spătarului-Ghereta-Bucătăria-Țurțudui-Vornici, traseu marcat 8 km, 6-7 ore. Că vîi din satul Nucu sau cu mașina pe drumul forestier al Bălencii la Muchea Vornicilor, cobori drumul glodos dintre fâneață și pădure, iar până la Izvorul Fundăturii află Poiana Vornicilor. **Fostul schit Vornici** s-a aflat în poiană, vegheat de nucii falnici de azi. Istoria lui este ilustrativă pentru fărâmițarea proprietății mănăstirești, cotropirea și risipirea ei de către moșneni (în cazul de față, Minciuneștii). Schit mic, cu 1-3 călugări, atestat la 1638. Aproape pustiu la 1672, când Mihai din Sibiciu și sora sa Neacșa refac biserica și chiliile. Sub Vodă Brâncoveanu, pretinzând că moșii lor au fost ctitori, Minciuneștii încep a-l prăda. Conflictul îi e fatal, ruinându-l și risipind „călugărașii”. Biserica de lemn din 1765 este reconstruită între 1832-1835 de preotul Gheorghe Marin (Ghinea) în sat la Nucu. Prin împrăștierea din 1865 se șterg și urmele fostelor proprietăți ale schitului⁶⁷.

Fostul **Schit Fundătura** se află în pădure, dincolo de izvor, sub culmile Spătarului și Țurțudui, de unde pare a fi căzut stâncă în care s-a scobit bisericuța lui. Ea are o singură încăpere cu 3 ferestre și 2 strane ca scăunelele, terminată cu un tip arhaic de altar, ca la Agaton, dar fără perete despărțitor. Afară se văd urmele grinzilor ce susțineau acoperișul care proteja și un pridvor de lemn la intrare⁶⁸. Schit de pustnici, atestat abia în sec. al XVII-lea. A fost subordonat Găvanelor. A deținut locul pe care se afla, ca și alte „12 biserici schitulețe, care fiecare stăpânea câte un petic de loc împrejur”, Divanul cerând în 1783 ca toate acestea să fie date Fundăturii⁶⁹. Mihai Șuțu adună în 1791 toți călugării la Găvanele, iar la Fundătura vin maici. Numărul lor trecând de 12, în 1819 se mărește biserica prin adăugarea părții de lemn. Este chinovie de maici până în 1825, când maicile se mută la Sf. Gheorghe, iar aici sunt aduși călugări bătrâni ce „să hrănesc tot din schitul Găvanile”. În 1846 biserica e reparată și pictată, tâmpla de atunci se păstrează în podul bisericii Nucu. Schitul este desființat la secularizare⁷⁰. În 1871 vizitează ruinele C. D. Aricescu⁷¹, iar în 1890 prof. B.

⁶⁷ Idem, *Schitul Vornici*, în *Almanah bisericesc*, nr. 15-16/1997, ed. cit., pp. 201-209.

⁶⁸ O fotografie a schitului cu acest acoperiș, la Alex. C. Antoniu, *Album general al României*, Dresda și Berlin, Atel. Stegel & Co., partea I, 1901, la B.A.R., Secția Stampe, St. II 1016. Schitul era pustiu, acoperișul de șindrilă deteriorat și în jur se cultiva porumb.

⁶⁹ Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, inv. 27707; doc. din 10 iunie.

⁷⁰ I. Mândricel, *Fostul schit Fundătura*, în *Almanah bisericesc*, nr. 13-14/1995, ed. cit., pp. 216-223.

⁷¹ Impresiile lui versificate în vol. *Uă preambulare pe munți sau lumea reală și lumea ideală*, Tip. Națională, București, 1872, p. 80.

Iorgulescu vede aici un trunchi de fag cu 12 scobituri pe margini ca străchinile – „trapeza” de vară a schimnicilor⁷².

Un urcuș greu te scoate la Lacul Mistreților, cărarea din stânga, pe lângă ruptura ca o rană a pământului, ducând la **Agaton**. Aici a fost una din cele trei mănăstiri înfrățite cărora în 1587 Mihnea Turcitul le-a dat moșia din jur, care „a fost moșie întregă și necurățată, ci au curățat-o călugării cu securile, cu foc și cu multă trudă”. Arheologii spun că biserița a fost săpată în piatră în sec. al XIII-lea. În sec. al XV-lea monahul Agaton face din schit o chinovie, viața de obște neînlăturând schimnicia, „nevoința în peșteri, pietre și strămtori”. La 1524 sunt amintite toponimele Vf. și Crucea lui Agaton, unde moșnenii se învecinau cu schiturile. Monahul trecuse de mult în lumea dreptilor, dacă locurile purtau deja numele lui.

Schitul a fost distrus de tătari în 1596 și refăcut de ctitori mai modești la începutul sec. al XVII-lea. Astăzi sunt mult vizitate aceste ruine. De fapt, sunt 2: Agatonul Vechi sau Dărâmătura și Agatonul Nou sau Biserița. Acesta din urmă păstrează podeaua, peretele sudic, o parte din acoperișul care adăpostește altarul cu cele 2 pomelnice și o chilie alăturată. Pomelnicele amintesc numele lui Matei Basarab, al arhiepiscopului de Buzău Dositei (necunoscut din altă sursă), al monahiei Teodora, al monahului Agaton, ale domnitorilor care au întărit dania lui Mihnea Turcitul și, adăugate printre rânduri mai târziu, ale ctitorilor de-al doilea. Sub biserică se vede un beci-ascunzătoare, cândva mascat de o stâncă. Aici, spune legenda, s-a găsit o mare comoară, probabil odoarele lăcașului⁷³. Iată și relatarea lui Aricescu: „Pe la finele domniei lui Bibescu detronat/ Vizitară astă grotă trei boieri de la, Focșani/, Trei zile după aceea, trecând p-aici doi ciobani/, Un loc gol găsiră-n piatră, locul unei mari comori,/ Ridicată, se-nțelege, de-acei boieri călători”⁷⁴.

Urci de aici la **Crucea Spătarului**. În vârf (1060 m) e amplasată o cruce masivă din piatră de Ciuta.

Capitelul și brațele sunt deteriorate. Are ca motiv decorativ cercul (soarele). O inscripție în slavonă parcă, ilizibilă. În jur, stânci prăbușite, cu ani și inscripții, posibile intrări astupate. Legenda spune că un spătar Cristea a scăpat de năvălitori refugiindu-se aici cu familia și avutul. Drept recunoștință, a adus în vârf cu 12 bivoli crucea. Pe o stâncă este incizat un cap de cerb. Căutătorii de comori invocă o inscripție, azi dispărută, ce preciza la câți pași de

⁷² B. Iorgulescu, *op.cit.*, p. 231.

⁷³ Pavel Chihaiia, *Un complex necunoscut de sihăstrie din Munții Buziului din vremea lui Neagoe Basarab*, în *St. și cercet. de ist. artei*, seria „Artă plastică”, tom 20, nr. 1/1973.

⁷⁴ C. D. Aricescu, *op.cit.*, 82.

capul cerbului se găsea o intrare în camera-depozit de dedesubt. În vechime locul s-a numit Crucea lui Agaton.

Coborând pe Piatra Șoimului, găsești trepte în stâncă. Duc la **Ghereta**, care pare o chilie de schimnic sau un observator asupra văii Ruginoasa. Firide, scobituri și lăcașuri de grinzi arată că a avut un perete și acoperiș de lemn. Se presupune că a fost inițial (sec. IV p. Chr.) un altar audian de rugă către soare, apoi o chilie de sihastru. Mai jos, altă așezare: **Bucătăria**. În fața ei o piatră de mormânt cu inscripții și ani. Tavanul înnegrit de fum adăpostește un pat (sau altar) dăltuit în stâncă. Parte din tavan și intrarea s-au prăbușit, de aceea, supozițiile despre încăpere diferă. Te întorci la buza pietrei, ocolești spre stânga crucea și ajungi la Vf. Țurțudui (1030 m), un bun punct de belvedere. Dacă de la Crucea Spătarului vezi Penteleul (1772 m), de la Țurțudui, privești satele comunei și Valea Bălănesei. Cărarea de lângă vârf pe care ai venit până aici, coboară și te scoate în drumul forestier al Bălencii, la Vornici, lângă mașină.

Ziua a șasea cuprinde o deplasare de la Nucu la Sf. Gheorghe-Piatra'Ngăurită-Lacul Goteș și retur, traseu marcat (triunghi albastru în cerc alb), 8 km, 6-7 ore. Dacă vii cu mașina, o lași la marginea Nucului sau lângă bisericuța de lemn în construcție de la fosta Stână (dacă ai un 4 x 4). Oricum, până la gârlă, te abați la **biserica Nucu**, hram „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”, fostă înainte biserica schitului Vornici, mutată în sat în prima parte a sec. al XIX-lea. Ultima refacere (1912) i-a adăugat un pridvor deschis pe stâlpi de stejar sculptați care susțin 3 arcade⁷⁵. Tot de atunci și pictura pe foi de tablă. Mai valoroase sunt icoanele pe lemn. Catapeteasma are icoane ale lui D. Andronescu, din 1835, unele plătite de I. Comănoiu. Păstrează, pe lângă icoane aduse de la Vornici și câteva de la Fundătura, vechi, sparte, cu vopseaua căzută. Îngrijit de preoți și enoriași, ultimul lăcaș de lemn de lângă bisericuțele săpate în piatră înfruntă vremea ca brazii plantați de Adrian Purgariu, administratorul Cantacuzinilor, la moartea soției, care odihnește la umbra lor.

Cobori drumul și ajungi la gârlă. La confluența Izvorului Fundăturii cu Gârla Nucului a existat Moara Călugărilor, care a aparținut pe rând Fundăturii, Pinului și Găvanelor. Urcușul până la Sf. Gheorghe se poate face pe gârlă sau pe drumul de care. Pe gârlă poți admira câteva cascade, praguri și marmite, adică tot atâtea forme de eroziune fluvială dezvoltate pe gresii, menilite și disodile. Se zice că ele erau populate cândva cu păstrăvi. Pe drum, sus, printre fânețe și livezi pălângite toamna de urși, vezi 2 șiruri de stânci în luptă cu brazii agățate de ele și urcând în trepte spre cer. Ai ajuns **La Pieptene**. În spatele dinților de piatră, pe cărarea animalelor, se află **Săritoarea** – o groapă naturală (oare?), ascunsă de vegetație, din care nici un animal căzut nu poate ieși singur. O punte

⁷⁵ Radu Crețeanu, *op.cit.*, p. 43.

a suspinelor între viață și moarte cu drept de veto pentru om, care trebuie să mănânce și el. Din stânga miroase a ou clocit, semn că ai ajuns la **Ciuciurul Puturos**. În biserica Nucu este o icoană donată de Petrea Georgescu. Neavând copii, el a crescut pe nepotul său Gică Brăneanu, ajuns avocat la Ploiești. După ce a luat probe de apă și le-a dus la expoziția internațională de la Paris, unde a obținut premiul I și medalia de aur, avocatul a deschis la Ciuciurul Puturos un stabiliment balnear: o clădire din lemn cu etaj, 8 camere luminate cu petromax și jos cu cabine de baie, apa încălzindu-se cu lemne. Prin calitățile terapeutice excepționale ale apei, afacerea era profitabilă și a mers din 1927 până la război. Cutremurul din 1940 a declanșat o alunecare de teren care a rupt casa. „Rămasurile” le-au luat Drăgneștii de la Bozioru, ca administratori. La ei s-ar afla și medalia de la Paris.

Admiri colțul găurit al Peșterii lui Dionisie și bradul lui Trenk din fața Bisericeții lui Iosif, dar nu te abați pe la ele, urmezi cărarea și intri în pădure: o plantație de pin cu resturi de pomi fructiferi și sălcii mâncate de scorburi. În trecut nu era decât o poiană, în mijloc cu **biserica Mănăstirii Sf. Gheorghe**, în jur case și chilii, pe laturi livezi și grădini de legume. Cuprinsul era flancat de izvoarele Preseaca și Fântâna Rece. Acum între pini se înalță un dreptunghi năpădit de vegetație. Este fundația ultimei biserici a mănăstirii de maici. Un acoperiș de șindrilă apără piciorul și tabla Sfintei Mese a altarului și o cruce care amintește de fostul lăcaș monahal ctitorit de Mihai Viteazul la 1596, la rugămintea episcopului Luca.

În sec. al XVIII-lea primise danii de la moșnenii Scăeni, unii călugăriți aici, practicând un fel de călugărie în civil, la coarnele plugului. Atunci se ridicase și o biserică de zid, distrusă de seisme, de năvăliri sau din alte cauze, căci veacul a fost unul al răutăților, cu suferințe pe toate treptele sociale. În 1805 reintră sub jurisdicția episcopiei, după prădăciunile prețișilor urmași ai ctitorilor. Stareții Macarie și Grigorie ridică, sprijiniți de episcopul Costandie, o biserică de lemn, adăugând hramul Buna Vestire. În 1825 se stabilesc aici maici călugărițe, iar la 1844 biserica e mărită și pictată. În 1871 se aprobă mutarea maicilor la Schitul Barbu, pe Valea Nișcovului. Mănăstirea a păstrat până la strămutare hrisovul de danie al lui Mihnea Vv., cărți, icoane vechi și lada în care se găsisse comoara de la Agaton, lăcașul fiind și el „lavra” schimnicilor din jur. Între 1861-1871 a avut o școală-orfelinat pentru maicile tinere și fete sărace din jur. Una din aceste maici tinere a fost răpită în 1870 de către un locotenent de la Compania de grăniceri Bratocea⁷⁶. În fostele chilii se mutaseră după desființare câteva familii sărace din Nucu, iar biserica este mutată între 1884-1885 de

⁷⁶ A.N.I.C., Fond Min. Cultelor și Instr. Publice, 1469/1865, f. 157-163.

coloniștii plecați din Bozioru la Muntenii Buzău, Ialomița. Ruinele de azi păstrează deci amintirea unui trecut zbuciumat de muncă, suferințe, rugăciuni, împliniri umane și trăiri spirituale pe drumul către Dumnezeu.

Urci cărarea marcată, rămasă din vechiul drum dintre județe și plaiuri până ajungi la **Piatra cu Semne**, un bolovan de zeci de tone, îngropat în pământ. Pe această pagină din cartea naturii „citești” un ciudat poem scris cu picioarele de sălbăticiunile munților: pe piatră se disting clar copite de cerbi, de ciute, brânca ursului, labe de lup, vulpe, mistreț și iepure. Legenda spune că pe când Dumnezeu și Sf. Petre umblau pe pământ să vadă lumea creată au ajuns și pe aceste coclauri. Oameni și animale s-au plâns că, atunci când se întâlnesc, se omoară între ei, de frică nu din dușmănie și L-au rugat să-i ajute. Creatorul le-a promis să-i învețe a se feri unii de alții. Animalelor le-a dat simțuri mai ascuțite, ca să-l afle pe om de departe și să se ferească. Atingând piatra cu toiagul, a înmuiat-o, locatarii pădurii au trecut și au rămas urmele, ca oamenii să le învețe și să se ferească și ei. Dar creaturile Domnului, cuvântătoare și necuvântătoare, învățând sfânta lecție a Pietrei cu Semne, o folosesc și spre a se proteja și spre a se vâna între ele.

După nici 100 de metri ajungi la **Piatra'Ngăurită**, o așezare scobită în stâncă în sec. IV-VI p. Chr. Inițial, cu rol de locuire-adăpostire pe timpul migrațiilor și cotropirilor. Tradiția o crede „de pe vremea hunilor, a barbarilor”. Se vede clar și funcția sa religioasă, având altar primitiv la nord, cu nișe ale proscomidiei și diaconiconului. Afară erau pridvorul de lemn și chiliile. În altar, o cruce de tip latin, care arăta că acolo e casa unui creștin și avea rol apotropaic (de protecție). Biserița a avut hramul Sf. Apostoli și la ea se rugau eremiții din jur. Legende vorbesc și aici despre tuneluri și adăposturi subterane cu comori, motiv pentru care cineva a săpat peștera alăturată.

Cărarea urcă la Crucea lui Toma Tudor. Numele acesta l-am găsit printre ale plătitorilor de icoane din biserica Nucu, la 1912. Avem aici o importantă răscruce care adună și desparte potecile spre satele din jur, cu marcaje pentru fiecare. În jur crește laricele, un conifer cu lemn moale și ace căzătoare. Lăstarul lui e primăvara devreme o trufanda pentru animalele sălbatice. Cu crengile lui uscate (zada) se aprinde focul cu ușurință. Cobori spre dreapta, admiri peisajul spre Gura Teghii și ajungi la **Lacul Goteș** – un ochi de apă de 0,5 ha, așezat într-un con și alimentat de scurgeri de pe versanți și de izvoare de fund. Din el pleacă spre nord un izvorăș cu debit permanent⁷⁷. Poți pescui, face baie, plajă, plimbări cu pluta. Poiana invită la masă, odihnă sau joacă. Pe mal, o cruce în amintirea unui militar înecat. Trupul a fost scos de un scafandru care a declarat că la mijloc adâncimea este mare. Se confirmă astfel legenda lacului fără fund.

⁷⁷ Paul Decei, *Drumețind pe văile apelor repezi*, Ed. Sport-Turism, București, 1989, p. 68.

Lacul s-a aflat în vechime pe moșia Scăeni. Godea/Gotea a fost unul din primii 6 moși ai moșiei Scăeni, zapisele ulterioare precizând: „vând de preste tot hotarul, cu pomi, fâneață, vaduri de moară și piuă, din pădure, din câmp, din apă și din piatră, câtă să va alege partea mea din Goteș”⁷⁸. În lipsa ghidului, te întorci pe unde ai venit.

Ultima zi, înaintea plecării, propune un traseu scurt, marcat, care cuprinde cele mai interesante obiective: Nucu-Fundu Peșterii-Scaunele lui Neștru Vodă-Dionisie Torcătorul-Bisericuța lui Iosif și retur, 4-5 km, 4-5 ore. Ieșirea din Nucu de drumul știut până la Pieptene. De aici se zărește în piatra de pe malul Gârlei Nucului o scobitură. Este **Copăița**. Treci apa și urmezi cărarea care ocolește bazinele de colectare a apei pentru alimentarea comunei. Izvorul de alimentare, acum îngrădit, s-a numit pe vremea C.A.P.-ului Izvorul Vărzăriei, de la leguma care se cultiva aici. O expediție pionierească l-a botezat livresc Izvorul lui Zamolxis, scriind acest nume pe stânca de sub care se naște. Copiii n-au știut că apa avea alt nume: **Izvorul Tămăduirii**. Avea nume, renume și o legendă, păstrate de călugării schitului Profiru din apropiere. Stânca de sub care curge e Piatra Fetii, de pe ea s-au aruncat câteva fete ale localnicilor, încolțite de năvălitori. Unde au căzut ele, a fășnit apa cu proprietăți miraculoase. Fără a fi caldă, ea nu îngheață niciodată. Despre puterile ei vorbește însemnarea făcută pe o carte veche a schitului: „Cine face 3 cruci, spune 3 rugăciuni și bea de 3 ori din apa mea înainte de răsărit 33 de zile și apoi de 3 ori 33 de zile în asfințit nu va fi bolnav 33 de ani. Cine face 3 cruci, spune 3 rugăciuni și se scaldă de 3 ori 33 de zile înainte de răsărit și apoi de 3 ori 33 de zile în asfințit se va simți ca la 33 de ani. Cine face și una și alta 33 de ani, nu va fi niciodată bolnav, va muri sănătos, iar sufletul lui va ajunge în rai”.

Peștera sau Fundu Peșterii se găsește pe a doua vale de la izvor. Ea a fost folosită ca bisericuță a fostului schit Profiru. Anterior însă, în vremuri pe care abia ni le putem imagina, a fost un important lăcaș cu funcții magico-religioase. Pereții sunt o „adevărată arhivă istorică și de artă” datorită reprezentărilor de pe ei⁷⁹. Tehnica folosită a fost gravarea, incizia, zgărierea pe perete a obiectului, figurii sau simbolului. Imaginile redau majoritar arme: vârfuri de lănci, de săgeți (sulițe) cu sau fără tijă (coada de lemn), pumnale de diverse tipuri, (probabile) lame de halebarde etc., cu similitudini mai ales în străinătate (Ucraina, Franța, Italia, Peninsula Iberică etc.), dar și alte semne specifice artei rupestre: arcul cu săgeata gata să plece, mâna dreaptă,

⁷⁸ A.N.I.C., Fond Episc. Buzăului, Cop. XCII bis, București, f. 3; doc. din 27 martie 1733.

⁷⁹ V. Boroneanț, *Peștera de la Nucu, Bozioru (jud. Buzău), monument al artei preistorice*, în *Mon. ist. și de artă*, nr. 1/1988 (XIX), pp. 46-60 și *Arheologia peșterilor și a minelor din România*, CIMEC, București, 2000, sub nume.

pentagrama, figuri antropomorfe, unghiuri, triunghiuri, romburi, scări, arbori etc.⁸⁰. Pe lângă aceste semne preistorice majoritare întâlnim și altele din feudalism: cruci, obiecte de cult, nume, litere, ani etc. Din fericire, obiectivul – fără îndoială, nestemata din coroana vestigiilor rupestre ale Buzăului, a beneficiat recent de un studiu modern, pe baze interdisciplinare, realizat de specialiști din țară și din străinătate, din ale cărui concluzii am citat în prima parte. Cert este că ne găsim în fața „unei entități arheologice cu totul remarcabile, în special pentru zona sud-estică a Europei Centrale”. Singularitatea sa rezidă în „extrema raritate a ceea ce ne procură din punct de vedere științific spațiul redus al grotii și zona înconjurătoare”. Cu toate precauțiile necesare, autorii stabilesc niște repere cronologice certe cuprinse între 3600 și 1800/1700 a. Chr. Elementele cele mai timpurii, „de veche sorginte paleolitică” sunt grupele de linii verticale și oblice. Armele incizate înseamnă „începutul unei noi etape a activității culturale în peștera”, databilă în epoca cuprului și bronzului timpuriu. Vârfurile de lance și alte arme sunt date la finalul bronzului timpuriu și în cel mijlociu, constituind „ultima manifestare majoră de cult preistoric la Nucu”. Este posibil și un „acord final” din etapa de tranziție de la bronzul mijlociu la cel târziu. Grota a avut de transmis un mesaj pentru contemporanii gravurilor. „Din neoliticul final până în bronzul mijlociu ea a adăpostit, foarte probabil, tinerii veniți să parcurgă drumul inițierii”. Suprafețele gravate nu sunt expuse razelor directe ale soarelui.

„Reprezentările de la Nucu se cer interpretate ca „depozit de bronzuri”, „depus”, treptat, prin ilustrare, „îngropat” o dată ca ansamblu în interiorul grotii ...”. Centrul de cult de la Nucu nu a putut fi produs sau folosit exclusiv doar de comunitățile locale, după cum nici doar de străinii veniți din altă parte. Grota și amfiteatrul natural din jur, înconjurat de izvoare cu proprietăți binefăcătoare, au o acustică deosebită, propice pentru ceremonii și ritualuri cu mulțimi. Pentru tinerii aduși în „centrul religios de la Nucu”, centrat pe peștera în formă de vulvă, având mai jos o stâncă în formă de phalus, acesta era „un loc de retragere pentru a face față încercărilor cerute de trecerea la o nouă etapă din viață, deci pentru inițiere”. În concluzie, „elementul extraordinar al acestui centru supraregional de inițiere religioasă constă în ceva „grandios” și „sacru” de un fel cu totul aparte: elementul grandios este redus ca dimensiuni terestre, dar foarte concentrat și nu mai puțin impresionant; elementul sacru este de o simplitate deconcertantă, dar de o intensitate ieșită din comun”⁸¹.

⁸⁰ Un studiu comparativ al semnelor și literelor (alfabetelor), cu vechimea fiecăruia la Arh. Silvia Păun, *Identități europene inedite. Italia-România*, Ed. Tehnică, București, 1996, pp. 21, 41, 42, 117, 124, 128 etc.

⁸¹ *Un monument din Carpații Orientali... - Nucu- Fundu Peșterii, județul Buzău...*, op.cit., pass.

Urcând cca. 50 de m pe talveg, în același perete cu Peștera găsești **Scaunele lui Negru Vodă**. Pe stâncă s-au format de la apele pluviale 3 șanțuri paralele. Deasupra lor, câte o scobitură ca un fotoliu, iar peste ele un scaun mai impozant – „jilțul domnesc”. Dacă pe sol, sub șanțuri, nu ar fi stat nimeni sau ar fi stat 1, 2, 3 căpitani atunci „scaunul” de judecată al lui Negru Vodă ar fi cuprins 3, 6, 9 sau 12 oameni. Legenda spune că după rugă, au băut apă tămăduitoare și au început primul „divan”. Domnitorul le-a mulțumit pentru alungarea tătarilor, i-a dat fiecăruia moșia lui și i-a sfătuit cum să-și așeze satul, le-a amintit datoriile către țara în primejdie și către domnie, le-a dat în grijă pe veci potecile plaiurilor și „cordonul” munților, i-a poftit din nou la închinare, rugă și apă, apoi „i-a slobozit în pace”. Azi orice cale spre scaune a dispărut. Ca să guști bucuria de a sta în ele să-ți lași trupul, mintea și sufletul să se îmbete de aer tare, de legendă și de istorie, ești obligat să folosești frânghia⁸². În spatele scaunelor se află **Peștera Mică**. Nu prezintă urme de locuire. Curentul din interior și hornul ascendent din spatele ei presupun comunicarea cu vârful stâncii, deci un posibil refugiu intempestiv. Pe stâncile din jur, urme de dăltuiri și posibile inscripții.

Cobori, apuci spre dreapta printr-o mocirlă, străbați o poiană cu bolovani (Pietrele lui Solomon) și pe cealaltă culme zărești **Chilia lui Dionisie Torcătorul**. Pintenul terminal în care este săpată seamănă din depărtare cu un cap de om și are în vârf intrarea și ferestrele acestui adăpost din sec. IV-VI p. Chr. Spre a ajunge în „buncărul” lui Dionisie nu cobori, ci urci pe scara care se putea ridica. Are vizibilitate asupra Văii Bordeiului, seamănă cu Ghereta, putând fi tot un altar audian de rugă. Amenajarea ca locuință (chilie) de schimnic este altă etapă de locuire, când tavanul și pereții au fost lutuiți, i s-a săpat spre nord un altar, iar lângă stâncile de jos s-au ridicat chilii de lemn. Are lăcașuri pentru fixat patul, masa și un război de țesut vertical. Dionisie, care i-a dat numele, a locuit-o în sec. al XIX-lea, după care s-a retras și a murit la schitul Cheia. Stâncile din jur sunt arealul ideal și exclusiv pentru garofița de stâncă, o plantă ocrotită. O prăbușire, ca un horn între două falii, te lasă să vezi iarba de jos de la 15-20 de metri.

Cărarea marcată te scoate apoi la **Biseriçuța lui Iosif**, cea mai impozantă dintre bisericuțele în piatră de la Nucul. Săpată într-o stâncă uriașă, se conservă ca la început, cu intrarea în trepte precis tăiate. Dispusă S-N, are la mijloc o ușoară gătuire explicabilă prin compartimentare inițială în 2 încăperi sau prin săparea în 2 etape. Pentru îndulcirea condițiilor de locuit, a fost dușumită și pereții lutuiți. Fumul din prima încăpere ieșea pe un horn ingenios.

⁸² I. Mândricel, *Scaunele lui Negru Vodă*, în *Glasul adevărului*, ed. cit., nr. 128/2002, pp. 165-167.

A doua încăpere (bisericuța) are altar spre nord, prevăzut cu nișele proscomidiei și diaconiconului și cu un lăcaș pentru icoana hramului. La mijloc, o fereastră. Pentru protejarea intrării și ferestrei împotriva scurgerilor de pe stâncă s-au săpat șanțuri în arc frânt (bolta gotică, spun unii, sec. XIV). Deasupra intrării este incizat un pește, simbol paleocreștin. A avut și un pridvor de lemn. Urmele grinzilor acoperișului îngropat în stâncă au lăsat în peretele înclinat un desen perfect simetric. Totul arată că aici a fost o însemnată bisericuță, probabil cea a mănăstirii Sf. Ioan Bogoslov. Datarea ei în sec. IV-VI este unanimă. Iosif, de la care îi vine numele, a fost preot confesor la mănăstirea Sf. Gheorghe. Despre el C. D. Aricescu a lansat unele legende. Dar să-i dăm cuvântul chiar lui: „De-aici trecurăm la grotă lui Iosif cel vestit./ Acea grotă pitorească e într-un bloc de granit./ Închipuiește-ți, amice, o stană de piatră goală,/ De o mărime enormă, în formă piramidală;/ La baza ei e o grotă întocmai ca o cămară,/ Cu răsunet admirabil, cu ferestre și ușcioară./ Aici locui Iosif vreo șase ani și mai bine/ Sub Vodă Alecu Ghica. El mânca prea rar măslina,/ Ci numai pesmeți cu apă; avea și o grădiniță/ Plină cu flori și legume. Când venea vreo cuconică,/ O cinstea cu pește proaspăt din heleșteul din vale,/ Dându-i binecuvântare, iertând păcatele sale./ În șase ani, el o dată din grotă lui a lipsit/ De Mihail Filipescu la Căndești fiind poftit./ De la ăst boier, se vede, un pistol a căpătat,/ Căci se răspândise vorba cum că e foarte bogat./ Într-o noapte-l calcă hoții, focuri pe ferestre dând,/ Iar Iosif dinlăuntru pistolul său descărcând,/ Hoții o tulesc de-a fuga. Schitul este în picioare,/ Clopotele se trag toate, țipete și larmă mare;/ Maicile umplu pădurea. Starița cu trei nepoate/ În campanator s-ascunde și fac la mătâni toate;/ Surorile prin fânează, rasforele-n păduri,/ Cele bătrâne în templu și multe prin surpături,/ Toate șezând pitulate până-n revărsat de zori,/ Unele chiar adormiră în livezile cu flori./ De atunci pustnicul nostru ziua în grotă ședea,/ Iar noaptea, doi ani mai bine, în campanator dormea./ S-a strămutat dup-aceea la moșie la Căndești/ Și repauză, în fine, la Schitul de la Rătești./ Această istorioară mi s-a spus de-o cuvioasă,/ Dar vom asculta acuma și cronica scandaloasă:/ Iosif trăia în grotă cum trăiește-un chițoran,/ Precum zice fabulistul, într-un mare parmezan,/ Se bucura mai cu seamă de-al cucoanelor favor/ Fiind al protipendadei favoritul confesor./ El trecea în ochii lumii de un sfânt fără prihană,/ Dar strânsese o avere numai cu bani din pomană;/ Cămaruța lui din grotă era chiar o băcănie:/ Untdelemn, rachiu, vin negru, claponi, icre și piftie;/ În ochii lumii, pro forma, mânca fasole și linte,/ Făcând la cruci și mătâni și la rugăciuni fierbinte;/ Ce mare deosebire între el și-al său patron!”⁸³.

În fața bisericuței se înalță un brad falnic, adevărat catarg al Subcarpaților. În 1871, când Al. Odobescu vizita zona însoțit de pictorul H.

⁸³ C. D. Aricescu, *op. cit.*, pp. 63-64.

Trenk, pe post de „fotoreporter”, în desenele acestuia bradul apare ca pe mijlocul unui voinic⁸⁴. Întrecându-se pe verticală cu stâncă și câștigând disputa, bradul lui Trenk înfruntă vremea și cheamă.

Pentru întoarcere, ieși din pădure pe la Ciuciurul puturos, perechea celui de sub Martirea, unde au fost băile lui Brăneanu, cobori la bisericuța de lemn, treci gârla și pe drumul de care ajungi la Nucu.

Orice propunere are o perspectivă binară: este acceptată sau respinsă. Sperăm ca propunerile făcute să fi convins măcar și să fi trezit dorința cunoașterii locurilor prezentate. Că ele vor fi parcurse așa cum s-a propus sau altfel, că vor fi omise unele obiective, alegându-se cele mai importante, că șederea în zonă va fi mai scurtă sau mai lungă, nu este important. Unele locuri au fost omise intenționat, nu fiindcă le-am considerat neimportante, ci spre a lăsa loc și unor surprize. Adăugând că de la Bozioru se deschid căi de acces spre Odăile și Brăești, spre Gura Teghii sau Lopătari, spre Colți, spre Pârscov, Măgura și Valea Tisăului și Chiojdu, vom sintetiza ceea ce este cu adevărat important prin fraza care conduce de multe veacuri acțiunile oamenilor: „Dacă nu crezi, vino să vezi”!

SOME LANDMARKS (BOZIORU COMMUNE, BUZAU COUNTY).

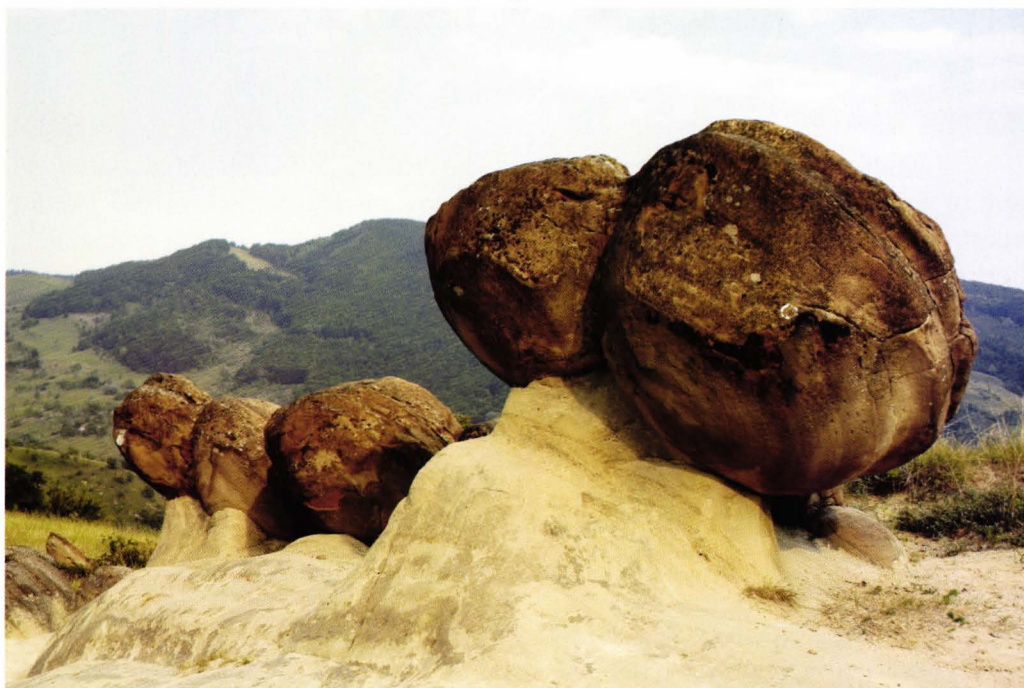
Abstract

After a general presentation of the Buzău Subcarpathians area, the author takes an overview of the well known touristic values in the Bozioru commune. The proposed trails highlight Bozioru's natural, cultural and spiritual heritage. The reader gets familiar with the cave dwellings in Nucu, with some of the natural monuments as well as with the past and current places of worship of the commune – one of the most beautiful and well-known in the country.

⁸⁴ B. A. R., Secția Stampe, St, AD V/162, Trenk, H., *Album*, planșa 11.

Agatonul Nou

Babele de la Ulmet
<https://biblioteca-digitala.ro>

Biserica Bozioru de Sus

Biserica Găvanele

Biserica sat Nucu

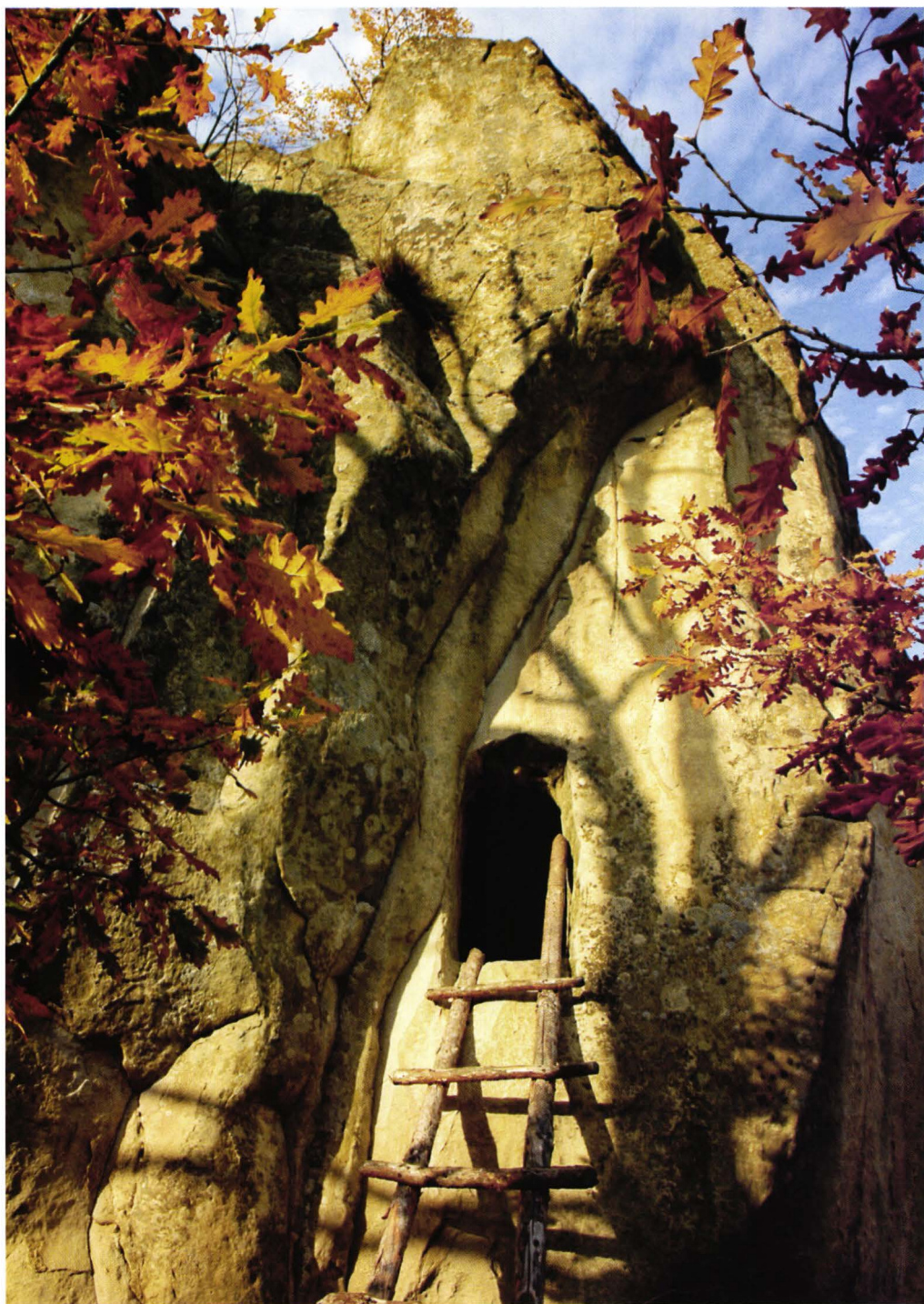

Biserica Sf. Voievozi, sat Râu

<https://biblioteca-digitala.ro>

Bisericuța lui Iosif

Chilia lui Dionisie Torcătorul

Inscripții Fundu Peșterii

Fundu Peșterii

Piatra Îngăurită

Satul Scăieni

Schitul Fundătura

1889-1890: ȘTIRI DIN RÂMNICU SĂRAT ÎN GAZETA SĂTEANULUI

Marius NECULAE

Între publicațiile râmnicene anterioare primei conflagrații mondiale, *Gazeta Săteanului* ocupă un loc aparte, în paginile acestei reviste regăsindu-se o excelentă radiografie a comunității râmnicene – și nu numai - timp de 14 ani (5 februarie 1884-20 octombrie 1898), timp cât a apărut la Râmnicu Sărat. În această perioadă au apărut 266 de numere, revista mutându-și redacția la București¹, începând cu 5 decembrie 1897 (tipografia funcționa tot la Râmnic), pentru ca între 5 noiembrie 1898-20 ianuarie 1904 revista să apară în Capitală².

Gazeta, care era la început se numea *Foaia cunoștințelor trebuincioase poporului* (an I, nr. 1), *Foaia cunoștințelor trebuincioase agriculturii și poporului* (an III, nr. 1), devine *Revistă ilustrată pentru toți* (an. V, nr. 1) și apoi *Revistă ilustrată enciclopedică* (an XVI, nr.1). În paginile sale vor publica *Directorul-fondator și proprietarul C.C. Datculescu*³ (pseudonim *Opincarul*), Al. Vlahuță, I.L. Caragiale, Constantin Dobrogeanu-Gherea, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Ion și Sofia Nădejde, Nicolae Beldiceanu, Radu D. Rosetti⁴. Probabil datorită abordării problematicei românilor din Austro-Ungaria, i se interzice debitul poștal în Ungaria, în 1888⁵. Revista își propunea să fie *o foaie populară al cărei scop e instruirea, informarea și moralisarea poporului*

¹ Calea Victoriei, nr. 184.

² Alexandru Oproescu, *Literatura în publicații buzoiene și râmnicene: 1839-2000*, Ed. Alpha MDN, Buzău, 2013, p. 52, în Nerva Hodoș, Alexandru Sadi-Ionescu, *Publicațiile periodice românești: (ziare, gazete, reviste). Volumul 1: Catalog alfabetic 1820-1906*, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig: Otto Harrassowitz; Viena: Gerold & Comp., București, 1913, p. 299, apărând următoarea periodizare: *Râmnicul-Sărat, 5 Fevr. 1884- 20 Noemvrie 1897; București, 5 Dec. 1897-20 Apr. 1898; Râmnicu-Sărat, 5 Mai-5 Oct. 1898 și în fine București, 20 Oct. 1898-20 Ian. 1904.*

³ Valeriu Nicolescu, Gh. Petcu, *Buzău-Râmnicu Sărat, Oameni de ieri, oameni de azi*, Ed. Alpha MDN, Buzău, 1999, p. 226-229: C.C. Datculescu (26 ianuarie 1857-1911?), licențiat în Drept și Litere la Paris, editor, publicist, horticultor, om politic liberal, a fost ales deputat de Râmnic (1888, 1891, 1895).

⁴ Viorel Frâncu, *Istoria presei buzoiene și râmnicene în date (1839-2008)*, Ed. Editgraph, Buzău, 2009, p. 65.

⁵ Nerva Hodoș, Alexandru Sadi-Ionescu, *op. cit.*, p. 299.

român (an. I, nr. 1) și cuprindea știri locale și din țară, rubrici agricole, științifice, literare, în paginile sale apărând importante creații beletristice, meritul fiind al lui C. C. Datculescu, care a asigurat, pe parcurs, buni redactori⁶.

Domeniul abordat fiind vast, ne-am propus să prezentăm și să comentăm mai jos, știrile referitoare la județul și orașul Râmnicu Sărat, apărute în paginile revistei *Gazeta Săteanului*⁷, în anul VI (februarie 1889 - ianuarie 1890; nr. 121-132). Un motiv pentru alegerea acestei perioade este faptul că aceste exemplare nu se găsesc în niciun format la Biblioteca Metropolitană⁸, instituție care se ocupă și cu digitizarea acestui patrimoniu. Din fericire, în afara unor numere disparate din perioada *râmniceană* a *Gazetei*, Muzeul Municipal Râmnicu Sărat deține și trei volume-colecții anuale complete (cu mici lipsuri, cca. 5-8% din file rupte/tăiate), printre care și volumul cu anul VI al publicației⁹. Prin prezentul demers încercăm să repunem, măcar parțial, în circulație informațiile din aceste pagini, mai ales că lipsa lor a fost semnalată¹⁰, încercând și corelarea lor cu alte surse.

Perioada de referință a fost marcată pe plan internațional de moartea arhiducelui Rudolf, moștenitorul tronului Austro-Ungariei¹¹, Expoziția Universală și deschiderea Turnului Eiffel la Paris¹², proclamarea independenței Braziliei, la 15 noiembrie – evenimente despre care se va relata, cu lux de amănunte și din perspective inedite, în paginile *Gazetei*, inclusiv în următorii doi ani. Pe plan intern, au avut loc guvernările conservatoare¹³, moartea poetului Mihai Eminescu, răscumpărarea căilor ferate de la concesionari, au fost adoptate Legea privind introducerea sistemului monometalist (29 mai/10 iunie 1889, aplicată din 1890, prin care se elimină argintul din funcția de măsură a valorii și se introduce etalonul-aur)¹⁴ și Legea privind vânzarea către

⁶ Alexandru Oproescu, *Presa buzoiană și râmniceană-dicționar bibliografic*, vol. II, (G-N), Biblioteca Județeană „V. Voiculescu”, Buzău, 1997, p. 32.

⁷ Rubrica *Din localitate*, semnată X, care se înscrie în categoria rubricilor lunare, precum *Din Țară*, *Buletin comercial*, *Miscellanea*.

⁸ <http://aleph20.bmms.ro>, respectiv: <http://digitool.dc.bmms.ro>, accesat în data de 12.10.2014.

⁹ Muzeul Municipal Râmnicu Sărat, Secția istorie, colecția documente, inv. 2, 151 file, 28x19,5 cm, legat, cartonat.

¹⁰ Alex. Oproescu semnalează lipsa unor numere în *Literatura în publicații...*, p. 53, respectiv *Presa buzoiană și râmniceană...*, p. 31.

¹¹ 30 ianuarie, Mayerling.

¹² 6 mai 1889.

¹³ Theodor Rosetti (12 noiembrie 1888 - 22 martie 1889), Lascăr Catargiu (29 martie - 3 noiembrie 1889), General George Manu (5 noiembrie 1889 - 15 februarie 1891).

¹⁴ Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, Tom II, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 123.

țărani a unei părți din moșiile statului și răscumpărarea embaticurilor¹⁵, la care se va face referire mai jos, odată cu știrile despre inițierea aplicării sale în județ. Prin această lege, publicată la 7/19 aprilie 1889, votată sub guvernul junimist și rămasă în vigoare până în 1906, au fost împrăștiate în toată țara, numai în anul 1889, 105165 familii de agricultori (526.233.2526 ha)¹⁶.

În nr. 1 (121), an VI, p. 15, nu găsim, la rubrica *Din localitate* decât unele considerații despre starea vremii, în raport cu condițiile pentru agricultură: *În fine indicele că primăvara a sosit, le avem de astă dată. E cald, atât ziua¹⁷ cât și noaptea; pământul începe a se svânta și e posibil ca la începutul săptămânei viitoare să putem scoate plugul la câmp. La final avem o justificare pentru lipsa știrilor din acest număr: Din cauza abundenței materiilor amânăm publicarea mai multor știri din localitate, țară și de la Cameră și Senat.*

Contrar celor de mai sus, în numărul din februarie, 2 (122), p. 39, avem doar trei rânduri despre știri politico-administrative de pe plan local: *Suntem informați că schimbările în administrațiunea județului nostru nu se vor face de cât dupe sărbători. Avem în schimb multe știri cu caracter agricol: Semănăturile de porumb care, în unele părți, începuseră zilele acestea, au fost întrerupte, de oarece, în urma ploilor mari ce avurăm, pământul e în'atât de ud în cât nu se poate ara, mai ales că cerul e înorat și căldura cam lipsește. Dacă vom avea căldură și nu va bate vântul, ploile acestea din urmă vor fi de mare folosință pentru toate semănăturile și pentru fânețuri și imașe.*

Starea semănăturilor de toamnă, în județul nostru, fără d'a fi excelentă - în general - e bună. Ploile din urmă le-au fost foarte prilenice, precum și sămanăturilor de orze și ovăzuri de primăvară, care mai toate sunt bine răsărite, dar - din cauză ca s'au facut târziu și căldura a cam lipsit - sunt prea puțin dezvoltate. E probabil că dacă primăvara va fi umedă și călduroasă cerealele 'și vor lua mare avânt, astfel ca să putem nădăjdui o recoltă escelentă. Dacă ploile n'ar fi urmat zilele trecute recolta ar fi fost foarte compromisă.

¹⁵ Formă de arendare a unei proprietăți pe termen foarte lung, în intervalul căruia arendașul beneficia de toate drepturile de proprietate. (gr. ἑμβάτικόν), cf. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.

¹⁶ Academia Română, *op.cit.*, p. 93.

¹⁷ Am încercat să păstrăm forma originală a textului, însă, pentru o mai bună înțelegere am făcut unele corecturi, înlocuind unele caractere ca: “d” cu “z” (ex: *điua* cu *ziua*), “ê” cu “ă”, “ó” cu “oa” (ex: *fóie* cu *foaie*).

Înainte de îmbelșugătoarele ploii ce am avut, vântul a bătut cu mare furie, uscând pământul la suprafață încât semănăturile puțin înrădăcinate erau în suferință.

La grădinile unde apa a stătut mult, mulți arbori roditori și mai ales cireșii și vișinii sunt plini de gumă. Această gumă e o boala rea a acestor copaci care pot pieri în total sau în parte, sau cel puțin sunt împiedicați de a vegeta bine și de a da bune roade. Povățuiesc a se urma următorul tratament care dă cele mai bune rezultate. Să se scrijelească cu un cosor sau un cuțit ascuțit, partea ce face gumă - ce trebuie scoasă - să se taie și scoată adânc toată coaja unde este guma (ce îi zice obișnuit clei) și apoi să se frece bine cu măcriș verde sau, în caz de lipsă, cu oxalat de potasă ce se găsește la farmacii. Cu modul acesta nu numai că copacul se vindeca dar 'i crește repede la loc coaja și cleiul nu mai dă.

Suntem informați că azi a nins prin munții din județul nostru; temperatura și la câmp e rece. Agricultorul dorește mult caldura.

În nr. 3 (123), aprilie 1889, p. 71 aflăm vești îmbucurătoare, ca:

Orașul nostru va avea, în fine, un gimnasiu. Suma necesară creerii acestui gimnasiu s'a și înscris în bugetul anului corent. Să nu se creadă că înființarea acestui gimnasiu se datorează vr'unui hatâr făcut deputaților de R.-Sărat. Am cerut în'adevăr încă de astă iarnă înființarea unui gimnasiu în R.-Sărat, dar ca un drept ce se cuvine Râmnicului-Sărat care, ca reședința unuia dintre cele mai bogate județe din țară, 'i se cuvine un gimnasiu cu cheltuiala Statului¹⁸.

Aflăm că ploaia ce căzu ieri a fost la câmp puțină, iar la munte torențială, ast-fel cu nu s'a mai pomenit de multă vreme; semănăturile de pe locuri în pantă au fost rupte de apă. Apa Râmnicului a venit foarte mare. Temperatura s'a racit.

Suntem informați că d-l I.C. Robescu, prefectul județului nostru, îndată după deschiderea Camerei va trece ca membru la Curtea de Apel din Galați, post pe care l'a mai ocupat înainte.

Aflăm că Ministrul de interne a desființat taxa de 1 leu și 50 bani pe lună ce comuna R.-Sărat percepea, în virtutea legii maximului, de la căruțași. Legea maximului (1871) a fost amendată prin Legea asupra maximului taxelor și contribuțiilor comunale (4/16 iulie 1893), normativ care a avut parte, la rândul

¹⁸ Actualul Colegiu Național „Alexandru Vlahuță”, „Gimnaziul clasic de băieți” (1889-1893), Gimnaziul „Vasile Boerescu” (1883-1919), Liceul „Regele Ferdinand” (1919-1947), Școala Medie de 10 ani Nr. 1 (1952-1956).

său, de puternice contestații, atât în timpul dezbaterilor pentru redactare¹⁹, cât și după, deoarece a dus la înăsprirea regimului fiscal.

Bugetul ordinar și al drumurilor, votate de consiliul comunal R.-Sărat, pentru ex. 1889-1890 s-a aprobat cu oarecare modificări de reducere la lucrările grădinei publice și suprimarea cheltuielilor extraordinare și neprevăzute și alte mici schimbări, astfel că bugetul ordinar cuprinde un excedent de 4.547 lei 29 b. veniturile fiind 276.660 lei 3 b. iar cheltuielile 272.118 lei și bani 74. La finele anului situația execuției bugetare era următoarea: încasări la bugetul ordinar – 21399,98 lei, cheltuiți 156316,86 lei; la fondul drumurilor încasați 161281,57 lei, cheltuiți 32174,50²⁰. De menționat că încercările de a se strânge fonduri extrabugetare pentru sistematizarea grădinii publice s-au întezit în timpul primariatului Dr. O. Blasian (1891), sistematizarea propriu-zisă fiind făcută după planurile unui specialist, în timpul Dr. Gabriel Dobreanu (1899-1901; 1906-1907), care a ridicat și gardul de fier²¹.

La final avem invariabilele știri agricole: *P'allocurea secarele au început a da în spic; grânele sunt în pai cam rare și cu lipsuri prin multe părți; semănăturile de primăvară sunt bine răsărite și desvoltate, deși s'au semănat târziu. Prășitul întâi se va putea începe la 11 Maiu, se înțelege că în ce privește [zona de] câmpul; la munte lucrările agricole și vegetațiunea e mult înapoi; ast-fel încât cei mai mulți nici nu și'au sfârșit semănatul porumbului.*

În numărul 4 (124), mai 1889, p. 103 abundă știrile politice din localitate, rezultat al instalării noului guvern Catargiu, care a înlocuit prefectii, a dat legea privind vânzarea moșiilor statului și a amendat bugetul: *D-l Nicolae Gentilly a fost numit, la 16 Maiu 1889, prefect al județului R.-Sărat, în locul d-lui I.C. Robescu, care a fost numit membru la Curtea de Apel din Galați, în locul d-lui G.C. Șișman permutat membru la Curtea de Apel din București.*

Suntem informați că subprefecții din județul R.-Sărat au primit ordin d'a merge, din comună în comună, după un anumit itinerariu, pentru întocmirea tabelelor de cei în drept d'a cumpăra pământ în loturi pe moșiile statului. Pentru înlesnirea Primăriilor am trimis, gratuit, tuturor primarilor din județ, un No. 3 al Gazetei Săteanului în al cărui supliment e publicată noua lege pentru vânzarea moșiilor statului. Abonații noștri din țară și județ au dreptul, la cerere, de a primi gratuit broșura ce am editat și care coprinde aceasta lege. Nădăjduim că subprefecții, primarii și percepătorii 'și vor îndeplini frumoasa misiune ce li s'au încredințat, veghind de a întocmi cât mai

¹⁹ *Adevărul*, nr. 1480, din 31 martie 1893, p. 1.

²⁰ *Expunerea situațiunii județului R.-Sărat pe anul 1889.*

²¹ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, 1933. *Almanahul Râmnicului Sărat*, Institutul de Arte Grafice, București, 1933, p. 39-40.

grabnic și mai complet aceste tabele. Deși această lege care trebuia să completeze Legea vânzării bunurilor și răscumpărarea embaticurilor din 12 aprilie 1881 a intrat în vigoare în 1889, în județul Râmnicu Sărat vânzarea moșiilor în loturi de câte 5 hectare s-a început în 1892, fiind măsurate 997 de loturi, prețul unuia fiind de 300-490 lei²².

Chestiunea prelungirii liniei ferate R.-Sărat – Făurei, de care ne-am ocupat încă de la No. 1 an 1 al Gazetei Săteanului²³, nu este îngropată. Astfel în ședința Camerei de la 3 Iuliu corect, d-ni deputați N. Blaranberg și C.C. Datculescu au luat inițiativa formării unui amendament pentru a se trece în bugetul acestui an cheltuețele de studiere [cel puțin] și a liniei R.-Sărat – Făurei. Acest amendament a fost scris în câteva momente de un număr însemnat de deputați din toate partidele. El însă a fost retras deoarece majoritatea Camerei nu i'a găsit loc în buget însă după ce d-l prim ministru L. Catargi a făgăduit formal Camerei că va veni în curând cu un proiect de lege în'acest sens.

Știrile cu caracter politico-administrativ abundă și în numărul din luna iunie (Nr. 9/125, p. 135), fiind conferite decorații unor râmniceni, iar odată cu venirea noului prefect, au fost schimbați subprefecții și alți funcționari: *Următoarele persoane, din județul nostru, au fost decorate cu cele două ordine române: D-l Constantin Grădișteanu²⁴, deputatul colegiului I-iu dela R.-Sărat și președinte al adunării deputaților În gradul de Mare ofițier al ordinului "Steaua României"²⁵. D-l Grădișteanu fusese numit în 1878 comandor al aceluiaș ordin.*

Cu a doua decorațiune „Coroana României”²⁶, următorii: D-l I. G. Ciurea, senatorul col. I de R.-Sărat și secretar al Senatului, Ofițier; D-l Ion C. Grădișteanu, deputatul col. I de R.-Sărat, cavaler (Ion C. Grădișteanu, politician conservator, ales în patru rânduri deputat, ministru al Lucrărilor Publice)²⁷. Pre cât ne reamintim mai sunt decorați, din trecut, dintre persoanele din R.-Sărat cu ordinul Coroana României, în gradul de cavaleri d-

²² *Gazeta Săteanului*, an X, nr. 1(193), p. 15, 231.

²³ *Consiliul Județean al districtului R.-Sărat*, în *Gazeta Săteanului*, an I, nr. 2, p. 21-23; *Linia ferată R.-Sărat-Făurei*, în *Gazeta Săteanului*, an VI, nr. 121, p. 6-7.

²⁴ (1833 - 1890), politician conservator, deputat și președinte al Camerei (19 ianuarie 1889-16 noiembrie 1889).

²⁵ Creat de Al. I. Cuza în 1864, instituit legal în 1877. Inițial, Ordinul avea cinci grade: Cavaler, Ofițer, Comandor, Mare Ofițer și Mare Cruce.

²⁶ Ordin înființat de Carol I, în 1881, după ce România a fost proclamată regat. Avea grade similare cu „Steaua României”, a fost desființat în 1947.

²⁷ Valeriu Nicolescu, Gh. Petcu, *op. cit.*, p. 273.

nii: *Alecu Iarca*, [Al.] *G. Mărgăritescu*²⁸ și *Fotache Aninos*. Cu „*Steaua României*” în gradul de cavaler d-l dr. *N. Popescu*²⁹.

Cetitorii noștri ‘și reamintesc protestările noastre când localul poștei și telegrafului s’a așezat tocmai la marginea orașului, câțiva pași lângă cimitirul evreesc. Acum că e timpul mutării din acele 2 neîncăpătoare odăițe, ce servesc ca local de poștă și telegraf a reședinței unui județ, facem atenți pe cei în drept d’a găsi un local mai în centrul orașului și mai încăpător. De menționat că această problemă a sediului oficiului poștal din Râmnicu Sărat (înființat în anul 1860)³⁰ a fost rezolvată abia în 1894, când Menelaș Chircu a donat un teren pentru construirea Oficiului Telegrafo-Poștal, deși Consiliul Județean atribuisese, în același an, un alt teren³¹.

Următoarele numiri și schimbări s’au făcut în administrațiunea județului R.-Sărat: Dl. I.C. Demitrescu, numit din nou subprefect la plasa Râmnicu de sus, plaiu; Dl. Dimitrie Manolescu Sideri, numit Polițaiu în locul d-lui V. Petrescu demisionat; Dl. C.G. Botescu s’a numit sub prefect plășei Marginea de-jos-orașul, în locul d lui G. Hristescu; Dl. Ion Grueanu comisar de gară s’a transferat comisar la culoarea de roșu³² în locul lui G. Torcărăscu rămas în disponibilitate. Dl. Lefter B. Cociășu numit reg. arhivar la plasa Grădiscea în locul lui Costachi Jipescu demisionat. Dl. Ion Căplescu intendentul Spitalului s’a numit comisar de gară în locu lui Grueanu. Dl. Aleksandru I. Mândroișu sub comisar polițienesc la despărțirea culorii de roșu în locul lui Dumitru Georgescu rămas disponibil; Dl. Scarlat Dimitrescu numit adj. de sub prefect în locul lui Lionida Pandelescu, rămas în disponibilitate.

La 21, 22 și 23 Iulie³³ se vor face alegerile pentru Consiliul Județului R.-Sărat. Sperăm că noua Cameră Județeană se va compune din persoane meritoase și active.

În numărul 6 (126), p. 158, aflăm despre componența acestui nou consiliu: *Iată numele aleșilor pentru noul Consiliu Județean.*

Col. I D-nii Cristache Moșescu, Al. Orășanu, Anghel Mosgos, Ioan Dimiu, N. Modreanu, Mateiu Tudorancescu, Ghiță Christodorescu, Niță

²⁸ Primar, 1882-1883.

²⁹ Medic primar la Spitalul din Râmnicu Sărat, doctor în medicină la Paris, politician liberal, ales deputat în 1888 și 1895.

³⁰ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, *op. cit.*, p. 90.

³¹ Valeriu Nicolescu, *Un colț de Țară Românească – Județul Slam Râmnic*, vol. II, Ed. Editgraph, Buzău, 2010, p. 225-226.

³² Orașul era împărțit în 3 culori: Roșu, în centru (vatra-orașului); Galben, la Sud; Albastru la Nord, cf. G. Lahovari, C. Brătianu, G. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, Socec, București, 1902, p. 244.

³³ În text, datele sunt trecute pe stil vechi, după calendarul iulian, în uz în România până în 1919.

Năstăsescu; aleși la 21 Iulie, cu unanimitatea de 104 votanți din 215 înscriși. Altă listă n'a mai fost.

Col. II-lea D-nii Neculaiu Dimitrescu, Constantin Paraschivescu, Tănase Nițescu, Neculaiu Ștefănescu, Andreiu Cristescu, Constantin Donescu, Toader Andronache, Paraschiv I. Stănescu aleși la 22 Iulie cu 198 voturi din 242 votanți; 42 voturi fiind date următoarei liste: D-nii G. C. Gealep, Dumitru T. Iarca, Paraschiv Paraschivescu, Ion Marinescu, Gr. C. Vulcan, Mateiu Angheliescu, Alecu N. Macoveiu, Radu V. Împușcatu.

Col. III-lea D-nii Pavel F. Robescu, Alecu Iarca, Matei Hristescu, Dumitraki Iarca, Constantin Paloșan, Bădică Alexandrescu, Răducan Băescu, Dumitru G. Popa; aleși la 23 Iulie cu unanimitate de 415 voturi. Altă listă nu a mai fost.

Următoarea știre face referire la o problemă majoră a Râmnicului, chiar și în secolul XX lipsa apei potabile, mai ales în lunile de vară. Lipsa unor surse în perimetrul localității și faptul că pânza freatică, cu apă sărată, se afla la nivelul latrinelor au impus realizarea unor proiecte de aducțiune a apei, în 1833, 1863, 1864 și construirea rezervorului de apă în 1885³⁴. Apa era adusă și distribuită prin olane de lut ars, un fragment dintr-o astfel de conductă va putea fi văzut în viitoarea expoziție de bază a colecției de arheologie aparținând Muzeului Municipal³⁵. Problema apei în Râmnicu Sărat a început a fi soluționată abia la începutul secolului XX, după ce primarul Vasile Cristoforeanu (1892-1895) a alimentat orașul cu apă, prin captări de izvoare la Răducești, înlocuind și cișmelele cu unele de fontă³⁶, problema fiind rezolvată complet după captarea apei pe baza lucrării lui Gheorghe Munteanu Murgoci *Studiul hidrologiei în jurul orașului Râmnicu Sărat - 1910*³⁷. Noi am rămas acum cu aceste știri din *Gazeta Săteanului* și cu relatările lui O. Moșescu³⁸ despre această slăbiciune a orașului: În timpul campaniilor electorale, toți candidații o promiteau: *Vreți să aveți apă, votați-ne!* După alegeri, o amnezie totală le învăluia memoria până la viitoarele alegeri. Și totul era reluat de la început. Apa devenise... fata morgana. Datorită însă lipsei de apă, Râmnicul ajunsese subiect de metafore, trecuse în literatură. Poeții îl compătimeau în

³⁴ Valeriu Nicolescu, *Un colț de Țară Românească – Județul Slam Râmnic*, vol. V, Ed. Editgraph, Buzău, 2013, p. 141.

³⁵ Muzeul Municipal Râmnicu Sărat, Secția istorie, colecția arheologie, inv. 495, cf. Tematicii expoziției de arheologie, autor M. Neculae.

³⁶ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, *op. cit.*, p. 39.

³⁷ Gh. Buzăeanu, *Râmnicu Sărat de ieri și de azi*, Ed. Casei Corpului Didactic, Buzău, 2000, p. 38.

³⁸ Octavian Moșescu, *Oaspeți de altădată*, Ed. Litera, București, 1972, p. 99-101.

versuri pline de ironie și sarcasm. S-ar putea strânge un volum din presa de pe vremuri. Iată catrene inedite:

*De tine, Râmnic, jale mi-i,
Edilitatea te îngroapă
Cunoști la vinuri sorturi mii,
Dar nu cunoști gustul... la apă.* (Dalila).

Cel mai interesant a fost duelul epigramistic între poeții Cincinat Pavelescu și buzoianul N. Mihăilescu-Nigrim.

(Lui Cincinat Pavelescu.)

*Lipsa de apă e o dramă...
Deci nu-nțeleg 'în epigramă,
De unde, dragă Cincinat,
Mereu ai spirit... diluat.*

Cincinat Pavelescu răspunzând:

(Lui N. Mihăilescu-Nigrim)

*De apă orașul duce lipsă
Aici e-o vreme-apocalipsă
De-aceea fii prudent, băiete,
Când eu lovesc... lovesc cu sete*³⁹.

Dar să vedem și rândurile din iulie 1889: *Apa toată vara a lipsit și lipsește în orașul R.-Sărat. Se fac studiuri pentru captări de izvoare și se crede că ele vor da bune rezultate. E și timpul ca să vedem dispărând carele cu butoae cu apă din stradele orașului; și locuitorii cari n'au sacale cu care s'aducă apa de la Topliceni să nu mai fie nevoiți a cumpăra apa de băut, precum fac actualmente cu 5 bani cofa.*

La licitațiunea ținută la Primăria urbei R.-Sărat pentru arendarea de loturi din moșia Comunei, s'a obținut prețuri destul de favorabile Comunei.

Urmează știrile despre agricultură: Timpul continuă d'a fi secetos. Din'această cauză recolta porumbului din județ în unele localități e bunicică, în altele cam proastă și chiar proastă. Ogoare de grâu s'au făcut puține și cele ce s'au făcut, așa pe uscăciune, sunt prea în față sau prea bolovănoase. Viele sunt bune, dar au și ele nevoie de ploae, grădinile de legume și arbori suferă de secetă. În oraș, unde udarea nu se poate face decât cu greu din cauză că apa de ciușmea lipsește cu totul, fontâni nu sunt căci apa e adâncă de tot și apa gârlei prea sărată, mulți arbori chiar plantați de mulți ani se usucă.

Seceta e sfârșită în județ. Marii cultivatori sunt aproape de sfârșitul treeratului; micii cultivatori d'abea au început treerul sau d'abea se gândesc a începe.

³⁹ *Ibidem*, p. 100.

În general recolta grânelor, secărei, orzului și ovăsului, în județul R.-Sărat, e bună și ca calitate și ca cantitate. Sunt moșii unde ea a eșit mijlocie, precum sunt unde a eșit eșcelentă.

Apoi pe aceiași moșie unde holdele au dat 2 Kile la pogon, altele pe jumătate și chiar mai puțin. Aceasta a depins de modul cum au fost cultivate, de calitatea pământului și de ploile ce au căzut parțial.

Timpul a fost prielnic pentru seceră, dar nefavorabil pentru porumb care după prașilă promitea – prin viguroasa sa creștere - una din cele mai strălucite recolte.

Am primiit invitațiunea comitetului de organizare al congresului morăriei franceze, care se va ține la Paris, în zilele de 20, 21 și 22 August unde se vor expune și grâne din toate țările. În secțiunea a 4-a se vor trata cestiuni foarte interesante, pentru țările exportatoare, de raporturi internaționale.

Știrile lunii august (nr. 7/127, p. 183) debutează tot cu problema secetei și a apei potabile: Căldura și prăfăria au fost mare în prima jumătate a lunii August. Apa din iazul morelor⁴⁰ și din albia râului lipsea cu desăvârșire. Vitele orășenilor mugeau de sete căci n'aveau unde a se adăpa.

Dar nu numai apa de băut pentru vite și udat lipsește, ci și apa de băut pentru locuitorii orașului. Cei ce nău sacale particulare, a aduce apa de la Topliceni, sunt siliți a uă cumpăra. Această apă ce se vinde pe ulițele capitalei județului R. Sărat nu e tot d'auna curată și proaspătă, deosebit că a ajuns a se vinde cu neauzitul preț: 10 bani cofa.

Lucrările pentru aducerea apei de băut în oraș, trebuesc grăbite cât mai mult.

Din ca[u]sa nemaipomenitei secete și prăfării am văzut, cu părere de rău, uscându-se, în grădinele din oraș, nu numai plantele erbacee și arbuștii, dar chiar arborii. Apa lipsește și acum la cișmele și puțuri nu se găsesc în oraș de oarece apa se află la mari adâncimi. Orașul R.-Sărat, înainte de or-ce, are nevoe de apă.

Știrile din localitate continuă cu relatarea unui jaf: În noaptea spre 23 August s'a predat biserica Bagdat. Râu făcătorii au intrat pe o ferăstruie a altarului, furând parte din odoarele bisericeii în valoare de vr'o 300 galbeni, între cari și uă frumoasă cruce de aur.

Autorii spargerei bisericeii, anume flăcăii Zota, Sava Mătăchescu și amanta celui al doilea au fost descoperiți azi. Zota spune cum au spart biserica, iar cei alți tăgăduiesc.

⁴⁰ Iazul morilor se despărțea de râul Râmnic prin dreptul satului Tăbăcari (com. Podgoria), traversa orașul paralel cu râul, trecând pe undeva între piață și str. C. Brâncoveanu și se vărsa iar în Râmnic după ce intersecta calea ferată între actualele cartiere Sârbi și Alecu Bagdat.

Această descoperire se datorește stăruințelor puse de Prefectul și Polițaiul d'aci și a preotului bisericeii, Părintele Panait Economu, cari află lucrul prin femeea Catinca Ghiță Pistol, cărei Zota 'i mărturisise faptul.

Lucrurile furate pân'acum nu s'au găsit; dar se speră că se vor descoperi și aceste odoare pe care Zota spune că le-a vândut, împreună cu Sava, unui evreu din localitate pentru 100 lei și care evreu la percheziția făcută, tăgădușce.

Noul Consiliu al județului R.-Sărat se va ocupa în sesiunea sa extraordinară ce începe la 1 Septembrie 1889 și cu următoarele cestiuni: Să și dea avisul asupra reformelor ce ar trebui introduse în actualele legi organice, județiană și comunală, asupra legeri tocmelelor agricole, legeri poliției rurale și sanitare și asupra modului cel mai nemerit de a plăti salariile preoșilor de mir din comunele rurale.

În luna septembrie (nr. 8/128, p. 205) aflăm amănunte despre începuturile Gimnaziului din Râmnicu Sărat, despre semănăturile de toamnă și începerea implementării legii vânzării moșilor statului.

Referitor la prima știre avem cunoștințe că, anterior anului 1889, se apela la profesori particulari, prima școală secundară, Gimnaziul *Alexandru Ioan Cuza* fiind înființată la 1 septembrie 1877, dar închizându-se doi ani mai târziu, din lipsa fondurilor⁴¹. Acum, după cum s-a anunțat în aprilie (an VI, nr. 3/123, p. 71) se va inaugura un nou gimnaziu, de la a cărui înființare au fost comemorați în acest an (2014) - 125 de ani, prilej cu ocazia căruia au avut loc ample manifestări: colocviu pe tema începuturilor învățământului râmnician, lansarea unei monografii a Colegiului Național „Al. Vlahuță”, lansări de carte etc.

Inaugurarea Gimnasiului clasic din R.-Sărat s'a făcut la 24 Septembrie. Până la clădirea gimnasiului de R.-Sărat, cursurile se predau în localul Primăriei⁴² de următorii duci d-ni profesori suplinitori numiți de minister: Ion C. Mihalcea licențiat în litere, pentru partea literară; Trajan Ionescu absolvent al facultății de științe din București, pentru partea științifică. Director al Gimnasiului e numit d-l I. C. Mihalcea⁴³. Menționăm că gimnaziul a funcționat în clădirea primăriei până în anul 1893-1894, când s-a mutat în localul propriu, din str. Carol⁴⁴, unde a funcționat, sub diferite denumiri, cu mici întreruperi (perioada ocupației germane)⁴⁵, până în zilele noastre.

⁴¹ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, *op. cit.*, p. 75.

⁴² Azi Muzeul Municipal, str. Primăverii, nr. 4.

⁴³ 1889-1894.

⁴⁴ Azi str. Tudor Vladimirescu, nr. 13.

⁴⁵ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, *op. cit.*, p. 75-76.

Trecem la știrile agricole: *Semănăturile de toamnă puse mai timpuriu sunt foarte frumos răsărite și vegetează foarte viguros. Sunt holde ce - dacă toamna va fi lungă- vor trebui a se pașce cu oile sau a se cosi, pentru a mai modera creșterea în sus.*

Suntem informați că d-l Cristian Berceanu inginerul Statului pentru constatări, pentru jud. R.-Sărat va începe zilele acestea lucrările sale. În curând se va începe a se pune în vânzare la săteni și moșii din jud. R.-Sărat. Cele dintâi vor fi 6: Sforele Obilești, Joița sau Creminea, Dragoslovenii și altele. Inginer parcelator cu contract e d-l Bartolomei fost subinspector silvic.

Din păcate, din numărul din octombrie 1889, lipsesc tocmai filele cu rubricile *Din localitate* și *Din țară* (paginile 225-228), forțându-ne să continuăm demersul nostru cu știrile din nr. 10 (130):

Sărbători fericite, prietenilor, colaboratorilor, confrăților și abonaților noștri!

La 6 Octombrie 1888 s'au înființat 14 școli și adică: în comunele Căineni; Gradiștea-de jos; Faraoanele; Blidariile; Malurile; Valea Salciei; Pardoșii, unde comuna neavând local școala s'a instalat precum și învățătorul în casele D-lui C.C. Datculescu din Ernatica, pe care D-sa le-a pus la dispozițiune gratuit; Câmpulungeanca; Valea Ratie; Putreda; Mărgăritești; Dealu-Lung; Andreiașu și Odobeasca. De asemenea s'a înființat și în comuna Știubeiu, de oare-ce copiilor din această comună le era imposibil de a trece apa Râmnicului la cătunul Fotinu unde există școală întreținută parte de d-l G. Ciurea, ast-fel că în județ actualmente se găsesc 95 de școli, din cari 88 de băeți și 7 de fete, retribuite ast-fel: 50 de Stat, parte subvenționate și de comune, 15 de județ, 2 de particulari ia restul de 28 exclusivamente numai de comune. Numărul copiilor cari au frecventat școalele în anul 1887-88 este de 3,328, adică 3,055 băeți și 273 fete.

Referitor la înființarea și funcționarea unora din școlile amintite, găsim unele informații în *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Râmnicu Sărat*, din 1896, al lui Grigore Dănescu⁴⁶. Astfel, școala din Andreiași este construită în anul 1892; școlile Blidarele, Valea Salciei și Odobasca funcționau în 1896 în localuri cu chirie; la Câmpulungeanca și Mărgăritești școlile au fost înființate în 1888; la Faraoanele se construia în 1892 localul propriu; la Maluri funcționa o școală mixtă din 1866; la Pardoși funcționa o școală mixtă din anul 1867 (donația C.C. Datculescu la care se face referire); la Putreda a fost ridicat un local în 1890 de către Consiliul Județean.

⁴⁶ Valeriu Nicolescu, *Un colț de Țară Românească – Județul Slam Râmnic*, vol. IV, Ed. Editgraph, Buzău, 2011, p. 409-415, anexa 10.

După articolul cu școlile urmează două articole vaste, care nu prea își găesc locul la aceasta rubrică – mai degrabă la *Miscellanea*. În primul se dau sfaturi de a nu se adopta obiceiul punerii lumânărilor colorate în bradul de Crăciun deoarece *coprind substanțe otrăvitoare, săruri arsenicale*. Celălalt articol face referire la proprietățile prafului de curățat piatra – *Lithophag*.

Mai jos urmează știri referitoare la anumite schimbări în administrație și justiție: *Ofițer recrutor al consiliului de revisie al jud. R.-Sărat, s'a numit d-l major Anton Pandelescu, din Reg. 9 Dorobanți iar medic recrutor d-l Dr. I. Constantinescu din Reg. 7. Artilerie.*

Următoarele schimbări s'au făcut la Tribunalul de R.-Sărat: d-l C.D. Popescu, fost judecător de instrucție, s'a numit Președinte al Tribunalului, în locul d-lui Th. Vasiliu, permutat la Buzău. D-l Emil C. Petrescu supliantul Tribunalului R.-Sărat, procuror la acelaș tribunal. D-l Ștefan I. Urlățeanu, Procurorul Trib. Prahova, supliant în locul d-l Petrescu.

D-l G. Paraschivescu, judecătorul ocolului Balta Albă, jud. R.-Sărat, s'a transferat în'aceeași calitate la ocolul Buzău, în locul d-lui Th. Mănciulescu care a trecut în postul ocupat de d-l Paraschivescu.

În numărul 11 (131), din decembrie 1889, p. 274-275, aflăm că:

Timpul e foarte blând, din'această cauză zăpada s'a topit în mare parte. De și nu acum se strică cerealele semănate, ci mai târziu, când înghețul și desghețul se vor alterna prea repede, dar agricultorii sunt foarte nerebdători d'a vedea căzând multă zăpadă.

Din nenorocire uricioasa boală Influenza, sau boala Târgoveților, cataroiu, boala boerească, filoxera la cap, etc., cum o numesc unii săteni, a pătruns și prin sate și chiar în fundul munților unde nici colera nu a pătruns. Boala e de un caracter blând. În orașul R.-Sărat, unde Influenza e foarte răspândită, s'au ivit câte va cazuri de moarte pricinute de consecințele Influenzei.

Serviciul poștal a suferit mult de uricioasa epidemie prin înbonlăvirea prea puținilor factori poștali ce direcțiunea poștelor și telegrafelor a orânduit pentru jud. R.-Sărat. Dirigintele of. poștal d'aci – negăsind în oraș factori – a fost silit a aduce unul tocmai din.... Călărași.

Cu ocasiunea anului nou, Regele, dupe listele și propunerea guvernului Său d'a decora oamenii de valoare din Țară, rămași fără asemenea semnuri onorifice, a scris mai multe decrete de decorări.

Pentru R.-Sărat s'au decorat trei persoane în gradul de cavaleri ai Coroanei României și adică: Domnii Toma Chircu, Ghiță Lupan și Ghiță Gealep. Pe cât ne reamintim toate persoanele din R. Sărat decorate mai înainte sunt următoarele: Mare ofițer al Stelei României d-l C. Grădișceanu; Ofițer al Coroanei României dl. I.G. Ciurea; Cavaleri ai Coroanei României

d-ii Alecu Iarca, I.C. Grădișceanu, G. Mărgăritescu și Fotache Aninos, Cavaler al Stelei României d-l N. Popescu.

Cum în luna noiembrie avusese loc și o schimbare de guvern, următoarele rânduri nu ne surprind: *Dl. N. Gentili, fostul prefect al jud. R.-Sărat, transferându-se în aceeași calitate la jud. Vlașca, în locul d-lui C. Pariano, demisionat, până la numirea unui titular prefect, d-l Rotta, directorul prefecturii jud. R.-Sărat, a fost autorizat să gireze provisoriu afacerile prefecturii de R.-Sărat.*

În urma dorinței exprimate de unii alegători ai colegiului I-iu de Senatori din jud. R.-Sărat, d-l I.G. Ciurea, Senatorul colegiului I-iu din acest județ, a acceptat propunerea acestor alegători ai săi și a fost numit pe ziua de 1 Ianuarie 1890, Prefect al jud. R.-Sărat. D sa luând posesiune de postul său a și luat parte, cu începere de la 2 Ianuarie; în comisiunea de recensământ al contingentului 1890.

D-l Gh. Teodorescu, sub prefect al plășei R.-de jos Grădișcea, e numit polițaiu al orașului R.-Sărat, în locul d-lui D. Manolescu Sideri. Această numire e făcută încă din luna trecută.

Știrile sunt continuate cu o serie de sfaturi pentru a contracara efectele răcelii și pe ale *Influenzei*, manifestându-se atunci și o epidemie specifică copilăriei: *Corul*⁴⁷ *bântue printre copii din orașul R.-Sărat. În mai multe case, fie din centrul orașului, ca și din mahalale, sunt o mulțime de copii bonlavi de cor.*

Cum iarna a fost foarte blândă, vitele au suferit puțin de ger, în proastele adăpoaste ce li se dă de obicinuit de cei mai mulți săteni; însă sunt comuni unde, nutrețul mai bun lipsind, vitele sunt slabe de tot și cu greu vor fi în stare a face – la primăvară – lucrările agricole în bune condițiuni.

La începutul anului 1890, în numărul 12 (132) al celui de-al șaselea an de apariție al *Gazetei Săteanului*, p. 298-299, aflăm că: *Sfârșitul lunei Ianuarie a fost foarte friguros și cu vișor.*

*Comunicația dintre Gara R.-Sărat*⁴⁸ *și oraș devenise foarte grea. Din cauza depărtării garei de oraș, a timpului rău și a tăeturilor nechibzuitei șosele ce duce la gară, se puneau și câte uă oră pentru a ajunge cu birja în oraș. Au fost zile când era peste puțință d'a comunica cu gara pe jos sau cu greutăți. Am considerat tot-d'auna punerea gărei la o depărtare de aproape 2 kilometre de oraș, ca o mare batjocură, mai ales că linia ferată atinge raionul*

⁴⁷ Rujeola (pojarul, cori).

⁴⁸ Gara veche, azi anexă a Liceului Agricol „V. Frunză”, Sos. Puiști, nr. 2, ridicată în 1881, monument istoric, înscris în Lista Monumentelor Istorice -2010, pentru județul Buzău, la poziția 764, cod: BZ-II-m-B-02465.

oraşului și apoi se depărtează înlături de oraş până la punctul unde s'a construit gara. Am arătat, în toți anii, diferitele neajunsuri ce isvorăsc din această nedreptate făcută oraşului R.-Sărat. Cerem și d'astă dată a se face o gară în punctul unde linia ferată atinge oraşul sau în ori-ce altă parte, numai să nu mai fie în o așa nepomenită depărtare de oraş.

Cerem aceasta, a se face cu grăbire, mai ales în numele celor săraci cari n'au mijloce a merge la gară cu trăsuri și se expun, iarna, a fi întroeniți, a rătăci, a îngheța, **sau a fi mâncați de lupi, precum asemenea casuri s'au întâmplat.**

Nu știm dacă în urma demersurilor din *Gazeta Săteanului*, însă în anul 1897 a fost construită o nouă gară⁴⁹, mai aproape de centrul oraşului, sub supravegherea inginerului Ionel Brătianu, devenit apoi prim-ministru⁵⁰.

Dl. C. C. Datculescu oferind câte va zecimi de perechi de ghetete la toți școlarii din comuna Slobozia Galbenu, precum și la alți copii săraci, noi aducem mulțumirile noastre D-lui M. Th. Mandrea, cunoscutul fabricant din Bucuresci, atât pentru eșcelenta calitate cât și pentru rabatul acordat pentru încălțămintele vândute pentru acest act de bine-facere a directorului Gazetei Săteanului.

Colegiul 1-iu electoral pentru Senatori din județul nostru e convocat pentru ziua de 8 Martie 1890 spre a alege un senator în locul D-lui Ion Ciurea care a primit funcțiunea de prefect.

În 1884 s'a organizat în R.-Sărat o loterie din a cărui produs să se construiască un local de școală. Comitetul acestei loterii a depus Primăriei de R.-Sărat suma de 6,500 lei spre a servi la cumpărarea unui loc necesar la complectarea întinderii terenului cerut de minister pentru construirea localului de gimnasiu. Localul gimnasului de R.-Sărat s'a hotărât a se construi în locul cedat de județul R.-Sărat și cel cumpărat de Primărie care e în fața Tribunalului și Prefecturei de R.-Sărat. Locul oferit gratis pentru gimnasiul de R.-Sărat de Dl. C. C. Datculescu s'a găsit prea depărtat de centrul oraşului. Cum locul din fața Prefecturei e în centrul oraşului, iar nu la marginea lui, precum erau locurile din susul oraşului unde se puneau stăruințe a se construi gimnasiul, nu putem de cât aproba alegerea făcută, deși ni s'a refuzat oferta noastră.

În continuare aflăm membrii noii Comisii interimare a oraşului: Consiliul comunei urbane R.-Sărat s'a disolvat, la 19 Ianuarie 1890 numindu-se membri în comisiunea interimară D-nii Toma Chircu, Ghiță Lupan, Pavel Robescu⁵¹, Gh. Gealep, Ion Oprișănescu, Mateiu Hristescu și Ion N. Găgiulescu. D-l

⁴⁹ Monument istoric de categoria A, înscris în Lista Monumentelor Istorice -2010, pentru județul Buzău, la poziția 751, cod: BZ-II-m-A-02459.

⁵⁰ Constantin Atanasiu, Paul Nicolescu, *op. cit.*, p. 89.

⁵¹ Acesta a fost ales Primar (1890-1891).

Chircu a fost ales Președinte al Comisiunii interimare. Și fostul Prefect al jud. R.-Sărat, la 22 Noembrie 1889, cu raportul No. 7,409, ceruse dizolvarea acestui consiliu comunal, al cărui primar era Dl. Enache Zamfirescu.

Dl. C. N. Tătăranu s'a numit Sub prefect la plasa R de-Sus-Plaiul, în locul D-lui C. Dimitrescu, demisionat.

Dl. Dr. C. Gorănescu s'a numit medic al plășei Marginea de jos-orașul, cu reședința la Măicănesci, în locul vacant.

Monitorul oficial publică decisiunile ministeriale prin care D-nii G. Constantinescu și G. Torcărescu sunt numiți comisari polițienesci și Dl. M. Panțuru sub comisar polițienesc, pentru orașul R.-Sărat.

În proiectul de budget al Ministerului Instrucțiunii, pe exercițiul 1890-91, pentru gimnaziul de R.-Sărat se prevede trei profesori pentru cl. I și II (cel d'al-treilea de la 1 Septembrie 1890) cu lefi lunare de 280 lei fie care.

Prin urmare Creditul propus pentru 1890-91 e de lei 8,680 în loc de 3,000 ca cel aprobat pe 1889-90, deci uă diferență în plus de 5,680 lei. D'asemenea pentru spesele de material se propune un adaos.

La final, facem considerația că, în paginile descrise mai sus, se regăsesc informații importante despre orașul Râmnicu Sărat în perioada februarie 1889 - ianuarie 1890, timp în care, C.C. Datculescu, proprietarul publicației, se pregătea pentru câștigarea unui nou mandat de deputat (obținut în 1891). În această perioadă au avut loc evenimente importante, despre care *Gazeta Săteanului* ne dă amănunte: s-a votat și s-a inițiat, în județ, aplicarea Legii vânzării moșiilor statului, au trecut pe la guvernare trei cabinete, fapt care a dus la permanente schimbări în administrația locală, au avut loc alegeri, a fost înființat Gimnaziul clasic de la Râmnicu Sărat și alte școli în județ, a fost un an cu ploii mari, urmate de secetă.

1889-1890: NEWS FROM RÂMNICU SĂRAT
IN THE *GAZETA SĂTEANULUI*

Abstract

Gazeta Săteanului was a monthly magazine that appeared at Râmnicu Sărat between 1884 and 1898. From it, we can gather interesting information about events, agriculture, climate or just simply facts from these years. In this paper, we have propose to present and to complete information about city and county of Râmnicu Sărat that appears in its pages in the 6th year (February 1889 - January 1890). Some of these news are linked to political and administrative changes, question of fresh water, opening of a secondary school in Râmnicu Sărat.

ANUL. VI

MARTIE 1889.

No. 2. (122).

GAZETA SĂTENULUI
REVISTA ILUSTRATĂ
PENTRU TOȚI

Abonamentul
10 lei pe an.
Pentru
Transilvania 5 fl.
Pentru
străinătate
12 fr.

Kalha învâltă de grădină.
(Expl. în acest număr).

Maticiară Parthenium cu sâron
învâltă. [Expl. în acest număr].

Copertă nr. 122, martie 1889

<i>Pag.</i>	<i>Pag.</i>
gia. Influenza. Mijlocele feritóre și vindecătóre de B. L.	277
Câte-va reflecțiuni și povețe relative la Influenza de: un influențat	280
Raportul consular al Consulatului României din Lipsca	281
Instalațiunea electrică a Castelului Regal Peleşul și a Palatului Regal din București.	283
Din Nuoile invențiuni. Fonograful de I. B.	290
Circumscripțiunile teritoriale administrative jud. R. Sarat, după noul proiect de lege prezentat Corpurelor legiuitóre	294
Nuile proiecte de legi ale Ministerului de Interne.	296
Considerațiuni generale asupra comerțului României cu Franța	304
SCIRI DIFERITE din LOCALITATE.	
La paginile 15, 39, 71, 103, 135, 158, 183, 203, 226, 250, 274, 298.	
SCIRI DIFERITE din ȚARĂ.	
La paginile 15, 37, 71, 103, 134, 159, 182, 203, 226, 251, 275, 299.	
BULETINE COMERCIALE.	
La paginile 15, 39, 71, 103, 135, 159, 183, 203, 227.	
UN ECONOM ROMÂN.	
<i>Miscellanea:</i> Lanțurile magice. Origina lui „Sa'ți fie de bine.“ Semănatul Salcâmului	16
Găinele care ouă în luncile reci a le anulului. Peștele de Malabar. Semănatul timpuriu al ovășului. Uă predicere. Mușamalele. Raporturile lunare a le agențiilor consulare Austro-Ungare reședinte în România.	40
Cea mai colosală lucrare metalică din lume. Omișele și petroleul. Uă mare perdere a bancelor Belgiane	72
Un bun sirop de fragi. Castravetele Duc de Bedford. Trebuința udatalui. Cât a costat Turnul Eiffel. Cenușa tiziculu i.	104
Câte-va observațiuni noi asupra orșului. Dracoena indivisa. Dați drumul găinelor și rașelor, în zori, în grădinele de legume. De ce sbor la suprafața pământului rëndunelele când e să plouă? Cel mai mare Trandafir.	136
Doftorie de casă în potriua arsurelor și tuturor rănelor. Un curios mijloc de desinfectare. Marele magnet al buzunarelor	160
Curățitul vaselor pentru vin și rachiu. Uă bună plantă pentru suspensiuni. Cele mai bune arme de vânat. Păstrarea strugurilor și persicilor în rom. Un mijloc ca să capeți Micșunele și Micșandre învöltă. De ce Cătărul e mai cumpăt și mai tare ca calul?	184
Mijlocul d'a face ca un animal cădut jos să se ridice. Cel mai mare ciorechine de strugure. Vasele de Zambile. Expozițiunea Universală din 1892. Culegerea și păstrarea fructelor. Cunșceerea bogăției pământului după colórea plantelor. Inlocuirea stejarului prin lemn de brad.	204
Cum trebuie a se feri de ger măceșii și caișii plantați tómnă. Cyeas species. De ce scrótele și mănâncă purcii. Cel mai bun și often mijloc pentru ferirea țevelor de fier d'a rugini. Mijlocul d'a albi și înmuia paul	228
Expozițiunea din Statele Unite din 1892. Noua sfeclă galbenă gifaucică de Vauriac. Luarea ofiteicii de la vite la ómeni. Cea mai nemerită hrană pentru porci.	252
Jurnalul ca preservativ contra frigului. Ingrășarea păsérilor. Uă nouă tomată americană	276
Cele 4 comete din'acest an. Impermeabilitatea postavului. Mijlocul d'a face să ouă găinele iarna. Unghiele omului. Cartoful de mare cultură „Imperator.“	300

UN PROTEST AL CULTIVATORILOR DE PRUNI (1928)

Prof. Relu STOICA*

După cum se știe, în marea majoritate a localităților de deal și de munte din România s-a cultivat prunul ale cărui fructe, prunele, au fost folosite la producerea de alcool, țuica, băutura națională a românilor. Statul modern a profitat de această îndeletnicire și a pus impozite și taxe pentru cultivatorii de pruni, producătorii și comercianții de țuică. Aceste impozite au stârnit chiar revolte ale țăranilor, așa cum a fost „răscoala țuicarilor” din anul 1900, destul de violentă și cu victime în județul Buzău¹.

După primul război mondial, cererea de alcool fiind din ce în ce mai mare, s-a trecut la producerea acestuia pe cale industrială din cereale și cartofi. Fabricile de spirt concureau astfel pe producătorii de alcool natural, mai ales pe cultivatorii de pruni. Aceștia, ca și cultivatorii de viță de vie, care și-au înființat un sindicat, au reacționat față de această concurență, constituind asociații ale prunarilor în județele mari producătoare de țuică, printre care Buzău, Argeș, Vâlcea și altele.

Sindicatul viticol din județul Buzău, având ca președinte pe Constantin Iarca, și el proprietar de livezi de pruni, a luat atitudine față de producerea țuicii din cereale și cartofi, pe motiv că aceasta ar dăuna sănătății și ar concura neloaial pe cultivatorii de pruni și de viță de vie.

În județul Buzău existau mulți cultivatori de pruni. Un „Tablou de toți cultivatorii mai de seamă de pruni din județul Buzău”, întocmit de Camera de Agricultură Buzău, probabil prin 1927, dă numele acestora²:

Nr. crt.	Numele producătorului	Comuna
1	Anghel Teodorescu	Vintilă Vodă

* Președinte al filialei Buzău a Societății de Științe Istorice din România.

¹ Avram Valeriu, *Răscoala țăranilor din comuna Pârscov (1900)*, în *Viața Buzăului*, II, nr. 525/1970, p. 2.

² Arhivele Naționale Vâlcea, fond familial *Seltea*, dosar 1/1929-1945, f. 9.

2	Antonescu (moștenitori)	Cândești
3	C. Butculescu	Policiori
4	C. Grigoriu	Târcov
5	C. Iarca	Măgura
6	C. Rușavețeanu	Rușavăț
7	Col. Constantinescu	Măgura
8	Dăniță Târcoveanu	Târcov
9	D-na Candiano	Mânzălești
10	D-na Maria Maican	Goidești
11	D-na Periețeanu	Beceni
12	D-na Teodorescu	Mânzălești
13	Dr. Angelescu	Policiori
14	Enache Georescu	Lapoșu
15	Gavriliu	Vintilă Vodă
16	Georgescu	Târcov
17	Gh. Moșoiu	Niculești
18	Gogu Iliescu	Cândești
19	Gogu Stănescu	Băești
20	Gr. Fițescu	Măgura
21	I. Boerescu	Cărpiniștea
22	I. Dumitrescu	Bălănești
23	I. Gârnescu	Bozioru
24	Iorgu Emanuil	Gura Nișcov
25	Iuginer Brătescu	Băești
26	Mitică Carp	Târcov
27	Negroponte	Niculești
28	Pr. I Găzdaru	Mânzălești
29	Pr. Ștefan Sburlan	Mânzălești
30	Rălescu	Bozioru
31	Romulus Poenaru	Brăiești
32	Știrbulescu	Trestia
33	Tone Mănescu	Vintilă Vodă
34	Varveris	Târcov
35	Vasile Rădulescu	Mânzălești
36	Vasilescu	Măgura

O inițiativă legislativă a secretarului de stat de la Ministerul de Finanțe, Zamfir Brătescu, prin care se încuraja înființarea de fabrici de spirt, a fost de natură să pună pe jar pe producătorii de țuică din toată țara. Președintele

Uniunii Pomicultorilor din România, căpitanul Seltea Alexandru din Râmnicu Vâlcea, mare proprietar de livezi de pruni, a demarat o acțiune de protest față de acest proiect de lege. El a chemat pe proprietarii de pruni și vii să se unească într-un sindicat pentru a-și apăra interesele.

Astfel, ca primă acțiune, se face un apel către parlamentari prin care li se cere să aleagă între spirtul de cereale produs de cei 227 fabricanți de spirt „*streini de neam și suflet*” și țuica și vinul produse de „*3 milioane de locuitori ai țării care pun în valoare terenurile cele mai sărace, toate râpile și dealurile ce s-ar năruși peste sate, câmpii și șosele și de la care statul încasează multe dări fiscale afară de cele ale băuturilor*”³.

Protestul cultivatorilor de pruni împotriva proiectului de lege s-a concretizat și într-un apel către rege, în care se arată că acest proiect legislativ „*nu numai că încurajează otrăvirea populației cu alcool, dar ne distruge pe noi, Prunari și Viticultori, care de asemenea suntem tot otrăvitori ai populației, dar cu băuturi naturale, nu industriale, și care au pus în valoare toate terenurile nisipoase de pe dealurile țării de la Turnu Severin la Râmnicu Sărat, plus regiunile alipite*”⁴ și se cere regelui să interzică fabricarea alcoolului din cereale, ca în Franța.

Din inițiativa căpitanului Seltea, s-a realizat o broșură, numită „Manifestul organizației proprietarilor de livezi de pruni”, în care se arată pericolul dezvoltării industriei de alcool din cereale și se cere constituirea în fiecare județ a unui Comitet al prunarilor. Totodată se convoacă un Congres al cultivatorilor de pruni la Râmnicu Vâlcea, în a treia zi de Paște, în anul 1928.

Broșura a fost distribuită la cerere în toate județele. De exemplu, Dumitru Dragomirescu, din comuna Mlăjet, județul Buzău, îi comunică lui Seltea că a distribuit 20 de broșuri și mai cere 20 pentru că oamenii „*sunt interesați*”. Au distribuit broșuri Nicolae Bodoc, Constantin Olteanu și învățătorul Florea Stănciulescu din comuna Runcu, frații Dumitru, Gheorghe și Constantin Arsenescu din comuna Valea Babei, județul Argeș,⁵ și mulți alții.

În multe localități cultivatorii de pruni și-au exprimat adeziunea pentru doleanțele conținute în broșura distribuită. Astfel, pentru a da un exemplu, prezentăm adeziunea locuitorilor din comuna Valea Babei din județul Argeș:

„*Proces verbal.*

Astăzi, 16 aprilie 1928.

Subsemnații locuitori din comuna Valea Babei, județul Argeș. Luând cunoștință de Manifestul organizației proprietarilor de livezi de pruni și de

³ Ibidem, f. 36.

⁴ Ibidem, f. 38.

⁵ Ibidem, f. 87, 90, 92.

Congresul ce se ține la Râmnicu Vâlcea a treia zi de Paști pentru susținerea intereselor naționale ale produsului ogrăzilor de pruni cu care trăiește toată populația din regiunea deluroasă și a pune capăt alcoolului din bucate, care otrăvește omenirea înfometată de lipsa bucatelor care se prefac în spirt,

Disponem:

Aderăm în totul organizația, aderăm în totul întrunirea și delegăm pe consăteanul Const. Gh. Rădoi, proprietar de livezi de pruni, să se prezinte la Congres a treia zi de Paști, 17 aprilie 1928, și ne obligăm să susținem în totul toate măsurile luate de Organizația centrală pentru bunul mers al acestei întruniri de strictă necesitate intereselor naționale. Cu această ocazie am ales un Comitet pentru a da sprijinul necesar acestei organizațiuni, compus din domnii: Gh. D. Arsenescu – președinte, Dumitru D. Arsenescu, Constantin Gh. Rădoi, Nicolaie Georgescu, Tonică Belciu, Vasile Bărbulescu, Ion R. Moise, Petre D. Costache, Dumitru I. R. Mateiu, membru (Urmează semnăturile a 55 de cetățeni ai comunei)⁶.

Nu am găsit documentele Congresului desfășurat la Râmnicu Vâlcea, dar numeroasele scrisori de adeziune față de problemele țucarilor venite din toate județele din Muntenia și Moldova pe adresa căpitanului Alexandru Seltea din Râmnicu Vâlcea, inițiatorul acestei mișcări, arată că producătorii de țuică erau solidari și conștienți de interesele lor. Cu toate acestea, fabricarea alcoolului din cereale și cartofi („bucate”) nu a putut fi oprită.

PLUM GROWERS PROTEST (1928).

Abstract

As it is known, in most hill and mountains localities in Romania the plum tree is grown. Its fruit, plums, were used to produce alcohol, țuica, national drink of Romanians. The modern state took advantage of this occupation and put taxes for plum growers, producers and traders of țuica. These taxes have even started riots of peasants as has been the "distiller uprising" in 1900, quite violent and with victims in Buzau county. The plum grower's protest against the bill resulted in a call to the king.

⁶ Ibidem, f. 101.

UN DOCUMENT (1937)

Prof. Relu STOICA

Războiul de Întregire dintre 1916 și 1918 dus de România împotriva Puterilor Centrale a însemnat numeroase jertfe umane, aproximativ 800000 de morți, răniți și dispăruți. Aceste jertfe nu au fost în zadar. Condițiile externe favorabile – destrămarea imperiilor multinaționale, afirmarea principiului autodeterminării – și voința românilor exprimată cu ocazia adunărilor plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia au dus la constituirea României Mari.

Jertfele¹ date de locuitorii fostului județ Buzău în Războiul de Independență și în Primul Război Mondial au fost immortalizate și cinstate prin ridicarea a numeroase monumente din inițiativa văduvelor, autorităților locale sau organizației “Cultul Eroilor”, mai ales în perioada interbelică.

Un document emis de Prefectura Buzău în data de 5 ianuarie 1937, pe care-l redăm mai jos, ne prezintă o listă a acestor monumente construite până la data respectivă în comunele fostului județ Buzău.

Prefectura județului Buzău
5 ianuarie 1937

Președinte al filialei Buzău a Societății de Științe Istorice din România.

¹ Vezi numele și numărul acestora la Relu Stoica, *Monumente și eroi buzoieni (1877-1878, 1913, 1916-1919, 1941-1945, 1989)*, ediția a II-a, Ed. Editgraph, Buzău, 2011.

Analele Buzăului VI, Buzău, 2014, p. 145 - 152

T A B L O U²
de monumentele aflate în comunele din județul Buzău

Nr crt	Numele comunei	Numele satului	Scopul și numirea monumentului	Data ridicării	Autorul lucrării	Dimensiunile	Suma cheltuită cu executarea monumentului
1	Bozioru	Gârla	Ridicat în amintirea eroilor. Monumentul eroilor	1928	Eduardo	Înălțime 4,10 Baza 1,10 / 0,95	19 000 lei
2	Băești	Poponești	Troiță în amintirea eroilor	1936	Domenico Melosi	Înălțime 5 m Lățime 1 m	22 000 lei
		Băești	Idem	1936	Ion Popa	Înălțime 3 m Lățime 0,80	3 500 lei
3	Bălănești	Bălănești	Monumentul eroilor	1924	Eduard Frățineanu	Înălțime 6 m Lățime 1,50	12 000 lei
4	Caragele	Caragele	Monumentul eroilor	1932	C. Rădulescu	Înălțime 2 m Lățime 1,00	8000 lei
5	Beceni	Beceni	Troiță în amintirea eroilor	1922	Melossi	Înălțime 5 m	4 900 lei
6	Calvini	Bâsceni de Jos	Monumentul	1927	Orăscu Buzău	Înălțime 5 m	55 000 lei

² A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii, cultelor și Artelor*, dosar/1937. f. 11-17.

			eroilor			Posta- ment 1,65	
7	Cislău	Cislău	Monu- mentul eroilor 1877- 1878	1911	Fr. Storch	Înălțime 4 m Posta- ment 1,80/1,60	-
8	Cotorca	Cotorca	Monu- mentul eroilor 1916- 1918	1920	E. Lernher	Înălțime 3 m Posta- ment 1,50	7 000 lei
9	Cernătești	Cernă- tești	Monu- mentul eroilor 1916- 1918	1928	I. Popa	Înălțime 2,80	8000 lei
		Zărnești	Monu- mentul eroilor 1916- 1918	1928	I. Popa	Înălțime 2,80	8000 lei
10	Cărpiniștea	Valea Hotaru- lui	Monu- mentul eroilor 1916- 1919	1927	I. Giovani	Înălțime 6 m Baza 0,90/1,12 m	14000 lei
11	Chiojdu	Chiojdu	Monu- mentul eroilor	1936	A. Laskievici	Înălțimea 4 m Baza 2 m	?
12	Dr. Nicolae Manolescu	Șarânga	Monu- mentul eroilor 1916- 1919	1934	Soc. Cultul Eroilor	Înălțime 5 m	5000 lei
13	Fințești	Fințești	Monu- mentul eroilor	1926	C. Rădulescu	Înălțime 4,96	40000 lei

			1916-1919			Lățime ?,84	
14	Grăjdana	Grăjdana Luncani	Monumentul eroilor 1916-1919 din bronz	1935	I. Pantazi	Înălțime 2 m Baza 2 m	127775 lei
15	Gherăseni	Gherăseni	Monumentul Eroilor	1933	Stan Scurtu	Înălțime 4 m Baza 2 m	20000 lei
		Gherăseni	Monumentul Eroilor	1934	C. Ionescu	Înălțime 3 m Baza ?	16000 lei
16	Găvănești	Găvănești	Monumentul Eroilor	1928	Soc. Cultul Eroilor București	Înălțime 3,40 m Lățime 1.10 m	47968 lei
17	Greceanca	Greceanca	Monumentul Eroilor 1916-1918	1923	Filip Groapă	Înălțime 3 m Baza 40/40	15000 lei
		Bădeni	Monumentul Eroilor 1916-1918	1935	Ștefan Enache	Înălțime ? m	6000 lei
18	Gura Teghii	Gura Teghii	Monumentul Eroilor. Troiță	1930	S. Scurtu	Înălțime 2,80 Baza 1 m	20000 lei
		Păltiniș	Monumentul Eroilor. Troiță	1931	D. Sorică	Înălțime 2,60 Grosime 0,30	30000 lei
19	Izvoru Dulce	Izvoru Dulce	Monumentul	1927	Cedoline	Înălțime 3,50	20000 lei

			Eroilor				
20	I.G.Duca	I.G.Duca	Monumentul Eroilor	1936	C. Rădulescu	Înălțime 6 m Baza 1/1 m	102000 lei
21	Lunca Frumoasă	Lunca Frumoasă	Monumentul Eroilor	1935	Al. Frețeanu	Înălțime 4 m	10000 lei
22	Jugureni	Jugureni M.Pădurei	Monumentul Eroilor	1928	N. Dăscălescu	Înălțime 2,50 Grosime 1,80	-
23	Joseni	Joseni	Monument istoric în amintirea eroilor	1934	Al. Fretaru	4/0,80 m	7000 lei
24	Mărunțișu	Mărunțișu	Monumentul Eroilor 1916-1919	1925	Freteni Ciuta	Înălțime 4 m	10000 lei
25	Monteoru	Monteoru	Monumentul Eroilor 1916-1918	1933	C. Rădulescu	Înălțime 2,10 Baza 1,86 m	120000 lei
26	Năeni	Năeni	Monumentul Eroilor 1916-1918	1927	Vidoli Ploești	Înălțime 9 m	87000 lei
27	Odăile	Odăile	Monumentul Eroilor 1916-1918	1928	Frațanic	Înălțime 4 m	12000 lei
28	Pietraru	Pietraru	Monumentul	1926	Frații Fretzarie	Înălțime 6 m	30000 lei

			Eroilor			Baza 1,30 m	
29	Pătărlagele	Pătărlagele	Monumentul Eroilor 1916-1918	1925	D. Mătoaru	8/3 m	350000 lei
30	Padina	Padina	Monumentul Eroilor	1923	A. Vasilios	Înalt 5 m Lat 2,65	130000 lei
31	Pogoanele	Pogoanele	Monumentul Eroilor	1924	I. Schmidt	Înalt 5 m	224000 lei
32	Perșinari	Perșinari	Monumentul Eroilor 1916-1918	1931	I. Dominic	Înălțime 2,75	6500 lei
33	Policiori	Policiori	Monumentul Eroilor	1928	I. Iarcu	Înălțime 3,20 Baza 1,50 m	8000 lei
34	Pietroasele	Pietroasele de Jos	Monumentul Eroilor 1916-1919	1927	S. Scurtu	Înalt 5 m	60000 lei
35	Rușavățu	Rușavăț	Monumentul Eroilor 1916-1919	-	-	-	-
36	Sărulești	Sărulești	Monumentul Eroilor	1922	I. Bucurăscu	Înalt 4 m Lat 1,30/1,30	9352 lei
37	Siriu	Siriu	Monumentul Eroilor	-	-	-	-
38	Sărățeanca	Izvoru Dulce	Monumentul	1933	Gh. Urdoiu	Înalt 5.26	31500 lei

			Eroilor 1916- 1918			Grosime 1,20	
		Nenciu- lești	Monu- mentul Eroilor 1916- 1918	1931	S. Scurtu	Înalt 6 m Grosime 1 m	30000 lei
39	Săgeata	Săgeata	Monu- mentul Eroilor	1934	C. Rădulescu	Înalt 5 m Baza 1,20 m	14000 lei
40	Trestia	Trestia	Monu- mentul Eroilor	1924	A. Grigo- rescu	Înalt 4 m Baza 1 m	7000 lei
41	Tohani	Valea Scheilor	Biserică veche din timpul Doamnei Neaga	-	-	-	-
42	Tisăul de Sus	Valea Caprei	Monu- mentul Eroilor 1916- 1918	1934	I. Gh. Popa	Înalt 4,50 m Lat 1,42	7000 lei
43	Ulmeni	Ulmeni	Monu- mentul Eroilor	1924	S. Scurtu	Înalt 2,50 m Baza 0,60/ 0,40 m	5000 lei
44	Vintilă Vodă	Scheiu	Monu- mentul Eroilor 1916- 1919	1923	Calaprico Giuseppi	Înalt 6 m Baza 1,60 m	7600 lei
45	Vispești	Vispești	Monu- mentul Eroilor	1936	Niță Norocea	Înalt 4,60 m	9000 lei

						Posta- mentul 3,60 m	
46	Vadu Pașii	Vadu Pașii	Monu- mentul Eroilor	1933	Nicolae Iancu	Înalt 2,50 m Baza 1,20	22000 lei
47	Zărnești	Zărnești	Monumen- tul Eroilor	1924	Ion G. Popa	Înalt 3 m Baza	32000 lei
48	Zilișteanca	Cocona- ri	Monu- mentul Eroilor 1916- 1918	1920	Ion Nicolescu	-	230000 lei

Prefect (ss) indescifrabil
serviciului (ss) indescifrabil

Șeful

A DOCUMENT (1937)

Abstract

Sacrifices made by the inhabitants of the former county of Buzau in the Revolutionary War and the First World War were immortalized and honored by the erection of many monuments through widow's initiative, local authorities or by the organization "Heroes Cult", especially in interwar period. A document issued by the Buzau Prefecture on January 5, 1937, which we reproduce below, presents a list of these monuments built to that date in the villages of the former Buzau County.

LINIA FORTIFICATĂ FURU MARE – RACoviŢENI – VIZIRU. BĂTĂLIA RĂMNICULUI – 1916 (CONTRIBUŢII DOCUMENTARE)

Constantin I. STAN

După succesele obținute pe frontul din Transilvania când inamicul a fost surprins, a urmat dezastrul de la Turtucaia. Comandamentul român a retras forțe de pe câmpul de luptă intracarpatic expediindu-le în Dobrogea. De această stare de lucruri au profitat trupele germano-austro-ungare. O întreagă armată, a IX-a, comandată de generalul Erich von Falkenhayn a fost adusă pe frontul românesc. În aceste condiții trupele române se retrăgeau pas cu pas. Lupte crâncene s-au dat la Cerna și Jiu. Aici s-a remarcat tânărul ziarist de origine buzoiană Pamfil Șeicaru, pe atunci sublocotenent în Regimentul 11 Infanterie Mehedinți. Un contemporan al evenimentelor arată că „Pamfil Șeicaru era pe vremea aceea subiect de legendă. Toți ofițerii și soldații cunoșteau cu multe amănunte zbuciumul său de la Cerna și Alion, care înfloreau isprăvile sale de la Jiu, iar seara când mocneau tăciunii în umbra de la stâne, ori se aprindeau focurile în scorburi, zvonul mergea din povestitor în povestitor, fiecare tâlmăcind după ultima versiune legenda tânărului ofițer”¹.

Unitățile militare române au luptat cu vitejie pe crestele Carpaților, încercând să oprească înaintarea inamicului la Bran, Câmpulung, Sibiu, Predeal, Jiu, Argeș, Neajlov. Yvonne Blondel, fiica fostului ministru plenipotențiar al Franței la București, Camille Blondel, căsătorită la 1909 cu Ion (Jean) Cămărășescu, fost prefect de Silistra, arată în însemnările sale din 6/19 octombrie 1916 că „la Buzău, la Predeal dar mai ales la Câmpulung, ofensiva germană se întărește neconținut. Fără nici o îndoială, marele, grosul, colosul Hindenburg, vrea să dea o mare lovitură și să-și concentreze forțele disponibile contra României”².

Cu toate că luptau cu eroism, soldații români erau lipsiți de sprijinul material promis de aliați și având unii comandanți superiori nepricepuți,

¹ Cf. Constantin I. Stan, *Pamfil Șeicaru și generația tranșeelor*, în *Carnet literar*, Buzău, III, nr. 12, mai 1999, p. 12.

² Yvonne Blondel, *Jurnal de război 1916-1917. Frontul de sud al României*. Traducere de Rodica Zagar, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2005, p. 259.

ezitanți, lipsiți de inițiativă cedau pas cu pas întinse teritorii ale României. Martor al acestor dramatice momente, șeful Partidului Conservator, Alexandru Marghiloman, arată în notele sale politice la 18 noiembrie/1 decembrie 1916 că „pe frontul moldovean, până la Valea Buzăului atac viu al centralilor la Buzău, Bratocea, Prahova, vii acțiuni, trupele care se retrăgeau de la Câmpulung atacați violent pe Valea Dâmboviței, ele rezistă la Micloșani în Muscel”³. Nici rușii nu se grăbeau să acorde sprijinul militar necesar armatei române. Trupele țariste se retrăgeau de multe ori fără luptă. Din aceste motive, Marele Cartier General Român, prin ordinul nr. 1720 din 25 septembrie 1916 a ridicat problema Comandamentului rus de a organiza linii defensive în toată țara pentru a se putea regrupa forțele. Pe aceste linii de apărare unitățile țariste trebuiau să reziste succesiv în cadrul retragerii⁴. Situația s-a complicat odată cu părăsirea capitalei în data de 6 decembrie 1916. Sediul Marelui Cartier General Român a fost mutat în noaptea de 19 noiembrie/2 decembrie - 20 noiembrie/3 decembrie 1916 din rațiuni de ordin militar. Se spera păstrarea granițelor la vest de Buzău, barând în felul acesta Valahia de Nord la sud „în dreapta având munții și în stânga Dunărea”⁵. Ulterior, sediul Marelui Cartier General Român a fost transferat la Bârlad.

În acest condiții, Marele Cartier General Român a decis ca zona pornind de la Râmnicu Sărat până la Viziru să fie întărită. Generalul Văleanu a primit încă din 11 octombrie 1916 ordinul nr. 2243 de a începe neîntârziat lucrările de fortificații în zona Băile Galați – malul stâng al Siretului, între localitățile Nămolosa și Gura Putnei⁶. Totodată, generalul român a primit dispoziții să recunoască și să traseze următoarea linie de apărare prin punctele Căiuț – est – Panciu – Odobești – vest. Urechești – vest – Rm. Sărat – Nisipurile – Viziru.

Lucrările nu mai puteau întârzia datorită deteriorării situației militare. Ele urmau să fie efectuate cu muncitori rechiziționați, inclusiv prizonieri, deși legile internaționale interziceau acest lucru, având asigurate mijloacele logistice: materiale, unelte, specialiști de la Comandamentul General al etapelor.

³ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. II, ediție de Stelian Neagoe, Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 83.

⁴ Arhivele Militare Române, fond Marele Cartier General Român (în continuare se va cita A.M.R., fond M.C.G.R.), dosar 470/1916, f. 65.

⁵ Général Petain, *Le drame roumaine 1916-1918*. Preface de général Weygand, Paris, Payot, 1932, pp. 55-56.

⁶ A.M.R., fond M.C.G.R., Biroul Operații, dosar 470/1916, f. 54; C. I. Stan, *Buzăul și Rm. Sărat în anii ocupației germane 1916-1918*, Ed. Editgraph, Buzău, 2008, p. 54.

În data de 24 noiembrie 1916, Marele Cartier General Român a ordonat ca fortificațiile să cuprindă șoseaua Buzău - Rm. Sărat - Putreda, care avea rol strategic, dar și de apropierea căii ferate⁷.

Marele Comandament Rus a delegat pentru proiectarea și efectuarea lucrărilor pe generalul Veliko, care răspundea nemijlocit de linia Rm. Sărat - Viziru, aceasta urmând să fie executată în cel mai scurt timp⁸.

La 27 noiembrie 1916 reprezentantul Marelui Cartier General Român, generalul Dumitru Colescu, împreună cu generalul rus Subotin au inspectat lucrările efectuate pe o arie foarte mare. Ele erau jalonate de satele: Căiuț - Serbești - Masivul Odobești - Plopi - Murgești - Putreda Mare - Racovițeni pe șoseaua Rm. Sărat. Buzău - Joița - Șocariciu - Balta Jirlău - Filipești - Lacu Sărat - Viziru - Dunărea.

Fortificațiile nu erau foarte puternice către sfârșitul lunii noiembrie 1916, deoarece lucrările efectuate cu destulă grabă constau în șanțuri de trăgători fără rețele de sârmă ghimpată. Doar pe sectorul cuprins între comuna Racovițeni - șoseaua Rm. Sărat - Buzău se construiseră și o a doua linie de sârmă ghimpată cu obstacole din lemn, dar pe o lungime de numai un kilometru. Această linie de apărare nu fusese încă legată de fortificațiunile deja existente în Valea Putnei și Valea Zăbalei.

În raportul nr. 3635 înaintat Marelui Cartier General Român, cei doi generali au tras concluzia că linia de fortificații în care se puneau mari speranțe pentru oprirea inamicului era destul de simplă. Rețelele de sârmă nu erau peste tot așezate, iar o rezistență pe această linie de apărare era apreciată ca fiind de scurtă durată. Autorii documentului indicau consolidarea lucrărilor, dar și începerea liniilor a doua și a treia de șanțuri cu ostașii care vor fi trimiși să umple golurile dintre Valea Putnei și Valea Buzăului⁹.

Într-adevăr, lucrările trebuiau consolidate și completate. Generalul Scarlat Panaitescu care a completat raportul generalilor Dumitru Colescu și Subotin subliniază că deja Comandamentul Rus a solicitat organizarea de întăriri la est și la vest de orașul Buzău, în zona Călmățui - Măgura - Aninoasa, cu scopul opririi inamicului pe această linie pentru a putea fi utilizată calea ferată Brăila - Buzău¹⁰.

În vederea rezolvării situației, generalul Scarlat Panaitescu a propus ca de aceste lucrări să se ocupe două companii de pionieri și oameni mari în vârstă de la părțile sedentare ale regimentelor din garnizoana Brăila. El indica apoi ca

⁷ A.M.R., fond M.C.G.R., Biroul Operații, dosar 470/1916, f. 44-45.

⁸ Ibidem, f. 45.

⁹ Ibidem, dosar 28/1916, f. 428-430.

¹⁰ A.M.R., fond M.C.G.R., Biroul Operații, dosar 21/1916, f. 424.

lucrările de la vest de șoseaua Rm. Sărat – Buzău să fie efectuate de două batalioane de pionieri din Focșani.

Pentru linia de apărare a orașului Buzău se propunea de către același general din Marele Stat Major al Armatei utilizarea unui batalion de pionieri aparținând armatei de operații¹¹. Toate aceste fortificații nu s-au putut realiza integral, ca urmare a pătrunderii inamicului în zonă.

Generalul Văleanu a luat însă măsuri rapide cu ajutorul trupelor Corpului 5 Armată român, în special cu cei de la părțile sedentare ale regimentului s-au întins 800 tone de sârmă ghimpată. Către zonă au fost expediate toate companiile de pionieri disponibile, dar și toate batalioanele de lucrători¹².

Pe șoseaua Rm. Sărat – Buzău, din ordinul Marelui Cartier General Român, lucrările au fost efectuate de brigada 35 Infanterie aflată la Rm. Sărat. De asemenea, generalul Văleanu a mai primit încă 400 de tone de sârmă ghimpată. S-a ordonat totodată ca lucrările de întărire să fie continue și cu legături între ele¹³.

În pofida măsurilor luate, operațiunile se desfășurau destul de lent. Însuși generalul Văleanu expedia la 26 noiembrie 1916 raportul nr. 3690 Marelui Cartier General Român în care se preciza că linia de rezistență era simplă și incompletă. Rețelele de sârmă ghimpată nu fuseseră întinse peste tot. La liniile a doua și a treia de apărare lucrările nu începuseră încă. Golul existent între Grupul Râmnic și Grupul Vrancea se menținea încă¹⁴. La rândul său, generalul Scarlat Panaitescu raporta pe 30 noiembrie 1916 Marelui Cartier General Român că această linie de fortificații este incompletă întrucât cuprinde doar săpături destinate infanteriei, în timp ce artileria se vedea nevoită să-și recunoască singură pozițiile de apărare și să treacă la organizarea lor¹⁵. Deficiențe destul de mari au fost constatate și de Comandamentul Rus al armatelor de la Dunăre. El cerea de altfel la 29 noiembrie 1916 Marelui Cartier General Român să se întărească regiunea Călmățui, să se acopere cu lucrări și trape gara Făurei, precum și linia ferată Buzău – Brăila. Documentul sublinia că atunci când trupele româno-ruse se vor retrage pe această linie întăriturile pe Călmățui se vor întregi chiar în timpul acțiunii.

¹¹ Ibidem, dosar 28/1916, f. 419.

¹² Ibidem, dosar 470/1916, f. 34.

¹³ Ibidem, f. 41-43.

¹⁴ Ibidem, p. 419.

¹⁵ Ibidem, dosar 470/1916, f. 34.

Comandamentul militar rus nu era dispus să pună la dispoziție un batalion de pionieri alcătuit din militari având misiunea să încheie lucrările în cel mult zece zile¹⁶.

Teoretic, lucrurile păreau relativ simple, dar practic, situația devenea pe zi ce trece tot mai complicată deoarece regimentele ruse aveau efective reduse, ostașii acuzau o stare avansată de oboseală, iar folosirea lor la fortificații putea genera serioase nemulțumiri. Militarilor ruși li se cerea să reziste cu orice preț până când vor sosi noi trupe.

Armata a II-a română se retrăgea, fără incidente. La 29 noiembrie 1916, comandantul ei Alexandru Averescu a expediat diviziilor sale ordinele de operații nr. 2223 care trebuiau să continue mișcarea spre est cu scopul de a ocupa pozițiile întărite aflate la sud de Rm. Sărat.

„Corpul 2 Armată se va retrage sub protecția Diviziei a 15 a, iar Diviziile 22 și 23 Infanterie vor ocupa pozițiile imediate, oprindu-și mersul doar pentru timpul strict necesar destinat repausului trupelor.

Divizia 12 Infanterie va pune în marș în faptul zilei trupele sale și va merge prin Buzău la Mătești unde va lua poziții pe stânga Buzăului în prelungirea Diviziei a 15-a rusă.

Frontul Diviziei va fi orientat la nord-est, astfel să bareze direct comunicațiile de pe stânga Buzăului și să domine din flanc pe cea din dreapta râului.

Divizia a 16-a va constitui ariergarda, ea va începe retragerea în ordine de luptă și cât mai târziu. Ordinea de marș nu va mai fi luată decât după ce va trece de ariergardele ruse, care vor înainta în noaptea aceasta chiar pe linia Ulmeni – Gura Sărății.

Divizia a 16 a va merge pentru a întări Divizia a 12-a pe poziția arătată. Ambele Divizii vor face lucrări de întărire. Corpul 3 Armată se va retrage sub protecția a două ariergarde din Valea Buzăului și a Nișcovului la Haimanalele și împrejurimi.

Cartierul General al Corpului III Armată la Rm. Sărat.

Cartierul General al Armatei se strămută la Focșani”¹⁷.

În aceeași zi, generalul Alexandru Averescu a expediat ordinul de operații nr. 2224 comandantului Corpului 3 Armată, generalului Arthur Văitoianu, în care arăta: „După ce veți dirija operațiunile de retragere a Diviziilor 3 și 6, până vor trece din poziția ocupată de Diviziile 12 și 16, veți lăsa comanda Grupului generalului Arghirescu și veți merge la Rm. Sărat.

¹⁶ Ibidem, dosar 28/1916, f. 424-425.

¹⁷ A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 323, vezi și anexa I.

Acolo veți cere de la generalul Văleanu relații asupra pozițiilor ce are de ocupat Armata a 2-a, vă veți orienta cât se va putea mai complet pentru ca în ziua de 1 decembrie să puteți repartiza pe ea trupele Diviziilor 3 și 6.

Pe mâine seară chiar veți lua dispozițiuni pentru a se trimite pe direcțiunile periculoase detașamente din Diviziile 22 și 23 Infanterie trimise înainte acolo”¹⁸.

La 1 decembrie 1916 Marele Cartier General Român a dat ordinul de operații nr. 26 semnat de însuși Regele Ferdinand, privind ocuparea liniei ce se întărește la sud de Rm. Sărat – Viziru. Documentul prevedea următoarele:

„1) Trupele rusești vor ocupa frontul începând de la Dealul Câmpuri inclusiv (cota 417 sud-vest de Dealul Racovițeni – Vadu Sorești – Cuculeasa – Costieni – Șocariciu – Bălăceanu – Galbenu – Slobozia – Lacu Sărat – (nord de Batogu) – Liscățeasca – Viziru și Ceacărul).

2) Diviziile române 3, 6, 12 formând Grupul Râmnicului vor ocupa frontul Dealul la Câmpuri (exclusiv cota 417 sud-vest de pădurea Racovițeni), Putreda Mare – Mărgăritești – Sărulești – Șindrilița – Furu Mare, unde se va face legătura cu Brigada 7 Mixtă (colonel Sturdza).

3) Linia de despărțire dintre trupele rusești și grupul Râmnicului va fi șoseaua națională Grebănu – Jideni – calea ferată Rm. Sărat – Focșani de la cantonul 20 Buzău – Rm. Sărat până la 20 km Racovițeni. Această linie aparține trupelor rusești(...).

4) Divizia a 7-a va întări Detașamentul Colonel Sturdza care ocupă sectorul Vrancei de la Clăbucul la Furu Mare. Divizia 1/17 va întări Divizia a 15-a care va ocupa sectorul Oituzului de la Muntele Șandru până la Clăbucul. Trupele care ocupă sectorul Vrancei și al Oituzului vor forma Grupul Vrancei și Oituzului sub comanda generalului Cristescu.

5) Corpul Râmnicului împreună cu Grupul Vrancei și Oituzului vor forma Armata a 2-a sub comanda generalului Al. Averescu”¹⁹.

Trupele rusești au primit ordinul de operații nr. 25 al comandantului general Sacharov, printre care:

1) Grupul general Denikin, care cuprindea Corpul 6 Cavalerie și Corpul 7 Armată, trebuia să se găsească pe poziția Racovițeni – Rm. Sărat având la dreapta sa Armata a 2-a română, iar la stânga Grupul general Aliev.

2) Grupul general Aliev având Corpurile 5 Cavalerie și 4 Infanterie avea la dreapta Grupul general Denikin, în timp ce flancul stâng era ocupat de Grupul general Constantin Prezan, care se retrăgea primind misiunea să asigure frontul de la Șocariciu până la lacul Jirlău, prin continuare Dunărea.

¹⁸ Ibidem, f. 321, anexa II.

¹⁹ A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 22/1916, f. 225.

3) Grupul general Sirelias, care avea în subordine Corpul 4 Siberian și Corpul 47 Armată, ocupa pozițiile de la Ostrov pe Dunăre până la lacul Glavofița din Basarabia²⁰.

În zilele de 1-2 decembrie 1916, armatele ruse aveau obligația să oprească înaintarea inamicului pe sectorul Buzău-Călmățui, cu scopul de a utiliza mai departe linia ferată Brăila – Buzău. Astfel, Divizia 2 Infanterie din Corpul 8 Armată rusă trebuia să ocupe pe 2 decembrie 1916 satele de pe malul stâng al râului Buzău, respectiv Gura Călmățuiului, Vadu Pașii, Scurtești, iar pe 5 decembrie 1916 să ajungă la cot 417 sud-est de satul Racovițeni, până la cătunul Cuculeasa²¹. Corpul 8 Armată (general Denikin) nu a făcut față inamicului și s-a retras pe linia Rm. Sărat – Viziru. Două batalioane din Regimentul 133 Infanterie rusă trimise în sprijinul diviziei de cazaci Tereskaia au fost respinse de forțele germane²². La rândul lor, Diviziile 15 Infanterie rusă, 10 Cavalerie, Divizia 1 de cazaci de la Don sunt respinse în zona Călmățui-Valea Buzăului. Comandantul rus dorea să mențină linia ferată Buzău-Făurei-Brăila, dar trupele sale se retrag pe linia fortificată Rm. Sărat – Viziru²³.

În ziua de 3 decembrie 1916, pe frontul cuprins între Furu Mare – Bisoca – Niculești îngloba încă o Divizie de Cavalerie rusă. De asemenea, au sosit în sectorul Rm. Sărat Diviziile 13 și 34 Infanterie ruse²⁴.

Ordinele Marelui Cartier General Român aveau în vedere organizarea rezistenței la sud de Rm. Sărat – Viziru, unde se construia linia fortificată. Situația trupelor române era foarte dificilă. Efectivele regimentelor scăzuseră în mod îngrijorător. Astfel, Regimentul 4 Infanterie din Divizia a 3-a avea 600 de combatanți, Regimentul 22 Infanterie 400 de militari. Regimentul 26 Artilerie dispunea de 18 piese, iar Regimentul 2 Artilerie numai de 11. O situație similară exista și la Divizia 6 Infanterie română. Cea mai grea situație o întâlnim la Regimentul 10 Infanterie Putna și Regimentul 24 Infanterie din Tecuci. Nici starea Diviziei 1/17 Infanterie nu era mai bună²⁵. Exemplele pot însă continua.

Profitând de situația grea a unităților române, trupele germane înaintau pas cu pas. La 3 decembrie 1916 inamicul organizează un puternic atac în sectorul Dumitrești, dar Brigăzile 2 și 5 din Divizia 1/17 Infanterie au rezistat ofensivei prusace. Nemții ocupă localitățile Mânzălești, Vintilă Vodă,

²⁰ Ibidem, dosar 55/1916, f. 55-56.

²¹ Ibidem, dosar 28/1916, f. 504.

²² Ibidem, dosar 55/1916, f. 29.

²³ Ibidem, f. 914; dosar 31/1916, f. 154.

²⁴ Ibidem.

²⁵ A.M.R, fond Armata I română, Ordine de operații, dosar 31/1916, f. 8, f. 61.

Niculești, înaintând pe Valea Slănicului. Germanii pun stăpânire pe satele Vadu Sorești și Fundeni²⁶. Ei înaintează vijelios ocupând comunele Aldeni, Blăjani, Florești, Niculești. Lupte grele se dau în zona Vrancei, unde Grupul Vrancea încă rezistă²⁷.

Linia de fortificații Rm. Sărat – Viziru edificată în pripă și cu mijloace insuficiente și-a dovedit din păcate ineficiența. Inamicul a reușit să infiltreze trupe începând din 11 decembrie 1916 în regiunea Racovițeni – Ciocăltele – Fundeni până la Bălăceanu.

Bătălia Râmnicului a durat șase zile, între 9/23 – 14/27 decembrie 1916. Armata a 9-a germană a început atacul având zece divizii în prima linie. El s-a desfășurat concomitent cu ofensiva Armatei I austro-ungare pe Valea Oituzului și Troțușului și Armatei germane de Dunăre. Primele grupuri germane care au înaintat în această sângeroasă înclăștare erau comandate de generalii Kraft și Morgen. Cele mai aprige confruntări s-au dat pentru ocuparea înălțimii 417 care reprezenta, după aprecierile specialiștilor, cheia întregii poziții. Ele s-au derulat în zilele de 10/23-11/24 decembrie 1916²⁸. Germanii au atacat furibund, mai ales în sectoarele ocupate de Diviziile 15 și 34 Infanterie rusească. Ultima a intrat de altfel în debandadă și, potrivit generalului francez Victor Pétain, generalul Zaharov a ordonat în consecință retragerea²⁹. În același fel au procedat și diviziile Corpului 4 Siberian, care au opus o slabă rezistență. Comuna Bălăceanu a fost predată după o luptă de scurtă durată. De asemenea, cavaleria țaristă s-a retras fără ordin din sectorul Dealul Hârjei – Modreni³⁰. Situația devenea astfel tot mai critică.

Lupte grele s-au dat și în punctul Spidele, pe dealurile Șoricari și Marghiloman, unde Regimentul 4 Vânători și 27 Infanterie le-au redobândit de câteva ori, dar le-au cedat în final. Confruntări serioase sunt semnalate și la Crucea Comisoaiei. Aici, după unele surse, pierderile au ajuns la 20.000 de morți, răniți și dispăruți pentru unitățile ruso-române³¹.

Confruntările militare decisive au avut loc pe 14/27 decembrie 1916, când unitățile germane au reușit să facă joncțiunea cu aripa dreaptă a Grupului Gerock din Armata I austro-ungară comandată de arhiducele Iosif. Divizia a 3-

²⁶ A.M.R., fond M.C.G.R., Biroul Operații, dosar 30/1916. Jurnalul de operații al Diviziei 1/17 Infanterie.

²⁷ Vezi C.I. Stan, *Decembrie 1916. Generalul Alexandru Averescu și bătălia Râmnicului*, în *Străjer în calea furtunii*, an IV, nr. 7, mai 2010, p. 34.

²⁸ A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 31/1916, f. 173.

²⁹ Général Pétain, *op. cit.*, p. 137.

³⁰ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României (1916-1919)*, vol. I, ed. a II-a, Ed. Cartea Școalelor, București, f.a., p. 490.

³¹ Elena Negrescu, *Jurnal de război 1916-1918*, ediție de Neculai Moghior și Ion Dănilă, Ed. „Detectiv”, București, 2006, p. 178.

a de Infanterie română și Divizia rusă Zaamurskar au trebuit să se retragă. Trupele țariste au părăsit pozițiile din sectorul central al frontului, facilitând astfel ocuparea orașului Rm. Sărat de către nemți. Ei au pătruns de altfel în aceeași zi, în jurul orei 16, printre cele trei bariere ale localității³².

Bătălia Râmnicului a fost un succes pentru inamic. Alexandru Marghiloman, filo-german convins, afirmă în notele sale politice în ziua de 15/28 decembrie 1916 că „nemții anunță printr-un comunicat că după cinci zile de lupte o victorie mare asupra rușilor la Râmnicu Sărat, 7.000 de prizonieri”³³.

Armatele a IV-a și a V-a ruse s-au retras în aceste condiții pe linia Siretului. După Rm. Sărat, germanii au ocupat orașul Focșani, dar nu au reușit să cucerească Moldova care rămânea singurul teritoriu liber al României.

ANEXE DOCUMENTARE

I

Ordinul de operațiuni nr. 2223 semnat de comandantul Armatei a II-a române pe 29 noiembrie 1916 înaintat trupelor.

Armata a II-a va continua mișcarea spre est în scopul de a ocupa pozițiile întărite de la sud de Rm. Sărat.

Retragerea Corpului 2 Armată va fi protejată de Divizia a 15-a și se va executa după cum urmează:

- Diviziile 22 și 23 (Infanterie n.n.) vor porni chiar în noaptea aceasta pe pozițiunile indicate, întrerupând marșul pentru timpul strict necesar repaosului trupelor.

- Divizia a 12-a (Infanterie n.n.) va pune în marș în faptul zilei trupele sale și va merge prin Buzău la Mătești, unde va lua poziții pe stânga Buzăului în prelungirea Diviziei a 15-a rusă.

Frontul Diviziei va fi orientat la nord-est, astfel ca să bareze direct comunicațiile de pe stânga Buzăului și să domine din flanc pe cea din dreapta râului.

- Divizia a 16-a (Infanterie n.n.) va constitui ariergarda, ea va începe retragerea în ordine de luptă și cât mai târziu. Ordinea de marș nu va mai fi luată decât după ce va trece de ariergardele ruse, care vor înainta în noaptea aceasta chiar pe linia Ulmeni – Gura Sărății. Divizia a 16-a va merge pentru a

³² Valeriu Nicolescu, Constantin Marafet, *Un colț de Țară Românească. Județul Slam Râmnic*, vol. I, Ed. Rafet, Rm. Sărat, 2008, pp. 296-298, anexa 11.

³³ Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, vol. II, p. 102.

întări Divizia a 12-a pe poziția arătată. Ambele Divizii vor face lucrări de întărire. Corpul 3 Armată se va retrage sub protecția a două ariergarde din Văile Buzăului și Nișcovului la Haimanalele și împrejurimi.

Cartierul General al Corpului III Armată la Rm. Sărat.

Cartierul General al Armatei se strămută la Focșani.

Comandantul Armatei a II-a

General (ss) Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 323.

II

Ordinul de operații nr. 26 din 1 decembrie 1916 al Marelui Cartier General Român.

Pentru ocuparea liniei care se întărește la sud de Rm. Sărat – Viziru, ordon următoarele:

1) Trupele rusești vor ocupa frontul începând de la Dealul Câmpuri inclusiv (cota 417 sud-vest de Dealul Racovițeni – Vadu Sorești – Cuculeasa – Costieni – Șocariciu – Bălăceanu – Galbenu – Slobozia – Lacu Sărat – (nord de Batogu) – Liscățeasca – Viziru și Ceacârul).

2) Diviziile române 3, 6, 12 formând Grupul Râmnicului vor ocupa frontul Dealul la Câmpuri (exclusiv cota 417 sud-vest de pădurea Racovițeni), Putreda Mare – Mărgăritești – Sărulești – Șindrilița – Furu Mare, unde se va face legătura cu Brigada 7 Mixtă (colonel Sturdza).

3) Linia de despărțire dintre trupele rusești și grupul Râmnicului va fi șoseaua națională Grebănu – Jideni – calea ferată Rm. Sărat – Focșani de la cantonul 20 Buzău – Rm. Sărat până la 20 km Racovițeni. Această linie aparține trupelor rusești. Trupele române se vor retrage de pe front, vor avea dreptul de a întrebuința toate drumurile din zona trupelor rusești de la vest de linia Cilibia – Boldu – Ciorăști, pentru a se duce la centrele de concentrare.

4) Divizia a 7-a va întări Detașamentul Colonel Sturdza care ocupă sectorul Vrancei de la Clăbucul la Furu Mare. Divizia 1/17 va întări Divizia a 15 a care va ocupa sectorul Oituzului de la Muntele Șandru până la Clăbucul. Trupele care ocupă sectorul Vrancei și al Oituzului vor forma Grupul Vrancei și Oituzului sub comanda generalului Cristescu.

5) Corpul Râmnicului împreună cu Grupul Vrancei și Oituzului vor forma Armata a 2-a sub comanda generalului Al. Averescu.

(ss) Ferdinand

pt. Conformitate Șeful Biroului Operații (ss. indescifrabil)

Sursa: AM.R., fond M.C.G.R., dosar 22/1916, f. 225.

III

Ordinul de operații nr. 978 al Comandantului Corpului III Armată, general Arthur Văitoianu, din 2 decembrie 1916, către unitățile din subordine.

Diviziile 3 și 6 se vor pune în marș mâine, 2 decembrie 1916, ora 8 a.m., pentru a se așeza în situația inițială în vederea lucrărilor de întărire ce urmează să se execute și pentru care vor primi ulterior instrucțiuni de detaliu.

Ordon:

1) Divizia a 6-a să ocupe frontul de la cota 417 sud Racovițeni până la satul Valea Salciei, exclusiv, conform directivelor primite de generalul Arghirescu de la domnul comandant al Armatei a 2-a.

a) La muntele Ulmușorul cota 915 nord-est de Bisoca.

b) La încrucișarea comunicațiilor Bisoca – Dealul Siriului – Valea Râmnicului cu Dealul Vereșului și Vintileanca cu Dealul Cireșului.

c) La Vârful Petre cota 1304 sud-vest de localitatea Neculele.

d) La Furu Mare, cota 1417 care face legătura cu Nerejul până unde se întinde aripa stângă a Armatei de Nord.

2) Diviziile vor trimite patrule numeroase pe toate direcțiunile probabile pe unde ar putea înainta inamicul, de asemenea vor putea întrebuința escadroanele de ștafetă pentru recunoașterea înaintea frontului.

3) Pe lângă trupele de Infanterie și mitraliere, diviziile vor întrebuința și obuzierele ușoare de 105 mm care le aparțin și care se află la Rm. Sărat, cazarma artileriei.

4) Fiecare Divizie pe frontul său va recunoaște și studia punctele unde urmează să se stabilească centrele de rezistență.

5) Trupele din Diviziile a 22-a și a 23-a (Infanterie n.n.) aflate în localitățile Valea Salciei – Buda și Jitiile ca detașamente de supraveghere, precum și compania de milițieni de la Râmnic se vor retrage imediat ce Diviziile vor fi ocupat fronturile și punctele hotărâte mai sus.

6) Cartierul Diviziei a 6-a va fi la Băbeni, iar a Diviziei a 3-a la Dumitreștii de Sus.

7) Divizionul coloanei de muniții al Diviziei a 6-a va fi la Băbeni, iar a Diviziei a 3 a la Dumitreștii de Jos. Ambulanțele divizionare vor fi în aceeași localitate cu divizioanele coloanelor de muniții.

8) Coloanele de subzistență ale Diviziei a 6-a la Oratia, iar acelea ale Diviziei a 3-a la Bordești.

9) Trenurile regimentare și de luptă rămân la dispoziția Corpurilor.

10) Diviziile se vor lega telefonic cu cartierul Corpului 3 de Armată la Râmnicu Sărat (Prefectură), utilizând firele telefonice existente, modificându-le astfel să aibă legătură directă cu Rm. Sărat.

11) Rapoartele telegrafice vor avea loc zilnic la ora 5 dimineața și la ora 5 p.m. ori de câte ori se produc evenimente însemnate.

Șef de Stat Major
Col. (ss) Grecescu

Comandantul Corpului 3 Armată,
General Arthur Văitoianu

Sursa: A.M.R, fond M.C.G.R., dosar 31/1916, f. 103.

IV

Ordinul secret al Grupului General Văitoianu nr. 213 din 4-12-dec. 1916 către Divizia a 3-a Infanterie.

Vă ordon următoarele:

1) Azi, 3/12, la aripa stângă a Diviziei a 6-a , între cota 417 și Putreda Mică au avut loc angajamente serioase între trupele româno-ruse și inamic; la început trupele aliate au fost cumva date înapoi, iar la urmă și-au reluat pozițiile lor. Mai la nord, spre Dealul Baba și Crucea Uncheșului ciocniri între patrule adverse. Pe restul frontului, Valea Salciei – Jitiile – spre Nereju, nici o acțiune.

Ordon:

2) Pe frontul Grupului se vor dispune 3 Divizii ale căror sectoare vor fi:

a) Divizia a 6-a va ocupa frontul de la cota 417 (sud Racovițeni) până la Mărgăritești inclusiv. Acest sector se limitează de linia ce trece prin cota 417 Grebănu – Zgârçiți – Jideni – Oratia – Armanu – B. Isbaș, iar la nord de linia ce trece pe liziera de sud a pădurii Chiciura – Pardoș – drumul de la crucea Voinei – Muchea babei (cota 390) – Dedulești – Țigoiu – Amaru – Valea Izbaș. În acest scop Divizia a 6-a va deplasa forțele sale astfel încât să înlocuiască trupele din Divizia 1/17 care a fost trimisă azi pe aripa sa stângă.

b) Divizia 1/17 va ocupa frontul de la Mărgăritești exclusiv și până la Poiana Jariștei inclusiv. Acest sector se limitează la sud cu sectorul Diviziei a 6-a arătat mai sus, iar la nord de linia ce trece prin Poiana Jariștei – P. Catăușul

– Mucești – cota 570 (Căpățâna)- culmea Hoților. În acest scop, Divizia 1/17 își va deplasa forțele sale pe Valea Râmnicului Sărat – Buda, unde își va ocupa și Cartierul, pe urma drumului de la Oratia prin Pleșești – Dănulești – Buda.

c) Divizia a 3-a va ocupa frontul de la Poiana Jariștei exclusiv până la Jitiile, menținându-și detașamentele de supraveghere prevăzute la ordinul de operații nr. 978. Acest sector se limitează la sud cu sectorul Diviziei 1/17 arătat mai sus, iar la nord va face legătura cu Armata de Nord pe Valea Zăbalei către Nereju.

d) Divizia a 7-a care se găsea în zona Slobozia – Tâmboiști – Plaginești – Gugești – Dragosloveni formează împreună cu Divizia a 12-a rezerva Grupului. În acest scop, trupele Diviziei a 7-a se vor îndrepta în zona Oratia – Tăbăcari – Drăghești – Răducești. Cartierul Diviziei a 7-a la Drăghești.

e) Divizia a 12-a aflată în zona Urechești-Popești este destinată tot ca rezervă a grupului, însă va rămâne deocamdată pentru completare în regiunea Dragosloveni – Bordești – Căndești – Tâmboiști. În acest scop, trupele se vor deplasa în această regiune având Cartierul General la Dragosloveni.

3) Ordinul și substituirile relative la organizarea poziției trimise Diviziilor 3 și 6 cu numărul 978 din 1 și 2/12-1916 se menține, făcându-se la Divizii modificările necesare în ceea ce privește locul și dispunerea lucrărilor în raport cu noile fronturi hotărâte prin ordinul de față. Diviziilor 1/17, 7 și 12 se trimit odată cu această copie și instrucțiunile cu nr. 978 și 979.

4) Pe timpul cât trupele vor sta pe poziții și vor lua măsuri serioase ca ele să se organizeze, să ia contact cu terenurile lor, să curețe efectivul și materialele, să revadă instrucția și educația, să se primească zilnic hrană caldă și suficientă.

5) Să se insiste ca legătura cu trupele și comandamentul grupului să fie permanente și constante se va întrebuința telefonul, posturile de corespondență, agenții de legătură. Comandanții de divizii sunt direct răspunzători de orice nereguli, de întârzierea de lucrări și lipsa de legătură.

6) Să nu se scape din vedere a se raporta imediat situația trupelor și serviciilor și efectivelor în oameni și cazărmi în guri de foc pe carabine și localitatea unde staționează fiecare, precum și confirmarea prin ordinea de bătaie.

7) Raportul obișnuit la ora 5-6 p.m. la Cartierul General al Grupului la Plaginești (localitatea Judecătoriei).

Comandantul Grupului
General A. Văitoianu

Șef de Stat Major
Colonel(ss) Georgescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 23/1916, f. 504.

V

Ordinul de operații nr. 1 din 7 decembrie 1916 al generalului Zaharov către trupele din subordine.

Generalul Zaharov ajutorul M.S. Regele Ferdinand a dat pe 7 decembrie următorul ordin de operațiuni către trupele sale:

1) Armata a 4-a rusă al cărui Cartier se va găsi în ziua de 8 decembrie la Tecuci se va compune cu începere de la această dată precum urmează:

Corpul 8 Armată (Diviziile 2 și 15)

Corpul 30 Armată

3 Divizii de Cavalerie

Din aceste unități, Corpul 8 Armată și cele 3 Divizii de Cavalerie se găsesc deja în perioada de concentrare, cu excepția câtorva unități, care sosind mai devreme, au fost nevoite a intra în luptă sub ordinele generalului Denkin.

Ordon generalului de Infanterie Ragaza să ia comanda Armatei a 4-a ruse constituită astfel precum s-a arătat mai înainte și să ocupe până la 8 decembrie, ora 18 noaptea, frontul determinat prin satul Bălăceanu (exclusiv până la cota 828-8 km sud-est Furu Mare), înaintând treptat pe acest front, trupele române prin Diviziile Corpurilor 7 și 8 Armată, pe măsură ce aceste unități vor sosi în regiunea respectivă. Aceste pozițiuni se vor organiza cât mai puternic în scopul ca Armata a 4-a să le apere cu îndârjire până la noi ordine. Îndată după executarea ordinului de față, Cartierul General al Armatei a 4-a Ruse se va muta la Focșani.

2) Armata a 4-a Rusă se va compune după cum urmează:

Corpul 4 Armată European

Corpul 4 Armată Siberian

Corpul 47 Armată

Corpul 3 Cavalerie

Corpul 6 Cavalerie

Divizia 3 Cazaci de Don

Unitățile acestei armate vor continua să întărească și să apere cu îndârjire sectoarele pe care le ocupă în prezent, până la ordine ulterioare.

3) Divizia 12 Cavalerie va constitui rezerva generală ce era la Focșani și împrejurimi. Mai intră în componența Armatei a 4 a Brigada 5 Călărași la Galați (care a făcut parte din Armata de Dobrogea) și erau numai subordonate:

Una baterie a.a.

Una secție T.F.F.

Batalionul Pontoneri râuri, având de construit două poduri la Glucet – Brăila și Isaccea. Escadroanele de aeroplane române și franceze

Ca linie de demarcație se stabilesc:

a) Între grupul armatei general Brussilov și Armata a II-a română linia Imacsfalva – râul Cașin – Onești – Codești – Răducănești , care intră inclusiv în zona Armatei a II-a.

b) Între Armata a II-a română și a 4-a rusă linia Mlejru – cota 828/8 km sud-est de înălțimea Furu Mare – Mărășești – Nicorești - Ciorăști- Bârlad – Videști – Gura Galbenă, care intră inclusiv în zona Armatei a 4-a ruse.

c) Între Armata a 4-a și a 6-a ruse linia Tăbărăști – Bălăceanu – Balta Albă – Guleanca – Nămolosa – Oancea – Lunca – Vulmianskaia, toate aceste puncte intră în zona Armatei a 4-a aflată la Bălăceanu și Oancea, care intră în zona Armatei a 6-a .

d) Linia de despărțire în zonele de operațiuni și zonele de etapă ale armatelor pe întreg frontul era următoarea: Răducăneni – râul Cogilanic – lacul Conduratu.

e) Regiunea Bârlad – Zorleni – Dealul Mare rămâne la dispoziția grupului armatelor ruso-române. În același timp, întreg teritoriul național se va declara zonă militară.

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 83/1916, f. 82.

VI

Telegrama nr. 2416 a Marelui Cartier General Român din 11/24 decembrie 1916 către Grupul Râmnic.

Cu începere de mâine 12-12, ora 6 a.m. diviziile imperiale ruse Zamukskaia și Tuzemna intră în componența Grupului Râmnic.

Dispuneți a forma detașamente mai tari, susținute de unități de infanterie cu mitraliere pentru a fi împinse mult pe frontul grupului și a căuta să neliniștească pe flancuri grupele inamice deja semnalate și eventual coloane ce s-ar mai putea semna.

Generalului Al. Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f.417.

VII

Directiva operativă nr. 2519 din 12 decembrie 1916 a generalului Al. Averescu către generalul Krâmov.

De acord cu Comandamentul Armatei a 4-a ruse, Diviziile Usuriskaia, Tuzemna și Zaaurskaia vor constitui un grup de cavalerie sub comanda dumneavoastră.

Zona de operațiune a acestui grup va fi la nord de linia cota 1372 – Spulberu – Nera și la sud de linia Furu Mare – Vintileasca – Lacul lui Baban. Acest grup de cavalerie rămâne la dispoziția mea și în consecință sunteți dator a lua imediat legătura cu mine. Misiunea cu care sunteți însărcinat este de a umple golul între dreapta Grupului Râmnicu Sărat (Divizia a 3-a) și stânga Grupului Vrancea (Divizia a 12 a de Cavalerie rusă). Detalii asupra situației vă vor fi date de căpitanul de Stat Major Lastoskin care are această însărcinare.

Orice mișcare a grupului înapoi va avea loc numai după un ordin prealabil al armatei.

Comandantul Armatei a II-a române
General (ss) Al. Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 421.

VIII

Telegrama nr. 258 de la Marele Cartier General Român din 14 decembrie 1916 către Armata a II-a.

Urmarea telegramei 240

Conform ordinului Domnului Comandant al Armatei a 2-a o nouă linie de întăriri va urma punctele următoare:

De la Năruja – malul drept al Zăbalei – Dealul Dumbrava – Dealul Bosancilor – satul Coza legându-se cu fortificațiile existente la Piatra, nord de satul Coza – fața Schitului (cota 797), cota 1359 sud-est de vârful Clăbuc, fața Coarnelor (cota 1151) de unde se va lega și lucrările (existente) ceea ce execută în prezent trupele rusești.

Din cauza situației se va lucra cu toată activitatea sectorului: Năruja – nord – satul Coza, iar în celelalte sectoare se vor face recunoașteri pe pozițiile ce se vor putea, iar lucrările vor începe când situațiunea va fi schimbată.

General (ss) Văleanu
Nr. 258
14 decembrie 1916, ora 6,30 p.m.

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 28/1916, f. 599.

IX

Telegrama nr. 2989 din 14 decembrie 1916 a generalului Al. Averescu către Marele Cartier General.

Majestății Sale Regelui

Intrare Nr. 2989
14 decembrie 1916

Marele Cartier General
Secția Operații

Pe tot frontul atacuri din care unele cu rezultate favorabile pentru inamic.

La Divizia a 15-a în care trupele noastre au fost înlocuite cu trupe rusești, inamicul a pus în debandadă pe acestea din urmă.

2 batalioane ale noastre care se mai găsesc la îndemână, intervenind, au putut să oprească pe inamic, care însă a rămas stăpân pe poziții la Cernica. La Brigda 7 Mixtă trupele române se mențin pe pozițiile pe care s-au retras ieri. De asemenea, Divizia a 12-a de Cavalerie rusă menține pozițiile sale.

Gara Putna reluată de noi în timpul zilei a fost către seară iarăși pierdută. Am dispus a se intra în acest sector cu Brigada 5 Călărași sosită de la Focșani și cu 3 batalioane din Divizia a 15-a. Când se va limpezi situația acestor divizii voi mai lua trupe necesare pentru a îndruma o acțiune ofensivă în scopul de a respinge pe inamic sub vechile lui poziții.

La Grupul Rm. Sărat prin retragerea nejustificată, dezordonată a diviziilor rusești Tezemna și Zaamurskaia, dreapta Diviziei a 3-a rămas în aer, am dispus a se transporta chiar în noaptea aceasta întăriri de la Divizia a 12-a pentru restabilirea frontului în această parte. Stânga Diviziei a 6-a amestecată cu Divizia a 34 a rusă, precum și frontul Diviziei a 15-a ruse au fost atacate viguros și respinse până pe linia Budrea cota 422 - cota 204 - cota 131 - Cuculeasa. Comandamentul rus a dispus întărirea noii linii. Starea de lucruri la Divizia a 6-a română în sectorul căreia se găsesc intercalate trupe ruse este pentru moment incredibilă din cauza slăbiciunii Corpului 7 Armată rus care nu are nici o divizie completă pe front.

Ar fi bine să se dea o altă destinație diviziilor de cavalerie ruse care se găsesc pe frontul Grupului Rm. Sărat, căci neajunsurile care produc covârșesc foloasele aduse. Nu se poate spune același lucru de Divizia a 12-a regulată rusă, care procedând metodic și judicios a contribuit în mod vădit la înfrângerea înaintării inamicului în sectorul Vrancea.

General Al. Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 28/1916, f. 154.

X

Telegrama cifrată nr. 4061 a Marelui Cartier General Român, Secția Operații din 14/15 decembrie 1916.

Către Armata a 2-a

1. În urma presiunii inamicului, Armata a 4-a rusă se retrage la nord de Rm. Sărat pe frontul Oratea cota 133 – Știubeiul – Budul – Balta Albă, pe care am intenția a rezista.

2. Dreapta Armatei a 4-a rusă va fi la Oratea. Pentru coordonarea operațiunilor, Armata a 2-a va ocupa cu centru și aripa stângă frontul determinat de linia Nereju – Poana – Bursucu – cota 933 – Dealul Oilor – cota 784 – Fundul Peleticului – cota 685 – Dealul Lăstuni – Tăbăcari – Oratea (exclusiv).

Din Ordin,
Șef de Stat Major General al Armatei
General de divizie adj. (ss) Prezan

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 28/1916, f. 155.

XI

Ordinul de operații nr. 27 al Marelui Cartier General Român Eșalonul I către Armata a II-a din 15/27 decembrie 1916.

Comandamentului General Rus și Comandamentului General al etapelor.

1. În noaptea de 15/16 armata rusă se va retrage pentru a ocupa frontul Tâmboiești – Sihlea – Bogza – Slobozia – Sutești.

2. Pentru coordonarea acțiunilor Grupului Râmnic trebuie să se continue retragerea către nord-est.

3. În dimineața zilei de 16, Armata a 2-a va trebui să se găsească pe frontul cota 1169 – Plaiul Clăbuc – Herăstrău – Nereju – Dealul Comarului – Dealul Lung – Dealul Colibelor – Lacul lui Baban – înălțimile de la nord-est pâraul Slănicului – Tâmboiști (exclusiv).

4. Pe acest front, Armata a 2-a va ocupa cea mai bună poziție de rezistență pe care se va întări.

5. Misiunea armatei este de a opri cu orice preț înaintarea inamicului. În acest scop se vor păstra cât mai multe trupe de rezervă, cu ajutorul lor se vor ataca neconținut coloanele inamice.

6. Linia de demarcație:

a. Între armatele a 2-a și a 2-a rusă este aceea ordonată cu nr. 3917 din 10 decembrie 1916 (copie de pe ordinul nr. 3915 dat de Divizia a 15-a).

b. Între armatele a 2-a și a 4-a rusă va trece prin Tâmboiști – Purcelești – Mărășești – Bârlad, toate aparțin Armatei a 4-a ruse.

7. Cartierul Armatei va fi ales de Comandamenți, raportat la Marele Cartier General.

Din înalt Ordin

Șef de Stat Major general de Divizie

Adj. (ss) C. Prezan Nr. 27, ora 7,40 seara

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 28/1916, f. 601.

XII

Raportul nr. 2590 privind situația Armatei a II-a la 17 decembrie 1916 înaintat Marelui Cartier General Român.

1. Divizia a 15-a Inamicul a atacat violent pe tot frontul Măgura – Cașin – Buciesul – Dealul Strehai. Atac mai înverșunat la aripa dreaptă între coarnele Măgura și Măgura Cașinului. Trupele noastre își mențin încă pozițiile. Divizia a 15-a ne informează că aripa stângă a Diviziei a 14-a ruse, de asemenea puternic atacată, a cedat și se va găsi astă-seară pe Dealul Cașinului.

2. Grupul general baron Mannerheim. Atacul de azi al Brigăzii a 7-a Mixte a avut ca rezultat pe lângă prizonieri izolați și o companie întregă de mitraliere. Din cauza retragerii trupelor din stânga, succesul nu a putut fi decât desăvârșit. Către seară comandantul Brigăzii a comandat retragerea, aducându-și grosul în regiunea Vidra, cu ariergardele la Negrilești – Păulești – Paltin. Nu

se cunoaște precis situația Brigăzii a 5-a și a Brigăzii Sturdza (Negrilești cota 896).

3. Grupul Râmnic. Divizia a 12-a , Brigada a 24-a Infanterie (sectorul din stânga) atacate de forțe covârșitoare, a fost silită să se retragă de pe poziții spre Odobeasca. La ora 4,30 p.m. s-au trimis trupele din rezerva diviziei și una brigadă din Divizia a 3-a pentru a stăvili înaintarea inamicului și a restabili frontul. Nu se cunoaște rezultatul acțiunii. Divizia a 7-a, inamicul a încercat să întoarcă pozițiile acestea atacând în direcția Plopul. Intervenind repede, rezervele Diviziei a 7-a, trupele noastre și-au menținut de asemenea pozițiile, respingând atacurile inamice.

Divizia a 6-a Infanterie și Brigada a 11-a Infanterie au fost respinse din pozițiile lor și s-au retras spre Dragosloveni. Aceasta a antrenat și retragerea Diviziei a 12-a.

Batalioanele rusești trimise în ajutorul Diviziei a 6-a încă nu au intervenit în luptă la ora 4,30 p.m.

Din Ordin

Șeful de Stat Major al Armatei
a II a general (ss) Mărdărescu

Nr. 250 , Focșani

din 17 decembrie 1916
ora 8,30 seara

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 56/1916, f. 163.

XIII

Ordinul de operații nr. 712 semnat de generalul rus Saharov și înaintat la 17 decembrie 1916 generalului Al. Averescu.

În noaptea de 17/18 decembrie 1916, trupele de pe front vor continua să se retragă în modul următor:

1. Armata a 2-a română va ocupa linia de la stânga Armatei a 9-a ruse, până la satul Urechești (inclusiv), unde se va fortifica.

2. Armata a 4-a rusă va ocupa linia Urechești (exclusiv) – Bordești – râul Râmnicului până la Botești (inclusiv), unde se va fortifica.

3. Armata a 3-a va rămâne pe linia Botești (exclusiv) – Măicănești – Tichilești, unde se va fortifica. Pozițiile în Dobrogea se vor menține în mod solid.

4. Retragera se va executa în completă liniște și pe cât posibil sub acoperirea perdelelor de cavalerie.

5. Linia de demarcație între Armata a 2-a română și a 4-a rusă Tâmboiști – Urechești – Odobești – Mărășești, toate punctele pentru Armata a 4-a inclus, fără Urechești, care aparține Armatei a 2-a română. Celelalte linii de

demarcație rămân cele precedente. În timpul retragerii se va ține cea mai strânsă legătură.

6. Telegrafiați de primirea acestui ordin.

Generalul (ss) Saharov

Nr. 712, Bârlad, 17-12-1916

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 435.

XIV

Ordinul de operații nr. 2552 din 17 decembrie 1916 al generalului Al. Averescu către Grupul general Krâmov.

Dreapta grupului Râmnic se va retrage în noaptea aceasta pe Dealul Lung (sud-vest Odobești), iar stânga Diviziei a 12-a rusă va continua a se retrage la Nereju.

Vă rog să binevoiți a supraveghea acest interval, împiedicând detașamentele inamică de a se infiltra prin el.

General (ss.) Al. Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 427.

XV

Ordinul de operații nr. 2553 din 17 decembrie 1916 al generalului Al. Averescu către trupele din subordine.

La primirea ordinului de față se va începe retragerea grupului pe linia Dealul Lung – Lacul lui Baban – Tâmboiești. Trupele se vor dispune pe noua poziție, începând de la stânga, în modul următor:

- Divizia a 6-a în sectorul Tâmboiești exclusiv.
- Divizia a 7-a în sectorul Gura Căliței – Dealul Roșca.
- Divizia a 12-a în sectorul Dealul Roșca – Dealul Lung.
- Diviziile 1 și a 3-a în rezervă la Podul Lacului și Odobeasca.

Trupele se vor întări pe noile poziții, care vor fi apărate până la noi ordine. Inamicul va fi oprit prin rezistență pe poziție, precum și contraatacuri cu coloane mobile.

General (ss) Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 425.

XVI

Ordinul de operații nr. 2554 din 17 decembrie 1916 al generalului Al. Averescu către Corpul II Armată.

Ordinului de operații nr. 2553 din seara aceasta i se aduc următoarele modificări:

1. Divizia a 6-a rămâne mai departe sub ordinele Corpului 7 Armată rus.
2. Stânga Diviziei a 7-a se va întinde până la Izvorul Ciucurelului inclusiv (100 m sud Bordești).
3. Divizia 1 va veni la Palanca în loc de Podul Lacului pentru a fi în măsură să susțină Corpul 7 Armată rus în caz de nevoie.

Comandantul Armatei a 2-a
General (ss.) Averescu

Sursa: A.M.R., fond M.C.G.R., dosar 208/1916, f. 427.

FURU MARE FORTIFIED LINES
- RACOVIȚENI - VIZIRU. RÂMNIC BATTLE FROM 1916
(DOCUMENTARY CONTRIBUTIONS)

Abstract

The author presents the circumstances surrounding the building of the fortified line Furu Mare - Racovițeni - Viziru, focusing on its strategic defense role. He shows how this line was built, showing its military weaknesses: the fact that large networks of barbed wire were not installed everywhere, that trenches were not well defended. Second and third lines were only at the beginning. The signatory of the study presents the second part of a large number of documents from military orders to exemplify those stated. At the end of the material, the author insists upon the Râmnic battle, showing its decisive character on keeping southern Moldova.

COMANDOURILE SOVIETICE ÎN ACȚIUNE ÎN SPATELE FRONTULUI ROMÂNESC 1941-1942

Prof. dr. Viorel GHEORGHE

Din primele ore ale declanșării operațiunii „Barbarossa”, sovieticii au trimis în spatele frontului și mai ales pe teritoriul României, agenți specializați în acte de sabotaj, care aveau misiunea de a acționa împotriva obiectivelor economice și strategice din România, dar mai cu seamă, împotriva conductelor de petrol și a rafinăriilor din zona Văii Prahova. Autoritățile românești aveau suficiente informații, referitoare la modul de acțiune al serviciilor sovietice de informații, așa că apariția acestor comando-uri nu reprezenta o surpriză. Ca urmare, au fost adoptate o serie de măsuri pentru combaterea eficientă a lor.

Unul dintre primele cazuri de lansări de parașutiști după declanșarea „Operațiunii Barbarossa” a fost înregistrat în data de 25 iunie. Un parașutist sovietic a fost lansat și imediat capturat de jandarmi în apropierea comunei Salcia din județul Tecuci¹.

În data de 27 iunie 1941 au decolat de la Tiraspol trei avioane care aveau la bord 45 de parașutiști sovietici. Toți cei 45 erau îmbrăcați în uniforme de militari ai aviației române. Aceste uniforme erau autentice fiind abandonate de către unitățile militare române în vara anului 1940 în momentul cedării Basarabiei. Fiecare avea asupra lui câte trei ordine de serviciu cu ștampila Regimentului 93 Infanterie și „un plic închis cu ștampila de expediție a unor Comandamente, pentru a putea pretexta că sunt curieri, dacă vor fi identificați de organele de control”, dar și câte un pistol automat, șase dispozitive de distrugere cu mecanism de ceasornic și 60.000 lei. Misiunea lor consta în distrugerea aeroporturilor București, Bacău și Iași, precum și producerea de panică în rândul populației civile prin diferite acte teroriste. Toți cei 45 de parașutiști sovietici erau originari din Basarabia și aveau între 18 și 22 de ani și constituții atletice. Indicativul companiei era „Lup”. Acțiunea companiei era coordonată de un comisar politic bolșevic. Desantul s-a petrecut în jurul orei

¹ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 88/1941, f. 1.

22. Una din grupe a fost lansată pe raza comunei Poeni, județul Suceava iar celelalte două în imediata apropiere a Iașiului, pe raza localității Bârnova².

Ajunși la sol parașutiștii sovietici nu au reușit să se grupeze și au abandonat misiunea, fiecare încercând să supraviețuiască. Unul dintre acești parașutiști a fost capturat abia pe 8 august 1942 la Iași. Numele acestuia era Severin Ioan, de loc din comuna Păpușoi, județul Cetatea Albă. Le-a declarat anchetatorilor că a făcut parte din „Armata Sovietică de Sacrificiu și Distrugere” fiind lansat cu parașuta la Poieni³. Odată ajuns la sol și-a îngropat parașuta, la fel cum au făcut și ceilalți 14 colegi ai săi și au părăsit rapid zona. Profitând de actele ce le avea a reușit să ajungă la București, unde s-a angajat la un antreprenor maghiar Kasskemet, în cartierul Băneasa. În timpul iernii a supravegheat din pădurea Otopeni activitatea de pe aeroportul militar din apropiere.

În primăvara anului 1942 a plecat la Bacău, unde a stat ascuns în podul unei case părăsite. În toată această perioadă a supraviețuit datorită celor 60.000 de lei pe care îi primise înainte de a pleca în misiune. În data de 27 mai 1942 a plecat de la Bacău spre Iași unde a și fost arestat⁴. În timpul interogatoriului a dat informații și despre ceilalți parașutiști lansați odată cu el. Printre aceștia erau Gheorghe Iacovencko din Cetatea-Albă, muncitor la fabrica de conserve, individ foarte periculos, Nicolae Serioja din Chișinău, Pavel Efimenco, Vanea Grafcenko, Finașa Grigorov, Hardin și Alekseev, ambii din Chișinău, Ioan Srânciuc, Ipan Zelesnicov, un comisar sovietic, îmbrăcat în civil și „un evreu, îmbrăcat civil, cu părul roșu, cunoaște perfect limba română și limba rusă, probabil din Regat”⁵. Ioan Severin a fost condamnat la moarte de către Curtea Marțială a Corpului IV Armată.

Generalul Antonescu era foarte îngrijorat de anumite evenimente petrecute în spatele frontului, în primele zile de război, mai ales de faptul că indivizi înarmați au atacat unități militare sau autorități civile. Ca urmare, la 2 iulie 1941, Ministerul Afacerilor Interne cu ordinul telegrafic nr. 4757 a cerut ca toate autoritățile din subordine să adopte măsurile necesare pentru combaterea acestor grupuri teroriste inamice. Ordinul generalului Antonescu era ca aceștia să fie prinși și executați pe loc⁶.

În condițiile în care aviația sovietică de bombardament nu reușise încă să lovească ținte importante din regiunea Prahova, posibilitatea ca sovieticii să recurgă la parașutiști, care să îndeplinească misiunile aviației, era reală. De

² Arh. Naț Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Rm. Sărat*, dosar 32/1942, f. 48.

³ Idem, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 9/1942-1943, f. 103.

⁴ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Rm. Sărat*, dosar 32/1942, f. 57.

⁵ Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1942, f. 476.

⁶ Idem, *Fond Primăria Mizil*, dosar 8/1941, f. 384.

aceea, Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere a dispus, prin ordonanțele nr. 7 și 8, luarea de măsuri severe pentru garantarea siguranței obiectivelor din teritoriu, iar la 4 iulie 1941, locotenent-colonelul Mihail Schipor, comandantul Legiunii de Jandarmi Prahova, a cerut, prin ordinul circular nr. 10.076, luarea de măsuri eficiente împotriva incursiunilor de parașutiști și a actelor de sabotaj puse la cale de agenții străini. Jandarmii trebuiau, prin orice mijloace posibile, să aducă la cunoștința populației pericolul reprezentat de incursiunile parașutiștilor inamici în spatele frontului și executarea de către aceștia în regiunea petroliferă a unor acte de sabotaj.

Populația era încurajată ca, în momentul în care întâlnea o persoană necunoscută, să o aducă la postul de jandarmi pentru a fi identificată. Toate intrările în localități trebuiau păzite în permanență, zi și noapte, pe schimburi, cu rotație, de elemente ce compun garda cetățenească. Nici o persoană nu trebuia să intre într-o localitate, fără să fie identificată de autorități. Patrulările, pe itinerariile stabilite, trebuiau să fie cât mai dese și în mod deosebit pe arterele principale de circulație. Șefii de posturi trebuiau să fie în contact permanent cu unitățile militare din localitate sau din imediata apropiere pentru a le ține la curent cu informațiile pe care le posedă, dar și pentru a cere ajutor în caz de nevoie, dacă nu poate controla evenimentele cu ajutorul gărzii cetățenești din subordinea lor.

Șefii de post trebuiau să aplice cu severitate regulile camuflajului pe timp de noapte în toate localitățile. De la ora 20, nici o lumină nu trebuia să se mai vadă. În conformitate cu ordinul circular nr. 9660 din 3 iulie 1941, până la ora 22, automobilele trebuiau să circule cu farurile camuflate regulamentar. Începând cu ora 22 până la ora 4 dimineața, pietonii și toate autovehiculele nu aveau voie să circule, cu excepția autovehiculelor militare și a autorităților ce aveau permisiune legală. Toți cei care nu respectau aceste ordine trebuiau arestați și înaintați Tribunalului Militar Ploiești⁷.

La 5 iulie conducerea armatei a fost informată că la Tătărani, în zona fortificată au fost găsite o parașută sovietică și un aparat T.F.F. S-a stabilit că parașutistul sovietic s-a îndreptat spre Lespezi, iar autoritățile au luat măsurile necesare pentru prinderea acestuia⁸.

Pentru ca acești agenți inamici să nu poată acționa împotriva căilor ferate, Inspectoratul de Jandarmerie București a cerut cu ordinul nr. 32.182/1941 o supraveghere permanentă a liniei ferate București-Ploiești-Sibiu. La 6 iulie 1941, comandantul Legiunii de Jandarmi Prahova a cerut cu ordinul nr.10.396 ca posturile de jandarmi de pe acest traseu să organizeze un

⁷ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 100.

⁸ A.N.I.C., *Fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului*, dosar 164/1928-1944, f. 9.

sistem de pază permanent. Atât ziua, cât și noaptea, traseul de cale ferată de pe raza fiecărui post de jandarmi trebuia patrulat fără întrerupere. O atenție deosebită trebuia acordată locurilor accidentate și, de aceea, greu de supravegheat⁹.

Un desant sovietic a fost înregistrat pe 7 iulie 1941 pe raza comunei vasluiene, Tăcuta. Avioanele sovietice au lansat șase parașutiști, care însă au fost imediat interceptați de către jandarmii din localitate. În ajutorul lor a venit un pluton din cadrul Regimentului 35 Infanterie de la Vaslui precum și mai mulți premilitari. Parașutiștii sovietici au fost înconjurați în pădurea Tăcuta. Aceștia au încercat cu disperare să se apere folosind arme automate. În urma acestei lupte, trei parașutiști sovietici au fost omorâți, iar doi capturați. A murit și un sătean din Tăcuta care îi ajuta pe jandarmi, iar un premilitar, un jandarm și doi soldați au fost răniți¹⁰. Un al treilea parașutist sovietic, îmbrăcat în uniformă militară germană a reușit să fugă prin valea unui pârâu și s-a ascuns în casa săteanului Alexandru Scutaru. Acesta a crezut inițial că este un soldat german. Jandarmii au fost însă informați, iar parașutistul inamic a fost capturat¹¹.

În aceeași zi de 7 iulie 1941, la 26 kilometri sud de Iași, pe raza localității Dobrovăț, într-o pădure au fost găsiți de către jandarmi 5 indivizi suspecti, îmbrăcați în uniforme sovietice. În timpul acțiunii unul dintre acești parașutiști a fost împușcat mortal, asupra lui găsindu-se două grenade, fitile Bickford și cablu telefonic.

În aceeași noapte, dintr-un avion sovietic a fost lansat un spion sovietic, în regiunea Ciurea. Un locuitor, Gheorghe Rusu a observat acest lucru și a anunțat autoritățile¹². În dimineața zilei de 8 iulie acesta a fost capturat de către o echipă de lucru CFR. Spionul sovietic a fost predat unui delegat al Marelui Stat Major. Asupra acestui parașutist au fost găsite un ordin de serviciu fals, ca fiind emis de Corpul IV Armată, pe numele Inculeț Mihai din Regimentul 35 Infanterie. La interogatoriu a declarat că avea misiunea de spiona unitățile militare române¹³. Un alt parașutist sovietic a fost capturat în noaptea de 9 spre 10 iulie pe drumul de la Codăești spre Tăcuta de către jandarmi, ajutați de populația locală. Asupra lui au fost găsite 12.000 lei, un pistol Mauser, 2 grenade, un focos, trei hărți rusești, 2 pachete de pansamente, un pachet de ciocolată, o busolă, un ceas, un port-moneu cu bani rusești, un bidon pentru apă și gloanțe pentru pistol. Mai avea și cinci ordine de serviciu românești cu

⁹ *Ibidem*, f. 107.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 88/1941, f. 1.

¹¹ Arh. Naț Buzău, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 30/1941, f. 42.

¹² Idem, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 1/1941-1943, f. 247.

¹³ A.N.I.C., *Fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului*, dosar 164/1928-1944, f. 57.

semnătura și ștampila Spitalului Militar din Iași și a Regimentului 2 Transmisiuni Iași, toate false. Parașutistul vorbea doar în germană și rusă, declarând că nu cunoaște limba română. Bănuit că face parte din grupul de parașutiști lansat la Dobrovăț, a fost trimis sub pază puternică la Marele Cartier General, pentru continuarea interogatoriului¹⁴.

În ziua de 11 iulie 1941, într-o vie, la 15 kilometri sud de Iași au fost găsiți un parașutist sovietic mort și alți doi grav răniți. Autoritățile presupuneau că fac parte din cei urmăriți de jandarmi la Dobrovăț¹⁵.

Victoriile de pe front, înaintarea trupelor germane și române în Basarabia au făcut ca pericolul unor debarcări masive de parașutiști inamici să devină tot mai puțin probabil. Pentru a se fluidiza circulația, mai ales în mediul rural, s-au luat măsuri pentru înlăturarea baricadelor instalate în diferite zone. La 9 iulie 1941, Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere a ordonat ridicarea de urgență a acestor baricade, iar materialul depozitat să fie în grija șefilor de posturi de jandarmi¹⁶.

Dacă pericolul lansării unor unități de parașutiști în spatele frontului sau în zonele „sensibile” era tot mai redus, posibilitatea lansării de agenți cu misiuni de spionaj sau terorism rămânea încă. De aceea, Comandamentul 5 Teritorial a cerut prin ordinul nr.2450/1941 și reluat de Legiunea de Jandarmi Prahova prin ordinul circular nr.10.294 din 9 iulie 1941, ca toți spionii sau trădătorii capturați să fie executați pe loc. Se cerea, încă o dată întărirea măsurilor luate împotriva parașutiștilor. Sovieticii continuau să lanseze grupuri mici de parașutiști, care aveau misiuni de spionaj, de sabotaj sau de a semnaliza aviației proprii obiectivele ce trebuiau bombardate.

În noaptea de 11 iulie 1941 s-a petrecut pe raza județului Prahova un eveniment care a pus în gardă autoritățile române. Deși nu au bombardat nici o țintă, avioanele sovietice au fost prezente în spațiul aerian prahovean. În jurul orei 21.30 avioanele inamice au fost detectate deasupra comunei Râfov. După plecarea avioanelor, pe teritoriul acestei comune a fost descoperită o parașută, care, se presupunea, fusese folosită de un parașutist. Totuși, nimeni nu văzuse când se lansase acest parașutist. Jandarmii au declanșat imediat operațiunea de căutare, dar până la 18 iulie 1941 nu a fost identificat sau prins acest posibil parașutist sovietic¹⁷.

A doua zi, Inspectoratul de Jandarmi București, cu ordinul nr. 33.514 din 1941, informa că sovieticii urmăresc să lanseze în regiunea petroliferă și în

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Arh. Naț. Buzău, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 1/1941-1943, f. 254.

¹⁶ *Idem*, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 107.

¹⁷ A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 20/1941, f. 34.

special în zona Brazi parașutiști, care urmăreau distrugerea rafinăriilor de petrol. Pentru a se evita asemenea evenimente, Legiunea de Jandarmi Prahova era solicitată să ia măsuri severe de siguranță și pază. Organele care executau paza, mai ales la rafinării, trebuiau să fie cât mai des controlate. Santinelele aflate în post trebuiau să fie extrem de vigilente. Trebuiau efectuate cât de des razii pentru a se scotoci terenul, pentru a se da de urma parașutiștilor¹⁸.

Cum pericolul lansării de grupuri mici de parașutiști, cu misiuni de sabotaj sau de spionaj, era foarte real și se întâmpla în spatele frontului româno-german, măsurile cerute de Inspectoratul de Jandarmi București erau perfect îndreptățite. Până în 12 iulie aviația sovietică de bombardament nu reușise nimic în acțiunea de atacare a obiectivelor de pe raza județului Prahova. Rafinăriile de petrol din jurul Ploieștiului rămăneau însă obiective de importanță strategică și distrugerea lor reprezenta pentru sovietici o misiune obligatorie. De aceea, teama autorităților române că sovieticii vor recurge la agenți parașutiști pentru distrugerea acestor obiective, era una foarte justificată. De altfel, într-un ordin din 12 iulie al Ministerului Afacerilor Interne, se spunea că „ne găsim în fața unui plan de dezorganizare și tulburarea zonei din spatele frontului, plan pus în aplicare de diverși teroriști și instigatori lansați cu parașutele din avioanele inamice”¹⁹.

Primele măsuri serioase de contracarare a parașutiștilor sovietici au fost luate în urma ordinului nr. 26.812/1941 al Inspectoratului General al Jandarmeriei din 13 iulie. Pentru capturarea parașutiștilor, lansați pe teritoriul comunelor urbane, urmau să se constituie echipe la fiecare post de jandarmi. Cercurile de recrutare urmau să trimită câte 5-20 premilitari. Aceștia trebuiau selecționați cu mare atenție. Urmau să acționeze sub comanda jandarmilor. Armamentul și muniția necesară erau date de Cercurile de Recrutare posturilor de jandarmi. Ei erau înarmați doar în momentul semnalării desantului de parașutiști. Până la 16 iulie, oamenii trebuiau instruiți și paza permanent asigurată²⁰.

Activitatea aviației sovietice în noaptea de 13 spre 14 iulie nu s-a limitat la bombardarea Ploieștiului. După cum informa Direcția Generală a Poliției, cu ordinul nr. 16.673/1941, și Inspectoratul General al Jandarmeriei, cu ordinul telegrafic cifrat nr. 38.082/1941, în noaptea aceea, în zona orașului Târgu-Mureș au fost lansați mai mulți parașutiști sovietici. Doi au fost prinși, unul omorât, iar trei au reușit să scape și se pare că trecuseră frontiera vremelnică, intrând în România. La interogatoriu, parașutiștii capturați au declarat că aveau misiunea de a pătrunde în Valea Prahovei și în regiunea industrială Brașov,

¹⁸ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 110.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

pentru a comite acte de sabotaj. De aceea, unitățile de poliție și de jandarmi au primit ordin de a supraveghea regiunile din apropierea frontierei și căile de comunicație ce duceau spre Brașov și Valea Prahovei²¹. Tot în această noapte au fost lansați parașutiști la 5 kilometri nord de Bacău²².

Autoritățile militare din Bulgaria au capturat în ziua de 18 iulie în apropiere de localitatea Armani, doi parașutiști sovietici. În timpul interogatoriului aceștia au declarat că au făcut parte dintr-un grup de șase parașutiști și au fost lansați de un avion care a decolat de la Odessa. Au avut parte de un antrenament intens, care s-a desfășurat pe perioada a 14 zile. Șeful grupului era un evreu din URSS, dar pe lângă acesta se mai găsea un polon și doi germani. Fiecare parașutist, pe lângă armamentul individual, mai avea câte șase kilograme de exploziv, 18.000 de lei românești, dar și acte false, tot românești. Misiunea lor principală era distrugerea podului de la Cernavodă. În timpul zborului au fost supravegheați de un comisar politic, iar ferestrele avionului au fost acoperite ermetic. Pilotul, care se pare că era femeie, după declarațiile celor doi nu a reușit să-i lanseze pe teritoriul României²³.

La 18 iulie 1941 a fost capturat un periculos grup de parașutiști sovietici la 10 kilometri nord de Cernăuți. Din cei 8 lansați, autoritățile române au prins 6. Misiunea acestora era distrugerea căilor ferate și a rețelelor telegrafice și telefonice. Aveau asupra lor arme și un aparat de emisie recepție²⁴. Tot pe 18 iulie au fost lansați doi parașutiști sovietici în zona localității ardelene Sfântu Gheorghe. După aproximativ o lună de zile cei doi au fost identificați pe teritoriul românesc, dar fără a fi capturați²⁵.

În noaptea de 20 spre 21 iulie 1941, aviația sovietică a lansat opt parașutiști pe raza comunei Sarai din județul Constanța. Jandarmii s-au mobilizat imediat și au început urmărirea inamicului. Toți cei lansați au fost capturați, șase pe teritoriul județului Constanța și doi pe raza județului Tulcea. La interogatoriu aceștia au declarat că principala lor misiune era distrugerea podului de la Cernavodă și a căilor ferate din regiune²⁶.

În aceeași noapte, în zona comunelor Cupca, Pătrăuți, Suceveni avioanele sovietice au lansat nouă parașutiști. Jandarmii au intervenit imediat, încercând capturarea acestora. În urma unei lupte violente au fost împușcați mortal doi parașutiști, patru au fost capturați iar trei au reușit să fugă. La cei

²¹ Ibidem, f. 115, 123.

²² Arh. Naț. Buzău, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 1/1941-1943, f. 254.

²³ Ibidem, f. 256.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 130.

²⁶ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 88/1941, f. 2.

capturați jandarmii au găsit un pistol-mitralieră, trei pistoale Mauser, două pistoale Frammer, două pumnale, o mină explozivă, patru grenade defensive, opt parașute, o hartă militară sovietică a regiunii Kiev-Cernăuți-Storjineț, precum și o mare sumă de bani, în lei și ruble. Misiunea lor era distrugerea căilor de comunicații din zona Cernăuți, atacarea autorităților și răspândirea de zvonuri false. Toți cei capturați erau îmbrăcați în civil²⁷.

Misiunea Militară Germană a informat autoritățile române, pe 24 iulie 1941 că se așteaptă ca armata sovietică să lanseze în curând pe teritoriul României grupe de câte 12 parașutiști, puternic înarmați și care aveau de executat misiuni de sabotaj²⁸. Pe 25 iulie Legiunea de Jandarmi Prahova avertiza că „sovietele vor lansa astăzi și în zilele următoare, un mare număr de parașutiști, îmbrăcați în haine cu caracter local... cu misiunea de a comite acte de sabotaj și spionaj”²⁹.

Informația s-a bazat pe surse de încredere și a fost confirmată de evenimentele ulterioare. În noaptea de 24 iulie 1941, un grup de 6 parașutiști sovietici au fost imbarcați într-un avion, pe aerodromul de la Voznesensk și au fost lansați pe un deal, de lângă pădurea Mădărjac. După parașutare, grupul s-a despărțit în două. Patru parașutiști sovietici au plecat spre direcția Ciurea, iar ceilalți doi s-au îndreptat spre Podul Iloaie³⁰. Aceștia aveau ca misiune distrugerea căii ferate. Nu au reușit pentru că în data de 3 august au fost capturați. Șeful postului de jandarmi Podu-Iloaiei, plutonierul-major Ursache a organizat în noaptea de 2 spre 3 august 1941 o poteră pentru capturarea eventualilor parașutiști sovietici. La această acțiune au participat 7 jandarmi împreună cu mai mulți premilitari și locuitori din comună. La ora 4 dimineața, într-un lan de floarea-soarelui, au fost descoperiți cei doi parașutiști sovietici, îmbrăcați în uniforme militare românești. Sergentul jandarm Guzgă Constantin, cel care i-a descoperit, i-a somat să se predea. Cei doi parașutiști au răspuns cu focuri de revolver, iar sergentul Guzgă a fost obligat să facă uz de armă, împușcând în maxilarul drept și umărul stâng pe unul dintre parașutiști. Al doilea a reușit să fugă, dar a fost imediat înconjurat de către premilitari. Pentru că nu mai avea scăpare a preferat să se sinucidă, trăgându-și un glonț în cap.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 125.

²⁹ *Ibidem*, f.122.

³⁰ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 375/1941, f. 190; Lucian Spiridon, *Bombardamentele sovietice asupra județului Iași (1941-1944)*, în *Orizont XXI*, anul VI, nr. 1 (21), 2011, p. 27; Alin Spânu, *Parașutiștii sovietici în România. Grupa lansată în județul Iași la 24 iulie 1941*, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, Vaslui, Tomul XXVIII-XXIX, vol. 2, p. 224.

Ambii parașutiști au fost duși inițial la postul de jandarmi și apoi la spitalul din Podu-Iloaie.

Comandantul Legiunii de Jandarmi a județului Iași s-a deplasat imediat la Podul-Iloaiei pentru interogarea parașutistului rănit. Acesta se numea Nicolai Ștefanovici Petrov, era originar din Odessa și nu cunoștea limba română. Parașutistul mort, care era și comandantul grupului, se numea Munteanu Grigorie și era de loc din Chișinău³¹.

Petrov a furnizat informații extrem de prețioase referitoare la grupele de parașutiști lansați pe teritoriul României, în a doua parte a lunii iulie. Acesta a precizat că au fost lansați șase parașutiști la Hândrești, județul Roman, 12 la Schitul Stavnice, Pădurea Voinești, județul Iași, 12 la Barticești, județul Roman, 12 la Buhăiești, județul Vaslui, 8 la Osionepi, județul Neamț. Parașutiștii de la Voinești au fost lansați în două rânduri. Prima grupă de șase a fost desantată la 6 iulie, iar a doua pe 24 iulie. Misiunea lor era distrugerea liniei ferate Roman-Pășcani. Parașutiști de la Hândrești aveau ca misiune distrugerea căii ferate Cucuteni-Dorohoi. Restul grupurilor aveau ca misiune distrugerea tunelurilor și podurilor CFR din zona unde se găseau. Toți parașutiștii din aceste grupuri, erau înarmați cu câte un revolver, cuțit, 4 grenade și 4 kg de dinamită³².

Tot Petrov a mai precizat că toate grupurile de câte șase parașutiști au în dotare un aparat de radio emisie-recepție. După îndeplinirea misiunii, toate grupele de parașutiști sovietici urmau să se adune între Tutora și Costuleni, pentru a trece Prutul și apoi să se reîntoarcă în teritoriul controlat de sovietici. La Voznesesk se găseau în acel moment pregătiți de acțiune, un număr de 360 de parașutiști sovietici. Dintre aceștia, jumătate erau originari din Basarabia. În rândul acestora se găseau și 15 femei. Toți erau îmbrăcați în uniforme militare românești, luate de la soldații români căzuți în prizonierat. Petrov a mai precizat că între 10 și 20 august urmează să fie lansate noi grupe de parașutiști sovietici, cu precădere în zona Iași-Vaslui³³. Informațiile lui Petrov au ajutat autoritățile române în descoperirea și anihilarea comando-urilor inamice.

Pe de altă parte autoritățile române erau îngrijorate de numărul crescut de parașutiști sovietici lansați, mai ales în Ungaria și Bulgaria și care treceau apoi frontiera în România. Sovieticii sperau că astfel vor reuși să păcălească serviciile românești. La 24 iulie conducerea superioară a țării a cerut

³¹ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 375/1941, f.189.

³² *Ibidem*, f. 190.

³³ *Ibidem*, f. 191.

intensificarea măsurilor de supraveghere a frontierei, pentru a combate grupurile de parașutiști sovietici³⁴.

De altfel, în a doua parte a lunii iulie au fost frecvente lansările de parașutiști sovietici pe frontiera româno-bulgară. Autoritățile bulgare au reușit să captureze o parte dintre aceștia. Numai la Acadâlar și Curlbunar au fost prinși cinci parașutiști în jurul datei de 20 iulie, iar alți șase în interiorul Bulgariei. Aceștia vorbeau la perfecție limbile bulgară, germană și turcă. Erau bine înarmați, fiecare având asupra lor șase kilograme de dinamită. Misiunea lor era una foarte clară și anume distrugerea podului de la Cernavodă. Conducerea armatei române cerea unităților din subordine să fie foarte atente la acest fenomen. Regiunea a III-a Aeriană în ordinul 2042 din 30 iulie 1941 menționa că: „deși toate tentativele au eșuat până în prezent, sovietele vor continua să întrebuițeze mai departe acest procedeu. Se atrage deci, din nou atenția asupra acestui fel de luptă al inamicului, față de care trebuiesc luate toate măsurile de vigilență și pază impuse de împrejurări... Să nu se uite însă că parașutiștii pot fi lansați în locuri izolate, de unde să apară apoi în preajma unității, îmbrăcați normal, vorbind bine românește, posedând acte aparent în perfectă regulă și putând astfel să surprindă vigilența noastră. De asemenea, n-ar fi exclus să apară îmbrăcați în haine militare sau chiar deghizați în ofițeri români”³⁵.

Antonescu era convins că de fapt numărul parașutiștilor sovietici lansați în România era mult mai mare decât cei capturați. El era îngrijorat mai ales de cei care „aveau asupra lor cantități mari de dinamită și aparate de transmisiuni”, pentru că aceștia aveau misiuni de sabotaj³⁶. Cu toate acestea, autoritățile militare române erau îndreptățite să constate la finele lunii august că „încercările inamice de a trimite pe teritoriul Țării noastre agenți spioni și teroriști, prin lansarea cu parașuta s-au prin alte procedee a fost în mare măsură zădărnice, agenții respectivi fiind prinși înainte de a-și îndeplini misiunea, pentru care au fost trimiși”³⁷.

O nouă informație despre un desant sovietic apare în data de 27 iulie 1941. Direcția Generală a Poliției atenționa că în scurt timp urmează să fie lansată o companie de parașutiști pe teritoriul României. Lansarea urma să se facă concomitent cu un raid de bombardament al aviației sovietice³⁸.

După câteva săptămâni de război autoritățile române au avut o imagine clară a modului în care operau sovieticii. Marele Cartier General în ordinul

³⁴ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 127.

³⁵ Idem, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 5/1941-1943, f. 258.

³⁶ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 88/1941, f. 2.

³⁷ Arh. Naț. Buzău, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 30/1941, f. 45.

³⁸ Ibidem, f. 1.

196/1941 arăta că „sovieticii urmăresc pe toate căile să producă acte de sabotaj, de desordine și de agresiune în spatele frontului. În acest scop lansează din avion cu parașuta spioni și agenți teroriști înarmați... Toți acești agenți i-au contactul cu agenții rezidenți din țară... și organizează împreună acte de sabotaj, teroriste, agresiuni, etc”³⁹.

Jandarmii postului Grăjdaru din județul Iași au reușit ca în noaptea de 3 spre 4 august 1941 să captureze în pădurea Cărbunari un parașutist sovietic. Prinderea acestuia a fost posibilă datorită vigilenței populației locale. Un elev din comună, pe numele lui Cocea a fost abordat de un individ, străin de localitate, dar îmbrăcat în uniformă românească. Acesta dorea să știe de unde poate cumpăra alimente. Alertat de către elev, șeful postului de jandarmi din Grajduri a reușit să-l captureze pe parașutistul sovietic. Acesta era îmbrăcat în haine militare românești, dar încălțat cu cizme germane. La percheziția corporală asupra lui au fost găsite un pistol „Parabellum”, 30 cartușe, 2 grenade defensive, 1 baterie electrică, o busolă, un sac de merinde, un bidon pentru apă și suma de 3310 lei⁴⁰. Parașutistul apucase să îngroape un aparat de transmisiuni, care era însă deteriorat. Tocmai prezența acestui aparat de radio dovedea că respectivul parașutist era un agent foarte important⁴¹.

Comandantul Legiunii de Jandarmi a județului Iași a realizat primul interogatoriu. A rezultat că parașutistul sovietic se numea Romanenco Ioan, era de loc din Tighina și avea 21 de ani⁴². A fost pregătit la o Școală de Parașutiști din interiorul URSS-ului. În misiune a plecat în noaptea de 23 spre 24 iulie 1941 de pe aerodromul din Voznesesk și a ajuns deasupra României la ora 2, fiind lansați într-o pădure la 10 km sud de satul Popești, județul Iași. La sol s-au găsit doar patru din cei șase desanțați. Timp de trei zile au stat ascunși și au sperat că îi vor găsi și pe ceilalți doi parașutiști. În cele din urmă au decis să plece spre Vaslui, Huși și apoi Bârlad. Timp de zece zile au supraviețuit doar cu rațiile care le aveau asupra lor. Atunci când se putea, cumpărau lapte de la populația civilă. Dacă erau întrebați, spuneau că sunt soldați români, veniți de pe front. Rezervele de alimente s-au terminat când ei erau pe raza comunei Grajduri. Pentru achiziționarea altor alimente a fost trimis Romanenco,

³⁹ Ibidem, dosar 5 /1941, f. 3.

⁴⁰ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 375/1941, f. 191.

⁴¹ Arh. Naț. Buzău, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 1/1941-1943, f. 267.

⁴² Alin Spânu, *Parașutiștii sovietici în România. Grupa lansată în județul Iași la 24 iulie 1941*, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, Tomul XXVIII-XXIX, vol. 2, Vaslui, 2007/2008, p. 225.

singurul care vorbea limba română și care a fost capturat. Pentru prinderea celorlalți parașutiști au fost luate măsuri intense de cercetare, în toată zona⁴³.

Inspectoratul General al Jandarmeriei în data de 4 august informa unitățile subordonate de felul în care au acționat parașutiștii sovietici capturați. Aceștia erau îmbrăcați ori în haine civile ori în uniforme militare românești. Aveau la ei mari sume de bani, acte perfect falsificate sau chiar originale, luate de la soldații români căzuți pe câmpul de luptă sau luați prizonieri. Erau înarmați cu revolvere, grenade și mari cantități de explozivi. Preferau să stea ascunși prin păduri, lanuri de porumb sau floarea-soarelui. Erau extrem de fanatici și de aceea foarte periculoși⁴⁴.

Pe 6 august 1941 jandarmii ieșeni au fost informați că un avion sovietic a lansat 30 de parașutiști la marginea unei păduri între Tudora și Prisăcari. Legiunea de Jandarmi Iași împreună cu militari din cadrul Comandamentului Militar al Municipiului Iași au inițiat urmărirea și capturarea acestui desant. De asemeni companiile de pază CFR au primit ordinul de a intensifica paza pe liniile Ungheni-Iași și Vaslui-Iași⁴⁵.

De mare folos în combaterea comandourilor sovietice s-au dovedit informațiile furnizate de către serviciile românești de profil. La 15 august 1941 acestea au informat Inspectoratul General al Jandarmeriei că în noaptea de 20 august, dar și în următoarele, armata sovietică intenționează să lanseze aproximativ 330 de parașutiști din care 30 femei în zonele Iași, București, Roman, Vaslui. Aceștia aveau misiuni de distrugere a căilor ferate, a nodurilor de comunicații, a lucrărilor de artă și a depozitelor de carburanți și muniții⁴⁶.

Informația s-a dovedit a fi corectă, pentru că un desant masiv a avut loc în noaptea de 20 spre 21 august 1941. Mai multe comandouri sovietice au fost lansate pe raza județelor Ilfov și Ialomița. Jandarmeria a intervenit prompt și a reușit să captureze până la 23 august, o parte din parașutiștii inamici, opt în Ilfov și 12 în Ialomița. Majoritatea erau îmbrăcați în haine țărănești, vorbeau bine limba română, aveau asupra lor acte românești, bine falsificate și uzate și erau puternic înarmați, inclusiv cu explozivi de mare putere. Misiunea lor era distrugerea conductelor petroliere, a căilor ferate și a lucrărilor de artă. Unii dintre parașutiștii sovietici au fost îmbrăcați în uniforme ale armatei române.

⁴³ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 375/1941, f. 192.

⁴⁴ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 130.

⁴⁵ Idem, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 1/1941-1943, f. 269.

⁴⁶ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 130; A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 150/1941, f. 31; Alin Spănu, *op. cit.*, p. 225.

Pentru deplasarea pe teritoriul României aceștia făceau apel la șoferii germani, care nu cunoșteau limba română⁴⁷.

După primele săptămâni de război, conducerea militară a României a înțeles că sovieticii nu mai pot folosi trupele de parașutiști în modul clasic, ci doar ca „agenți de spionaj, sabotaj și terorism”. Pe baza acestei experiențe s-a realizat un studiu în care era prezentată doctrina, organizarea și dotarea parașutiștilor sovietici. În acesta se arăta că până în acel moment, armata sovietică nu folosisse marile unități de parașutiști, rezumându-se doar la „lansarea în spatele liniilor a unor mici grupe de agenți devotați, cu misiuni de sabotaj, spionaj și terorism”. Acești parașutiști trebuiau să culegă orice fel de informație cu caracter militar, trebuiau să distrugă căile ferate, lucrările de artă, depozitele de muniții și combustibil, atacarea militarilor izolați, indicarea prin semnale luminoase a țintelor ce trebuiau bombardate⁴⁸. Parașutiștii care îndeplineau aceste misiuni erau, de obicei, recrutați din rândul celor mai fideli membri de partid. Nu lipseau cei dornici de aventură sau cei motivați cu mari sume de bani. Grupele de parașutiști lansate până în acel moment erau formate din 6-8 oameni, dintre care un radio-telegrafist, un interpret care cunoaște la perfecție limba română și cel puțin un specialist în folosirea explozivilor. Toți erau inițiați în activitățile conspirative și în culegerea de informații cu caracter militar, iar vârsta lor era cuprinsă între 19 și 38 de ani. Dotarea acestor grupe era foarte bună și compusă din aparate radio performante, pistoale automate „Mauser”, grenade, pachete cu material inflamabil, busole, lanterne de buzunar, explozibili, hărți cu zona unde trebuiau să activeze, comprimate de ciocolată, pesmeți, conserve, etc. Instrucția lor era una temeinică, fiind completată, de pregătirea politică. Comisarii politici le spuneau că în maxim 10 zile Armata Roșie va ajunge în raionul lor de parașutare iar ei vor fi recuperați. Tot comisarii politici le cereau ca în cazul capturării de inamic să se sinucidă⁴⁹.

Pentru păstrarea secretului misiunii, comandantul grupei de parașutiști primea detaliile necesare doar în momentul îmbarcării în avion. Membrii grupei primeau doar detaliile legate de activitatea lor. Conducerea armatei române constata că aceste grupe de parașutiști nu au reușit să-și îndeplinească misiunile primite, pe de o parte din cauza lipsei lor de hotărâre, iar pe altă parte din cauză că autoritățile române au luat măsuri energice pentru combaterea lor, având un puternic sprijin din partea populației⁵⁰.

⁴⁷ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 140.

⁴⁸ *Idem*, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 25/1941, f. 5.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 6.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 7.

În noaptea de 1 spre 2 septembrie 1941 un avion sovietic a încercat să lanseze un grup de parașutiști la sud de București. Din cauza vremii nefavorabile, a fost furtună, piloții sovietici s-au rătăcit și au lansat parașutiștii în zona Munților Cheia, pe valea Teleajenului. Până pe 6 septembrie jandarmii prahoveni au capturat șase dintre aceștia, iar cei brașoveni încă unul. La interogatoriu parașutiștii sovietici au declarat că misiunea lor era distrugerea conductelor petrolifere București-Giurgiu și București-Constanța și a liniilor telefonice⁵¹.

Un grup de șase parașutiști sovietici a fost lansat în seara zilei de 6 septembrie 1941 în apropierea comunei Novo-Petrovska din Transnistria. Aceștia fuseseră pregătiți în mai multe centre de pe teritoriul URSS-ului, printre care Odessa, Vosnezeansk, Grigorievko sau Marenko. Printre instructorii acestora s-au găsit căpitanul Filipov și locotenenții Malinin, Ghiceov și Burac. Ca și alți parașutiști lansați pe teritoriul României la aceste școli au învățat, printre altele, tehnici de fotografiat, cunoașterea și folosirea puștii, revolverului și a explozivilor, orientarea în teren cu ajutorul hărții și a busolei, lansări cu parașuta de la 800-1000 de metri. După terminarea instrucției au primit detalii despre misiunea ce o aveau de îndeplinit și anume: distrugerea căilor de comunicații din regiunea Tighina-Chișinău-Ungheni; distrugerea rețelelor telefonice și telegrafice; incendierea recoltelor pe câmp; distrugerea depozitelor de muniții, combustibili și alimente; acte de sabotaj împotriva autorităților civile și militare românești; atacarea convoaielor militare izolate pentru procurarea de muniții și alimente; asasinarea militarilor români și germani găsiți izolați; capturarea curierilor militari pentru a intra în posesia documentelor acestora; procurarea de hărți militare cu dispozitivul forțelor româno-germane; formarea unor echipe de partizani; provocarea de panică și răspândirea de zvonuri false. După cum se vede misiunile erau extrem de periculoase, complexe și necesitau o pregătire deosebită din partea celor care trebuiau să le execute. Pentru îndeplinirea misiunii fiecare dintre parașutiști a primit o parașută, un costum haine civile, un revolver cu 126 cartușe, trei grenade, două kg de explozibil, doi metri de cablu, cinci metri șnur Bickford, un cuțit, o busolă, o lanternă, o hartă cu regiunea Tighina-Lăpușna, 3.500 de lei și 68 ruble⁵².

În ziua de 6 septembrie 1941 au fost duși pe aerodromul de lângă Marenko. Aici au fost formate două grupe. Prima dintre ele era condusă de Ghinculov Petre și din ea făceau parte Cusnin Isaia, Bălan Ion, Procopenco Porfirie, Serghei Vetrov și Grigore Ivaschin. Ghinculov se născuse la 14 iunie

⁵¹ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 143.

⁵² Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1942, f. 362.

1913 în comuna Mingir, județul Cahul. De meserie era desenator, iar la 26 iunie 1941 a fost mobilizat în armata sovietică și trimis la Odessa, pentru a urma cursurile școlii de parașutiști. A doua grupă era condusă de Poluleahov Ion, iar în subordinea sa se găseau Ștefan Șerbov, Sokolov Ion, Naberaynai Valentin, Ciobotarenko Pantelimon și Raicev Ion⁵³.

Cele două grupe au fost îmbarcate într-un avion „Douglas” și după două ore de zbor grupa condusă de Ghinculov a fost lansată lângă Novo-Petrovska, deși ei trebuiau parașutați în regiunea Târgu-Călărași, județul Lăpușna. Odată ajunși la sol, cei șase au reușit să se regrepeze. Ghinculov a constatat că au fost lansați în Transnistria și ca urmare a decis plecarea spre Chișinău. După câteva ore de mers pe jos, spre Nistru, au ajuns la marginea unui sat. Serghei Vetrov și Grigore Ivaschin au fost trimiși în recunoaștere, dar și pentru procurarea de hrană. În timp ce așteptau venirea celor doi, Ghinculov și Cusnin au văzut mai mulți militari care se îndreptau spre sat. Pentru a nu fi prinși s-au ascuns într-o căpiță de paie, până la venirea serii. Pentru că zona era liniștită, cei doi au plecat spre Tighina unde Ghinculov avea o soră, Nadejda Lebedev. Aceasta l-a trimis să doarmă la un unchi V. Ghinculov, care locuia în mahalaua Borisovca. A doua zi a plecat spre Chișinău, la o altă soră, apoi la Nișcani și în cele din urmă pe 4 octombrie a revenit la Chișinău. A locuit aici până la 28 octombrie și a încercat să se angajeze la P.T.T., o slujbă numai bună pentru colectarea de informații. Nereușind, a plecat tocmai la București unde a stat între 31 octombrie și 12 noiembrie. S-a reîntors la Chișinău, unde a frecventat cursurile școlii de lucrători publici până la 23 februarie 1942 când a fost arestat, de către organele Siguranței⁵⁴.

A doua grupă a fost lansată în apropierea Chișinăului. Și aceștia au reușit să se regrepeze. După ce și-au îngropat parașutele, s-au îndreptat spre Chișinău, pentru îndeplinirea misiunii. Pe drum au ajuns într-o comună unde cei șase s-au dus la ajutorul de primar și i-au spus că sunt dezertori din armata sovietică, de loc din Basarabia. După aceea l-au rugat pe ajutorul de primar să le dea o dovadă în acest sens pentru a se putea întoarce acasă. Primind dovada au plecat la Tighina unde s-au despărțit. Ciobotarenko Pantelimon s-a dus în comuna natală, Vedeni, județul Cetatea Albă, unde a locuit până când a fost arestat în ziua de 16 mai 1942, de către jandarmii din Legiunea de Jandarmi Cetatea-Albă⁵⁵.

Organele românești au reușit să captureze cele două grupe de parașutiști cu excepția lui Raicev Ion. Din grupul lui Ghinculov, primul a fost arestat în

⁵³ Ibidem, f. 363.

⁵⁴ Ibidem, f. 364.

⁵⁵ Ibidem, f. 365.

decembrie, la Cahul iar al doilea, în ianuarie 1942 la Vâlcov. Cei doi au reușit să ajungă la Tiraspol, au convins autoritățile să le acorde autorizații de trecere în Basarabia și s-au îndreptat spre satele lor natale. Grav a fost faptul că cel din Cahul, deși activase în cadrul NKVD-ului și serviciile românești au știut acest lucru, a reușit să păcălească organele de poliție și a primit autorizație de călătorie până la București⁵⁶.

Sovieticii erau disperăți că parașutiștii lansați pe teritoriul României erau capturați aproape imediat, fără ca aceștia să-și îndeplinească misiunile. De aceea la începutul lunii septembrie 1941 au încercat o nouă tactică. În noaptea de 7-8 septembrie 1941, avioane sovietice au fost identificate în spațiul aerian românesc în zonele Constanța, Ialomița, Prahova, Vlașca, Teleorman și București. Cu excepția unui avion care a încercat să bombardeze aerodromul de la Roșiori de Vede, unde se găsea Școala de Subofițeri de Navigație, celelalte nu au lansat bombe. Autoritățile române au intuit că în felul acesta s-a mascat un desant de parașutiști inamici⁵⁷.

O altă metodă sovietică a fost identificată de serviciile românești în cursul lunii septembrie. Au început să fie capturați parașutiști sovietici îmbrăcați în uniforme germane, dar și în uniforme de ofițeri ai armatei române. La interogatorii s-a văzut că aceștia erau foarte bine pregătiți, fanatici și îndrăzneți⁵⁸.

La începutul lunii septembrie serviciile românești de informații intraseră în posesia unor date care spuneau că în jurul zilei de 25 septembrie 1941 sovieticii vor lansa, posibil în zonele de munte, cinci grupuri de parașutiști. Ca urmare, autoritățile locale au primit ordin să organizeze din timp posturi și patrulă de supraveghere⁵⁹. Informația s-a dovedit reală, pentru că în regiunea Culphurești, Soroca în ziua de 17 septembrie 1941 au fost lansați mai mulți parașutiști cu misiuni de sabotaj⁶⁰, iar în noaptea de 27 spre 28 septembrie cel puțin cinci parașutiști inamici au fost lansați în apropiere de Nicolaev. A doua zi jandarmii au reușit să captureze doi dintre aceștia. La interogatoriu cei doi au arătat că șeful grupei era Ivan Simenko, de 26 de ani de loc din Chișinău. Împreună cu el se mai găseau și Leonid Simenco, de 19 ani și Korjak, de 27 de ani⁶¹.

La 30 septembrie 1941, Marele Stat Major estima că pe teritoriul României se mai găseau, necapturate, aproximativ 13-15 parașutiste, care

⁵⁶ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Rm. Sărat*, dosar 32/1942, f. 1.

⁵⁷ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 148.

⁵⁸ Ibidem, f. 148.

⁵⁹ Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 5/1941, f.11.

⁶⁰ A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 150/1941, f. 46.

⁶¹ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 156.

vorbeau perfect limba română, îmbrăcate elegant, având asupra lor mari sume de bani și numeroase acte false⁶².

La începutul lunii octombrie 1941 avioanele sovietice au lansat deasupra României un număr de 15 parașutiști, care aveau asupra lor aparate de radio emisie recepție. Cei mai mulți dintre aceștia au reușit să ajungă la diferite case conspirative. Serviciile românești estimau că acești agenți urmau să emită în eter în jurul datei de 15 octombrie. Oricum, autoritățile române alertate au început căutarea acestor parașutiști. Prima captură a fost o femeie cu numele conspirativ „Valica” care era de „statură potrivită, plinuță, părul castaniu, frumoasă”. În urma interogatoriului acestei agente a rezultat că urmează să fie lansate noi parașutiste cu misiuni informative. Acestea vorbeau limba română, erau elegante, și urmau să dețină mari sume de bani și multe acte de identitate. Fiecare dintre ele erau parașutate împreună cu trei bărbați care le ajutau la instalarea aparatului de radio și le ofereau sprijin în activitatea de culegere de informații⁶³.

La 7 octombrie 1941, Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere identificaseră doi dintre parașutiștii lansați în zona Ploieștiului și anume Boris Cojocar și Teodor Damov⁶⁴. După numai trei zile, IGJ avertiza unitățile subordonate de faptul că unii dintre parașutiștii lansați în alte zone ale țării au primit ordin de la Centru să abandoneze misiunea inițială și să se îndrepte spre zona Ploiești, pentru a distruge instalațiile petrolifere. De altfel, interogarea parașutiștilor recent capturați a pus în evidență atenția deosebită pe care Moscova o acorda petrolului românesc⁶⁵.

O nouă atenționare a venit pe 13 octombrie 1941. Inspectoratul de Jandarmi Transnistria cu nota nr. 7/1941 informa că recent, pe raza județului Ananiev a capturat mai mulți parașutiști sovietici care la interogatoriu au declarat că împreună cu ei au mai fost lansați încă șase parașutiști, în apropierea orașului Ploiești. Misiunea acestora era distrugerea instalațiilor petrolifere, a podurilor și a căilor ferate⁶⁶.

Serviciile românești au acordat o atenție maximă metodei sovietice de folosire a femeilor în activitatea informativă din România. Din exploatarea parașutiștilor capturați dar și prin activitatea de informații au fost obținute date suplimentare. La 19 octombrie cu ordinul secret nr. 16.700/B, Marele Stat Major informa marile unități ale armatei române că în școlile sovietice de

⁶² Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1942, f. 150.

⁶³ A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 150/1941, f. 54.

⁶⁴ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 154.

⁶⁵ Ibidem, f. 155.

⁶⁶ Ibidem, f. 157.

parașutiști au fost instruite 80 de femei ca radio-telegrafiste. Acestea urmau să fie lansate în România, împreună cu echipe de sprijin. Misiunea acestor echipe consta în instalarea aparatului de emisie-recepție, în locuințe conspirative. După aceea, ei culegeau informații sau luau legătura cu agenții rezidenți pentru a primi de la aceștia date și informații. Cele 80 de parașutiste erau recrutate doar din rândul tinerelor frumoase, care cunoșteau limba română. Pentru reușita misiunii ele aveau la dispoziție mari sume de bani⁶⁷.

La sfârșitul lunii octombrie 1941 în Bucovina și Basarabia au fost lansate mai multe grupuri de parașutiști agenți, dintre care o parte reușiseră să scape neprinși⁶⁸. Din exploatarea celor capturați, serviciile românești au reușit să identifice pe unii dintre parașutiștii rămași liberi. La 5 noiembrie 1941, IGJ cu ordinul nr. 46.693 îi dădea în urmărire generală pe Vârlanov Teodor, Constantin Vasile, Cojocaru Petre, Kostin Colea, toți originari din Basarabia⁶⁹.

Conducătorii serviciilor de informații sovietice au decis constituirea de grupe de sabotori. Acestea trebuiau să intre în acțiune împotriva comunicațiilor armatelor române dar și împotriva autorităților românești, cu scopul de crea haos. O asemenea echipă a fost constituită la în comuna Taraclia, din județul Tighina. Printre altele aceasta trebuia să distrugă operele de artă și edificiile publice. Ei aveau la dispoziția 50 de kilograme de exploziv și 11 arme. Echipa era formată din Ignat Ciobanu, Grigore Iarca, Petre Iarca, Marcu Hodorocea, Gheorghe Cojocice, Andrei Fanic, Toader Sârbu, Ignat Ungureanu, Nichita Pogorea, Scorocârjea Timoftei. Aceștia au dovedit că sunt buni români și s-au predat singuri autorităților⁷⁰.

Un alt grup format, din doi agenți sovietici Bernmaciuc Vasile și Batruc Petre a fost identificat și arestat de către jandarmerie la Tiraspol. Și aceștia aveau ca misiune săvârșirea unor acte de terorism⁷¹. De altfel la 28 noiembrie 1941 cu ordinul 69321/S/941, Direcția Generală a Poliției făcea cunoscut că „organele informative sovietice, în retragerea lor, au lăsat un număr foarte mare de agenți informatori, atât pe teritoriul României, cât și în ținuturile ocupate... În perioada de iarnă când operațiunile militare vor stagna, acțiunea de sabotaj, vizând îndeosebi zona petroliferă și anumite puncte sensibile va apare pe primul loc al preocupărilor agenților străini la care se vor adăuga un număr destul de însemnat de parașutiști lansați la adăpostul norilor...”⁷².

⁶⁷ Arh. Naț. Buzău, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 5/1941-1943, f. 335.

⁶⁸ A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 150/1941, f. 70.

⁶⁹ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 165.

⁷⁰ A.N.I.C., *Fond Direcția Generală a Poliției*, dosar 194/1941, f. 26-27.

⁷¹ Arh. Naț. Buzău, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 5/1941, f. 161.

⁷² Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 9/1941, f. 136.

Serviciile de spionaj sovietice, pentru a deruta autoritățile românești au început să trimită grupuri de spioni și sabotori din țări neutre. La începutul lunii decembrie 1941, serviciile românești de informații știau că la Istanbul se înființase o asemenea organizație sovietică ce urma să acționeze pe teritoriul României, ținta acesteia fiind zona petroliferă și industria militară⁷³.

Chiar dacă la sfârșitul anului 1941 Uniunea Sovietică părea a fi învinsă, autoritățile române nu au lăsat garda jos, dimpotrivă și-a intensificat acțiunea de descoperire a agenților și grupurilor teroriste sovietice. Evenimentele ulterioare au demonstrat că în ciuda înfrângerilor suferite pe front, URSS rămânea în continuare un inamic extrem de periculos.

În seara zilei de 8 decembrie 1941 a fost lansat în apropierea orașului Vinnița parașutistul sovietic Feodor Ivan Ivanovici. Născut în 1918 în Azerbaidjan, de origine etnică azeră, a fost muncitor agricol înainte de a fi încorporat la 1 ianuarie 1941 la Regimentul 661 Infanterie. În mai 1941 a fost detașat timp de două luni la Regimentul 147 Infanterie, după care a revenit la vechea sa unitate, care acum se găsea la Odessa. Aici i s-a comunicat de către cei de la mobilizare că a fost selecționat, împreună cu alți 30 de camarazi, să urmeze cursurile școlii de parașutiști. Școala l-a care a fost trimis se găsea tot la Odessa.

Instrucția lui a fost compusă dintr-o parte practică și una teoretică. La partea teoretică a dobândit cunoștințe despre utilizarea hărții și busolei, despre folosirea revolverului, puștii și grenadei, precum și modul de folosire a parașutei dar și manevrarea ei. Partea practică a fost reprezentată de orientarea în teren cu ajutorul hărții și busolei, trageri cu pușca și revolverul, aruncări cu grenada și la urmă lansări cu parașuta de la înălțimi cuprinse între 800 și 1000 de metri⁷⁴.

După terminarea instrucției de bază a primit detalii și despre misiunile ce trebuia să le primească. Acestea erau: ducerea unei propagande favorabile regimului sovietic, culegerea de informații despre unitățile militare române și germane, stabilirea nivelului combativ al acestora, distrugerea căilor de comunicații, distrugerea depozitelor de muniții și alimente. Pentru buna îndeplinire a misiunii a fost dotat cu o parașută, un costum de haine civil, șapte grenade defensive, o armă cu 500 de cartușe, 17 kg de explozibil, diferite alimente. După lansare trebuia să-și ascundă parașuta și să încerce regruparea cu cei din grupa sa. Dacă regruparea nu reușea, urma să încerce îndeplinirea misiunii de unul singur. Dacă misiunea era îndeplinită trebuia să treacă linia

⁷³ Ibidem, dosar 5/1941, f.18.

⁷⁴ Ibidem, dosar 22/1942, f. 381.

frontului și să se prezinte primei unități sovietice întâlnite. În cazul în care era descoperit de inamic să nu se predea și să nu-și demaște misiunea⁷⁵.

În seara zilei de 8 septembrie 1941 a fost îmbarcat într-un avion „Douglas” împreună ceilalți membrii ai grupei. Printre aceștia se aflau căpitanul Șerbina, comandantul grupei, sublocotenentul Romașcan și soldații Artunian, Hasanov, Sosiev, Husneev, Teodor Ivanov, Zarkizonov, un alt Ivanov și Semba. După lansare au reușit să se regrupeze foarte repede, iar căpitanul Șerbina le-a ordonat să-și ascundă armamentul într-o șură și să se ascundă până a doua zi. Feodor Ivan a reușit să fugă și după câteva zile a ajuns în localitatea Calitiv unde a fost găzduit de localnica Demianova Marica Alexiuc cu care a trăit în concubinaj în lunile ulterioare. Totuși, el a trecut Bugul zilnic la Vinnița, pentru a lua legătura cu membrii grupului său. La începutul lunii martie 1942 s-a certat cu Marica Alexiuc și s-a mutat la un alt localnic, numit Besciuk. Acest lucru i-a fost fatal, pentru că Marica Alexiuc l-a denunțat autorităților române. Ca urmare a fost arestat de plutonul de jandarmi de la Crasnoe-Moghilău și trimis în judecată la Curtea Marțială de la Tiraspol⁷⁶.

Au fost situații, este adevărat nu multe, când serviciile românești au luat cunoștință de anumite lansări de parașutiști destul de târziu. Acestea s-au petrecut ori în imediata apropiere a frontului, ori numărul celor lansați a fost mic, uneori chiar și un singur parașutist lansat din avioane de mici dimensiuni și care nu provocau prea mare zgomot, gen PO-2. Despre câteva asemenea parașutări petrecute în lunile octombrie și noiembrie 1941 au fost aflate mai multe detalii în prima parte a anului 1942 în urma investigațiilor la care a fost supus un prizonier sovietic și anume căpitanul Mattel Apostin. Acesta a declarat la interogatoriu că de pe aeroportul din Soci au fost îmbarcați o serie de parașutiști care aveau misiuni pe teritoriul României. Printre aceștia erau locotenentul Ierodokimon, politrucii Kitșkakov și Karabewski de la unitățile de aviație din Kerçi, comisarul de batalion Martinenko, de la Brigada 62 Distrugerii și comisarul de brigadă Menej, venit de la Novorosiisk. La aceștia se mai adăuga un colonel, de statură mijlocie cu vârsta cuprinsă între 45 și 53 de ani, provenind tot de la o unitate de aviație⁷⁷. De data aceasta serviciile sovietice, mai mult ca sigur G.R.U., a trimis agenți cu mare experiență, dar și activiști de rang superior, pentru a se asigura de fidelitatea acestora. Interesant este că aceștia erau ruși, semn că la un anumit nivel serviciile sovietice nu erau sigure de loialitatea altor etnii din cadrul URSS-ului.

⁷⁵ Ibidem, f. 382.

⁷⁶ Ibidem, f. 383.

⁷⁷ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Rm. Sărat*, dosar 32/1942, f. 58.

La 9 decembrie 1941 Direcția Generală a Poliției cerea inspectoratelor de poliție din țară, printre altele: „intensificarea activității organelor contrainformative și luarea măsurilor celor mai severe pentru identificarea și arestarea agenților de sabotaj cu deosebire în zona petroliferă, zona dunăreană, porturile și stațiunile principale de cale ferată, punctelor sensibile, precum și luarea măsurilor preventive pentru capturarea imediată a parașutiștilor ce vor fi lansați eventual în special în aceste zone”⁷⁸. În aceeași zi, tot Direcția Generală a Poliției avertiza că „sovietele nu precupețesc nici un sacrificiu pentru continuarea acțiunilor de spionaj și organizarea și săvârșirea actelor de terorism. Există dovezi că în Transnistria, sovietele au lăsat mulți oameni de încredere-constituiți în echipe teroriste, la care se adaugă parașutiștii neprinși, cari stabiliți în apropiere de Odessa și Tiraspol se dedau la acte de spionaj și terorism”⁷⁹.

În ultima zi a anului 1941, au fost descoperiți doi agenți sovietici la Giurgiu. Aceștia se pare că aveau ca misiune distrugerea căii ferate Giurgiu-București. În momentul în care au constatat că au fost descoperiți au reușit să fugă într-o mahala de lângă port, unde s-au ascuns⁸⁰.

În lunile următoare, cele mai multe activități ale parașutiștilor sovietici s-au înregistrat în Transnistria. Armata sovietică era în continuă retragere, iar posibilitățile aviației sovietice de a transporta grupele de parașutiști la distanțe mari era tot mai redusă.

În data de 9 februarie 1942, IGJ cu ordinul nr. 51.976 dădea în urmărire generală 35 de parașutiști sovietici, care erau în continuare liberi sau care urmau să fie lansați, de care serviciile românești aveau date sigure că urmează să fie parașutați. Printre aceștia se găseau radio-telegrafista Copelman Adela, Berenstein Paisie, Privaș Haim, Carp Dolesc, Abramovici Moshe, Lisovski Nicolae, Grație Haralambie, Stoianov Gavril, Ivaschin Grigore, Cazacenko Ambrozie, dar și mulți alții⁸¹.

Un nou grup de parașutiști a fost lansat în noaptea de 12 spre 13 mai 1942 pe raza localității Vasilievska, aflată la est de limanul Cujalnik. Din cei patru care au format acest grup, doi au fost împușcați de jandarmi în timpul urmăririi, iar ceilalți doi au fost prinși de populația locală⁸².

În ziua de 9 iulie 1942, un grup de 9 parașutiști sovietici a fost lansat la est de Bug, pe raza județului Golta. Până în data de 17 iulie, jandarmii au reușit

⁷⁸ Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 9/1941, f. 168.

⁷⁹ Ibidem, f. 125.

⁸⁰ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Buzău*, dosar 11/1941, f. 146.

⁸¹ Ibidem, f. 187.

⁸² Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1942, f. 144.

să captureze cinci dintre aceștia. În urma cercetărilor s-a stabilit că acest grup trebuia lansat în zona Colovanesc, dar pilotul avionului nu a reușit să se orienteze corect. Imediat după lansare unul dintre parașutiști s-a rătăcit de ceilalți. Grupul era compus din Covalciuc, care era comandant dar și politruc, Voloșin Grigore Petrovici, Coșevceni, Sulestiuc Grigore, Hasan, radio-telegrafistul grupului, care era originar din zona Caucazului, Aliohin Mihai Vasilevici, Șerban Ivan Nichitovici, plus încă doi neidentificați.

Fiecare dintre ei aveau asupra lor automate cu două încărcătoare a 71 de cartușe și mai multe grenade. La armamentul individual se mai adăugau 23 încărcături explozive a câte 400 de grame fiecare, 15 mine și 750 cartușe de rezervă, și două aparate de radio emisie recepție. În plus, Covalciuc mai avea un pistol mitralieră⁸³. Misiunea lor consta în organizarea și impulsionearea mișcării de partizani, atacarea trupelor și comandamentelor izolate, distrugerea căilor de comunicații, incendierea recoltelor pe câmp, otrăvirea fântânilor, instigarea populației împotriva autorităților române. Transmisiunile se făceau la centrul de la Vorosilovgrad, de două ori pe zi, la ora 9 și la ora 15, ora Moscovei, numai în limba germană. Imediat după lansare, Covalciuc a încercat de două ori să ia legătura cu centrul dar fără succes. Jandarmii au fost alertați și au început urmărirea inamicului. Alichin Mihail Vasilevici a fost capturat de viu, dar a reușit în arest să se spânzure cu cablul electric de la bec. Șerban Ivan Nichitovici a fost și el capturat de viu. Voloșin Grigore Petrovici a fost rănit grav de jandarmi și predat Batalionului 780 pentru a fi tratat și apoi interogat. Covalciuc și Hasan au fost împresurați de jandarmi în pădurea Triduba, în ziua de 14 iulie. În urma schimbului de focuri, cei doi au fost omorâți. Cei patru, care nu fuseseră capturați trecuseră deja Bugul, pentru a nu fi capturați de jandarmii români⁸⁴.

Această grupă de parașutiști nu a reușit să-și îndeplinească misiunea. Totuși s-a putut vedea că nivelul de pregătire și mai ales fanatismul acestora crescuse mult față de anul 1941. Misiunile lor erau mult mai realiste, iar dotarea cu armament și echipament superioară anului precedent, semn al ajutorului oferit de aliații occidentali.

Au existat destule situații în care colaborarea româno-germană în domeniul informațiilor a permis anihilarea din timp a unor grupe de parașutiști sovietici. Astfel, Grupa de Poliție Secretă de Campanie 726 informa autoritățile române despre posibilitatea lansării în jurul datei de 15 iulie 1942 a unui grup de 11-13 parașutiști. Informațiile erau obținute în urma interogării parașutistului sovietic Sabjamiu, capturat recent. Conform acestuia, grupa era

⁸³ Ibidem, f. 401.

⁸⁴ Ibidem, f. 402.

condusă de locotenentul Andreev, ajutat de Neciaev și de o radio-telegrafistă, care avea aproximativ 18 ani. Grupul trebuia să decoleze de pe un aerodrom din jurul Moscovei și lansat în Basarabia. Din câte se părea acest grup era bine instruit și avea misiuni importante⁸⁵.

Tot în luna august 1942, Corpul 3 Armată, în urma interogării unor parașutiști recent capturați arăta că la nivelul conducerii supreme sovietice s-a luat decizia impulsivității mișcării de partizani prin implicarea grupurilor de parașutiști. Astfel „conducerea armatei roșii observând că partizanii așa cum sunt organizați nu-și îndeplinesc misiunea, au hotărât lansări de parașutiști înarmați pentru a organiza, instiga și acționa cu bandele de partizani în mod conștiincios și eficace în spatele frontului”⁸⁶. Conducerea armatei române considera că în felul acesta mișcarea de partizani urma să devină mult mai periculoasă, cerând mai ales unităților de jandarmi o intervenție promptă în cazul în care apar situații de cele relatate.

De altfel, exploatarea informativă a parașutiștilor capturați putea aduce informații noi sau confirmarea altora mai vechi. Parașutiștii sovietici capturați în Transnistria în vara anului 1942 au confirmat implicarea lor în reorganizarea și antrenarea grupurilor de partizani. Pentru pregătirea cadrelor necesare, serviciile sovietice au înființat centre speciale, unde erau instruiți între 40 și 60 de parașutiști. La Vorosilovgrad erau trei centre, fiecare cu un anumit specific. Într-unul dintre centre se pregăteau cei care trebuiau lansați mult în spatele frontului. Al doilea centru pregătea elemente care urmau să treacă linia frontului și să acționeze în imediata apropiere a acestuia. Cel de-al treilea centru pregătea în mod special femei, care trebuiau să rămână în spatele frontului, în localitățile ocupate de inamic și să înființeze rețele informative. Vârsta celor care se găseau în aceste centre era între 20 și 35 de ani la bărbați și de la 19 la 30 de ani la femei⁸⁷.

După cum am văzut, la 11 iunie 1942, Centrul de Informații „P” din cadrul SSI trimitea nota 218 prin care anunța că a reușit să identifice la Moscova trei agenți sovietici care urmau să fie lansați cu parașuta deasupra României. Unul dintre aceștia era Voloșin Vladimir Ivanovici. Această informație s-a dovedit a fi corectă, iar evenimentele ulterioare au confirmat acest lucru. În noaptea de 30 spre 31 octombrie 1942 pe raza comunei Suhuluceni, județul Orhei au fost lansați trei parașutiști sovietici. În dimineața zilei de 31 octombrie jandarmii au descoperit în pădure cadavrul unui parașutist mort în urma contactului cu solul. Alarmă, jandarmii au inițiat

⁸⁵ Idem, *Fond Legiunea de Jandarmi Rm. Sărat*, dosar 32/1942, f. 44.

⁸⁶ Ibidem, f. 47.

⁸⁷ Idem, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1942, f.400.

imediat cercetarea pădurii și au reușit să descopere încă doi parașutiști, îmbrăcați în civil și înarmați. Între jandarmi și parașutiști a urmat un schimb de focuri⁸⁸. Un parașutist a fost omorât iar celălalt capturat.

La interogatoriu, serviciile românești au constatat că cel capturat era Voloșin Vladimir Ivanovici. Acesta se născuse la 9 februarie 1913 în comuna Săseni, căsătorit cu Maria Lipnevici. Nu avea decât patru clase primare, iar meseria lui de bază era aceea de frizer. În timpul ocupației sovietice el a lucrat la Frizeria Roșie nr. 2 din Chișinău, unde la 25 iunie 1941 a fost recrutat pentru NKVD, de către locotenentul major Orehov⁸⁹. Acesta a hotărât trimiterea lui Voloșin la Odessa la școala de parașutiști ce se găsea acolo. Cursurile au durat aproape două luni, dar din cauza înaintării armatelor româno-germane a fost mutat la Vosnesensk și apoi la Milerova. În timpul instrucției a efectuat numeroase salturi cu parașuta, singur și în grup. Printre cei cu care s-a instruit se găseau și radiotelegrafiștii Ganea Nicolea și Strocinski Teodor⁹⁰.

Împreună cu aceștia a fost dus cu un avion dincolo de Volga în orașelul Leninsk, la 75 km de Stalingrad. A rămas aici din noiembrie 1941 până la începutul lunii februarie 1942, lucrând pentru NKVD-ul local. A fost mutat în orașul Gorki, unde se găsea o școală de spionaj. Timp de mai multe săptămâni, sub conducerea maiorului Nazariiev a fost instruit asupra modului în care se pot culege informații militare. După absolvirea acestui curs, împreună cu 11 colegi, de loc din țările baltice a fost dus într-o casă de odihnă aflată într-o pădure la 100 km sud de Moscova⁹¹.

Aici maiorul Nazariiev, împreună cu un alt specialist al serviciilor sovietice, Kinsburski, i-au prezentat armamentul folosit în misiuni, dar și cum să identifice diferite categorii de armament folosit de armata română și cea germană. Apoi a fost instruit asupra modului de comportare în spatele frontului, cum să-și caute de lucru sau cum să-și procure actele necesare. Aceste cursuri au durat două săptămâni, după care a fost dus la sediul central al NKVD-ului de la Moscova pentru evaluare⁹².

La sfârșitul lunii septembrie 1942 împreună cu Ganea Vasile și Strocinski Teodor au format o grupă și au fost cazați la Moscova pe strada Kaluga, la numărul 22, unde NKVD-ul avea mai multe locuințe conspirative. Cei trei au fost aduși, la sfârșitul lunii octombrie 1942, la Centrul NKVD din Moscova unde au primit misiunea ce trebuiau să o îndeplinească în spatele frontului. După lansare, ei trebuiau să-și ascundă armamentul și materialele ce

⁸⁸ A.N.I.C., *Fond Președenția Consiliului de Miniștri. Cabinetul Militar*, dosar 361/1942, f. 21.

⁸⁹ Idem, *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 184/1942, f. 107.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 108.

⁹¹ *Ibidem*, f. 109.

⁹² A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 184/1942, f. 110.

le aveau asupra lor, după care urmau să se prezinte autorităților române, pentru a declara că au fost luați cu forța de către NKVD, în timpul retragerii acestuia și duși în interiorul URSS-ului, de unde au reușit, cu mari eforturi să fugă.

Din momentul în care autoritățile române îi lăseau liberi, primul lor obiectiv era să se angajeze pentru a nu da de bănuț, după care trebuiau să culeagă informații despre trupele române și germane ce se găseau în preajma Chișinăului, dotarea și aprovizionarea acestora, starea economiei locale, starea de spirit a populației și moralul armatei române, etc. Voloșin a primit ordin să constituie o rețea informativă, recrutând diferite persoane capabile să furnizeze date importante⁹³.

Imediat după ce au primit misiunea, au fost duși la Gorki, unde se găsea un aeroport. Aici au primit o serie de acte false. Voloșin a primit un pașaport cu seria nr. 69.97.57 din 26 septembrie 1941, eliberat de secția raională a orașului Stalino, o carte de lucrător frizer și un bilet de liberă trecere emis la 5 octombrie 1942, de autoritățile militare germane de la Kiev, prin care i se permitea să ajungă la Chișinău. Ganea Vasile avea un pașaport eliberat la 16 septembrie 1941 de secția raională a miliției din Macheevca, vizat la 26 noiembrie 1941 de către autoritățile de ocupație din orașul Iuzovca. La acestea se adăuga permisul de călătorie de la Kiev la Chișinău eliberat de autoritățile militare germane din capitala Ucrainei la 1 octombrie 1942. Strocinski Teodor, care era și șeful grupului, avea asupra lui un pașaport sovietic eliberat la 13 septembrie 1941 de secția raională a miliției din orașul Kaganovici, o adeverință în limbile germană, rusă și ucraineană prin care se atesta că este în serviciul armatei germane și permisul de călătorie spre Chișinău eliberat la 2 octombrie 1942 la Kiev⁹⁴.

În afară de acte false cei trei au mai primit câte un pistol Mauser, 40 de cartușe, două grenade, trei cutii de conserve, o cutie biscuiți, patru pachete de țigări și cinci chibrituri. În afara acestora cei trei au avut ca rezervă un pachet de aproximativ 25 kg ce conținea pesmeți, conserve, untură, țigări, etc⁹⁵. Fiecare avea asupra sa o sumă de bani. Voloșin avea 45.000 lei, Ganea 80.000 lei iar Strocinski 280.000 lei, 2.500 ruble și 500 dolari. În timpul parașutării lui Strocinski nu i s-a deschis parașuta și a murit la contactul cu solul⁹⁶.

S.S.I.-ul a reușit să afle din timp de acești agenți, cu identitatea reală și zonele unde urmau să acționeze. Este cu atât mai meritoriu acest lucru, întrucât de data aceasta au fost folosiți de către sovietici agenți extrem de bine pregătiți,

⁹³ *Ibidem*, f. 111.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 112.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 113.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 114.

care trebuiau să creeze rețele de spionaj. De aceea, trebuie remarcată activitatea informativă a S.S.I.-ului în interiorul U.R.S.S.-ului.

La sfârșitul anului 1942, Secția a II-a, cu ordinul nr. 21.668, arăta că în ultima perioadă sovieticii au lansat în spatele frontului câteva grupe de parașutiști, care aveau misiuni bine precizate, printre care: identificarea trupelor aflate pe front, activitatea și armamentul pe care îl aveau în dotare, atacarea aeroporturilor și distrugerea avioanelor aflate la sol, atacarea posturilor de comandă, distrugerea rețelelor de transmisiuni, stabilirea de contacte cu rezidenții din zonă⁹⁷. Se poate observa o anumită evoluție în tactica folosirii grupelor de parașutiști sovietici, dar și încercarea de a imita acțiunea comandourilor britanice din Africa de Nord.

S.S.I. la 29 decembrie 1942 a prezentat conducerii țării o situație cu parașutiștii sovietici lansați în România, până în acel moment. Astfel din 170 lansați, 58 reușiseră să scape, 3 erau dispăruți, 6 fuseseră omorâți în timpul capturării, 3 se sinuciseră, unul se înecase, patru au murit la lansare, unul se autodenunțase, iar situația altor șapte era neclară. Din cei capturați 22 au fost predați Serviciului Pretoral Iași, 39 judecați de Curtea Marțială iar 26 executați⁹⁸. Asupra acestor parașutiști au fost găsite 20 revolve Browning, 10 Mauser, 28 Mosin-Nagant și 17 Steyr, 2682 de cartușe, 100 kg de dinamită, 101 grenade, 20 busole, 6 aparate T.F.F., 337.500 lei românești, 1465 ruble, 690 Reichsmark⁹⁹. Din punct de vedere etnic, parașutiștii sovietici capturați până atunci se compuneau dintr-un azer, 12 evrei, 3 poloni, 20 români, 53 de ruși și 82 de ucraineni. Dintre aceștia 100 erau muncitori, 60 țărani, 8 intelectuali și doar doi comsomoliști¹⁰⁰.

Capturarea a numeroși parașutiști sovietici a ajutat serviciile românești să-și perfecționeze metodele de contracarare a acestora. Unele dintre acestea se regăseau în ordinul secret nr. 25.347 emis la 2 februarie 1943 de către Inspectoratul Regional de Poliție Galați, Serviciul Poliției de Siguranță. Parașutiștii sovietici, odată capturați, încercau să convingă autoritățile române că ei au fost ridicați de NKVD cu forța și deportați în interiorul URSS-ului. Profitând de apropierea frontului au încercat să se reîntoarcă la casele și familiile lor. Siguranța atrăgea atenția că aceștia aveau asupra lor acte false noi, în limba română și germană, adeverințe cu viza autorităților germane din teritoriile ocupate, de la est de Bug, precum și pașapoarte sovietice cu viza autorităților germane. Acest tip de acte le aveau toți repatriații din URSS, care erau de loc din Bucovina, Basarabia și Transnistria. Parașutiștii sovietici nu

⁹⁷ Arh. Naț. Buzău, *Fond Școala de Subofițeri de Navigație Piloți*, dosar 9/1942-1943, f. 165.

⁹⁸ A.N.I.C., *Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 109/1941, f. 63.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 64.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 65.

aveau însă nici o informație despre cum și unde se efectuează controlurile pe podurile de la Bug și nici formele de urmat la Comisia de Repatriere de la Tiraspol. Toți cei care nu cunoșteau aceste detalii deveneau automat suspectți și trebuiau reținuți pentru interogatoriu. Un alt element ajutător pentru autoritățile române era acela că majoritatea parașutiștilor capturați în ultimul timp aveau haine noi¹⁰¹.

Serviciile românești încercau să distingă anumite tipare în modul în care sovieticii foloseau parașutiștii sau agenții, pentru a-și ușura munca. Serviciile sovietice, în ciuda înaltului lor profesionalism nu au fost ferite de anumite stereotipii sau superficialități, iar românii au încercat să le descopere și să le folosească în propriul avantaj. Era încă o dovadă a luptei extrem de dure, duse pe acest front invizibil.

Experiența anilor 1941-1942 în combaterea comandourilor parașutate sovietice s-a dovedit prețioasă în cursul anului 1944, când autoritățile românești au trebuit să contracareze un număr mult mai mare de parașutiști sovietici, lansați în spatele frontului.

THE SOVIET COMMANDOS IN ACTION BEHIND THE ROMANIAN BATTLE FIELD 1941 – 1942

Abstract

After Romania had entered the anti - Soviet war, the operations of the Soviet secret services became more intense and more diversified. Besides the classical espionage operations, those chose another method namely launching terrorist groups behind the Romanian battlefield. Their mission was to destroy bridges, rail ways, ammunition depots, to generate fear among the citizens, to assassinate military commanders, to gain information about Romanian and German military equipment. The Romanian authorities which were involved in fighting and destruction the latter ones, respectively S.S.I., D.G.P., I.G.J., had remarkable success, eliminating, almost totally, these terrorist groups.

¹⁰¹ Arh. Naț. Buzău, *Fond Poliția Oraș Buzău*, dosar 22/1943, f. 132.

AERONAUTICA MILITARĂ REGALĂ ROMÂNĂ SUB COMANDAMENT MILITAR NAȚIONAL, ÎN ACȚIUNILE DE APĂRARE A SPAȚIULUI AERIAN NAȚIONAL (23 AUGUST – 9 SEPTEMBRIE 1944)

Comandor doctor Marius Adrian NICOARĂ*

În fapt, la 23 august 1944, cea mai mare parte a militarilor români din aeronautică, luptau alături de germani și deodată aliatul devenise probabil inamic. S-a sperat la o despărțire camaraderească. Prin ordinele sale nici eșalonul superior nu atinsese fondul imediat al problemei, care să fie reacția față de germani și comportamentul față de sovietici. Fără minime precizări, a fost nevoie de inițiativă și mult curaj din partea oricărui militar din aeronautica română. Dincolo de ce ne-a spus propaganda prosovietică, evenimentele și statisticele analizate din documentele timpului, ne arată clar, cum s-a făcut despărțirea de aeronautica germană și cum s-a luat contact cu aeronautica sovietică.

Începând cu 23 august 1944, structurile de conducere ale aeronauticii române au conceput și au executat independent, consistente acțiuni aeriene, aeroterestre și aeronavale. S-a urmărit *cucerirea supremației aeriene*¹ și cooperarea cu celelalte categorii de forțe armate ale României pentru reușita militară a evenimentului istoric, în conformitate cu concepția Marelui Stat Major Român.

Acțiunea aeriană de apărare a cuprins misiunile tuturor unităților și formațiunilor aeronautice duse pentru lovirea forțelor armate germane aflate pe

* Comandantul Centrului de Instruire pentru Forțe Aeriene Ziliștea – Boboc, Buzău.

¹ Mihail Orzeată, în lucrarea *Cucerirea supremației aeriene și strategia de securitate – eseuri*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, p. 13, afirmă că „supremația aeriană caracterizează existența unui raport de forțe net favorabil uneia din părțile adverse care, în plan acțional, se reflectă în libertatea de acțiune aproape totală a Forțelor Aeriene Militare, atât în spațiul aerian propriu, cât și al adversarului. De asemenea, supremația aeriană înseamnă libertate de acțiune pentru celelalte categorii de forțe ale armatei și poate fi zonală, (...) temporară, (...) sau totală”.

teritoriul României, prin alarmarea și întrebuințarea eficientă a forțelor și mijloacelor proprii, distrugerea țintelor aeriene inamice și protecția propriei infrastructuri și a forțelor terestre, fluviale și maritime ale armatei române împotriva lovirilor aeriene, terestre sau navale inamice. Ele au fost declanșate imediat ce comandamentele germane au trecut la agresiune, în dimineața zilei de 24 august 1944 și a durat până la 9 septembrie 1944, când a început cooperarea cu aeronautica sovietică, înregistrând intensități și modalități de acțiune extrem de variate.

Cum întâmplările sunt legate de cauzalități, aspectul emoțional se regăsește și astăzi după 60 de ani, când veteranii aviatori care au luptat în campania din est nu se agreează cu veteranii evidențiați în campania din vest, iar nici unii, nici ceilalți, cu pensionarii de până în decembrie 1989. Din partea veteranilor din aeronautica germană sau sovietică nu sunt reacții postbelice cunoscute, așa cum sunt cele din partea veteranilor din forțele aeriene engleze sau americane,² majoritatea foști prizonieri de război, care au luat legătura cu aviatorii veterani români, mai ales după decembrie 1989, manifestându-și respectul pentru foștii adversari, luptătorii aerieni români și personalul de supraveghere din lagărele românești.

Este clar că inițial aflarea textului „*Proclamației către Țară a regelui Mihai*” a produs descumpănire, îngrijorări, chiar teamă, așa cum precizează rapoartele informative ale timpului, și în nici un caz un entuziasm general sau individual față de noua situație politico - militară sau față de Armata Roșie. Astăzi, când știm mai multe despre evenimentul unicat de la 23 august 1944 și despre felul cum a fost gândit, aplicat și despre cine au fost autorii lui, putem să glosăm pe tema îngrijorărilor de atunci.

În Jurnalul de operații al Corpului 1 Aerian Român, referitor la evenimentele de la 23 august 1944 se află următoarea consemnare, extrem de edificatoare în acest sens: „*Noua orientare politică a surprins unitățile în deplasare (sub imperativul ofensivei sovietice declanșată la 20 august 1944 n.n.), astfel că n-au putut fi informați la timp asupra conduitei lor față de armata germană*”³.

² Vezi și de exemplu epopea lui Barrie Davis în Pentelescu Aurel, Nicoară Marius-Adrian, Antoniu Dan, *Generalul de Flotilă Aeriană Ion Stratulat Dobran, veteran de război*, Ed. Editgraph, Buzău, 2010, p. 293.

³ Comandor dr. (r), Pentelescu Aurel, *Destinul unui zburător. Căpitan aviator Mircea T. Bădulescu*, Ed. Modelism, București, 2002, p.159.

Pe de altă parte, personalul aeronautic era prins descoperit atât din punct de vedere material, drepturile bănești pentru zbor, țigări și cele suplimentare aferente lunilor iunie, iulie, august (ulterior, septembrie), nefiind achitate în aviație, cât și din punct de vedere sufletesc, dorința personalului de a-și vedea familiile după asemenea evenimente era puternică, ca și a trupei, îngrijorată că sovieticii le-au devastat gospodăriile⁴.

Subsecretariatul de Stat al Aerului își exercita comanda din locația din București, asupra tuturor unităților operative și neoperative din subordine. După ce trece prin șocul schimbărilor și odată cu numirea noului secretar de stat al aerului, în seara zilei de 23 august 1944, în persoana generalului aviator Ermil Gheorghiu, se declanșează pregătirea acțiunilor aeriene de apărare și de sprijin aerian nemijlocit a forțelor terestre și navale române, precum și a operației de acoperirea frontierelor și a concentrării trupelor terestre româno-sovietice, în capul de pod din sudul Transilvaniei.

În noaptea de 23/24 august 1944, importante trupe germane s-au regrupat în zona Băneasa – Pipera – Tunari – Otopeni⁵, cu intenția de a înăbuși insurecția și a reinstaura un guvern germanofil. Unitățile și formațiunile de aeronautică germană aflate pe sau în apropierea aerodromurilor române, aveau inclusiv formațiuni de pază sau poliție militară germană, care au primit misiunea să blocheze aerodromurile: Tecuci, Ianca, Focșani, Buzău, Arad. De asemenea, trupele germane din Dobrogea, aflate sub comanda viceamiralului Brinkmann, începând cu 25 august 1944, s-au retras spre Bulgaria după o scurtă și nereușită acțiune militară la Constanța și în împrejurimile orașului⁶.

Aviația germană ocupa în România, aerodromurile: Galați, Focșani Nord, Focșani Sud, Ziliștea-Boboc, Ianca, Mizil, Meri, Târgșorul Nou, Otopeni, Roșiori de Vede, Bacău, Constanța, Mamaia⁷. De pe aceste aerodromuri s-au declanșat principalele atacuri aeriene ale Luftwaffe asupra României, mai ales, după data de 25 august 1944, când Reichul a declarat război României.

Ultimele bombardamente aeriene anglo - americane asupra României s-au efectuat în zilele de 24 - 26 august 1944, de această dată din postura de

⁴ Arhivele Militare Române (în continuare A. M. R.), Fond 359, Dosar 7, f. 61.

⁵ Ibidem, p. 125.

⁶ Klaus Schonherr, *Luptele Wehrmachtului în România – 1944*, Ed. Militară, București, 2004, p. 173.

⁷ Jean-Louis Roba, Eric Mombeek, *La chasse de jour allemande en Roumanie*, Edition Modelism International, Bucharest, 1994, p. 93.

aliați ai aviației române, având ca ținte, în principal, obiective germane din Banat și din Transilvania. În dimineața zilei de 26 august 1944, 33 de avioane B - 24 escortate de 30 de avioane P - 38 au atacat instalațiile de cale ferată, la Giurgiu, pentru a întrerupe comunicațiile rutiere germane între Bulgaria și România. A fost, de asemenea atacat aerodromul Băneasa cu 114 bombardiere Liberator, escortate de 66 de avioane de vânătoare Mustang și aeroportul Otopeni cu 115 avioane B - 24, escortate de 95 de avioane P - 51. Aviația de vânătoare germană concentrată la Mizil și Târgușorul Nou nu a mai reacționat, pentru că se pregătea să se disloce în Ungaria⁸ și în Transilvania.

Forțele Aeriene Regale Române au primit și două misiuni diplomatice, de informare a U.R.S.S. și a Comandamentului Aliat din Italia, despre intențiile noului guvern român. În prima misiune pentru informarea U.R.S.S., a plecat pe 24 august 1944, la Ankara, colonelul Ștefan Niculescu cu un avion LARES, avându-l ca pilot pe Ștefan Motrescu, ce a dus cu bine până la sfârșit acest zbor, deși la decolarea de la Boteni, ampenajul avionului fusese lovit de către artileria antiaeriană germană⁹.

În cea de-a doua acțiune specială, pe 27 august 1944, căpitanul aviator (r) Constantin (Bâzu) Cantacuzino¹⁰ a efectuat o misiune la Foggia, având ca pasager, în compartimentul radio al avionului Me - 109 G nr. 166133, pe colonelul american Gunn, care trebuia să asigure legătura forțelor aeriene anglo-americeane cu cele ale aeronauticii române, precum și să stabilească modul de evacuare a foștilor prizonieri de război englezi și americani din România, înainte de sosirea sovieticilor. Tot acum, prin Bâzu Cantacuzino s-a cerut și executarea unui raid asupra forțelor aeriene germane din România în

⁸ *Ibidem*, p. 98.

⁹ Aurel Pruia, Ioan Moraru, Bogdan Pruia, *Un secol de Aeronautică Română*, Ed. Sylvi, București, 1999, p. 113.

¹⁰ Căpitanul aviator (r) Constantin Cantacuzino, alintat Bâzu de colegii săi zburători și apoi de toată lumea, s-a născut în anul 1905 și a murit în anul 1958, în Spania. A fost „*primul între zburătorii de zi și de noapte ai României*”, În clasamentele realizate în perioada postbelică cu privire la activitatea luptătorilor aerieni români, acest erou ocupă primul loc cu 56 victorii aeriene obținute. A fost apreciat de colegii săi și aliații germani pentru „*curajul excepțional și spiritul de sacrificiu*” deoarece primea cu seninătate lupta aeriană cu inamici superiori numeric și tehnic, sfidând moartea. A fost cu adevărat un prinț printre aviatori. După 9 mai 1945 s-a întors la LARES, și conștient de consecințele activității sale a plecat din țară după un zbor în Italia, stabilindu-se în Spania. Nu și-a mai văzut niciodată țara pentru care luptase cu atâta vitejie.

zona Băneasa – Otopeni¹¹, de unde era puternic lovită capitala României. Pilotul român, fiind emisar al Casei Regale Române a avut la el și o valiză diplomatică pe care a înmănat-o din partea regelui Mihai I, personal generalului Eisenhower¹². De altfel, pentru că legăturile telefonice ale armatei române cu acest comandament au fost greu de realizat, căpitanul aviator Băzu Cantacuzino a mai executat alte trei misiuni aeriene la Bari, în perioada imediat următoare (1 – 25 septembrie 1944). Aceste misiuni deosebit de grele și importante, făcute fără coechipieri sau legătură radio cu solul și peste întinderi mari de teritorii ocupate de inamic, au fost executate „din ordin superior și la cererea Misiunii Americane din București”¹³.

Surprinzătoare au fost ultimele bombardamente sovietice în România, executate imediat după 24 august 1944 asupra porturilor românești în pofida faptului, că artileria antiaeriană română a primit ordin să nu riposteze¹⁴.

Generalul aviator Alfred Gerstenberg, inițial, în noaptea de 23 august 1944, a apreciat că doar un număr redus de piloți români vor asculta directivele date de mesajul regal și a interzis orice acțiune aeriană imediată¹⁵. Ulterior, chiar în dimineața zilei de 24 august 1944, el a dorit să restabilească urgent ordinea unui guvern filogerman la București și după ce a preluat conducerea forțelor armate germane din România, pentru a grăbi eficiența acțiunilor sale, a folosit masiv în faza inițială a acțiunilor militare atacurile aeriene, cu toate categoriile de aviație germană. A urmărit lovirea armatei române și a obiectivelor politico - economice importante din România, îndeosebi, Bucureștiul, Ploieștiul și aerodromurile din zona Buzăului (Buzău, Spătaru, Pogoanele, Râmnicu Sărat, Ziliștea-Boboc, Ulmeni). Germanii erau conștienți de consecințele pierderii celui mai consistent aliat militar de pe Frontul de Est, de poziția strategică a acestuia prin care controla întreg spațiul central și sud-est european, și mai ales de valoarea pierderii suportului logistic al câmpurilor petrolifere române.

Aliatul aerian sovietic, deoarece nu avea ordine privind încheierea armistițiului cu armata română, nu a intrat în legătură cu noii camarazi români,

¹¹ Ion Țarălungă, *Cheia unui mister din august 1944*, în revista *Aeronautica*, nr.2/1991, pp. 16-17.

¹² *Ibidem*.

¹³ Ion Țarălungă, *Băzu ostaș al armatei române*, în revista *Aeronautica*, nr. 4/1993, pp. 35 – 36.

¹⁴ Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie*, Ed. Enciclopedică, București, 2000, p. 239.

¹⁵ Jean-Louis Roba, Eric Mombeek, *op. cit.*, p. 94.

astăptând o hotărâre oficială a conducerii Armatei Roșii. Aceasta se va lua în apropiere de semnarea Convenției de Armistițiu a României cu Națiunile Unite la Moscova, în data de 12 septembrie 1944.

Deși decizia politico – militară de la 23 august 1944 a surprins Forțele Aeriene Regale Române, personalul navigant și nenavigant a executat întocmai, cu profesionalism și conștiinciozitate ordinele primite. Noua orientare politică a găsit unitățile operative aeronautice în deplasare și nu au putut fi informate asupra conduitei lor față de armata germană. Extrem de interesantă este observația că: *„se pare, Comandamentele Germane erau preavizate de această nouă orientare, prin faptul că, permanența Corpului 1 Aerian de la Nicorești, de sub comanda șefului de Stat Major, este înștiințată în după-amiaza zilei de 23 august 1944, în mod alarmant, de o iminentă amenințătoare de interceptări a comunicațiilor de retragere, iar întreg Detașamentul de legătură (n.n. german), în loc să se deplaseze la noul Punct de Comandă al Corpului 1 Aerian s-a deplasat chiar în cursul nopții la Punctul de Comandă al Flotei 4 Germane”*¹⁶.

Scopul principal al acțiunilor de apărare aeriană a aeronauticii române a fost cucerirea inițiativei aeriene și apărarea centrelor politice, militare și economice importante, redислоcarea propriilor forțe și mijloace în Oltenia și ulterior în Transilvania, refacerea și reorganizarea acestora, precum și schimbarea în cel mai scurt timp a zonei de luptă de deasupra propriul teritoriu, în primă etapă spre teritoriul Transilvaniei vremelnic ocupat de forțele armate germane și ungare, iar ulterior în afara acestuia, pentru asigurarea libertății de acțiune a aeronauticii române și sovietice precum și a forțelor terestre române și sovietice.

Lupta împotriva aviației germane pentru cucerirea supremației aeriene a vizat nimicirea directă a forțelor aeriene germane, apărarea centrelor urbane importante, obiectivele și infrastructura economică, politică și militară din Muntenia, și apărarea în dinamica acțiunilor militare a trupelor proprii pe itinerariile de deplasare și în raioanele de concentrare. Este însă evident faptul că în afara luptelor aeriene, supremația aeriană a fost cucerită în strânsă legătură cu acțiunile terestre ale trupelor proprii și a celor terestre române. Succesul acestor acțiuni militare (care după părerea noastră pot fi subsumate unei operații aeriene moderne) a avut la bază integrarea eficientă a tuturor

¹⁶ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 15.

forțelor și mijloacelor din aeronautica română, în efortul general al armatei române.

În data de 24 august 1944, s-a primit de la Statul Major al Aerului, ordinul nr. 35199¹⁷, care prevedea linia generală a felului în care comandamentele aeriene române trebuie să procedeze pentru a-și purta acțiunile într-un ansamblu unitar. Acesta prevedea:

- „față de trupele ruse și anglo - americane o conduită leală și prietenoasă;

- față de cele germane, prin agresiunea la care s-au dat în special asupra Capitalei, se va trece la o acțiune generală contra tuturor Comandamentelor, unităților și formațiunilor de servicii în scopul de a le dezarma sau a le alunga peste frontieră, în cel mai scurt timp”.

Pentru unitățile de aeronautică se mai ordona:

- „fiecare formațiune din zona de operațiuni se deplasează către terenurile de bază, afară de grupurile și escadrilele care au primit între timp o destinație precisă în apărarea aeriană a Capitalei (Grupurile 7 și 9 Vânătoare);

- unitățile din Transilvania se retrag la sud de Olt, pentru ca într-o altă eventualitate să fie deplasate la sud de munți / această deplasare va cuprinde toate mijloacele;

- unitățile din Muntenia în caz că nu au mijloacele și timpul necesar pentru deplasare vor lua măsuri ca ceea ce le rămâne pe terenurile actuale să fie grupat, camuflat față de vederile terestre și păzit de o gardă corespunzătoare.

Sper ca în felul acesta să se salveze și aceste materiale de acțiunea germană.

Dacă pe acele locuri sosesc trupe rusești și se pretind parte din aceste materiale pentru conducerea operațiunilor, se vor cere dispozițiuni Subsecretariatului de Stat al Aerului.

– Comandamentele vor fi ultimele care vor gândi să-și părăsească P.C., raportându-se din timp.

Ambele Corpuri Aeriene își vor deplasa aceste P.C. în jur de București. Regiunea I-a la nevoie se va deplasa către Craiova.

¹⁷ A.M.R., Fond 359, Dosar 8/1944, f. 2.

– *Corpurile Aeriene nu vor neglija de loc îndrumarea Regiunilor din subordine în ce privește evacuarea mijloacelor, gruparea sau paza celor lăsate pe teren*¹⁸.

Se cerea așadar, acțiune imediată, grabnică, pentru a evita, dar și a realiza surprinderea, reacție aeriană prin care să se împiedice atacarea de către germani a comunicațiilor și menținerea circulației pe șosele, ca și pentru evitarea distrugerii podurilor și realizarea ambuscadelor mobile, sau împiedicarea zborurilor și acțiunilor directe asupra unităților aeriene române. O serie de misiuni imediate vizau capturarea depozitelor aeronauticii germane din țară, închiderea în cooperare cu trupele de uscat a defileelor de pe itinerariile de retragere a germanilor spre Transilvania, atacul navelor germane ce se retrăgeau pe Dunăre, împiedicarea aducerii pe cale aeriană, navală sau terestră, de trupe germane sau ungare pe teritoriul țării.

Ordinul circular 2385/24 august 1944 al Statului Major al Aerului precizează organizarea și comanda Corpului 1 Aerian Român, comandant fiind generalul comandant aviator Emanoil Ionescu, comandantul Regiunii 2 Aeriene comandorul aviator Caloianu Vasile, șef de stat major căpitan-comandor Dumitru Săndulescu, iar comandant al Brigăzii 2 Artilerie Antiaeriană, colonelul Constantin Bărbieru¹⁹.

Ca dovadă că lucrurile nu erau nici pe departe lămurite, pe 25 august 1944 la ora 11⁰⁰, căpitanul aviator german Spiegel a mers la Corpul 1 Aerian Român să vadă starea de spirit a aviatorilor români sub motiv că se interesa de bagajele personale de la Titu²⁰. De altfel, căpitanul Spiegel care fusese ofițer de legătură al aeronauticii germane cu cea română a venit din nou la comandamentul Corpului 1 Aerian Român la ora 18⁰⁰, ca să informeze că „*Flota 4 Germană este de părere să se restituie avioanele române blocate, cu condiția ca să nu fie întrebuințate împotriva Armatei Germane*”²¹. Pentru aceasta era nevoie ca generalul Emanoil Ionescu să meargă la Flota 4 Aeriană Germană și nefiind legătură telefonică între aceasta și Statul Major al Aerului, germanii s-au oferit să trimită un avion de legătură la București. Demersurile s-au întrerupt pentru că generalul Ermil Gheorghiu nu și-a dat acordul, cerând ca reprezentanții germanilor să vină la Punctul de Comandă al Corpului 1

¹⁸ *Ibidem*, f. 3.

¹⁹ *Ibidem*, f. 5-6.

²⁰ *Ibidem*, f. 6.

²¹ *Ibidem*, f. 7.

Aerian Român, negocierile urmând să fie continuate prin același căpitan Spiegel.

Un incident provocat de germani, în dimineața zilei de 26 august 1944 la ora 6⁰⁰, a agravat relațiile aeronauticii germane cu cea română. Un avion german Me - 109 G 6 a atacat un avion I.A.R. - 39, care venea la aterizare pe terenul Spătaru-Buzău, incendiindu-l, iar pilotul adjutant Moraru, singur la bord, a fost rănit mortal. Imediat, comanda Aeronauticii Regale Române a ordonat să se deschidă focul asupra oricărui avion german ce zbura deasupra acestei regiuni. De aceea, au fost doborâte două avioane germane, un Ju. - 87 și un Ju. - 88, iar mai multe avioane germane au fost avariate pe terenul de zbor de la Buzău, devenit imediat inutilizabil pentru aviația germană²². Acest incident a făcut să nu se mai ia legătura cu Flota 4 Aeriană Germană.

Prima dislocare a mării unități aeronautice operative române de pe frontul din Moldova spre cel din Transilvania a avut loc pe aerodromul Craiova. Inițial a început deplasarea tuturor unităților și formațiunilor Corpului 1 Aerian Român de pe aerodromurile de luptă în bazele aeriene, conform dispozițiilor superioare. Axele de deplasare ale eșaloanelor volante și rulante se doreau a fi cât mai apropiate. În prima etapă, eșaloanele volante ce au putut decola au aterizat la Cioara-Doicești și Tândărei.

În după amiaza zilei de 26 august 1944, Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român, împreună cu toate unitățile și formațiunile din zona Stâlpu-Buzău s-au deplasat în zona localității Cașota. Unitățile au folosit mijloacele rutiere aflate la dispoziție, iar materialele ce nu s-au putut transporta au rămas depozitate și păzite de gărzi. Către ora 14⁰⁰, eșalonul rulant a fost pus în mișcare, iar la ora 16⁰⁰ a ajuns la destinație. La intrarea în satul Cașota, în curtea Școlii de Meserii a localității s-a observat o coloană germană. Din ordinul comandantului Corpului 1 Aerian Român, câteva tunuri antiaeriene aparținând Divizionului 2 Artilerie Antiaeriană Română s-a organizat și a atacat coloana germană. Atacul Bateriei 8 Vickers a debutat cu foc viu de arme automate pentru intimidare. Răspunsul german fiind foarte slab, lupta s-a încheiat imediat. Nu au fost răniți, dar captura a fost impresionantă, permițând să se facă repartițiile și repartizările de mijloace auto capturate, conform planificărilor statului major al mării unități aeriene române. În dimineața zilei de 27 august 1944 s-a făcut trierea materialului capturat și s-au predat prizonierii și depozitul de cauciucuri la Regiunea 2 Aeriană. A început, apoi o

²² A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 8.

nouă etapă de marș. De la Cașota, Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român s-a stabilit temporar la Fierbinți-Târg, iar deplasarea eșalonului rulant s-a continuat prin sudul Bucureștiului, pe la Dridu și Movilița. Eșaloanele volante s-au deplasat de la Pogoanele-Buzău, Cioara-Doicești și Țândărei la Petrești și ulterior, la Craiova. Eșalonul rulant având la dispoziție și mașinile proaspăt capturate a făcut între orele 14⁰⁰ și 22⁰⁰ (cu o pauză de staționare la ora 19⁰⁰ din cauza aglomerației) un singur transport.

Trebuie menționat și cel de-al treilea eșalon, cel pedestru, format din ostașii trupei, ce aveau asupra lor doar echipamentul și armele. În acele condiții s-a realizat un veritabil tur de forță, cu o trupă neantrenată pentru marșuri, cu oameni de diverse vârste și profesii, mergându-se pe căile secundare de comunicație, pentru a evita inamicul ce practic pentru scurt timp era atât cel german, cât și cel sovietic, fiind hrănit cu te miri ce și dormind sub cerul liber, având timpul de răgaz drămuț și cel mai important, în drumul din Moldova la Craiova nu s-a pierdut nici un ostaș din eșalonul pedestru²³.

Să remarcăm eficiența acestei dislocări în condițiile speciale ale evenimentelor trăite. Statul major al corpului aerian a coordonat eficient activitatea statelor majore ale grupurilor²⁴, organizând la eșalonul volant: formațiile, traiectele și înălțimea de zbor, ora decolării și cea a aterizării pe noul aerodrom și timpul de zbor necesar, la eșalonul rulant precizând: mijloacele auto cu efectivele și materialele repartizate, ora plecării, timpul estimat de deplasare, precum și sosirea și dispersarea pe noul aerodrom. Eșalonul pedestru a fost foarte bine gândit și planificat, ca marș forțat, cu deplasare pe drumuri secundare pe care să nu se întâlnească cu trupe sovietice sau germane.

În ceea ce privește artileria antiaeriană, comandantul Brigăzii 2 Artilerie Antiaeriană, la 25 august 1944, a hotărât evacuarea unităților din subordine pe calea ferată și cu un mic eșalon rulant a postului de comandă. Din nefericire materialul îmbarcat pe calea ferată a fost capturat de trupele sovietice, iar efectivele dezarmate²⁵, așa cum s-a întâmplat și cu unități de artilerie antiaeriană de la Galați, din Deltă, din Dobrogea și din apropierea Bucureștiului. Totuși, la 26 august 1944, majoritatea unităților de artilerie

²³ Cornel Marandiu, *Cavalerii bimotoarelor de asalt*, Ed. Modelism, București, 2000, p. 259.

²⁴ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 6-8.

²⁵ *Istoria artileriei și rachetelor antiaeriene române*, Vol. I, Ed. Modelism, București, 1996, p. 388.

antiaeriană care au folosit eșaloane rulante au reușit să se grupeze la Stâlpu-Buzău, conform ordinului comandantului Corpului 1 Aerian Român²⁶.

Așa cum am arătat deja, artileria antiaeriană alocată corpului aerian avea pe timpul însoțirii eșalonului rulant, ca misiune principală, asigurarea de luptă a acestuia. Statele majore ale unităților de artilerie antiaeriană puneau în aplicare dispozitive de luptă specifice, (aplicate de cele mai multe ori punctual, dar și liniar sau zonal), astfel încât pentru operativitate, pe timpul deplasării să se poată deschide instantaneu focul asupra țintelor neidentificate, și la ordin asupra țintelor identificate ca inamice. De cele mai multe ori au dovedit o capacitate de reacție ridicată și o eficiență bună, care din fericire a fost menținută pe tot timpul efectuării dislocării.

Între timp, terenul Ianca a fost împărțit în două de către aviatorii germani care doreau să-i oblige pe piloții români să ducă avioanele în Transilvania²⁷. Dar pentru că personalul navigant român s-a opus, aerodromul a fost deblocat de germani, astfel încât Grupul 8 Asalt a putut lua, în data de 27 august 1944, cincisprezece avioane Hs. - 129, deplasându-le la Cioara-Doicești și în după amiaza aceleiași zile, la Craiova. Pe terenul Cioara-Doicești nr. 3 au fost capturate alte șapte avioane Hs. - 129 noi, cu tunuri anticar și lansatoare la bord²⁸. Din păcate, aliatul sovietic ajuns pe terenul de aviație de la Matca, pe care se aflau o parte din avioanele Hs. - 129 ale Grupului 8 Asalt, a produs un prim incident păgubitor, incendiind avioanele, deși acestea aveau însemnele aviației române²⁹.

Prin Ordinul special nr. 2.408 al comandamentului Corpului 1 Aerian Român,³⁰ Cartierul Corpului 1 Aerian Român s-a deplasat de la Cașota la Fierbinți, iar prin Ordinul special nr. 2.407³¹ se face cunoscut Brigăzii 2 Artilerie Antiaeriană, că Regimentul 15 Artilerie Antiaeriană va asigura paza Corpului 1 Aerian Român deplasându-se odată cu el. Restul unităților de antiaeriană au rămas sub comanda Brigăzii 2 Artilerie Antiaeriană și s-au deplasat începând cu 27 august 1944, în zona Movilița Nouă, cu Punctul de Comandă la primăria localității.

²⁶ *Ibidem*, p. 389.

²⁷ Valeriu Avram, *Aviația de asalt – Grupul 8*, Ed. Modelism Internațional, București, 1994, p. 23.

²⁸ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 9.

²⁹ Cornel Marandiuc, *op. cit.*, p. 253.

³⁰ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 11.

³¹ *Ibidem*.

Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român, în 28 august 1944 se deplasează de la Fierbinți-Târg la Pipera-București, instalându-se în localul Centrului de Instrucție al Aviației, fiind bine primiți de Regiunea 3 Aeriană și centrul de instrucție amintit. În timp ce eșaloanele volante continuau afluirea spre Craiova, eșaloanele rulante au făcut revizia materialului, s-au vopsit mașinile capturate de la germani și s-a dat *Ordinul nr. 2.428*³² prin care *Corpul 1 Aerian Român se contopea cu Regiunea 1 Aeriană sub denumirea de Corpul 1 Aerian Român, cu postul de comandă la Sibiu.*

Până la data de 30 august 1944 s-au pus la punct mijloacele de deplasare ale eșalonului rulant pentru destinația Sibiu. La ora 14⁰⁰, mașinile Corpului 1 Aerian Român s-au încolonat la Pipera, formându-se trei detașamente de autovehicule, conduse de ofițeri. Pe drum, prin curier s-a schimbat destinația spre Craiova, coloana ajungând seara, la 19³⁰ la Golești. Din dimineața zilei de 31 august 1944, se continuă deplasarea spre Craiova cu un popas la Slatina, la orele 12⁰⁰, unde s-a luat masa de către personal și trupă. Începând cu ora 14⁵⁰ se continuă deplasarea până seara, când între orele 19⁰⁰ și 20⁰⁰ se ajunge la Craiova. Pentru a doua zi, planificarea este respectată, coloana pornind spre Sibiu pe Valea Oltului.

Aerodromul Craiova, în zilele sfârșitului de august 1944, era supraaglomerat. În afara bombardierelor S. – 79 (aflate la Stănești) și a avioanelor de vânătoare, toate celelalte unități de aviație operativă ale Forțelor Aeriene Regale Române se găseau la Craiova. Puteai avea imaginea unui babilon aviatic, cu diverse tipuri de avioane, corturi, materiale, camioane ale eșaloanelor rulante, mașini radio și gonio, autocisterne, autoateliere, depozite de carburanți, bombe, stive din butoaie cu benzină, bucătării de campanie, hangare devenite dormitoare etc, împrăștiate pe întreg aerodromul și nu în ultimul rând, mii de oameni din toate specialitățile aeronautice³³. În aceste condiții, lipsa protecției avioanelor de vânătoare sau a artileriei antiaeriene la aerodrom ar fi putut însemna un dezastru pentru 90% din aviația română în cazul unui atac bine pregătit al aviației germane. Acest lucru nu s-a întâmplat din fericire, și mai mult decât atât, nu a existat nici un incident sau accident, în mare măsură datorită planificării și execuției exacte și calme a presupusei gazde, comandantul Flotilei 3 Bombardament, comandorul Ion Slăvescu.

³² *Ibidem*, f. 13.

³³ Cornel Marandiu, *op. cit.*, 2000, p. 261.

În ceea ce privește artileria antiaeriană, așezată intercalat cu cea germană la obiectivele strategice de maximă importanță, dispozitivul era organizat pe „*cuiburi de baterii*” (grupare de câte două baterii de calibru diferit) pe o poziție. În dimineața zilei de 24 august 1944, conform ordinul nr. 35.199 al Statului Major al Aerului, Comandamentul Apărării Antiaeriene a primit misiunea de a interzice ridicarea în aer a aviației germane de pe aerodromurile din țară, capturarea avioanelor și interzicerea atacurilor aeriene ale acestora³⁴. Specific a fost faptul că în afara misiunilor de bază, artileria antiaeriană română a executat atât trageri terestre antitanc pentru că erau foarte eficiente datorită vitezei inițiale mare a proiectilelor, cât și lupte individuale în sprijinul infanteriei. În cursul nopții de 24/25 august 1944 și pe parcursul zilei de 25 august 1944 au sosit la Stâlpu-Buzău și o parte din unitățile Regimentului 15 Artilerie Antiaeriană³⁵. După cum s-a văzut, pe acest teren de zbor, deoarece aveau circa 4.000 de oameni și lucrări amenajate pentru blocarea aerodromului, își doreau și germanii să facă cele mai importante regrupări de trupe, deși blocaseră majoritatea aerodromurilor și avioanelor române pe terenurile folosite în comun. Răspunsul eficient al aviației române a făcut ca, acest important aerodrom să devină inutilizabil după cum am văzut, începând cu data de 28 august 1944.

În zilele de 30 și 31 august 1944, unitățile de artilerie antiaeriană s-au regrupat și începând cu 1 septembrie 1944 au început deplasarea spre Transilvania pe itinerariul Titu – Găiești – Pitești – Drăgănești-Olt – Râmnicu Vâlcea – Cislădie³⁶. Astfel, întreaga mare unitate aeriană operativă era gata pentru o nouă etapă de luptă ce viza acum eliberarea Transilvaniei.

Lupta împotriva aviației germane ce a atacat Bucureștiul a însemnat cel mai important moment al etapei 23 – 31 august 1944. Măsura luată de germani, de bombardare și de ocupare a Capitalei sau a zonei petrolifere a dat guvernului Sănătescu motivul pentru declararea războiului împotriva celui de-al Treilea Reich, chiar în ziua de 24 august 1944³⁷. Armata română, pe cale de consecință, a deschis focul împotriva fostului aliat.

Rolul hotărâtor în contracararea bombardamentelor germane l-au avut

³⁴ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 13.

³⁵ *Ibidem*, f. 14.

³⁶ *Istoria artileriei și rachetelor antiaeriene române*, Vol. I, Ed. Modelism, București, 1996, p. 390.

³⁷ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Univers Enciclopedic Românesc, București, 1997, p. 440.

Forțele Aeriene Regale Române. Reușitele aeriene au avut ca bază, dincolo de experiența de război a aviatorilor români și valoarea lor individuală de luptători aerieni, capacitatea de conducere centralizată și de executare descentralizată a acțiunilor aeriene. Așa s-au adoptat decizii juste în cel mai scurt timp, decizii necesare pentru respingerea atacurilor și dirijarea luptelor în dinamica lor, prin comandanții de grupuri și escadrile, ce se aflau de cele mai multe ori în aer, dar și la sol, folosind comunicațiile radio pentru repartizarea obiectivelor, corectarea formațiilor de zbor și interacțiunea lor la nevoie, ceea ce presupunea o perfectă disciplină în aer.

Populația era de acum obișnuită cu declanșarea etapelor de atenționare asupra atacurilor aeriene inamice, sunetele de sirenă anunțând din timp prealarma, alarma și încetarea alarmei aeriene. Obișnuința făcea ca la auzul acestor semnale, oamenii să-și aplice propriul lor control, adică puneau urechea la pământ să simtă, dacă acesta vibrează sau nu, iar dacă vibra după aceea urma vuietul care se transmitea în aer, unde din zumzăit se declanșa din nou un vuiet, deci bombardierele veneau. Ca urmare, oamenii se îndreptau liniștiți către adăposturile antiaeriene, în timp ce se simțea în aer mirosul grânelor arse, se vedeau de departe orașele acoperite de fum și nori înalți și negri. Din adăposturi se auzea zgomotul șuierător al avioanelor de vânătoare, în luptă cu motoarele sacadate ale avioanelor de bombardament și tunurile antiaeriene ce bufneau înfundat. După încetarea bombardamentelor, se auzeau în continuare, explozii ale unor bombe cu efect întârziat sau ale unor depozite sau rezervoare de combustibil și plânsetele celor ce jeleau pe cei dragi, sfâșietor de repede și de neașteptat, plecați dintre cei vii.

„*Bombardamentele terorii*” executate acum de germani cu cel puțin aceeași violență ca cele anglo – americane și sovietice au fost cu succes stopate de aviația și apărarea antiaeriană română, printr-o judicioasă repartizare a obiectivelor de apărare între cele două genuri de armă, stabilite pe eșaloane și înălțimi. Rolul principal în contracararea bombardierelor Luftwaffe a revenit aviației române de vânătoare. Aceasta decola „*la vedere*” și „*la alarmă*” fiind deseori în inferioritate numerică, luptând cu hotărâre, în văzul și spre admirația populației Capitalei, al cărei moral era astfel ridicat. Atacurile aeriene germane asupra Capitalei au fost atât de violente, iar frecvența era atât de mare, încât piloții grupurilor de vânătoare, aterizau doar pentru a reproviziona avioanele cu benzină și muniții. Deseori li se schimbau prin radio, în aer, misiunile, trecându-se de la vânătoare, la însoțirea aviației de bombardament române.

Grupurile 7 și 9 Vânătoare Române au dus greul luptei de acoperire aeriană a Capitalei, intervenind prompt și pe aerodromurile Boteni și Popești–Leordeni³⁸.

În dimineața zilei de 24 august 1944, aviația germană a atacat Capitala din partea de nord către sudul orașului, de la altitudini de 3.000 – 3.500 de metri cu valuri de 8 - 14 aparate de bombardament și atacuri din picaj de la 4.000 de metri până sub 1.000 de metri, cu armamentul de bord. Acestea au vizat centrul Bucureștiului și Gara de Nord, la care s-au adăugat în zilele următoare, Gara Băneasa și șoseaua București – Ploiești. În prima zi de bombardamente aeriene asupra Capitalei, au fost incendiate Palatul Telefoanelor, Teatrul Național, Ministerul de Război, Academia Română, alte instituții de cultură și locuințe particulare³⁹. S-au înregistrat 89 de morți, 90 de răniți, 62 de case dărâmate complet și 96 de case avariate. În noaptea de 24/25 august 1944 au fost lovite clădirile Președinției Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne și alte imobile din centrul Bucureștiului, înregistrându-se alți 32 de morți, 25 de răniți și 20 de case avariate⁴⁰. Pe 25 august 1944, aviația germană a atacat Bucureștiul cu cincisprezece avioane de bombardament, pierzând în lupta aeriană⁴¹ cu Grupul 9 Vânătoare, zece avioane. În aceeași zi, în sectorul Băneasa – Otopeni, aviația germană a mai pierdut cinci aparate lovite de Grupul 7 Vânătoare și unul de Grupul 2 Vânătoare. Atacând nordul Capitalei în trei valuri aeriene, germanii au vizat Fundația Regală, gara Filaret, aerodromurile Pipera și Băneasa, podurile de cale ferată de la gările Băneasa și Chitila, provocând 15 morți, 41 de răniți, distrugând 18 case și avariind alte 15. Dacă ziua acțiunile aeriene asupra Bucureștiului au fost stopate în permanență,

³⁸ *Aripi românești-contribuții la istoricul aeronauticii*, Ed. Militară, București, 1996, p. 143.

³⁹ *România în războiul antihitlerist 23 august 1944 - 9 mai 1945*, Ed. Militară, București, 1966, p. 477.

⁴⁰ *Istoria artileriei și rachetelor antiaeriene române*. Vol. I, Ed. Modelism, București, 1996, p. 368.

⁴¹ *Lupta aeriană este lupta între două* (sau mai multe - n.n.) *aeronave, forma principală de luptă a aviației de vânătoare, pentru nimicirea mijloacelor de atac aerian ale inamicului, ce constă din căutarea țintei, apropierea de țintă, atacul, degajarea după executarea atacului*, cf. *Lexiconului Militar*, Ed. Militară, București, 1980, p. 427. Noi precizăm că din punct de vedere al evoluției artei militare aeriene, luptele aeriene au trecut prin trei mari faze: 1) în perioada 1911 – 1919, când acțiunile militare principale au constat în lupte între aeronave, ceea ce a dus la apariția aviației de vânătoare; 2) 1919 – 1945 etapa dezvoltării bombardamentelor aeriene ce a dus la apariția aviației de bombardament; 3) din 1945 etapa apariției interceptărilor aeriene și a aeronavelor multirol, odată cu apariția avioanelor supersonice și a înzestrării aeronavelor cu sisteme de avionică din ce în ce mai sofisticate și eficiente, la care s-a adăugat un nou luptător, navigatorul/controlorul de trafic aerian.

în noaptea de 25/26 august 1944 aviația de bombardament germană a lovit Capitala distrugând 15 clădiri, alte 15 fiind parțial distruse⁴².

Marile formații germane de bombardament din ziua de 26 august 1944 au atacat iarăși în valuri Capitala, lovind Ministerul de Război, Teatrul Național, Palatul Regal, Palatul Telefoanelor, Teatrul Savoy, Hotelul Majestic, Spitalul Colțea, Blocul Mercur, totalizându-se 22 de case distruse și alte 22 de case avariate. Au fost însă, împiedicate de grupurile române de vânătoare, care au doborât în luptele aeriene douăsprezece avioane inamice și au lovit la sol alte trei. Pe 27 august 1944, aviația română a mai doborât două avioane germane venite să bombardeze Bucureștiul⁴³.

Printre eroii victorioși în luptele aeriene cu aviația germană a fost și căpitanul aviator (r) Bâzu Cantacuzino, care în ziua de 25 august 1944 a doborât trei bombardiere He. – 111 ce atacau Capitala. Pe 26 august 1944 a atacat singur o formație de șase bombardiere inamice, reușind să doboare un alt avion german He-111⁴⁴. De asemenea, căpitanul aviator Vasile Gavrilu s-a distins într-un mod cu totul deosebit în zilele de 24 – 27 august 1944, în luptele pentru apărarea Bucureștiului, când a acționat cu foarte mult curaj în luptele împotriva formațiilor aeriene de bombardament germane și în misiunile de recunoaștere. În ziua de 25 august 1944 a atacat singur formația de cincisprezece avioane Stukas aparținând germanilor, reușind să doboare un avion, iar pe 26 august 1944 a doborât un avion He. - 111 și un avion trimotor Ju. – 52 care transporta piloți germani pentru avioanele lor rămase pe diferite aerodromuri⁴⁵.

Studiind modul de acțiune în luptă ale acestor valoroși luptători aerieni s-a observat că, de regulă, în lupta aeriană între avioanele vremii, atacurile reușite s-au executat de cele mai multe ori din emisfera din spate și prin folosirea eficientă a ecartului de viteză, a manevrelor și a rafalelor de proiectile trase de la bord. Alte elemente de succes au fost: inițiativa (să atac primul), surprinderea (prin descoperirea la timp a inamicului aerian, apropierea rapidă și în ascuns), manevrele aeriene impetuoase (mai ales că germanii și românii își cunoșteau reciproc manevrele tactice) și folosirea totală și la maximum a posibilităților avionului.

⁴² A.M.R., Fond S.M.A, Dosar 136, f. 1.

⁴³ *Ibidem*, p. 144.

⁴⁴ Monitorul Oficial nr. 277 din 27 noiembrie 1946, Partea I B, p. 12.358.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 12.359.

În apărarea Bucureștiului, artileria antiaeriană română prin Comandamentul Artileriei Antiaeriene, aflat în clădirea situată în Parcul Carol din București și-a desfășurat eficient activitatea, după ce o grupă de parașutiști a dezarmat la august 1944, germanii ce se baricadaseră în fiecare încăpăre din acest local⁴⁶. În după-amiaza aceleiași zile, tunurile și mitralierele antiaeriene de la Popești-Leordeni au împiedicat mai multe formații de avioane germane să aterizeze pe acest aerodrom, deși reacția avioanelor germane a fost „*un potop de foc*”⁴⁷. În perioada 24 – 28 august 1944, când amploarea bombardamentelor aeriene germane a fost maximă, cele 19.000 de lovituri trase de Regimentele 1 și 3 Artilerie Antiaeriană pentru apărarea Bucureștiului au doborât douăzeci și trei avioane și au avariat șase⁴⁸. Au căzut la datorie în pozițiile de artilerie antiaeriană, sublocotenentul Virgil Sălăgeanu, sergenții majori Petre Baroană și Costel Lădaru⁴⁹.

Atacurile asupra centrului Bucureștiului au continuat, mai ales noaptea, la intervale de 10 - 15 minute, cu formații de 1 - 2 avioane pentru că noaptea artileria antiaeriană română nu a putut reacționa, deoarece proiectoarele din jumătatea de vest a Capitalei erau în mâinile militarilor germani, iar aparatele de radiolocație Wurtzberg aflate la trupele noastre, fuseseră avariate de tragerile artileriei terestre germane din timpul zilei și legăturile telefonice întrerupte de bombardamente⁵⁰. Artileria antiaeriană a executat așadar, ziua trageri antiaeriene, iar noaptea trageri terestre asupra trupelor germane într-un ritm mărit în zilele de 25, 26, 27 și 28 august 1944, în zonele Ferentari, Giulești, Chitila, Otopeni și Tunari.

Ca urmare a reacției extrem de eficientă a aeronauticii române, situația aeronauticii germane din România a devenit disperată, motiv pentru care s-a hotărât dislocarea ei în teritoriul transilvan vremelnic ocupat și în Ungaria. Mizilul a fost ultimul aerodrom românesc părăsit de aviatorii germani la 28 august 1944. Eșalonul volant a decolat spre Marasvasahely, iar eşalonul rulant format din vehiculele „*Coloanei Herder*” s-a retras sub focul artileriei antiaeriene române de 88 mm, pe Valea Prahovei, prin Sinaia - Brașov - Sibiu spre „*regiunea săsească*”. Acest eşalon rulant a dislocat întreg personalul

⁴⁶ *Aripi românești-contribuții la istoricul aeronauticii*, Ed. Militară, București, 1966, p.145.

⁴⁷ *Ibidem*, p.142.

⁴⁸ *Istoria artileriei și rachetelor antiaeriene române*, Vol. I, Ed. Modelism, București, 1996, p. 368.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 372.

⁵⁰ *Ibidem*, p.143.

aeronautic german, inclusiv 300 de femei personal auxiliar. Din experiența retragerilor din Crimeea, în transporturile aeriene, fiecare pilot de vânătoare german și-a luat cu el în zbor mecanicul principal al avionului, așezându-l în locul unor aparate de bord⁵¹. După cinci zile de marș, „*Coloana Herder*” a ajuns la aerodromul amintit, făcând joncțiunea cu eșalonul volant sosit anterior și care lupta deja împotriva forțelor armate române, încă din 29 august 1944⁵². Nu este lipsit de semnificație faptul că, ofițerul de stat major Hans Otto Bohm își aduce aminte că asupra coloanei aeronauticii germane conduse de căpitanul Herder, din care a făcut și el parte, nu au fost atacuri aeriene, iar civilii români asistau în număr mare pe marginea drumului la trecerea acestei coloane, „*fără nici cea mai mică urmă de răutate în priviri, ba chiar cu îngrijorare, față de această retragere*”⁵³.

Aviația română a cucerit pe deplin supremația aeriană la 29 august 1944. Ziarul „*Ordinea*” din acea zi, referitor la succesele aviației române scria: „*situația aeriană dovedește că aceste aparate au intervenit cu succes în luptă, îndepărtând pericolul de Capitala țării*”⁵⁴.

Bilanțul activității Forțelor Aeriene Regale Române în apărarea Bucureștiului este edificator. La aviație, în perioada 23 – 30 august 1944 s-au executat: 64 de misiuni, cu 246 de ieșiri – avion, 320 de ore de zbor, 24 de avioane germane fiind doborâte în lupta aeriană, pierzându-se 34 de avioane, (4 în luptă aeriană, 3 distruse la sol, 27 confiscate de inamic la Focșani)⁵⁵. La artilerie antiaeriană, în intervalul 23 august – 7 septembrie 1944 au fost la 174 de baterii de tunuri cu 1.368 de guri de foc și 14 baterii proiectoare cu 168 de piese, 35 de avioane inamice doborâte⁵⁶. Trebuie să remarcăm faptul că în luptele aeriene cu aviatorii români, aviatorii germani au pierdut de șase ori mai multe avioane, ceea ce confirmă clasa mondială a piloților români.

Atacurile aeriene ale aviației române asupra forțelor terestre inamice au fost declanșate după ce germanii au început conflictul cu armata română. Aviația română de bombardament și cea de asalt au executat, în special, atacuri asupra obiectivelor inamice din jurul orașului București, de pe Valea Prahovei,

⁵¹ Jean-Louis Roba, Eric Mombeek, *op cit.*, p. 98.

⁵² *Ibidem*, p. 99.

⁵³ *Aripi românești-contribuții la istoricul aeronauticii*, Ed. Militară, București, 1966, p. 143.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 5.

⁵⁵ A.M.R., Fond , S.M.A, Dosar 137, f. 4.

⁵⁶ *Ibidem*.

precum și asupra convoaielor de nave inamice de pe Dunăre⁵⁷. Atacurile la sol executate în folosul forțelor terestre de către aviația de asalt, ca urmare a bogatei experiențe de război erau deosebit de eficiente, executate după o planificare riguroasă „*la sală*”, la lada cu nisip, pentru că rareori exista o hartă în relief a zonei de acțiune. Procedura cea mai des folosită de atac asupra coloanelor inamice, consta în cercetarea inițială a dispozitivului inamic de atacat, urmat de organizarea atacului în 6 - 8 ieșiri succesive cu avioanele disponibile. Se urmărea, ca atacul să fie fără întrerupere pentru a nu i se da inamicului timp de reorganizare a dispozitivului. Primul atac se executa asupra capului coloanei pentru a bloca înaintarea, al doilea atac lovea trupele de la coada coloanei pentru a împiedica retragerea, urmând apoi atacuri cu durata de 2 - 3 ore asupra întregii coloane. Odată încheiat atacul aerian, intrau în acțiune trupele terestre care defînitivau acțiunea militară.

După negocierile cu germanii din 25 august 1944 prin căpitanul Spiegel, pe data de 28 august 1944 la ora 6⁴⁵, la Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român de la Fierbinți s-a prezentat un căpitan german, ca parlamentar din partea trupelor germane ce au luptat la Băneasa, iar acum în retragere erau oprite de apărarea terestră română la 3 kilometri vest de Greci, solicitând permisiunea de retragere spre Buzău. Au fost invitați la discuție comandantii coloanei și s-a verificat din avion mărimea acesteia, apreciată la 8 kilometri lungime, având în componență elemente motorizate, tancuri și artilerie grea. La ora 8⁰⁰, la Punctul de Comandă a sosit delegația compusă din trei generali germani, printre care și generalul aviator Alfred Gerstenberg care preluase comanda tuturor trupelor germane din România după ce punctul său de vedere cu privire la restabilirea puterii germane în România cu doar câteva escadrile de aviație fusese împărțășit de Hitler la Rastenburg. În urma negocierilor li s-a fixat deplasarea pe itinerarul Lipia – Bojdani – Sudiți – Gherghița, ce ducea către Punctul de Comandă al Corpului 4 Armată Român suprapus cu cel al Armatei 4 Române. Pe timpul parlamentărilor s-au trimis la aceste puncte de comandă ofițeri curieri care să informeze despre noile negocieri și despre tăria forțelor germane. Unul a decolat cu avionul spre informarea Corpului 4 Armată Român, iar altul cu un al doilea avion, la Statul Major al Aerului pentru a cere intervenția aviației noastre asupra acestei coloane. După plecarea parlamentarilor germani, Corpul 1 Aerian Român a făcut cu un avion Fiessler Storck, verificarea asupra respectării itinerariului

⁵⁷ A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1944, f. 8.

stabilit. Avionul a fost lovit în motor de artileria antiaeriană germană și a aterizat forțat. Nerespectarea înțelegerii a făcut ca aviația română să răspundă, executând imediat în zona Căldărușani un atac la sol cu șase avioane din compunerea Grupului 9 Vânătoare, asupra coloanei germane comandate de generalul aviator Gerstenberg. Practic acest atac aerian a fost deosebit de greu de executat datorită artileriei antiaeriene germane care proteja coloana. După câteva ore de lupte aeriene și terestre deosebit de grele, întreaga coloană germană s-a predat Armatei 4 Române, avertizată minuțios de Corpul 1 Aerian Român⁵⁸, însuși Gerstanberg fiind făcut prizonier. Ca urmare și forțele aeriene germane din București au oprit atacurile aeriene.

În sprijinul trupelor terestre, aeronautica română a intervenit și după 29 august 1944, mai ales pe Valea Prahovei, asupra puternicelor grupări inamice din zonele pădurea Buda și Crângul lui Bot, dar și în estul Munteniei, asupra trupelor germane în retragere spre Bulgaria. Este exemplar atacul aerian reușit asupra coloanei germane de 300 de vehicule și aproximativ 4.000 de oameni, care se îndreptau către Slobozia la 31 august 1944 cu scopul de a trece la sud de Dunăre. Asaltul aerian s-a soldat cu distrugerea a 70 de mașini, împrăștierea coloanei și capturarea ulterioară a militarilor germani de către trupele terestre române la Ciulnița și Călărași⁵⁹.

Acțiunile aeriene române pentru sprijinirea forțele fluviale și maritime, au vizat forțele navale și fluviale ale germanilor, fiind concretizate în misiuni de cercetare aeriană (pentru cunoașterea forței, grupării și direcțiilor de retragere a trupelor germane); vânătoare și bombardament (pe teritoriul Dobrogei, pe Dunăre și pe litoralul maritim pentru neutralizarea acestora).

Acțiunile Flotilei 1 Informații, executate începând cu 24 august 1944 prin escadrilele de la aerodromul Ciocârlia-Constanța, au constat în misiuni de recunoaștere, pentru prevenirea unei debarcări germane atât în sudul Dobrogei, cât și în nord, în zona ostroavelor de la nord de Cernavodă. Aici se afla Flotila de Dunăre Germană, localizată de Escadrila 22 Observație și atacată, ulterior, de Grupul 7 Bombardament Ușor, care a avariat o parte din această unitate de luptă germană, îndepărtând pericolul⁶⁰. La executarea acestei misiuni și a altora care vizau apărarea aeriană a Gurilor Dunării, a podurilor de la Cernavodă și

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *România în războiul antihitlerist 23 august 1944 - 9 mai 1945*, Ed. Militară, București, 1966, p. 476.

⁶⁰ *Aripi românești-contribuții la istoricul aeronauticii*, Ed. Militară, București, 1966, p. 144.

Călărași, a acționat și Flotila de Hidroaviație Română de pe Lacul Siut - Ghiol⁶¹.

Concomitent, aviația română a participat la executarea misiunilor de împiedicare a retragerii convoaielor de nave germane pe Dunăre. La 30 și 31 august 1944, formații din Flotila 3 Bombardament au decolat de pe aerodromul Craiova și au lovit convoaiele de nave fluviale descoperite pe Dunăre, în dreptul localităților Măcieșul de Sus și Hinova, scufundând trei nave și avariind numeroase alte ambarcațiuni⁶². Pentru a fi combătute peste 260 de vase fluviale inamice, care în zona Islaz – Turnu Severin bombardau și mitraliau orașele și porturile riverane române, comandantul Corpului 1 Teritorial, generalul Marin Manafu a solicitat sprijin aerian din partea Flotei 3 Bombardament Craiova, în continuare, în zilele de 30, 31 august și 1 septembrie 1944⁶³. Soluția ministrului subsecretar de stat al aerului, generalul aviator Ermil Gheorghiu, a fost atacul aerian al acestor nave cu zece avioane zilnic, din disponibilul aeronavelor rămase în țară⁶⁴, deoarece avioanele folosite până atunci aparțineau Corpului 1 Aerian Român ce primise ordin de dislocare în Transilvania.

Asupra forțelor fluviale adverse s-au executat și lovituri aeriene izolate, de regulă, sub forma unor raiduri, cu forțe puține, dar suficient de puternice, având în componență avioane de vânătoare sau de bombardament. Aceste atacuri aeriene au fost executate prin surprindere, după o cercetare efectuată riguros, la intervale de timp diferite, reluate atunci, când obiectivul nu a fost distrus.

Începând cu 1 septembrie 1944, Comandamentul Sovietic a interzis zborul avioanelor române la sud de Carpați⁶⁵, deși transmiterea informațiilor în timp util către comandamentele corpurilor teritoriale ale armatei române, făcuse posibilă cunoașterea forțelor germane și dovedise dacă mai era nevoie, eficiența aviației române de informații.

Rezultatele acțiunilor Aeronauticii Regale Române asupra inamicului maritim și fluvial german au fost: scufundarea unui vas de război; a două vase mari de transport; a opt șleपुरi și a mai multor ambarcațiuni mici ce

⁶¹ *România în războiul antihitlerist 23 august 1944-9 mai 1945*, Ed. Militară, București, 1966, p. 477.

⁶² *Aripi românești-contribuții la istoricul aeronauticii*, Ed. Militară, București, 1966, p.146.

⁶³ *Documente privind istoria militară a poporului român 1 – 3 septembrie 1944*, Ed. Militară, București, 1980, p. 103.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 209.

⁶⁵ A.M.R., Fond 365, Dosar 1.432, f. 2.

transportau trupe, fiind distruse și alte mijloace ale acestora, precum 20 de camioane etc⁶⁶.

În contextul situației generale, considerăm că marii unități aeronautice operaționale române i s-au încredințat prea multe misiuni, față de practica obișnuită a armatelor celei de-a doua conflagrații mondiale⁶⁷. De asemenea, câștigarea și menținerea superiorității aeriene în teatrul de acțiuni intern a fost una din principalele condiții, care din fericire a fost îndeplinită pentru succesul actului istoric de la 23 august 1944. Acestea au devenit cu claritate o prioritate pentru ceea ce astăzi s-ar numi acțiuni militare întrunite, imediat ce fostul aliat a atacat violent, în special, Capitala, Valea Prahovei și aerodromurile din zona Carpaților de Curbură. Pe cale de consecință, toate categoriile de aviație au executat întreaga gama de misiuni specifice, trecând prin toate stările de luptă specifice aeronauticii.

Trebuie specificat faptul că experiența acumulată, sistemul de reacție aeriană pus la punct până la 23 august 1944, la care s-a adăugat cunoașterea modului de lucru al foștilor aliați germani, a fost extrem de importantă pentru deznodământul luptelor aeriene. Reținem că a fost folosit planul de acțiune întrebunțat anterior, astfel încât reușitele aviatorilor, artileriștilor antiaerieni și a apărării pasive au însemnat un câștig enorm, dar mai ales imediat, deoarece s-a acționat cu o evidentă continuitate, cu aceleași forțe și mijloace, deja experimentate în luptele aeriene extrem de grele cu aviația americană, britanică sau cu cea sovietică.

Observăm că treptat, au fost neutralizate capabilitățile ofensive și defensive ale forțelor aeriene germane, iar succesul Aeronauticii Regale Române a permis obținere pe rând a gradului dorit de control aerian. Mai întâi, balanța aeriană a fost aplecată spre români prin obținerea unei *situații aeriene favorabile*, încă din după amiaza zilei de 24 august 1944, apoi s-a obținut *superioritatea aeriană* și, în sfârșit, după 29 august 1944, piloții români *au cucerit și au menținut supremația aeriană*. În ceea ce privește gradul de superioritate aeriană, acesta a fost diferit, de la zone geografice și perioade de timp delimitate, până la obținerea controlului asupra întregului teatru național de operații militare, pe durată nedeterminată. Aceasta nu a însemnat că

⁶⁶ A.M.R., Fond S.M.A, Dosar 137, f. 3.

⁶⁷ Comandor prof. univ. dr. Florian Râpan, *op. cit.*, p. 81.

inamicul aerian nu a putut acționa cu aviația și artileria sa antiaeriană, chiar dacă nu a avut superioritate aeriană.

Prin îmbinarea acțiunilor aeriene ofensive și defensive, Aeronautica Regală Română a urmărit și reușit distrugerea, dezorganizarea și limitarea puterii aeriene a Aeronauticii Germane din România, pe care la propunerea generalului Gerstenberg, Hitler o vedea ca opțiunea sa câștigătoare în readucerea sub ascultare a noului guvern de la București.

ROMANIAN ROYAL MILITARY AIRCRAFT
IN NATIONAL MILITARY COMMANDMENT,
DURING DEFENCE MISSIONS OF NATIONAL AIRSPACE.

Abstract

In fact, at August 23rd 1944, most of aeronautic Romanian militaries were fighting by the side of Germans and suddenly the ally became probably the enemy. It was hoped in a friendly breakup. Through his orders, not even the superior echelon hadn't touch the immediate background of the problem, which should be the reaction towards the Germans and the behavior towards the Soviets. Without minimum predictions, initiative was needed and a lot of courage from every Romanian aeronautics' military. Beyond what the pro soviet propaganda told us, the events and statistics analyzed from the documents at that time, show us clearly how the breakup with the German aeronautic was made and how the contact with the Soviet aeronautic was made.

BISERICA „SFÂNTUL APOSTOL ANDREI” DIN BUZĂU. MONUMENT DE ARTĂ RELIGIOASĂ CONTEMPORANĂ

Iulian NEGOIȚĂ, Paul Iulius NEGOIȚĂ

Premizele istorice ale construirii Bisericii „Sfântul Apostol Andrei”

Privind retrospectiv, putem spune că în anul 1990 Cartierul Micro 14 era un orășel. Exista spital, erau școli, postă, magazine, cabinete medicale, farmacie, piață și grădiniță. „Micul orășel” era construit după tipologia arhitecturii urbane dezvoltate în perioada anterioară evenimentelor petrecute în anul 1989.

După cum se știe, urbanizarea forțată a dus la ridicarea cartierelor de locuințe compacte, organizate pe verticală și la dezvoltarea instituțiilor care ofereau servicii populației. Și totuși lipsea ceva. Lipsea din mijlocul acestei așezări în miniatură spiritul. Omul nu este doar trup, ci și duh. Armonia unei vieți cotidiene complete era viciată de lipsa unui locaș de cult, în mijlocul acestei comunități atât de bine definite.

Situație a persistat până în anul 1990. Schimbările politice au creat premisele reașezării vieții sociale și reconsiderării rolului public pe care Biserica îl are.

În acest context s-a luat decizia construirii primului locaș de cult din Buzău, după o perioadă de câteva decenii.

Această inițiativă a dobândit formă, iar arhitectura Cartierului „Micro XIV” a fost înnobilită cu ridicarea unui locaș de cult, considerat de locuitori și de diferite personalități care i-au trecut pragul ca fiind o „adevărată catedrală”.

Biserica „Sfântul Apostol Andrei” este amplasată în inima cartierului, pe alea Școlilor, în vecinătatea complexului școlar alcătuit din Școala „Sfântul Apostol Andrei”¹, Liceului cu Program Sportiv „Iolanda Balaș-Soter și Școala

¹ În anul 2011, conducerea fostei Școli nr. 12 din Buzău, părinți și elevi, au solicitat autorităților locale, respectiv Consiliului Local Buzău și Inspectoratului Școlar, aviz favorabil pentru a se numi Școala „Sfântul Apostol Andrei”. Solicitarea a avut ca principal argument **Analele Buzăului VI, Buzău, 2014, p. 225 - 241**

Postliceală Sanitară, a Pieții Micro XIV, a Blocului 39, a centrului filantropic „Sfântul Apostol Andrei” și a blocurilor 14.

Locul pe care este amplasată Biserica a fost, parcă, special păstrat pentru completarea arhitecturii cartierului cu o Biserică. „La plinirea vremii”, în anul 1990, terenul viran proiectat să fie parc devenise maidan. Acest spațiu a fost alocat în scopul construirii Bisericii „Sfântul Apostol Andrei”.

La data de 18.08.1990² s-a oficiat slujba punerii pietrei de temelie de către Arhiepiscopul Epifanie³, după care s-au început lucrările de construire.

Proiectul a fost întocmit de domnișoara arhitect Carmen Magazin, împreună cu domnul inginer Viorel Constantinescu.

Lucrările de construire a Bisericii s-au început cu firma S.C. INTEGRAL S.A., care a executat fundația și demisolul, apoi s-au continuat cu firma S.C. SOMACO S.A. din Buzău⁴.

Proiectarea noului edificiu nu a fost una ușoară. A fost o muncă de pionierat, pentru că, din portofoliul celor implicați în procesul de proiectare și execuție lipseau monumentele religioase, deoarece, anterior, construirea de biserici era aproape imposibilă.

Proiectanții au luat ca model Biserica „Sf. Elefterie” din București, realizând o îmbinare a stilului bizantin cu stilul brâncovenesc, răspunzând exigențelor secolului XXI și încadrând monumentul în ansamblul auster, chiar anost al unui cartier de blocuri de patru nivele, dar și în vecinătatea unui bloc turn. Pe lângă combinarea elementelor de stil amintite, s-a avut în vedere crearea unor spații funcționale, iar Biserica a fost edificată pe două nivele, fiind primul locaș de cult din Buzău proiectat astfel⁵. Locașul are două spații cu destinație cultică. La demisol se află paraclisul cu hramul „Izvorul Tămăduirii”, iar în partea de sus se află Biserica propriu-zisă, cu hramul „Sfântul Apostol Andrei”.

situarea în vecinătatea Bisericii „Sfântul Apostol Andrei”. Acest eveniment unic din istoria școlii demonstrează rolul pe care-l are noul locaș de cult în viața comunității de aici.

² Pr. Iulian Negoită, *Construcții de biserici din Episcopia Buzăului*, în *Glăsurile Adevărului*, anul I, nr. 2, p.36.

³ La data de 1 august 1990 a fost înființată parohia Sfântul Apostol Andrei. A se vedea, Pr. Iulian Negoită, *Noi locașuri de cult în Eparhia Buzăului*, în *Glăsurile Adevărului*, anul I, nr. 13-14 (1994-1996), p.6.

⁴ Finisajele și instalațiile de încălzire s-au executat în regim propriu. Încălzirea se realizează cu centrală proprie pe gaze.

⁵ Catedrala „Sfântul Mucenic Sava” din Buzău, edificiu religios aflat încă în construcție este al doilea locaș de cult construit pe două nivele.

Lucrările au fost terminate la 4 iunie 2006, dată la care a fost oficiată și slujba de Târnosire, prilej cu care prin Altarul Bisericii au trecut peste șapte mii de creștini,

Paraclisul „Izvorul tămăduirii”

Demisolul Bisericii este compartimentat astfel încât să corespundă cerințelor cultice, educaționale și administrative. Cel mai mare spațiu este alocat Paraclisului „Izvorul Tămăduirii”, în suprafață de 300 m. Din Paraclis se pătrunde în partea din spate printr-o arcadă, într-un spațiu utilizat pentru programele de catehizare, întâlniri cu tinerii, pentru ședințele Consiliului Parohial și Comitetului Parohial, etc. Din acest spațiu se realizează accesul către alte trei încăperi, respectiv, Biblioteca Parohială⁶, Oficiul Parohial⁷ și Administrația Cimitirului „Sfântul Apostol Andrei”⁸

În Paraclisul de la demisol se oficiază ierurgiilor bisericești⁹ și Sfânta Liturghie în zilele de sărbătoare din timpul săptămânii.

Paraclisul este construit sub formă de cruce și este pavat cu marmură. În edificare Paraclisului cu hramul „Izvorul Tămăduirii” s-a respectat, împărțirea tradițională clasică, compusă din pronaos, naos și altar. Naosul este

⁶ În anul 2013 a fost organizată Biblioteca „Sfântul Apostol Andrei”. Colecția de carte a provenit din achiziții de la Centrul Eparhial sau de la diferite edituri, din donațiile diferiților credincioși și din fondul de carte care a aparținut P.C. Pr. Ioan Popa, fost profesor la Seminarul Teologic „Chesarie Episcopul din Buzău”. Cel mai important fond de carte a fost donat de slujitorii Bisericii „Sfântul Apostol Andrei”, Iulian Negoită și Paul Iulius Negoită.

⁷ De la înființarea Parohiei „Sfântul Apostol Andrei” și până în prezent parohul Bisericii este preotul Iulian Negoită, cel care a avut curajul asumării acestui edificiu. Pr. Iulian Negoită s-a născut la 9 august 1948, la Blăjani, jud. Buzău. A fost preot la parohia Beceni, unde a refăcut Biserica după cutremurul din 1977 și apoi la Biserica Gârlași din Buzău, unde a avut o activitate la fel de intensă. Timp de mai peste 35 de ani a lucrat la Centrul Eparhial Buzău. A fost secretar eparhial și consilier eparhial și a lucrat perioade îndelungate cu P.S. Antim, I.P.S. Antonie și I.P.S. Epifanie și o perioadă foarte scurtă cu IPS Ciprian. A avut o contribuție majoră la susținerea activității culturale a Eparhiei, până în 1989 și a celei economice în perioada 1990-2013. Cel mai important edificiu realizat în această perioadă în care, practic, toate Bisericile Eparhiei au fost în șantier, Eparhia înregistrând cea mai bogată activitate edilitară din istoria sa, a fost Catedrala Arhiepiscopala Înălțarea Domnului, iar cel mai important eveniment istoric a fost ridicarea Episcopiei Buzăului la rangul de Arhiepiscopie (n.r.).

⁸ În anul 1991 a luat ființă cimitirul parohial „Sfântul Apostol Andrei”. Este primul cimitir parohial înființat în Buzău, după 1989. O clădire existentă pe locul destinat cimitirului a fost transformată în capelă mortuară. În anul 2013 a început construirea Capelei „Învierea lui Lazăr”.

⁹ Conform unui așezământ intern înmormântările nu pot fi săvârșite decât în paraclisul „Izvorul Tămăduirii” de la demisol, iar depunerea persoanelor decedate până la slujba prohodirii nu se poate face decât în capela „Învierea lui Lazăr” din cimitirul „Sfântul Apostol Andrei”.

despărțit de altar printr-o catapeteasmă din zid. În centrul naosului sunt situați doi stâlpi de susținere, înveliți până la jumătate cu marmură și pictați în partea de sus. Accesul în Paraclis se realizează prin lateral, prin partea dreaptă a Bisericii, printr-o casă a scării frumos decorată cu chipuri de sfinți.

Conectarea Paraclisului cu Biserica de sus se realizează cu ajutorul unei scări în spirală. Intrarea pe casa scării este situată în partea dreaptă, prin sânul drept al Paraclisului creându-se astfel, un aspect simetric cu cel al Proscomidarului, spațiu liturgic distinct al Sfântului Altar, încăpere despărțită de un zid, de altarul propriu-zis. Accesul se face printr-o ușă cu arcadă în Proscomidar.

Interiorul poate fi descris ca fiind echilibrat, spațios, primitiv, odihnitor, difuz luminat de ferestrele mici, situate puțin deasupra cotei 0 spre exterior. Serile de vecernie, zilele călduroase de vară sau clipele în care creștinii pășesc să-și facă rugăciunea particulară sunt momente unice de întâlnire cu Dumnezeu. Atmosfera acestui paraclis te pătrunde, te transfigurează.

Singurele obiecte de mobilier sunt stranele. Acestea sunt lucrate cu un rafinament deosebit.

O identitate proprie a Paraclisului o oferă pictura. Nu vom face o descriere amănunțită a acestei realizări artistice. Pictura este foarte bogată coloristic, în elemente decorative și în imagini biblice și patristice.

Sunt pictate scene elocvente pentru oficierea slujbelor de acatiste, parastase și binecuvântări (stil practicat foarte mult în Grecia). Lucrările au fost executate în tehnica frescă.

Biserica „Sfântul Apostol Andrei”

Amplasată la o înălțime de 4 m, deasupra paraclisului Izvorul Tămăduirii, Biserica Sfântul Apostol Andrei este o construcție monumentală, care se ridică la înălțimea de 30.7 m, la turla mare cu o cruce de 4 m, în total 34.7m. Lungimea totală este de 27,5 m, iar lățimea maximă este atinsă în naos, fiind de 16, 70 m. Această lățime se micșorează, în partea dinspre pronaos. Astfel Biserica capătă aspect de cruce, permițând, totodată edificarea celor două încăperi funcționale, construite în lateral, respectiv veșmântarul și casa pentru scara de acces. Aici Biserica are o lățime de 7,40 m. În Pronaos Biserica are o lățime de 13, 50 m.

Accesul în Biserică se realizează pe o scară monumentală, cu o înălțime de 3 metri, pavată cu travertin, scară ce sporește imaginea monumentală a primei biserici construite în Buzău după 1989.

În exterior, intrarea Bisericii este străjuită de doi stâlpi, înveliți cu marmură, care susțin un mic pridvor, element de arhitectură ce amintește de

arhitectura din Grecia antică. Pe frontispiciul clădirii se află un mozaic pe care este reprezentat Sfântul Apostol Andrei.

În Biserică de pătrunde prin două uși din lemn stratificat, uși care au vitralii de mari dimensiuni. Se intră în prima parte a Bisericii, în pridvorul acoperit, delimitat de două încăperi construite din materiale ușoare, având destinația de magazin Bisericesc.

Accesul în pronaos se face prin alte două uși, împodobite, de asemenea, cu vitralii. Odată cu pătrunderea în această parte a Bisericii, Sfântul locaș își descoperă monumentalitatea interioară. Atmosferă creată de Biserica mare este diferită decât cea din Paraclis. Aici măreția Divină te înconjoară și te înalță.

Pronaosul Bisericii este clar delimitat de cei doi stâlpi monumentali, îmbrăcați până la jumătate cu marmură, care au rolul de a susține cafasul de mari dimensiuni al Bisericii. Arhitectura pronaosului este foarte frumoasă. Partea de sus are mici cupole în care sunt pictate chipuri de sfinți, iar în partea dreaptă se află două portrete votive care-i reprezintă pe Patriarhul Teoctist și Arhiepiscopul Epifanie.

Din pronaos se poate intra într-o încăpere cu rol de veșmântar, situată în partea dreaptă. În partea stângă se află scara care duce în cafas. Casa scării este pictată cu scene din cartea Facere, din Sfânta Scriptură și cu o reproducere a Scării Raiului.

Cafasul este de mari dimensiuni. Prin partea dreaptă se realizează accesul, iar în partea stângă, deasupra veșmântarului se află un balcon. Cafasul este pavat cu mozaic pe care este inscripționat numele bisericii. Pe perețele de la apus este pictată, la o dimensiune impresionantă, icoana Adormirii Maicii Domnului, cu secvențele Îngroparea Maicii Domnului și Înălțarea Maicii Domnului la Cer. Pereții laterali sunt împodobiți cu chipuri de Pateric. Construcția fiind generoasă, bine proporționată ca arhitectură și ferestre, i-a permis pictorului să picteze pe Sfântul Ioan Botezătorul, încadrat în cerc și de jur împrejur curcubeul.

În jurul medalionului s-au pictat cetele îngerești în număr de patru, cu serafimi și heruvimi.

De asemenea, s-au pictat scene din partea de sus: „Hristos binecuvântând cele cinci pâini”, „Sinoadele ecumenice”, „Izvorul Tămăduirii” precum și chipuri de cuvioși și mărturisitori”.

Cafasul are dublă utilitate. Este folosit de corul Bisericii, cor înființat în anul sfințirii Bisericii și pentru manipularea clopotelor. Cele două clopote construite la Plumbuita, deși sunt de dimensiuni mici (495 de kg. și 267 kg.), au o muzicalitate aparte. Acestea sunt manipulate mecanic, prin intermediul

unei frânghii, care coboară printr-un orificiu, din turla mică a Bisericii, turlă în care au fost așezate înainte de urcare cupolei. Menționăm că turlele au fost construite la sol și au fost ridicate cu o macara de mari dimensiuni și așezate pe poziție. A fost prima realizare de acest fel în domeniul acestui tip de edificii, iar urcarea tronsoanelor din turlă a oferit un spectacol unic locuitorilor cartierului, dar au dat și emoții celor implicați, emoții create de nevoia de precizie, de înălțimea edificiului și de greutatea tronsoanelor și cupolei turlelor.

Cafasul oferă o priveliște minunată și, asemenea întregii Bisericii are o acustică aparte. Oamenii aflați în naos par miniaturi priviți de sus, iar picturile văzute de aici dau aduc imaginea Cerului care se apropie de noi. Cine trece pragul Bisericii din Micro 14 și nu urcă în cafas pierde posibilitatea de a privi măreția acestui sfânt locaș.

Așa cum este firesc, spațiul cel mai generos este afectat naosului. Proiectat sub formă de cruce, naosul dă măreție Bisericii, mai cu seamă prin aspectul monumental al turlei marii, de unde Pantocratorul veghează și binecuvântează dintr-u înălțime. Naosul este pictat cu scene biblice din Noul Testament (Botezul Domnului, Intrarea în Ierusalim, Nașterea Domnului, Buna Vestire, Întâmpinarea Magilor, Fuga în Egipt, Coborârea la Iad, Răstignirea Domnului etc), și chipuri de îngeri și sfinți (Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sfânta Muceniță Filofteia, purtând ie românească, etc).

Așa cum aminteam, turla centrală este foarte mare. Are o arhitectură frumoasă. Ferestrele sunt mari. Deși au vitralii, asemenea întregii Biserici, este puternic luminată. De aceea, în rotocol, a fost pictat Iisus Hristos - `Pantocrator pe fond deschis, înconjurat de un frumos curcubeu unde se este redat textul „*Vedeți, vedeți că eu sunt și nu este alt Dumnezeu afară de mine...*”.

Urmează registrul celor nouă cete îngerești, care au în mijlocul lor la Răsărit pe Maica Domnului, cu mâinile întinse spre Cer, iar spre apus a fost pictată icoana Sfântului Botezătorul cu aripi. Dedesubtul lor, de jur împrejur, sunt pictați sfinții prooroci, picturi așezate între ferestre. În partea de jos, în registrul următor, sub ferestre, sunt pictați Sfinții Apostoli.

Pictura din turlă, conținea un registru mai amplu ca desfășurare iconografică, fiind reprezentată „Liturgia Îngerească”. Mai jos, sunt redați cei patru evangheliști, cu simbolurile lor, având ca decor clădiri din Israelul antic sau forme de relief geografic. Nu mai puțin importante sunt semicalotele din nord și sud unde s-au pictat „Nașterea Domnului Iisus Hristos”, iar dedesubt s-au pictat scene legate de nașterea Domnului ca: „Buna Vestire, Închinarea Magilor, Fuga în Egipt, Întâmpinarea Domnului Iisus Hristos”.

În partea de nord a fost pictată „Coborârea la Iad”, iar în registrul de sub calotă deasupra ferestrei s-au pictat Patimile și viața Mântuitorului Iisus Hristos.

Bogăția coloristică și ornamentală bucură privirea și hrănește nădejdea celui care trece pragul Bisericii închinată Sfântului Andrei.

Întreaga pictură este realizată în tehnica fresco, în stil neobizantin. Proiectul a fost întocmit de pictorul preot Petre Brașoveanu, atestat de comisia de pictură bisericească din cadrul Patriarhiei Române, în prezent membru al comisiei de aprobare și selectare a pictorilor.

Proiectul de pictura a fost aprobat în ședința din 5 martie 2001. Licitația a fost adjudecată pe seama pictorului Liliana Enache și are aspect unitar cu pictura din Paraclis, pictură realizată după cei șapte ani de muncă la Biserica mare.

Naosul este separat de Altar prin cea mai importantă operă de sculptură din Biserică-catapeteasma. Această realizare de dimensiuni mari este monumentală. Este realizată în stil brâncovenesc și dă impresia de carte deschisă atunci când o privești din afară, dar și de protector al misterului euharistic ornată cu motive florale. Sculptată în lemn, catapeteasma acestei Bisericii este se regăsește în decorațiunile sale și stranele care străjuiesc pereții Bisericii.

Sfântul Altar este de dimensiuni foarte mari, cuprinzând, în afară de altarul propriu-zis, zona încăperilor laterale, de dimensiuni apreciabile cu roluri bine stabilite, (în nord proscomidiarul, iar la sud casa scării prin care se comunică cu Biserica de jos și se face, printr-o ușă metalică, comunicarea cu exteriorul.

Puțin accesibil publicului, locul Jertfei Euharistice, Sfântul Altar, spațiu de dimensiune apreciabilă, este pictat în aceeași tonalitate.

În conformitate cu regula generală, pe bolta Sfântului Altar a fost pictată Maica Domnului cu Pruncul în brațe și cu cei doi arhangheli Mihail și Gavril, care o însoțesc.

La baza bolții a fost pictat un brâu ornamental cu viță de vie și medalioane ale sfinților prooroci.

În registrul următor a fost pictat Cortul Mărturieii, apoi Sfinții ierarhi și diaconi. În partea de jos către pardoseală este pictată draperia tradițională bizantină.

Arcul triumfal de lângă catapeteasmă a fost decorat cu ornament și cu medalioane ale Sfinților Ierarhi, în număr de 17.

Sfântul altar, proscomidiarul și veșmântarul (diaconul) se încadrează întrutotul erminiei bizantine.

Biserica Sfântul Apostol Andrei – monument de artă religioasă contemporană

Monumentalitatea Bisericii „Sfântul Apostol Andrei” i-a dat valoare simbolică pentru comunitatea locală. Având un specific și o arhitectură aparte, acest locaș bisericesc în jurul căruia s-a organizat viața religioasă a unei comunități parohiale frumoase, este singura Biserică ce a împrumutat numele unei instituții de învățământ, intrând în istoria edilitară a Buzăului ca prima biserică începută și terminată după anii puterii roșii.

Biserica este înconjurată de un parc sistematizat după sfințirea edificiului, o mică grădină botanică a locului, așa cum o numesc cei ce pășesc în curte. Imaginile postate în mediile electronice transmit bucuria întâlnirii cu frumusețea naturii frumos organizate¹⁰. Vara florile de la „Sfântul Andrei” sunt un miracol.

Deși nu are în spate o tradiție istorică Biserica „Sfântul Apostol Andrei” a început să fie prezentă în albumele de artă și în lucrările monografice sau de prezentare ale orașului Buzău¹¹.

Aprecierea frumuseții și monumentalității acestui sfânt locaș a fost admirată și de numeroase personalități care i-au trecut pragul¹² și este un motiv de mândrie pentru locuitorii Cartierului Micro 14.

Biserica „Sfântul Apostol Andrei” dă o notă distinctă cartierului și, pe zi ce trece, devine un element arhitectonic tot mai valoros al comunității buzoiene. Nu are tradiție istorică pentru moment, fiind doar un reper spiritual și arhitectonic, însă, cu siguranță timpul îi va da și acest privilegiu.

¹⁰ Acest spațiu a fost amenajat cu devotament și pricepere de doamna Luminița Milea. Alături de Biserică, grădina Bisericii a schimbat definitiv aspectul, uneori cenușiu și prost îngrijit de autoritățile locale, al Cartierului Micro 14.

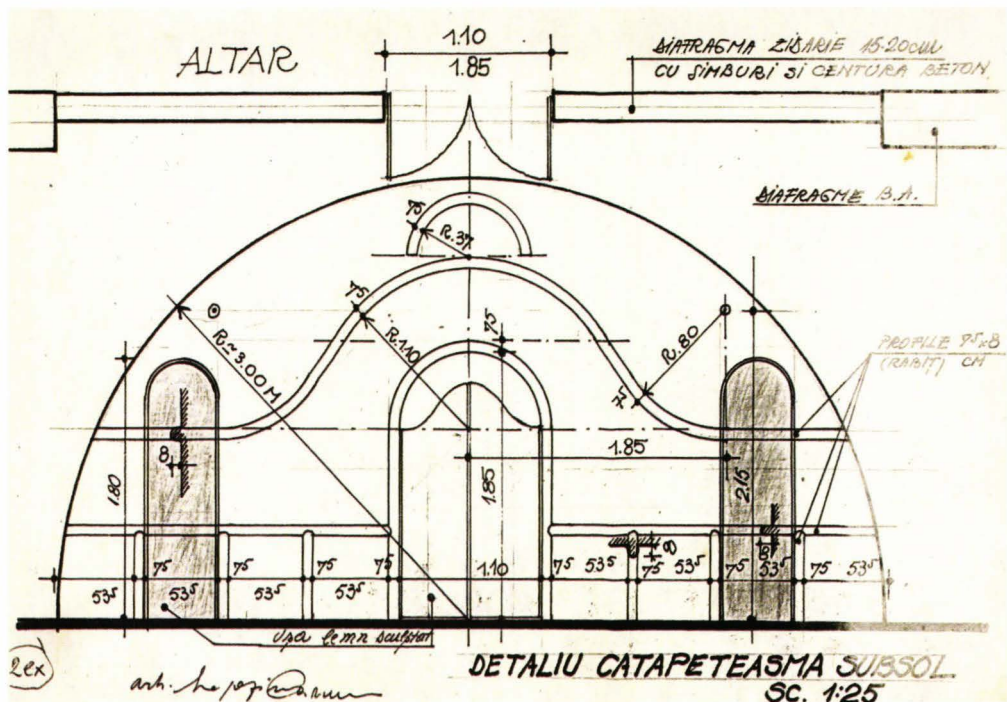
¹¹ A se vedea, spre exemplu, cel mai frumoasă lucrare de prezentare a orașului nostru, intitulată *Municipiul Buzău- ediție de colecție*, Ed. MAD Linotype, Buzău, 2010, p. 46.

¹² A se vedea, Pr. Prof. Dr. Iulius Paul Negoită, *Biserica Sfântul Apostol Andrei din Buzău – note de istorie recentă*, în rev. *Glasul Adevărului*, anul XX (2009), nr. 156, p. 118-149 și *Ibidem*, Ed. Omega, Buzău, 2009.

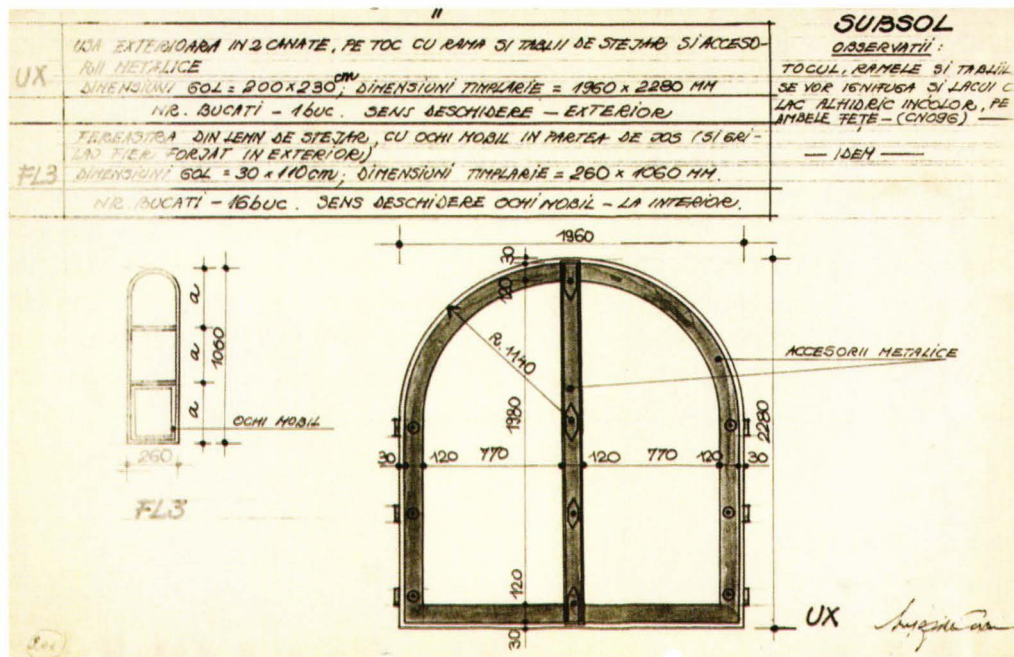
CHURCH "ST. ANDREW" IN BUZĂU – CONTEMPORARY RELIGIOUS ART MONUMENT.

Abstract

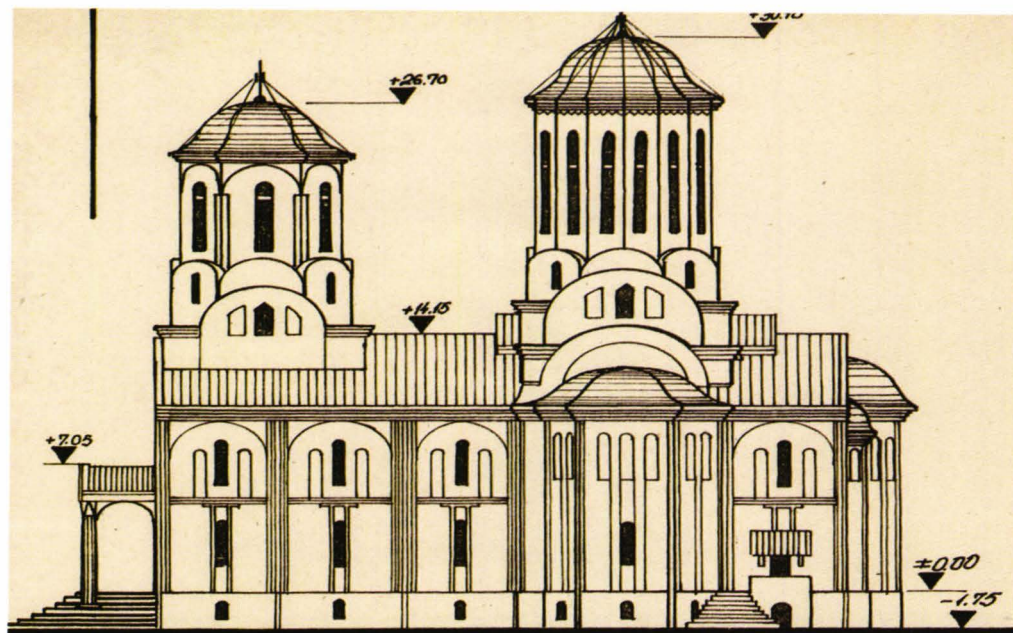
Micro 14 District, located on the outskirts of Buzău, is the first compact area built during the communist regime. Conceived as a small town that had at its center all the institutions that had a role in providing services to the population, this neighborhood, the result of forced urbanization, is devoid of any attractive architectural forms and until 1990 had no church. In 1990, the priest Iulian Negoită assumed this urban and spiritual project. Thus, in an untidy space, amounted Church "St. Andrew". After nearly 25 years from the cornerstone, the "St. Andrew" and the charity "St. Andrew" fill the whole neighborhood institutional and architectural aesthetics. Church "St. Andrew" is a monument of contemporary religious art which combines several architectural styles and fits the austere space of the area. It is the only church completed in Buzău which has a structure borrowed from Greek church architecture (i.e. church basement and the church itself). The unique architecture, the functionality of spaces, the quality finishes, iconographic colors and the warmth of religious services are appreciated by those who visit church "St. Andrew". Although "young", this place of worship is present in art albums and presentations of Buzău.

Biserica „Sf. Apostol Andrei“, detaliu Catapeteasmă

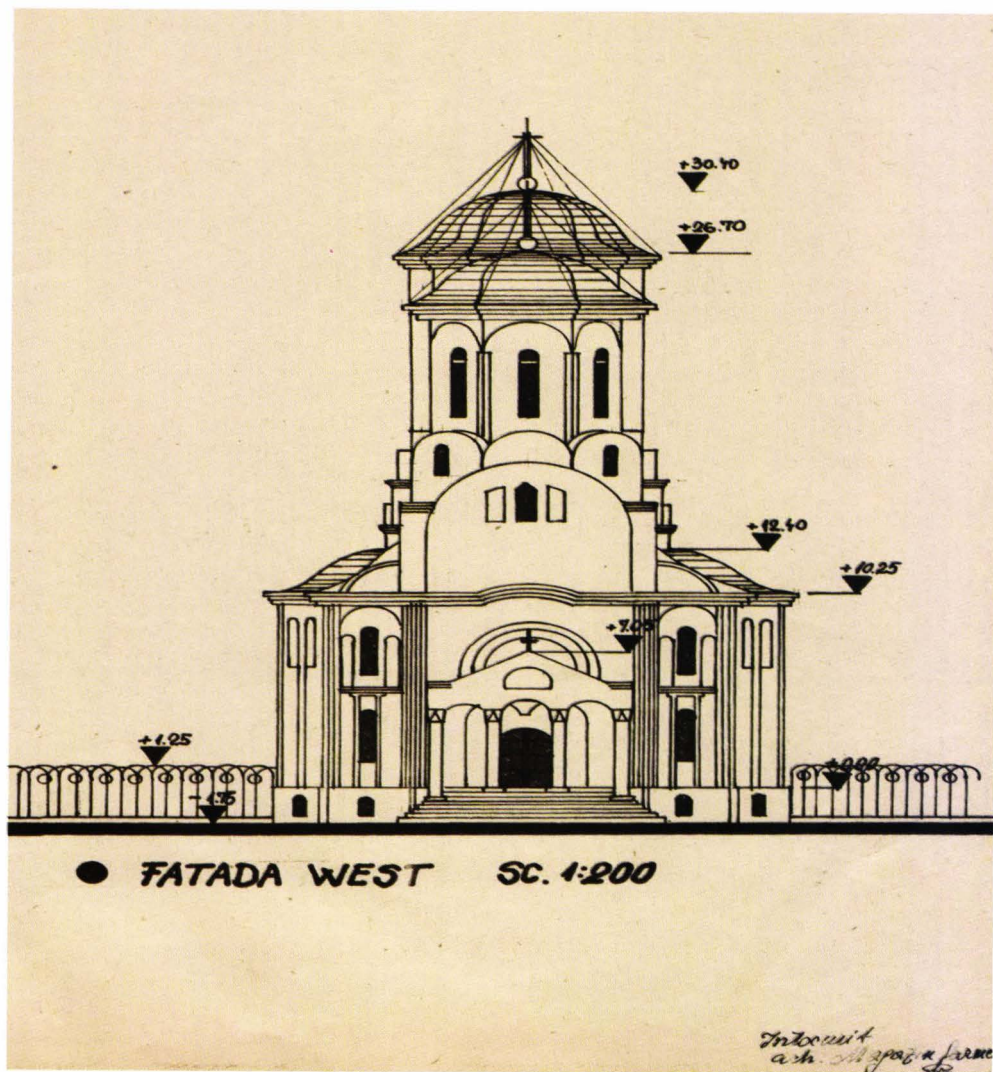
Biserica „Sf. Apostol Andrei“, tâmplărie

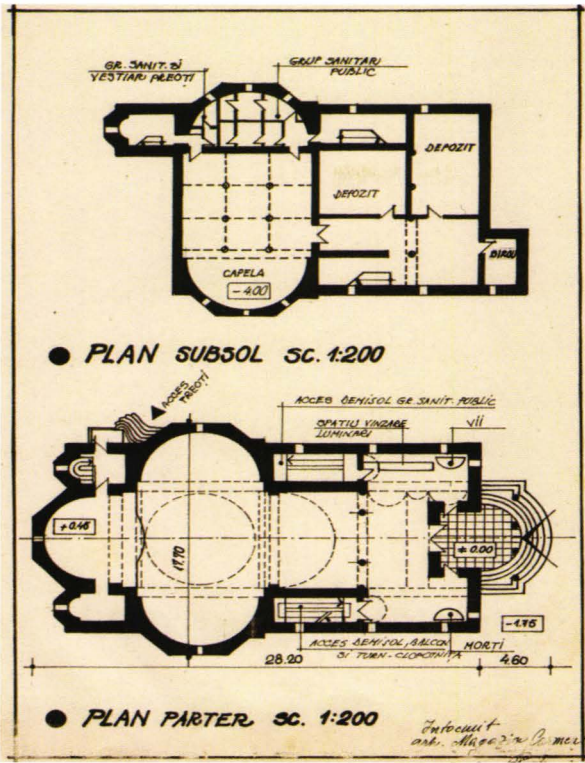
● FATADA SUD SC. 1:200

Intocmit
de Marzia Ciucea
P.

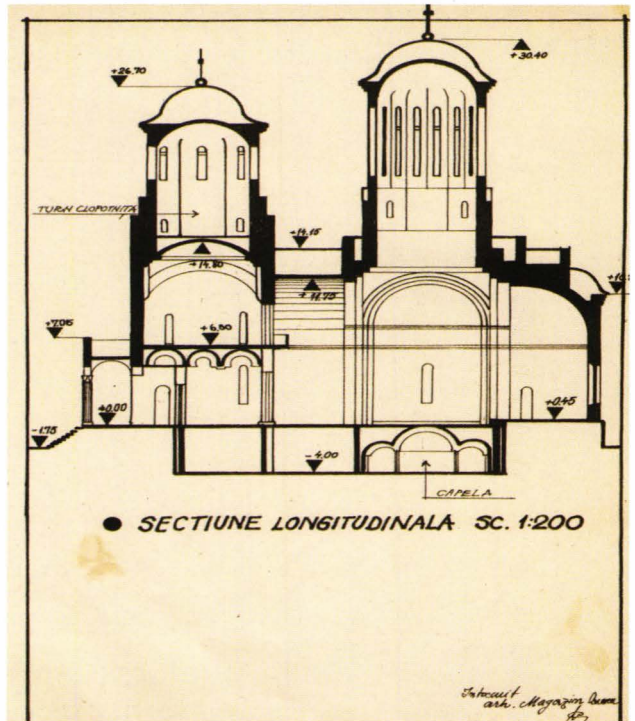
Biserica „Sf. Apostol Andrei“

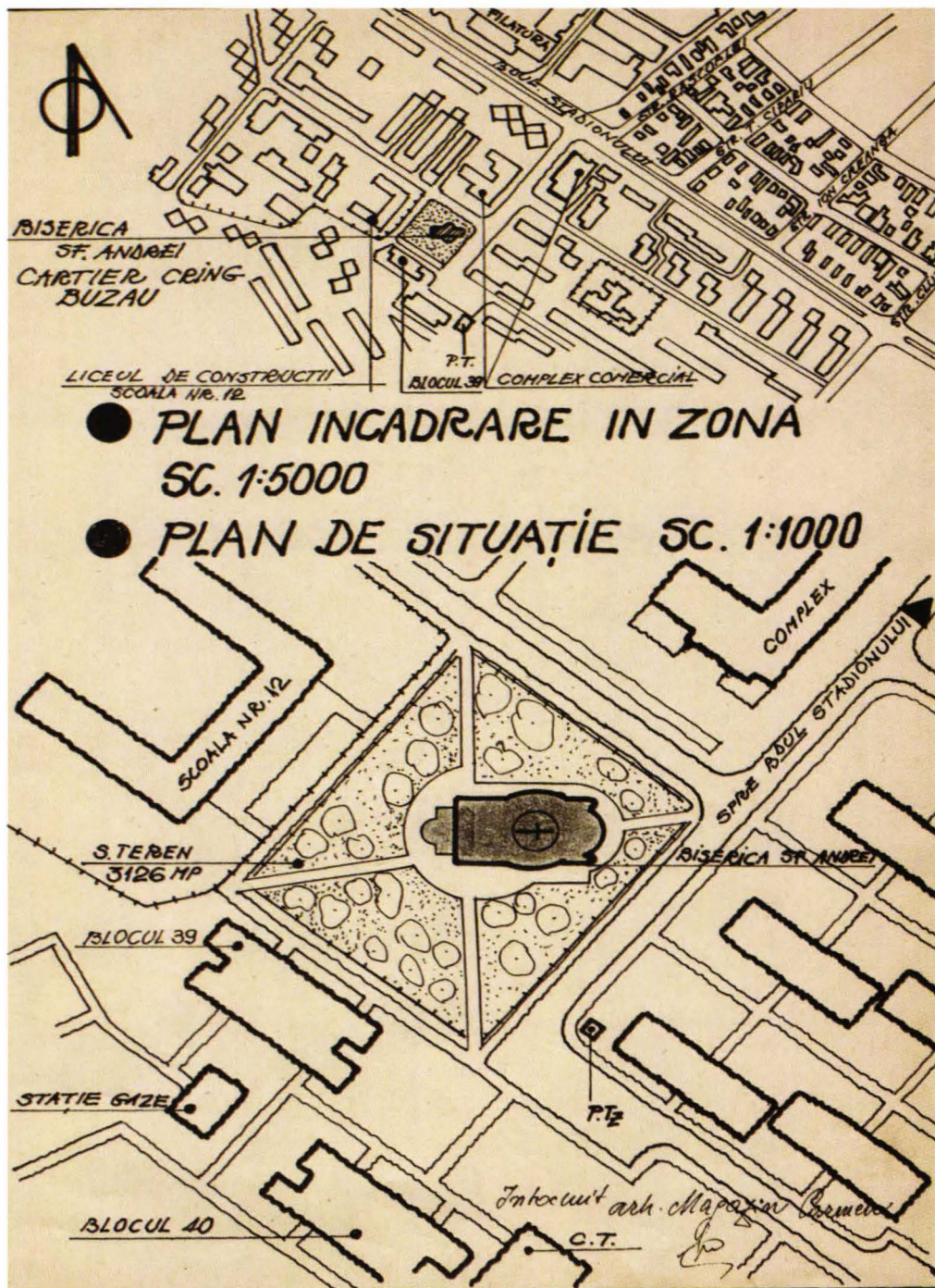

Biserica „Sf. Apostol Andrei“

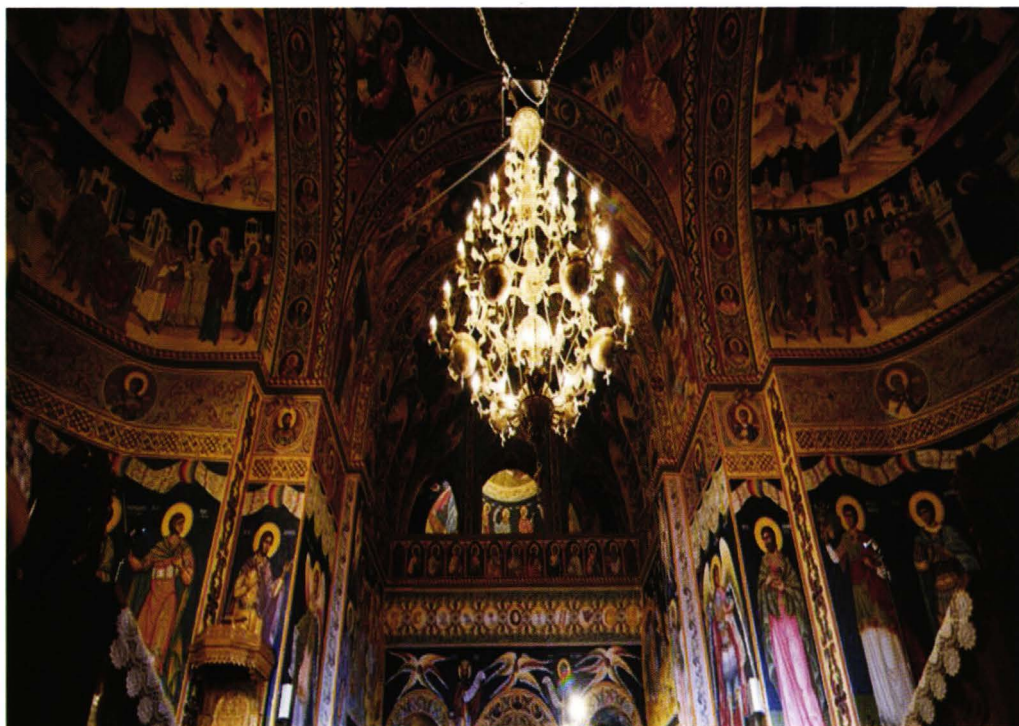
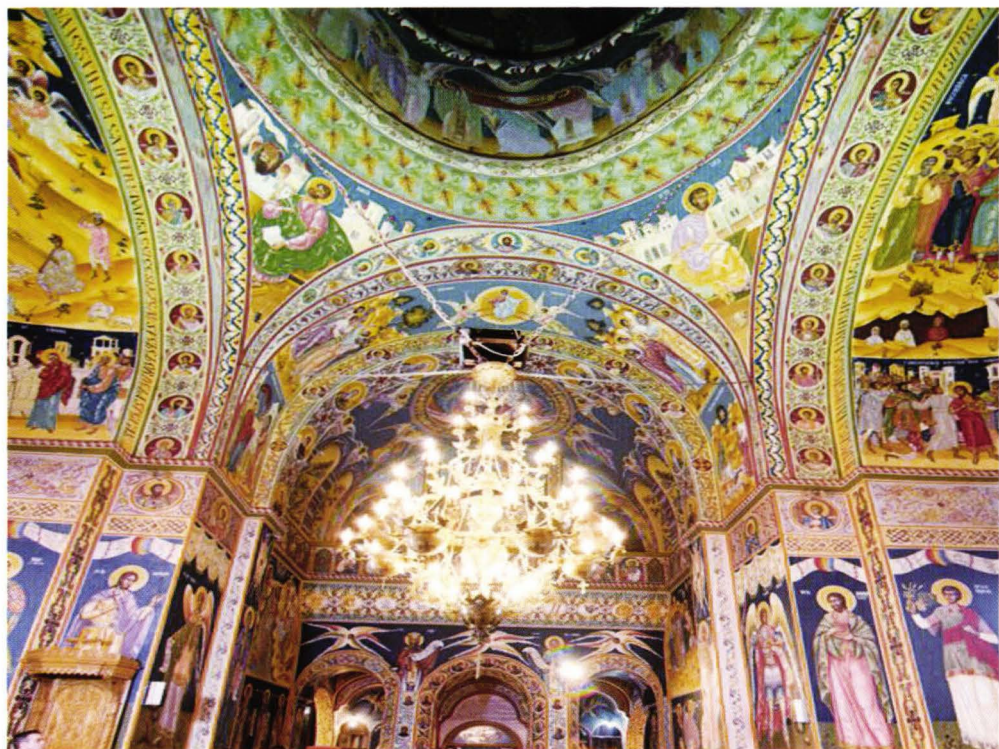

Biserica „Sf. Apostol Andrei“

Biserica „Sf. Apostol Andrei“
Plan încadrare în zonă

Biserica „Sf. Apostol Andrei“

<https://biblioteca-digitala.ro>

Biserica „Sf. Apostol Andrei“

Biserica „Sf. Apostol Andrei“

IA DE RÂMNIC ELEMENT DE BAZĂ ÎN COSTUMUL POPULAR DIN ZONA ETNOGRAFICĂ DE PE VALEA RÂMNICULUI

Roxana VIȘAN

Lucrarea de față își propune, printr-o „aplecare” mai amănunțită asupra elementelor costumului popular din cadrul secției de etnografie a Muzeului Municipal Rm. Sărat, popularizarea și implicit valorificarea patrimoniului existent aici prin prezentarea costumului popular caracteristic subzonei Râmnicu Sărat în general, și a ieii de Râmnic în special. Cercetările s-au făcut pe un număr de 54 de ii din cadrul secției de etnografie din zona Buda și Valea Salciei, portul popular de aici fiind considerat specific subzonei etnografice Râmnicu Sărat.

Costumul popular românesc, caracterizat de dualitate materială și spirituală în cultura populară românească, constituie el însuși una dintre cele mai concrete mărturii a îmbinării utilului cu frumosul. În contextul social, economic și chiar istoric dat, portul românesc are o unitate remarcabilă în ceea ce privește piesele sale de bază, care se reflectă în materia primă, croială ornamentație și chiar cromatică. Totuși, deși există caracteristici comune în ceea ce privește costumele populare românești, acestea au elemente (în special în ornamentație și cromatică) care fără dubii fac diferența și delimitează clar zonele etnografice din România.

Astfel, costumul popular de Râmnic face parte din zona etnografică Buzău, subzona Râmnicu Sărat, și se încadrează în tipologia „costumului cu fotă”. În portul tradițional, după cum reiese și din titlul lucrării de față, piesa de bază din pânză (de in, cânepă, bumbac sau borangic) o constituie cămașa purtată atât de bărbați cât și de femei (ie) sau copii. În costumul femeiesc, cămașa sau ia este „întregită” de poale care uneori sunt atașate acesteia, altele se îmbracă separat (ca o fustă), și de fota purtată pe deasupra poalelor, căreia în zona noastră i s-a mai dat și denumirea de „stricătoare”.

Pornind de la materiile prime din care se realiza ia: cânepa, inul, bumbacul și borangicul - putem continua cu menționarea modului de țesere a pânzei din care se făceau cămășile. Astfel, această pânză era țesută în două ițe și uneori la urzit se făceau vrăste țesute când se întretăiau firele de urzeală cu

cele de bătătură și se formau diverse modele: carouri, vergi, etc. Cămășile croite dintr-o astfel de pânză erau utilizate mai ales la lucru. Pânza simplă se folosea pentru cămășile de sărbătoare mai mult și erau ornamentate divers predominând roșul și negrul.

Un alt lucru demn de menționat este că în fiecare gospodărie cea care realiza costumul popular, mai ales piesele care veneau în contact direct cu pielea, era femeia. Dacă ar fi să realizăm o diferențiere pe categorii între ei în zona amintită am regăsi ca elemente de bază: așezarea în plan geografic, situația economică și statutul social, scopul utilității, anotimp și elemente de structură, ornamentație și cromatică. Astfel: ii-le din zonele mai înalte dar și cele purtate în anotimpurile mai reci erau din pânză mai groasă și cusute în principal cu lână; familiile cu o situație economică mai bună purtau ei cu ornamentație deosebită, mai bogată, din borangic sau pânză de calitate superioară; ii-le pentru lucru erau mai simple, mai puțin ornamentate, cu o croială mai largă decât cele pentru sărbătoare, lucrate din pânză de bumbac, în timp ce acelea purtate în zi de sărbătoare erau bogat ornamentate.

În funcție de croială, cromatică și ornamentație avem: a) cămașa cu altiță; b) cămașa încrojneată – întâlnită în județul Buzău, dar destul de rar în subzona Râmnicu Sărat, căreia i se spune astfel datorită ornamentației dispuse circular peste stanul cămășii și mâneci întocmai ca o „crojnie” – sarcină de lemne ce se leagă peste piept; c) cămașa fără altiță.

Înainte de a începe descrierea propriu-zisă a cămășii și etapele parcurse până la obținerea produsului finit, trebuie menționat un obicei legat de realizarea ei, în care fetele își coseau cămășile „în mare taină” ascunzându-se de consătențele lor. Scopul era crearea unei cămăși noi, cu motive originale, noi câmpi ornamentali, și îmbrăcarea acesteia la vreo sărbătoare din sat, concurând astfel cu celelalte fete la originalitate și măiestrie artistică.

Cămașa sau ia este elementul care pune în valoare costumul popular într-un mod aparte, fiind piesa de bază în acest „ansamblu”. O cămașă este alcătuită din „stan” – fața și spatele cămășii și mâneci, în principal; acestora li se adaugă de obicei clini laterali cusuți pentru lărgire, iar între stan și mânecă se intercalează un pătrat din pânză, denumit „pavă” care are același rol ca și clinii laterali, de lărgire. Acum, în funcție de asamblarea acestor bucăți croite avem mai multe tipuri de ei: a) ii-le drepte, simple, întâlnite mai ales în portul mai vechi, bătrânesc croite dintr-o singură bucată de pânză și prinse din umăr; acest tip de cămașă este deschisă la gât în față și are mânecile drepte; b) ii-le încrețite la gât împreună cu stanul și cu mânecile prin intermediul unei bucăți de pânză numită „altiță”; uneori încrețirea se face pe o bentiță ornamentată cu motive diverse, alteori se face o încrețire simplă numită „brezărâu”.

În cazul primului tip de cămașă (mai rar întâlnit în subzona Râmnicu Sărat) – dreaptă, putem menționa că pânza era țesută „în vergi” de cele mai multe ori, ornamentația este mai săracă însă armonios realizată, și trebuie specificat faptul că acest tip de cămașă se purta mai ales la lucru.

Cămașa cu altiță, încrețită la gât împreună cu stanul și mânecile, cu încrețul de la gât – „chelea găinii”, era bogat ornamentată, cu inișor sau arnici (culorile folosite cu preponderență erau roșul și negrul), dar se foloseau și lâna vișinie – când ia era cusută cu „fire-n broci” sau cu lână „lolachie” (albastrul închis – vânăt). Asamblarea părților frumos ornamentate se făcea cu acul, ia încheindu-se cu diverse „cheițe”. Acest tip de cămașă este considerat ca fiind preponderent specific subzonei Râmnicu Sărat. Cămașa este desfăcută la gât în față sau în lateral, prevăzută uneori cu canafi, cusută cu clini laterali și pavă pentru lărgire. Altița este bogat ornamentată, iar mânecile sunt încrețite pe o bentiță jos numită „brățară” sau în volan („bulfaiu”), iar alteori – mai rar, mânecile sunt drepte, ușor evazate în partea de jos în formă de „clopot”. Motivele decorative sunt geometrice, florale, fluturi sau vegetale și sunt dispuse de obicei, vertical pe stanul cămășii, atât în față cât și în spate, iar pe mâneci, sub altiță, sunt dispuse drept sau oblic. Motivele sunt întotdeauna în concordanță, iar „poalele”, o altă piesă a costumului popular, se află în strânsă legătură cu ia, uneori fiind chiar cusută de aceasta și fiind ornamentată în partea de jos cu motive regăsite și pe ie. Materialele folosite în ornamentație sunt arniciul, muline-ul, lâna, dar și mărgelile divers colorate și paiete aurii și argintii sau fir metalic.

În privința tehnicilor de cusături menționez cusătura „în punct bătrânesc” și punctul „în butuci”, punctul „muscă” – des întâlnit, ajurul - mai rar întâlnit, iar termenul de „ie cu șatrangă” apare chiar aici în subzona etnografică Râmnicu Sărat.

Costumul subzonei Râmnicu Sărat se caracterizează prin simplitate, armonie și unicitate, deși aparține culturii populare românești și se descrie prin unitatea specifică portului popular românesc.

THE RAMNIC IA. BASICS ELEMENT
IN THE TRADITIONAL COSTUME FROM
THE RÂMNIC VALLEY ETHNOGRAPHIC AREA.

Abstract

The paper presents the evolution of the traditional dwelling type in Nehoiu area, Buzău County, women and men traditional costumes, customs and habits related to birth, marriage, death, related to yearly festivities, popular beliefs and conceptions.

This article presents the Râmnicu Sărat traditional costume in general and in particular the romanian blouse of Râmnicu Sărat ethnographic zone by describing it's features regarding the structure, colors and ornamentation. The purpose is the leveraging of cultural goods from Ethnography section in Rm. Sărat Museum by making them known in this way.

CULTURA MATERIALĂ ȘI SPIRITUALĂ PE VALEA BUZĂULUI

Prof. Angela CRISTINESCU

*„Diversitatea culturilor umane se află înapoia noastră,
în jurul nostru și în fața noastră”.*

Claude Levi-Strauss

Întâlnim diversitatea în toate registrele vieții sociale, manifestându-se cu relevanță în plan cultural. De-a lungul timpului persoane și grupuri din variatele culturi ale lumii au interacționat, contact intercultural ce este o realitate a vieții noastre de zi cu zi, în diferite contexte și din diverse motive, pe de-o parte prin schimburile comerciale, economice, și chiar cultural-artistice, iar pe de altă parte sub forma războaielor pentru cucerire de teritorii sau populații. Cultura conferă o imagine a lumii și poziției pe care o ocupă omul în acest univers.

Locuința țărănească

Locuința sau casa reprezintă unul din complexe elementare de cultură materială și spirituală ale unui popor, de la sistemul de construcție, de împărțire, până la elementele decorative ale exteriorului și interiorului acesteia.

Casa, este locul în care se desfășoară o mare parte din viața oamenilor, a familiei, locul în care se păstrează cel mai bine și se transmit de la o generație la cealaltă, tradiția, concepțiile etice și estetice ale oamenilor¹. În construcție, împărțirea și decorarea construcției se pune în evidență aplicarea principiului adaptării arhitecturii la nevoile reale de viață ale oamenilor, la realizarea utilului și îmbinarea acestuia cu esteticul. În arhitectura caselor din împrejurimile localității Nehoiu, caracteristică este așezarea locuinței cu fațada - latura cea lungă - spre soare, miazăzi, pentru satisfacerea unor necesități practice, cât și pentru accentuarea jocului de lumină și umbră prin construirea foișorului din fața casei și a cerdacului sau a prispei. În satele de tip adunat: Chirlești, Șețu, Lunca Mare, Lunca Pripior, Păltineni și Mlăjeț, casele sunt

¹ Olga Horșia, *Dicționarul Etnografic al județului Buzău*, Ed. Sport-Turism, București, 1981, p. 47.

orientate spre drum, paralel cu acesta. Casele sunt asimetrice iar fațada se caracterizează prin prezența ferestrelor și a ușii de la intrare. La fiecare casă se remarcă proporția aproape perfectă dintre acoperiș și pereți, păstrând întotdeauna raporturile cele mai armonioase². În satele din zonă, spre deosebire de zonele învecinate, locuințele mai vechi aveau streășina acoperișului lungă, lăsată mult peste pereții laterali, iar numărul încăperilor era totdeauna de două camere, despărțite la mijloc de o tindă, numită și „cuimeu”, ce servea în cele mai multe situații de bucătărie sau cămară³. Casele erau lucrate din lemn-bârne și căpriori, tăiate în timpul iernii, curățate de crengi și coajă, cioplit și îmbinat la încheieturile pereților în coadă de rândunică și cuie de lemn⁴.

Acoperișul, în patru ape plane, era din scânduri obținute prin despicarea arborilor cu ajutorul toporului. Se folosea fag și plop. Mai târziu era folosită șița sau șindrila, și cuiele de fier.

Cerdacul sau prispa, lată de 1.5-1.8 m era simplă sau închisă cu scândură de 0.80 – 1 m înălțime, și uneori o balustradă. Se foloseau scânduri traforate cu forme geometrice sau florale. Stâlpii cerdacului sunt simpli sau încrustați (motiv șnurul-simbol al vieții lungi).

Locuința din sec. XVII⁵ întrunește următoarele caracteristici: este construită cu fața spre miază-zi sau răsărit, este așezată pe temelie (1-2m), în funcție de înclinația terenului. Fațada casei, grinzile, stâlpii, sunt simple. Pe lungimea sa întregă se află prispa sau pridvorul. Acoperișul, în patru plase, este făcut din șiță din plop sau brad. Scările sunt lespezi mari de piatră de râu.

Casa, pe lângă prispă, este divizată în două părți egale de o tindă. Pe stânga sunt două camere mai mici: una servea de bucătărie și dormitor, iar cealaltă, mult mai mică, se numea „horcuță” și mai târziu „arcea”, în care se aflau hornul cu vatra focului și cujba mișcătoare, în care se suspendau ceaunul și alte vase mari. Pe dreapta tindei, se afla o singură cameră numită „casa mare”, în care se păstrau lucrurile de valoare.

Locuința din sec. XVIII⁶ însumează caracteristicile caselor din sec. XVII, dar construcției i se aduc unele modificări legate de estetică și funcționalitate. Spațiul de locuit este mărit prin creșterea dimensiunilor casei pe lungime, cât și pe lățime. Se construiește pivnița pentru provizii. Rămân în continuare cele trei camere, tinda, iar pe toată lungimea din spatele casei, se

² *Ibidem*.

³ Sorin Mănoiu, *Monografia satului fosta comună Păltineni până în anul 1968*, Manuscris, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁵ *Ibidem*, p. 16.

⁶ *Ibidem*, p. 17.

adaugă ca o prelungire o construcție lată de 2.5 m, numită polată, ce adăpostea oile și uneltele pe timpul iernii. Sub cerdac era pivnița, iar temelia înaltă de 2-2.3 m, era construită din piatră de râu. Pridvorul păstrează aceleași dimensiuni, stâlpi de susținere sunt simpli sau încrustați. Acoperișul are patru plase din șită, plasa de la fațadă având coborâtă streășina mai puțin decât cele din secolul anterior.

Locuința din sec. XIX⁷ păstrează caracteristicile casei din sec. XVIII, cu unele deosebiri: pe fațada casei, în plan central sau lateral al pridvorului, apare foișorul care imită turnul („casa cu turnișor”). Dimensiunile casei sporesc, ca și numărul încăperilor (3-4). Intrarea în camere se face din tindă. Pridvorul este foarte frumos ornamentat; apar elementele florale și zoomorfe.

Locuința de la începutul sec. XX prezintă elemente noi de arhitectură. Este construită pe temelie înaltă de piatră cioplită, pe terenuri cu pantă mare. Partea de jos a casei nu mai este folosită în întregime ca pivniță iar una, două încăperi vor deveni locuință de vară. Așezată pe temelie înaltă, ea dă impresia casei cu două nivele. Spațiul locuit crește la 4-6 camere. Pridvorul este păstrat atât la nivelul inferior, cât și la cel superior. În foișor se instala scara din lemn pentru nivelul de deasupra. Pridvorul, uneori, era închis. Acoperișul era în patru ape și folosea ca material șindrila. Camerele sunt luminate de ferestre mari și încălzite cu sobe de cărămidă. Ornamentația fațadei era foarte bogată în plante, flori, păsări, elemente geometrice. Uneori proprietarul trafora în lemn anul construcției și inițialele sale.

Interiorul locuinței vechi avea o structură clară. În colțul din stânga al camerei, în stânga ușii, se afla soba, în dreapta colțarul (dulap de colț), în lungul peretelui din stânga se afla patul, iar pe peretele opus se află lavițele și pe colțul din dreapta masa înaltă cu patru picioare. Pentru locuința țărănească din sec. XVII-XVIII, mobilierul este simplu și nu prea numeros: masa înaltă cu patru picioare, masa rotundă joasă cu trei-patru picioare, paturile mai simple, dulăpioarele și blidarele⁸. În casa frumoasă sau casa mare, încăperea în care nu se locuiește, dar în care se primesc oaspeții, se aranjează lucrurile cele mai de preț. Încăperea are două paturi așezate pe peretele din stânga și dreapta. La intrare în stânga se află soba pentru încălzit, în mijloc – masa înaltă cu patru picioare, iar pe peretele din fața intrării se află lada de zestre și pe aceasta, așezate în ordine lucrurile cele mai frumoase: scoarțe, covoare, macaturi etc.

Textilele de interior conferă încăperilor valoare artistică și prin originalitatea sa constituie o adevărată expoziție de etalare a unei mari bogății de țesături și broderii, în care ornamentele și culorile au un rol estetic deosebit,

⁷ Sorin Mănoiu, *op. cit.*, p. 19.

⁸ Olga Horșia, *op. cit.*, p. 53.

scoțând în relief simțul frumosului, al camerei dar și al femeii din casă. Albul fețelor de masă alternează cu policromia fețelor de perne, a covoarelor și scoarțelor cu pete mari de culoare, a Țolurilor de pe paturi, și a scoarțelor de pe pereți. Acestea erau țesute din lână în războaie de țesut orizontale sau late dintr-o singură sau două fâșii, special construite și pentru covoare.

Decorul scoarțelor și covoarelor are elemente geometrice: este dezvoltat rombul de contur în trepte, dințat sau crenelat sau sub forma romburilor concentrice. Tehnica de țesut: în două și patru ițe. Scoarțele aveau rolul de a îmbrăca pereții caselor frumoase, deasupra paturilor, iar culorile folosite (galben, verde, brun, albastru, roșu, negru), imprimă țesăturii frumusețe și valoare artistică⁹. Se întâlnesc și peritarele ce se prindeau pe patul de deasupra patului în camerele folosite zilnic. Țolul servește pentru acoperitul patului dar și ca învelitoare. Se țese în 2, 4, 6 ițe, cu numeroase elemente geometrice scoase în evidență datorită urzelii de altă culoare. Se mai folosea și tehnica alesului cu vergea. Cerga-țesătură groasă de lână cu mițe, numită și strai, este folosită pentru învelit paturile. Tehnica folosită: în 2 ițe din lână foarte groase, prelucrate cu dârste pentru a fi îngroșate și scâmoșate. Ștergarele, fețele de masă, fețele de pernă și batistele erau lucrate din fire de cânepă, in, bumbac. Ștergarele au dimensiuni variabile. Tehnica folosită: 2 și 4 ițe, imprimă frumusețe ornamentelor care le împodobeau. Erau vârgate cu roșu, negru, galben, pe fond alb și prezentau ornamente geometrice-rombul țesut cu arnici roșu sau negru, alte șiruri cu ornamente florale, păsări, animale, reprezentarea omului și a călărețului stilizat.

Prezența în arta populară a străvechiului element antropomorf, consolidează ideea existenței în zona cursului superior al râului Buzău, a unei continuități de viață, de civilizație, caracteristică marilor zone de cultură românească. Ștergarele erau folosite ca ansambluri ornamentale, prinse pe pereți sau la ferestre și se integrează în mod armonios interiorului casei țărănești, muntenesti.

Portul popular

Portul popular femeiesc din zona Nehoiului se caracterizează prin costumul cu fotă, specific Munteniei și Moldovei, cu foarte multe varietăți sătești. Prototipul costumului cu fotă este iliric, în forma în care ne este păstrată, pe cunoscuta piatră funerară iliro-tracă, conservată la Muzeul din Zagreb: cămașa încrețită la gât are mânecă cu brățară, fota este o piesă dintr-o singură bucată ce înconjoară trupul de la talie în jos, bete și opinci¹⁰. Costumul

⁹ *Ibidem*, p. 53.

¹⁰ Ecaterina Zaharescu, *Vechiul județ al Saacului*, extras din *Buletinul Societății regale de geografie-anul XLI*, București, 1922, p. 58.

popular femeiesc se deosebește de la un sat la altul, de la o femeie la alta și se caracterizează prin simplitate, armonia culorilor, a ornamentelor, măiestria celor care le-au creat.

Cămașa sau ia este piesa care determină structura de ansamblu a costumului. Este croită dintr-o singură bucată, care acoperă fața și spatele, este prevăzută cu o deschizătură la gât ce se prelungește și pe piept. Mânecele drepte și largi sunt croite dintr-o lățime de pânză și prinse la umăr. Sub braț se intercalează o pavă pătrată, pentru a da ușurință în mișcarea brațului. Tipul de cămașă cunoscut în această zonă este „tipul Carpatic”, cu mânecă croită de la gât și asamblarea lățimilor de pânză care formează stanul și mânecele din jurul gâtului pe o bentiță cu o altiță croită separat sau împreună cu mâneca. Această croială cu veche tradiție este foarte ușor de recunoscut în reprezentările femeilor dace de pe metopele monumentului de la Adamclisi și continuă până în timpul nostru. Iile prezintă și unele elemente secundare cum sunt: modul în care sunt susținute în jurul gâtului, cu bentiță sau încrețire, simplă sau cu ornamentații, felul în care sunt dispuse broderiile, materialul din care sunt confecționate. Se distingeau trei tipuri de cămăși:

- cămașa mocânească - piesă specifică portului din întreaga zonă de munte a Buzăului (Nehoiășu, Valea Nehoiului, Gura-Teghii, Chiojdul), și care are mânecele și stanul din față și din spate, încrețit la gât, pe o bentiță numită guler. Aveau deschizătura în față sau pe umăr. Partea de jos a mânecii se prinde cu o brățară sau un volănaș ce poate fi și ornamentat. Ornamentația cămășii și dispunerea acesteia era realizată prin altiță creată și râurile (șiruri de ornamente pe mâneci), tablele de pe piept (șiruri de ornamente situate pe piept) și tablele spatelui ce reprezentau ornamentele de pe spatele cămășii. Culorile folosite erau: roșu, negru, brun, galben. Motivele folosite erau cele geometrice. Firele erau din lână sau arnici.
- cămașa încrojniată - numită astfel după dispunerea ornamentelor, peste piept și spate. Denumirea a fost dată prin analogie cu „crojnia”, o legătură ce se trece peste sarcinile purtate în spate de femei. Acest tip de cămașă păstrează aceeași croială cu altița, separată și prinsă de mânecă prin broderie „în ajur”, încrețită la gât și cu un mic volănaș. Deschizătura se află pe umăr, iar mâneca se termină cu volănaș. Ornamentația este diversificată. Se întâlnesc ornamente geometrice florale sau zoomorfe mari ce compun un câmp circular peste piept și umeri.
- cămașa cu altiță - era folosită în zilele de lucru. Are mâneca dreaptă prinsă de umăr. Ornamentele sunt cusute cu lână sau arnici și dispuse în șiruri verticale pe piept sau mâneci.

Fota era purtată peste poalele cămășii, mai este numită și „catrință”. Prezintă mai multe variante, dar toate fotele au specific câteva elemente: sunt

țesute în 4 ițe pe fond negru, rar cafeniu sau vânăt, registrul ornamental este dispus numai la capete. Se înfășoară în jurul trupului peste brâu și se prind cu betele.

Fota oarbă-fond negru, la capetele din față are dispuse dungi subțiri-colorate roșu, galben, albastru, și erau îmbrăcate în zi de lucru.

Fota cu dungi roșii, late în față. La cele două capete din față ale fotei, sunt dispuse în țesătură dungi late, roșii, în alternanță cu grupuri de dungulițe subțiri, policrome sau cu șiruri de alesături din fire de lână. Erau purtate de tinerele femei măritate și de fetele logodite.

Fota cu registre decorative la capetele din față. Pe dungile late și roșii ale fotei sunt introduse șiruri decorative cu elemente geometrice sau florale alese în țesături, cusute sau brodate cu lână. În alesătură sau broderie este introdus firul metalic, alb sau galben, precum și fluturii, de culoare albă, lucitoare, cusuți pe poalele fotei.

Brăul este țesut tot din lână, în patru ițe, de culoare roșie, se înfășoară în jurul mijlocului, sub fotă.

Betele sunt țesute tot din lână, în mai multe ițe și culori asortate cu fota și cămașa. Uneori, betele prezintă ciucuri.

În timpul iernii, femeile purtau haine scurte din stofă de lână (dimie), de culoare brună sau albă, numite mintene. Nu prezentau ornamentații. Dimia era țesută în gospodăria țărănească iarna și se prelucra vara la piuă. Tot în vremea rece se purtau pieptarele de blană de miel și cojoace simple sau ornamentate, pentru zilele de sărbătoare.

Locuitorii satelor muntene, încălțau opinci din piele de vită și de porc, peste ciorapii tricotați din lână. Acestea erau lucrate în gospodărie și se legau de picior cu ajutorul nojițelor făcute din păr lung, pentru a fi foarte rezistente.

Găteala capului. Specifică pentru portul de lucru este basmaua sau tulpanul, de culoare neagră sau albă. Se lega sub bărbie sau la spate. În zilele de sărbătoare, fetele și femeile tinere purtau maramă țesută din borangic cu ornamente în țesătură la cele două capete. Femeile vârstnice și văduvele purtau broboade negre cu ciucuri, țesute din lână în gospodărie. Uneori, în timpurile vechi, femeile purtau sub maramă sau broboadă, un fes roșu, indicând poziția lor socială.

Portul popular bărbătesc, prin tradiție, are o structură simplă întâlnită în aproape toate regiunile țării, se compune din: cămașă, pantaloni de pânză-vara și cioareci-iarna, brâu lat țesut, vestă din dimie-neagră sau brună¹¹.

¹¹ Olga Horșia, *op. cit.*, p. 75.

Cămașa are mâneca dreaptă țesută în patru ițe din in, cânepă sau bumbac. Se întâlnește și o variantă de cămașă cu platcă. Specifică satelor de munte, în zona de care ne ocupăm, a fost cămașa scurtă cu fustanelă: partea de jos era formată din 4-5 lăți de pânză, se încrețea sau se plisa. Acest tip de cămașă are origine ilirică. La gât se închide cu bentiță îngustă sau cu un guler mic. Mâneca largă se termină cu o manșetă sau o bentiță. Ornamentele sunt țesute pe piept, la gât, în partea de jos a mânecii, iar la poalele cămășii, broderia are culoare albă sau galbenă.

Cioarecii sunt confecționați din stofă țesută în casă din lână albă (dimie) și prelucrată la pivă sau piuă. Sunt strâmți pe picior.

Brăul este țesut în patru ițe din lână de culoare roșie, cu bogate alesături din lână și fir metalic. Se poartă peste cămașa cu fustanelă și este lat de 25-30 cm. Acesta marchează bine talia și constituie piesa decorativă cea mai importantă a costumului și care prin cromatică imprimă acestuia o frumusețe deosebită. Pe timp răcoros, peste cămașă, se îmbracă o vestă simplă, fără mâneci, țesută tot din stofă de lână.

Satele localității Nehoiu sunt aflate la granița cu Transilvania și în această zonă se introduc în portul popular chimirele, curelele late, bătute cu ținte lucitoare, din alamă sau nichel, ca o influență venită de dincolo de Carpați. Pe timpul toamnei și primăverii, se foloseau și scurteicile, confecționate din dimie neagră sau brună, căptușite cu blană de miel. Pentru zilele de sărbătoare, se foloseau cojoacele albe, simple sau cu ornamentații la buzunare și piept.

În anotimpul cald, pe cap se purta o pălărie simplă, de culoare neagră sau gri, cu boruri nu prea late. Căciula purtată în anotimpul rece era confecționată din piele de miel, alb sau negru, rotundă, înlocuită mai târziu cu căciula țuguiată. Printre alte piese ale costumului popular, amintim traistele sau desagii din țesătură de lână, simple sau dungate cu brun, negru și alb. În zilele de sărbătoare, se purta o traistă de dimie albă, de formă triunghiulară, cu capac, care era purtată peste umăr sau diagonal peste piept, cu ajutorul unei bentițe late de 8-10 cm (glugă). Copiii purtau aceiași îmbrăcăminte ca și adulții.

Obiceiurile și datinile

În ansamblul fenomenelor de cultură populară, materială și spirituală, în zona etnografică a Buzăului, sunt de menționat obiceiurile și datinile și obiceiurile populare, elemente ce definesc, alături de celelalte fenomene particularitățile și specificul etnic al poporului român. Obiceiurile și datinile includ gândirea, concepțiile de viață, etice și estetice ale locuitorilor și păstrează mărturie ale evoluției filozofiei și mentalității populare, fiind forme

ale manifestărilor spirituale, ale oamenilor din locurile în care au trăit și muncit¹².

Obiceiuri legate de naștere. Un rol important îl reprezintă moașa, o rudă apropiată, ce îndeplinea practicile legate de acest eveniment. Cel mai important moment era prima baie a noului născut, având o semnificație simbolică. În apă se puneau diferite lucruri în credința că ele vor transmite copilului însușirile lor (pene, bani, boabe de grâu). În leagănul sau pătuțul copilului se puneau obiecte pentru ai se cunoaște viitorul și a-l influența spre bine. Era practicat și obiceiul ursitoarelor. La un interval de 3 până la 6 luni de la naștere, copilul era botezat de către cei doi nași (soț și soție). H.H. Stahl remarcă în lucrarea „Contribuțiuni la studiul satelor devălmașe românești” forța relațiilor create ca urmare a actului nașiei în mentalitatea satului românesc stabilindu-se raporturi de adevărată rudenie, ce vor continua și la generațiile următoare.

Obiceiuri legate de căsătorie. Căsătoria reprezintă unul dintre cele mai importante momente din viața omului, asupra nunții oprindu-se cei mai de seamă etnografi și folcloriști români. Nunta este cea mai însemnată manifestare artistică din cultura populară.

În zona Nehoiu obiceiurile nunții începeau cu pețitul. O rudă apropiată sau părinții mirelui (ginericăi) merg la părinții fetei cerându-le consimțământul pentru căsătorie. Acum se întocmeau și foile de zestre în care erau cuprinse: terenuri, vite, piese de îmbrăcăminte, etc. Iată două foi de zestre întocmite la 14 decembrie 1875 de către familia Briciu pentru fiică și fiu.

Foaie de zestre: „Fie Doamne mila Ta spre noi, precum am nădărdit spre Tine” facemo această foaie de zestre ce-o dăm la mâna ficei noastre Necșa. Din cele ce avem șo ne lăsatu inima de amu datu zestre mișcătoare și nemișcătoare precum în josu arată anume.

Nr. Curentu

1875 Decembrie 14

1. Doi Stânjeni moșie din hotaru Jaristea sau Tihărău
2. Doi boi
3. una gonitoare
4. zece rile
5. două straie
6. una pereche peritare
7. una ladă
8. unu zăbunu de catifea
9. unu mintean de lână
10. opt ii și trei cămăși

¹² Sorin Mănoiu, *op. cit.*, p. 21.

11. trei fote albastre
12. două fote negre
13. două valuri de pânză
14. una maramă
15. șaizeci de ștergare
16. opt perne cu fețele lor

Eu, Gheorghe Briciu împreună cu soția mea, Stanca, am dat această foe de zestre.

Cu mila lui Dumnezeu datu și eu de zestre fiului meu Dumitru:

1. doi stânjeni și jumătate din actu Nehoiașu
2. trei stânjeni din muntele Jariștea
3. una casă după Pripor cu toate încăperile și cu locul din împrejurul ei, iar la cazu a nu rămâne bun stăpân pă pogoanele ce le avem date după lege atunci să am oi da casa care am făcută în Nehoiașu unde am socru meu cu livadea dimprejurul ei.
4. Un cal de călărie
5. Doi boi de jugu
6. Una vacă cu vițelu
7. Zece vite mărunte oi și capre
8. Doi porci
9. Una căruță
10. Unu plugu cu fiarele lui
11. Zece rile otomane
12. Unu buriu de gorun ca de vedre 30
13. Un straiu
14. Una scoarță

Si mila lui Dumnezeu de ajutor”.

După consimțământul părinților fetei și stabilirea datei nunții încep pregătirile de nuntă. Nunțile țineau de obicei 4-5 zile în fiecare zi desfășurându-se anumite obiceiuri. În săptămâna dinaintea nunții, joi dimineața, la porțile nașilor, apoi ale mirelui și miresei, se bat brazii (simbol al vieții veșnice), tăiați atunci din pădure, iar în noaptea de vineri spre sâmbătă, la casa mirelui, se împodobește un brăduț, care era dus apoi la casa miresei. În brăduț se mai prindea o sticlă cu țuică, o pâine sau un cozonac, o batistă brodată, ca simboluri ale prosperității. În ziua nunții, bradul astfel împodobit, se urca într-o beldie subțire și lungă, așezată vertical în curtea casei miresei. În acest timp, tinerii satului dansau, jocuri populare. Seara bradul era coborât în urma unei întreceri, între flăcăii satului, care astfel își încercau îndemânarea. Cel ce reușea, ducea bradul miresei la biserică pentru cununie. După cununia religioasă urma petrecerea la casa mirelui. Nunta se termina luni spre marți. Un

rol semnificativ în ceremonialul nunții, îl avea gătitul miresei, realizat de femei înrudite cu aceasta (druște).

Alaiul nunții era condus de vornic, care în ziua nunții intra în curtea casei miresei și striga orația de nuntă, relatând povestea vânătorului și a câprioarei. La casa miresei, nuntașilor li se prindeau în piept batiste cu broderii și erau cinstiți cu băutură și cozonac. La petrecere se juca: bradul, hora, sârba ungurească, hora miresei. Spre dimineață avea loc ritualul „învelirii capului”, când se scotea voalul de pe capul miresei și se punea o maramă.

Obiceiuri funerare. La obiceiurile funerare participa o mare parte a colectivității așezării. În acest ceremonial s-au păstrat vechi elemente magico-religioase, legate de cultul morților și aveau la bază credința străveche a continuității vieții după moarte. În satele așezării Nehoiu, oamenii erau înmormântați în costumul îmbrăcat la nuntă, păstrat și pentru acest eveniment. Tinerii necăsătoriți erau însoțiți către mormânt cu brăduțul împodobit de data aceasta cu colaci. În nopțile care preced înmormântarea se făcea privegherea, iar bocetele specifice capătă forme impresionante marcând momentele cele mai semnificative din viața celui decedat. Înmormântarea se făcea, după tradiție, a treia zi. După slujba religioasă, mortul era coborât în groapă peste care se dă de pomană o oaie tânără de un an sau o găină. După înmormântare are loc pomana, un praznic cu mâncăruri tradiționale, printre care un loc important îl aveau coliva-fiurtură de grâu, și colacii împlețiți. Pomenirea morților se face la Moși, sărbătoarea de la începutul verii când se dădeau de pomană câni, străchini, cofe de lemn, lucrute special pentru această ocazie.

Obiceiul frăției (furtăției sau fărțăției). Are tradiții străvechi, foarte probabil la începutul întemeierii satelor în această zonă, și a avut o răspândire mare. Acest obicei familial constituie un fel de contract între două familii, ne-înrudite între ele, cu scopuri economice și sociale, de a se ajuta reciproc în diferite situații, ivite pe parcursul existenței. Astfel, în anul 1627, aprilie 10, are loc o înfrățire întărită de Alexandru Coconul, în Fugești, sat lângă Tega, Raionul Cislău, pe un loc de casă „pentru că s-au înfrățit Tatul cu Lepădat, de bună voie a lor ca să fie frați de cruce și nedespărțiți unul de altul în toată viața lor”¹³. Mihnea Turcitul Voievod întărește „lui Dumitru mare logofăt și lui Crețu postelnic, o grădină și un vad de moară în apa Buzăului pe care s-au înfrățit”¹⁴.

În acest ceremonial existau două variante: laică și religioasă.

¹³ *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXI, doc 207, București, 1985.

¹⁴ *Dicționarul Istoriei României*, vol. V, seria B, Ed. Academiei RPR, 1952, doc 378, pp. 357-358.

- varianta laică - are caracter social economic, impune un respect reciproc deosebit. Ceremonialul este simplu, nu respectă principii sau tipicuri fiind adaptat la specificul satului. Constă din unirea prin jurământ a două familii fără grade de rudenie. Frații la rândul lor pot să-și facă alți frați. Bărbații sunt cei care stabilesc ziua înfrățirii, iar la ceremonie sunt invitate rudele cele mai apropiate ale celor două familii (părinți, frați și chiar furtați). Familiile care se înfrățesc, îmbrăcate în hainele de cununie, rostesc jurământul de înfrățire: „de azi și până la moarte voi fi furtat cu tine” sau „la bucurii și nevoi furtăția e cu noi”. Acest jurământ era rostit în urma unui dialog purtat între cele două familii: „te prinzi furtat cu mine?”. Există în ceremonial și obiceiul ca cei doi bărbați, pe brațul stâng, să-și facă fiecare câte o incizie, și în timp ce rosteau cuvintele jurământului, își apropiau brațele pe care le așezau cu tăieturile suprapuse, și astfel jurământul era întărit și prin unirea sângelui (frați de sânge)¹⁵. După aceasta urma o masă în timpul căreia se spuneau snoave, întâmplări hazlii.

- varianta religioasă - avea un conținut mistic asupra vieții, deoarece exista credința că după moarte familiile înfrățite vor fi tot împreună. Preotul, printr-o slujbă religioasă, întărea legământul frăției, realizând o punte de legătură între oameni și viața veșnică. Cele două familii înfrățite așezau mâna dreaptă în cruce, pe Evanghelie, și rosteau: „așa cum în viață ne-am prins furtați (femeile - surate), tot la fel și în fața lui Dumnezeu să fim frați”. După acest ceremonial urma petrecerea. Existau adevărate familii de furtați între care se instala o adevărată competiție.

Obiceiuri calendaristice

Sărbătorile de iarnă încep în ajunul Crăciunului și se termină după Bobotează. Dintre obiceiuri amintim: Colindul de Crăciun, Plugușorul, Plugul mare sau buhaiul și sorcova. În toate aceste forme, localnicii își urau belșug, prosperitate, noroc.

Sărbătorile de primăvară au ca tradiție ciclul pascal. Cu această ocazie fiecare gospodărie se înnoiește. Un rol deosebit îl ocupă încondeiatul ouălor, folosind ceară și culorile vegetale. Sunt folosite ca motive figurile geometrice, bradul - pomul vieții, funia - trăinicia vieții.

Obiceiuri de vară sunt legate de sărbătoarea Drăgăiciei, când tinerele femei împodobeau casa cu flori culese din fânețe. Familiile care își căsătoreau într-un timp apropiat fiicele, organizau petreceri la care participau toți tinerii satului. Se încheiau logodne și se fixau nunți pentru toamnă.

Clăcile forme de ajutor colectiv la care participau vecinii, tinerii

¹⁵ Relatare făcută de locuitorul Posea Dumitru din satul Valea Nehoiașului, în vârstă de 92 de ani, în octombrie 1995, fost fărnat.

satului. Erau un prilej de bucurie unde se spuneau glume, iar gazda îi servea pe participanți cu băutură și colaci. Se închegau prietenii iar familiile certate se împăcau.

Târgurile Au avut un rol deosebit în viața social-economică a satului. În zona Nehoiului, în trecut, fiecare sat mai aglomerat avea târgurile sale, săptămânale sau sezoniere, din care amintim câteva:

- comuna Păltineni avea în 1890 4 târguri mari: la 25 ianuarie, la 29 august, la 14 octombrie și la 8 noiembrie¹⁶.
- comuna Mlăjeț, se țineau târgurile: la 8 septembrie și 8 noiembrie în Mlăjeț, la 29 august la Valea Sibiciului și la 30 noiembrie la Valea Lupului¹⁷.
- comuna Nehoiașu- avea 5 târguri: la 23 aprilie, de Sfântul Gheorghe, la 21 mai de Constantin și Elena, la 20 iulie de Sfântul Ilie, 15 august de Sfânta Maria și de Rusalii¹⁸.

Al. Moruzzi, într-un hrisov din 1793, ne vorbește despre „importanța schimburilor de produse între Transilvania și Țara Românească ce aveau loc în Târgul celor două Țări” care nu era altul decât Buzăul - Târgul Drăgaica (10-24 iunie)¹⁹.

Folclorul Baladele, cântecele, strigăturile vesele, vorbesc despre starea de spirit ale locuitorilor acestor meleaguri de munte, redau încrederea în viață, setea de a trăi, dragostea, suferințele și greutățile îndurate. În zonă au circulat „Balada haiducului Năchita”, născut pe la 1800 în satul Varlaam din comuna Gura-Teghii, precum și a haiducului Gheorghelaș din comuna Cislău. În zonă circula și cântecul epic istoric și care oglindea în mod realist peisajul munților Buzăului:

*„Foaie verde mărăcine,
când ți-o fi iar dor de mine,
să vii puică să cați,
printre munții cei mai înalți
stăm în arme rezemați
și privim de pe Carpați,
nebăuți și nemâncați”*

Dansurile populare sunt forme de manifestare a bucuriei de a trăi și reflectă modul în care locuitorii satelor se manifestau la horă în zilele de sărbătoare. Renumite erau: hora și brăul cu cele două variante-brăul bătrânesc

¹⁶ Basil Iorgulescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, Ed. Societății Geografice, București, 1892.

¹⁷ *Ibidem*, p. 333.

¹⁸ *Ibidem*, p. 354.

¹⁹ Florin Pascu, *Monografia Orașului Nehoiu*, 1996, Manuscris, p. 107.

și brăul pe cârlige, sârba, unjureasca, ațica. Se juca pe sunetele cimpoiului, fluierului, cobzei, țambalului.

Credințe și concepții populare. Neputința omului de a-și explica anumite lucruri îl conduce la practicarea unor obiceiuri păgâne.

Relele se puteau înlătura cu ajutorul vrăjilor și al descântecelor. În unele cazuri se făceau slujbe de către preot acasă. Când omul îmbătrânește și știe că trebuie să plece către lumea cealaltă, începe a da de pomană. Dacă cineva visează mort din familie, a doua zi dă de pomană o ființă vie: pasăre, miel, ied, pentru a îndepărta răul. La noi oamenii nu încep un lucru de durată marțea, fiindcă nu au spor și nu îl mai termină niciodată. Nu se vând produse în zilele de post: miercuri și vineri. Un alt obicei practicat în zonă, încă din cele mai vechi timpuri, este cel al vinderii copilului mic și bolnăvicios. Copilul rămâne în continuare la mama lui, dar aceasta nu mai trăiește cu spaima că îl va pierde. În preajma anului nou se practică obiceiuri legate de măritiș. Pentru a-și visa ursitul, fetele nemăritate mănâncă puțină pâine sărată, ca noaptea în vis să îi aducă apă cel ce-i va fi soț. La bobotează, când preotul vine cu botezul fetele fură busuioc pe care noaptea și-l pun sub pernă pentru a visa ursitul.

Cu bun simț, respectos, blând, cinstit, creativ și sensibil, nehoianul este tipul adevăratului țăran român, așa cum este descris de literatura populară cât și în cea cultă.

MATERIAL AND SPIRITUAL
CULTURE OF THE BUZĂU VALLEY.

Abstract

*“The diversity of human cultures is behind us,
around us and before us”.*

Claude Levi-Strauss

The paper presents the evolution of the traditional dwelling type in Nehoiu area, Buzău County, women and men traditional costumes, customs and habits related to birth, marriage, death, related to yearly festivities, popular beliefs and conceptions.

Encounter diversity in all registers of social life, manifesting with relevance in the cultural plan. Over time, people and groups of the various cultures of the world have interacted, intercultural contact is a reality of our daily life, in different contexts and for different reasons, on the one hand through trade, economic exchanges, and even cultural- artistic, on the other hand as wars for conquest of territories and populations. Culture gives a picture of the world and the position which man occupy in this universe.

PREZENTAREA EXPOZIȚIEI DE TAPISERIE CONTEMPORANĂ ROMÂNEASCĂ ORGANIZATĂ LA PALATUL PARLAMENTULUI BUCUREȘTI

Dr. Rodica Viorica GHEORGHE-TACHE

TEMATICA EXPOZIȚIONALĂ

Argumentare Importanța și rolul tapiseriilor din cel mai mare fond de tapiserie contemporană românească ce aparține patrimoniului de artă decorativă al Muzeului Județean Buzău

Fiecare tapiserie reprezintă un univers în sine, cu semne, simboluri și metafore dezvoltate inspirat și concis. Este de apreciat această generație de artiști din a doua jumătate a secolului XX, permanent în căutare de noi și noi idei, prezentate în tapiserii prin forme revoluționar – fanteziste, dar care conturează și definesc gândirea lor de atunci, modernistă și postmodernistă.

Este de remarcat numele și renumele artiștilor care au creat tapiseriile: **Mimi Podeanu, Aurelia Ghiață, Ioan Stendl, Ileana Balotă, Maria Mihalache Blendea și Constantin Blendea, Cela Neamțu, Carmen Groza, Șerbana Drăgoescu, Ileana Teodorini – Dan, Maria Cociopolos, Simona Chintilă, Spiru Chintilă, Mariana Oloier Ghiță, Vintilă Mihăilescu, Victoria radu, Berta Benko – Mrazec, Ovidiu Paștina, Constanța Crișan, Nicolae Balaș, Mariana Ionașcu, Pavel Codiță, Lucreția Pacea, Georgeta Brătescu, Liana Șaru, Diana Schör și Florin Menzopol.**

Dacă avem dorința justificată de a afla la ce era necesară tapiseria în general la nivel european, de ce a apărut și cum a evoluat o dată cu trecerea timpului și care a fost rolul ei în viața oamenilor, un prim răspuns îl găsim la Adina Nanu: „În Europa, tapiseria a înflorit mai cu seamă în evul mediu, în stilurile romanic și gotic. În castelele de piatră, reci, tapiseriile aveau un rol fizic izolator, dar ele încălzeau atmosfera prin imaginile primăvăratice înflorite, în culori vii. Ele erau folosite și ca perdele, suspendate pentru a separa spații mai restrânse în jurul căminului, sau compartimentând mai multe camere de oaspeți”¹.

¹ Nanu Adina, *Vezi Comunicarea prin imagine*, prod. „Levintza” Modexim s.r.l., tipografia Vizual, București, 2002, p. 77.

Pornind de la mesajul și importanța tapiseriei contemporane românești, a metamorfozelor pe care le-a primit în ultimele decenii ale secolului XX, pentru a înțelege apariția, evoluția și reperele ei, este bine să ne întoarcem la trecutul istoric al poporului român, la personalitatea sa, cu evenimentele lui bune sau rele ce s-au succedat de-a lungul timpului, în funcție de încadrarea lui teritorială și istorică.

Expoziția a vrut să pună în valoare rădăcinile adânci de inspirație pe care le are tapiseria contemporană românească în arta populară autohtonă, având ca punct de reper întreaga colecție de artă decorativă (tapiserii și panouri decorative) și de etnografie (scoarțe) pe care le deține muzeul în prezent, evidențiindu-se astfel multe similitudini și motive decorative comune, semne și simboluri asemănătoare.

În această expoziție se remarcă tapiseriile executate fie în tehnica basse-lisse, fie în haute-lisse, întreaga colecție prezentându-se într-o realitate diversă ca exprimare, dar asemănătoare ca tehnică, cu întrepătrunderi definitorii, generale și specifice din arta populară românească, fiind vorba de însăși reprezentarea vieții românului într-un plan bidimensional, a realității lui spirituale, existențiale, teritoriale, personale.

Tapiseria expusă este pusă în valoare prin diverse modalități care țin de caracterul monumental al lucrărilor (mici, medii sau mari), remarcându-se în primul rând prin mesajului ei înălțător, care se adresează vizitatorului avizat sau neavizat, indiferent de vârstă, sex sau preocupări, sporind cu generozitate frumusețea estetică a lumii, echivalent al binelui în toate domeniile.

Tapiseriile care au fost selectate pentru expoziție sunt valoroase datorită numelui și renumelui artiștilor care le-au creat, prin înaltul mesaj artistic al lucrărilor, prin numărul lor mare, prin calitatea materialelor, prin starea lor bună de conservare, dar mai ales prin oferirea acelor motive decorative ce pot argumenta specificul și identitatea noastră națională.

Se confirmă astfel calitatea artei contemporane de a fi un spațiu spiritual menit să contribuie la deconectarea și delectarea iubitorilor de artă și de frumos într-o lume nouă, agitată.

Scurt istoric al tapiseriei românești la sfârșit de secol XX din spațiul european

La început precizăm care este contextul istoric românesc începând cu a doua jumătate a secolului XIX și unde se făceau aceste tapiserii: *„În România din aceeași epocă se manifestă deja un interes pentru tehnica haute-lisse. Faptul nu s-a datorat numai unor ateliere ce țeseau în această modalitate mimumatele scoarțe populare, urmare directă a mișcării generale de renaștere a artei naționale (...) ci și ca o consecință a înființării în mai multe orașe a*

primelor școli profesionale cu puternice secții de țesătorie. Printre ele s-a aflat și cea fondată încă de la 1864 de doamna Elena Cuza pe dealul Cotrocenilor din București. În aceste școli numite mai târziu licee industriale precum și în atelierelor Școlii de arte frumoase din București se va practica între cele două războaie mondiale o admirabilă tehnică haute-lisse, ce avea să stea la baza tapiseriei moderne din România.(...) La nașterea tapiseriei moderne din România a contribuit în aceea epocă și Școala de arte frumoase din București atât prin atelierelor de țesătorie conduse de profesoarele Elena Muscan Alexandrescu, Zoe Teodorescu, Ana Beldiman sau Lucia Beller, cât prin cursul și atelierul de arte decorative conduse de pictorița muralistă Cecilia Cuțescu Stork. Aici s-au predat la un înalt nivel artistic compoziția multor ramuri ale artelor decorative și cea a tapiseriei. Și chiar dacă proiectele nu erau toate executate, experiența a contribuit mult la dezvoltarea tapiseriei moderne”².

Prima jumătate a secolului XX s-a caracterizat printr-o viață culturală înfloritoare, acest aspect reflectându-se din plin în tapiseria modernă: „O experiență rodnică în tehnica haute-lisse, (...) s-a făcut între cele două războaie mondiale în România, mai întâi prin atelierelor școlare. Numărul liceelor industriale crescuse mult, aproape că nu exista oraș de oarecare însemnătate care să nu fi avut cel puțin o astfel de școală. În capitală erau mai multe licee și vechea fundație intitulată Azilul Elena Doamna sau liceul Tudosca Doamna, liceul C.F. Robescu etc. În general în școli se țeseau scoarțe după modele autentice și valoroase din cele mai vestite arii folclorice, în haute-lisse, în culori vegetale”³.

Trecerea în revistă a evenimentelor petrecute, s-a făcut în ideea că toate aceste informații pot duce la înțelegerea, cunoașterea și aprecierea tapiseriei creată de artiștii tapiseri în ultimele decenii ale secolului XX, întrucât această expoziție pune în valoare această perioadă.

Tapiseriile create de artiștii profesioniști contemporani sunt corespondentul scoarței, țesăturilor și broderiilor din *odaia frumoasă* a țaranului român, adaptate însă la cerințele actuale. Diferența dintre aceste arte (decorativă și populară) poate consta în faptul că ele se adresează fiecare altor generații sau grupuri țintă de oameni. În casa țaranului de astăzi se păstrează multe obiecte de artă populară. În locuința orășeanului, de cele mai multe ori, doar dacă are o casă mare, rezervă o cameră care să fie mobilată în stil popular

² Constantin Paul, *Mica enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne. Tapiserie modernă*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 159.

³ *Ibidem*.

autohton, evidențiindu-se aici acel segment al orășeanului intelectual, cunoscător și iubitor de tradiție și datini. Se adaugă grupul de oameni care optează pentru arta modernă. Deoarece aceste două arte cresc împreună, abordarea lor va fi paralelă: în artele textile decorative, incluzând bineînțeles și tapiseria - amprenta artistului - se citește atât prin mesajul descris cât și prin calitatea materialelor suport folosite, a felului cum creează compoziția, prin tehnici haute-lisse, basse-lisse, în funcție de materialul pe care lucrează și bineînțeles de factura personală inconfundabilă de lucru a fiecărui artist.

Prezentarea exponatelor Tapiseriile din colecția Muzeului Județean Buzău au atins esența calității, s-au împlinit în sensul că prin osteneală, muncă asiduă și talent, artiștii tapiseri au depășit de multe ori propriul standard uman, atingând în lucrările lor, profunzimi și semnificații subtile sau festive. În ceea ce privește receptarea altor culturi, cu trimitere la arta decorativă universală, a condus creatorul român la ascuțirea simțului de observație pentru specificul țării.

Referitor la talentul individual al artiștilor decoratori contemporani prezentați prin tapiseriile lor, acesta a fost impus de capacitatea cu care artiștii au dat coerență temelor propuse, ca pe baza tuturor experiențelor culturale diverse trăite putând să ne ofere lucrări personale dominate de spiritul momentului. Cu autentică vibrație interioară în fața universului nemărginit, aflat în continuă schimbare, artiștii tapiseri au compus un univers personal în care au accentuat elementul spiritual, trăirile sufletești prin interpretarea tuturor metaforelor, simbolurilor și semnelor într-un mod personal și original.

Mulți artiști, eliberându-se de povara detaliului nesemnificativ s-au axat pe partea vizibilă a lucrurilor, dar nevăzutul, subînțelesul, intimul semnelor decorative și reinterpretările lor, demonstrează armonii cromatice de dialog, de conversație vizuală și spirituală între creator și privitor.

Prezentăm în continuare artiștii și tapiseriile lor selecționate pentru expoziție.

MIMI PODEANU tapiserie cu titlul *Tradiții*⁴, inv. 20, 520x300cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, 2/2 sec. XX.

AURELIA GHIAȚĂ tapiserie cu titlul *Flori și grâu*⁵, inv. 14, 210x92 cm, lână, fir metalic aurit, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1983.

LIANA ȘARU (SAMIZALIANA) tapiserie cu titlul *Compoziție* inv. 291, 400x240 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, 3/4 sec. XX.

⁴ Vezi Rodica Viorica Gheorghe – Tache, *Tapiserii din expoziția de bază a Muzeului Județean Buzău în Analele Buzăului*, vol. IV, Buzău, 2012, p. 249.

⁵ *Ibidem*, p. 247.

Lucrarea artistei Liana Șaru se remarcă prin rafinatele polifonice de culori secundare: orange, verde deschis, griuri viorii - greu de alăturat de altfel în realitatea și armonia picturală, pe o dominantă galbenă, îmbogățită prin nuanțările ei, lansându-se în transpuneri extrem de suave, prin linii ondulate, unghiuri deschise și mișcări line.

Toată lucrarea este o monumentală scenografie cu blânde și delicate compuneri care au antrenat spațiul compozițional într-un fastuos spectacol a zece personaje, grupate pe module organizate, aflate într-un dans doar aparent întâmplător. În felul acesta artista ne prezintă partea vizibilă a formelor și a mișcărilor, lăsând ca subînțelesul, subtilitatea, să ne-o transmită prin alăturările culorilor secundare.

Artista dovedește spirit dotat cu o robustă vitalitate, care folosește pe întreg spațiul compozițional simbolice desfășurări de siluete grațioase, direcționându-ne atenția asupra unei interesante rezolvări existențiale: haosul prezentat ordonat. Pentru că întreaga orchestrație compozițională sugerează tentativa de mișcare, de dans, dar și de liniște, un sentiment al ordinii universale. Semnificative sunt și acele alternanțe și aglomerări de curbe ce prefigurează arhitectonica și ritmul compoziției.

Ampla scenografie propusă îi permite artistei să facă dovada unei înțelegeri profunde a tensiunii culorilor, a mesajului și semnificației lor. Prin culoare, mijloc esențial de sugestie și de spațialitate, artista obține aspectul de monumentală frumusețe picturală ce se completează fericit cu desenul compozițional.

IOAN ERNEST STENDL tapiserie cu titlul *Laudă vinului*⁶, inv. 288, 200x250 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1968.

CELA NEAMȚU

*Păstorii*⁷, inv. 211, 230x175 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1969.

*Câmpia libertății*⁸, inv. 214, 300x200 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

Colegele, inv. c12, lână, 170x130 cm, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1970.

Despre o lucrare de tapiserie spunem că este gând, creație și gest. Dar fără un studiu aprofundat este greu să abordezi o astfel de idee. Tapisera Cela Neamțu procedează ca o profesionistă care își cunoaște bine meseria: mai întâi se documentează, apoi verifică datele, le ordonează și abia atunci alcătuiește scena finală. Artista a dovedit în lucrare un spirit de mare finețe, sobrietate,

⁶ *Ibidem*, p. 256.

⁷ *Ibidem*, p. 257.

⁸ *Ibidem*, p. 257.

întotdeauna atentă la nuanțele și implicațiile posibile. Ea nu se mulțumește cu aspecte formale, ci prin ordinea voită a întregii compoziții, separă planurile din stânga și dreapta, de sus și jos, pe serioase alegeri personale și estetice, îndreptându-și meditația descriptivă spre esență, spre simbolul prieteniei în general.

*Pasărea Timp*⁹, inv. 215, 348x214 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1972.

CARMEN GROZA

*In Memoriam*¹⁰, inv. 409, 300x330 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1977.

*Rodul pământului*¹¹, inv. 285, 215x250 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

Copac, inv. 208, 263x222 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

Carmen Groza în tapiseria *Copac* ne oferă un soare roșu, zâmbitor, șugubăț, care ne face cu ochiul, care ne implică direct, afectiv, într-un dialog de șăgalnică comunicare cu autoarea. Tapiseria ilustrează un simbol decorativ major, un arbore care domină suprafața cerului cu rădăcină, tulpină, coroană. Geometrizarea nu este rigidă, ci capătă expresivitatea firului textil. Simbolul arborelui reprezintă legătura între pământ, aer și cer, adică rădăcina, tulpina și coroana. Focul culorii roșu conferă soarelui familiaritate, intimitate, frumusețe.

Peștele de la baza tapiseriei este un simbol al vieții. Rândunica din cuib este mesagerul binelui, al fericirii și al speranței, simbol al renașterii, dimineții, răsăritului soarelui, al venirii primăverii, iar cuibul sugerează casa.

Lumini și umbre, inv. 548, 263x222 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 2010.

Există în această lucrare făcută cu mult profesionalism o siguranță a formulării, o tenacitate laborioasă de a surprinde și descrie haosul. Precizarea secțiunii de aur a imaginii pe orizontală și verticală, ordonează, controlează și structurează toată suprafața, prin suprafețe colorate ce transmit vibrații într-o desfășurare când exuberantă, când ponderată. Monumentalul este sugerat pe o cale directă, prin dimensiunea spațiilor colorate intens și prin soluții de organizare compozițională.

Acest tip de monumentalitate dinamică a fost obținut, paradoxal prin proporționalitatea și diversitatea suprafețelor fragmentate, a liniilor oblice și

⁹ *Ibidem*, p. 255.

¹⁰ *Ibidem*, p. 254.

¹¹ *Ibidem*, p. 255.

unghiurilor ascuțite. O cercetare a detaliilor ne conduce la povestea evenimentului ilustrat. Altfel interpretările personale se transformă într-un intim joc caleidoscopic, haotic dar nu lipsit de conținut. Generalizând, putem spune că lucrarea în felul ei de exprimare decorativă este un unicat, receptarea ei este și ea felurită iar crearea acestei opere de artă conduce la expresia unicității sale. Suprafața mare de negru nu anihilează suprafața foarte colorată, chiar dacă este opusă. Apar puternice contraste de culori violet, roșu, galben, azuriu și ocruți ce despart spațiile create, dezvoltându-le pe contraste de închis și deschis, în variațiuni, în nuanțe și tonuri puternice. Legătura dintre culori nu este întâmplătoare. Ea este expresia unei ascunse ordonări interioare, expresie a unității armonioase rezultată din mișcarea culorilor în ipostazele lor de ton și de nuanță, atât în direcția verticală închis – deschis, cât și pe cea orizontală a trecerilor de la o culoare la alta. Întreaga lucrare devine o realitate picturală fundamental spațială în care culoarea devine solistul principal.

PAVEL CODIȚĂ

Păsări, inv. 9, 205x135 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

În tapiseria *Păsări* toate zonele componente ale lucrării, păsările și cerul, se îmbină într-un rar echilibru. Compoziția impresionează prin unitatea ei. Pe fundalul monocrom negru, întrerupt doar de ușoare grizări albastrui, apar mai multe păsări geometrizzate, în zbor planat. Păsările sunt în afara realității, identificându-se cu forme geometrice triunghiulare, bine definite, decorative, fiecare dintre ele fiind unicate în sine prin textură și prin aranjament. În mod echilibrat participă și două forme generoase, ovalizate, de cer albastru - verzui, deschis pe închis, la structura armonioasă a compoziției. Forma statică a cerului albastru se dezvoltă în acord cu cea a mișcării date de pasărea în zbor, spre zări nemărginite.

Artistul s-a străduit să evidențieze dinamica zborului, mișcarea continuă, lină și elegantă. Regia de compunere a păsărilor pe înaltul cerului devine o exprimare absolut personală a tapiserului și pictorului Pavel Codiță.

Compoziție cu pești și păsări, inv. 205, 376x174 cm, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

Artistul Pavel Codiță, abordând libertatea totală de exprimare, face o regie de compunere a trei module: pești, păsări și nori pe scena cerului, apropiindu-le și depărtându-le într-un joc aparent haotic. Tehnica folosită conduce către o simplificare a formelor, procesul stilizării având un substrat de tip decorativ. Elementul grafic, presupunând notația cu caracter simbolic, adică sintetizarea formei, este la fel de important ca petele de culoare integrate lor. Artistul atribuie desenului un rol important, acela de a asigura credibilitatea compoziției, ferind-o de destrămarea în cele patru colțuri ale lumii, riscul oricărei compoziții deschise. Desenul este sensibil și spontan, griurile evocă

metaforic o lume cu diferite trepte de adâncime ale semnificațiilor, un registru al sunetelor spontane, grave și sobre ce vin din universul nemărginit.

SIMONA VASILIU CHINTILĂ tapiserie cu titlul *Zmee* inv. 8, 205x185 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Toată acțiunea compoziției se petrece în înaltul cerului, printre straturile atmosferice unde zboară un zmeu de hârtie, dătător de entuziasm, încredere, bucurie, sugerând prin imagine o legătură de prietenie cu privitorul, de joc și voie bună, iar prospețimea și claritatea mesajului capătă conotații acustice de glasuri de copii.

Cromatică este reținută, în nuanțe de griuri colorate, spre alb sau spre negru. Valorile sunt apropiate, fără contraste prea mari, pentru că s-a lucrat doar cu lână naturală, nevopsită, predominând deschisul. Mișcarea ondulatorie a straturilor de aer este sugerată de vântul care ține în aer un zmeu inspirat din jocurile copilăriei și care are pe el desenat un soare. Toată compoziția se leagă prin duct de linii străvezii ce formează suprafețe prelungi, ovalizate, orizontale, contribuind la imagine și vântul ce imprimă dinamism întregii compoziții.

SIRU CHINTILĂ tapiserie cu titlul *Arheologie*, inv. 7, 196x290 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

O lucrare de tapiserie interesantă semnată de artistul Spiru Chintilă, sugerează prin titlu, *Arheologie* simbolurile și semnele unui șantier arheologic. Gândindu-ne la geometrismul decorativ al scoarțelor românești putem înțelege preferința artistului pentru prezentarea geometrizată a simbolurilor din tapiseria lui, reprezentând adâncuri neexplorate, morminte necunoscute, labirinturi incognoscibile, galerii subterane, etc.

Lucrarea demonstrează legătura indestructibilă dintre creația populară (scoarța) și tapiseria contemporană românească. În tapiseria *Arheologie* este conținut semnul liniei spiralate sau motivul soarelui (cercuri concentrice) sau liniile dinamice, zigzagate asemănător scoarțelor populare.

NICOLAE BALAȘ tapiserie cu titlul *Decebal*, inv. 405, 223x142 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Nicolae Balaș descrie în tapiseria sa pe *Decebal*, regele erou al neamului nostru care a trăit și domnit la începutul mileniului unu. *Decebal* este ilustrat din profil perfect, cu cap mândru, cu frunte înaltă, simbolul gândirii, al nobleței sufletului și cutezanței geniului, precum și cu o barbă tăiată scurt, ferm: barba îngrijită e semn al distincției sociale. Simbolul capului lui *Decebal* primește o dublă semnificație: aceea de parte anatomică care coordonează funcționarea întregului corp și acela de conducător, șef, superior, cu inteligența și autoritatea de a guverna.

Sunt exprimate în tapiserie diverse raporturi extreme, între dârzenia lui *Decebal* și blândețea artistului creator, între frumusețea personajului și sobrietatea artistului, între frumusețea lumii autentice și frumusețea creației umane. În cazul de față dintre trăirea contemplativă și cea sensibilă, dintre un artist și creația lui, dintre expresia încărcăturii frumuseții spirituale a portretului și a simplității ordonate și cuminți ale planurilor din fundal.

Tapiserul a vrut să simplifice totul până la esență. În primul rând ne sugerează importanța subiectului tocmai prin alegerea numelui și temeii: *Decebal*. Cu *el* începe identificarea neamului nostru românesc ca locuitor al acestor meleaguri.

Artistul s-a rezumat să reprezinte doar capul lui *Decebal*. Capul omului, datorită formei sferice, poate fi comparat cu un întreg univers, cu un microcosmos, cu un ou sau cu o sămânță, de aceea primește atâtea semnificații subtile. Pornind de la suplețea și fermitatea liniei decorative în duct continuu, ce conturează capul, pot fi creionate mai multe calități fizice, morale, de conducător intransigent, dar și calități spirituale. Astfel nasul din profil, drept, ferm devine simbol al comunicării, o expresie a dorințelor, gura devine simbolul forței creatoare, al înțelegerii mediatoare, dar și al dârzeniei distrugătoare. Cele două aspecte extreme, negativ și pozitiv, pot deveni complementare, conturând personalitatea lui *Decebal*. Prin gură spunem cele mai frumoase și potrivite cuvinte, dar lăsăm libere să iasă și injuriile răului. Gura închisă și buzele strânse sugerează taina discreției, dar și a concentrării.

CONSTANȚA CRIȘAN tapiserie cu titlul *Dimitrie Cantemir*¹², inv. 296, 290x165 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

MARIA COCIOPOLOS tapiserie cu titlul *Umbra păsării*, inv. 207, 200x110 cm, lână, bumbac, tehnica de lucru: haute-lisse, broderie, an 1974.

Pasărea Mariei Cociopolos se ascunde suplă și cochetă ca un astru pe cer, ca un copil printre pomi, lăsând să se întrevadă fugitiv câte o parte a trupului. Inspirația și creația manifestată prin arta tapiseriei își dau întâlnire pentru a sensibiliza și transfigura creația care oscilează între amândouă. În centrul geometric al tapiseriei se deschid o mulțime de structuri tainice, spiritualizate prin broderii rafinate ale cărui spațiu cald și primitiv se lărgeste la nesfârșit într-un contur elegant, generos și suplu de pasăre. Dantelăria bogată, variată și delicată, prin execuția și stilul de lucru al artistei, obținută printr-o minuțiozitate stilizare a aripilor în unduirea lor, revelează privitorului o multitudine de stări sufletești. Dacă din perspectiva spirituală aripile întinse reprezintă simbolul comunicării, din perspectivă creștină înseamnă a părăsi

¹² *Ibidem*, p. 258.

lumea pământescă pentru a ajunge la cer. Pasărea, simbolul lumii cerești, privită ca o taină ineputabilă și deschisă unui plan superior, prin zborul ei cheamă spre eternele orizonturi ale existenței.

Pasărea poate simboliza prin suplețea formei și al decorativismului, trupul, spiritul românului și prețiozitatea lucrului bine făcut. Prin grația și bogăția broderiilor executate minuțios și sugestiv, dar mai ales prin armonie și distincție cromatică, ne este condus gândul și sufletul la o comuniune în duh cu vechile mânăstiri românești autohtone. Pasărea se înalță și plutește pe cer ca un fulg eliberat de greutate dar și de gravitație, fără gândul de a se rupe de pământ totuși.

Artista a apelat mereu la resortul subconștient al cunoașterii și experienței proprii: pasărea iubitoare, gingașă, generoasă poate fermeca oamenii cu cântecul ei duios, melancolic sau trist sau prin triluri zglobii de bun augur anunță venirea primăverii, schimbarea naturii, schimbarea vremii sau a vremurilor, trecerea neobservată a timpului, începutul unor munci agricole.

Dacă lucrarea este relativ redusă în conținut decorativ, în schimb ea devine una din cele mai impresionante oglinzi ale sufletului uman revelat de Maria Cociopolos printr-o pasăre, simbol al fecundității și înțelepciunii, al lucidității cumpănite, a cărei modestie nu se confundă cu lipsa demnității.

VICTORIA RADU tapiserie cu titlul *Compoziție*, inv. 287, 266x205 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

Artista ne conturează unul din cele mai importante mesaje - simbol: o fotografie de familie unită, obținută prin participarea întregului univers cosmic, al regnului animal cât și al regnului vegetal, la sărbătorirea omului.

Despre o lucrare de tapiserie spunem că este gând, creație și gest. Dar fără o adecvată îmbrăcăminte gândul rămâne gol. Tapisera procedează ca o profesionistă care își cunoaște bine meseria: mai întâi se documentează, apoi verifică datele, le ordonează și abia atunci alcătuiește scena finală. Artista dovedește un spirit de mare finețe, sobrietate, întotdeauna atent la nuanțele și implicațiile posibile. Ea nu se mulțumește cu aspecte formale, ci separă planurile din stânga și dreapta pe serioase alegeri istorice și estetice, îndreptându-și meditația descriptivă spre esență, adică spre simbolul unității întregului neam românesc, conceput prin selectarea și ordonarea personalităților lui istorice, pe baza documentelor scrise și cele orale, precum și a interpretărilor personale. Prin ordinea voită a întregii compoziții, dar accentuând ordonarea personalităților istorice, unitatea poporului român a căpătat dimensiuni tructibile, de popor creștin, cuminte, răbdător și iubit de Dumnezeu.

Tema propusă contează printr-o generalizare succintă, cu atingerea aspectelor istorice semnificative. Selectarea personalităților valoric dominante din stânga cuprinde învățați, cronicari, scriitori, monahi, învățători ai neamului, cât privește scena din dreapta este dominată de voievozi și domnitori români.

Toți, uniți prin două personaje așezate voit în centrul geometric al tapiseriei - simbolul familiei, fundamentul existenței umane, al mirelui și al miresei, substituiți prin simbolul unui președinte comunist cu tovarăsa lui de viață, ca o punte de separare, atenționare și trecere - dintre trecutul și viitorul țării. Atât de semnificativă și subtilă este această scenă încât pentru început nici nu poate fi pe de-a întregul înțeleasă și nu din cauza unei limitări subiective, ci pentru că însăși planurile mari ale compoziției reprezintă momente importante ale trecerii țării noastre prin timp și epoci, cât și celelalte simboluri și semne selecționate cu scopul de a ne oferi, noi și noi înțelesuri.

În fapt, a existat o întregă politică și efort propagandistic care au fost puse în slujba creării mitului „voievodului”. De aceea este pus Nicolae Ceaușescu în acest șir al bărbaților neamului, ca să pară un făuritor de țară; să i se dea importanța cuvenită marilor oameni, conducători, etc.

Prin prisma receptării poate fi reactivată permanent tema *Compoziției*, ea devenind o operă cu rol de document istoric, deschisă pentru toate generațiile următoare. Artista construiește o tapiserie românească ridicând-o printr-un meticulos efort la desăvârșire artistică cu toate că plătește tribut epocii comuniste.

Autoarea agreează detaliile, episoade colorate de ordin tradițional – estetic și istoric prin exprimarea poetică a unor idealuri înalte ale marilor valori umane, ale neamului românesc reprezentate prin vultur, cap de bour, mănunchiul de spice de grâu, ghirlande de flori și de frunze, copaci străjuitori, dar nu în ultimul rând cartea deschisă. Secera și ciocanul reprezintă unirea dintre țărani și clasa muncitoare, un simbol comunist.

În tapiserie artista a creat o lume în care a așezat pe cer soarele luminos, galben, care aprinde cu lumina lui toate luminile sufletului și un alt soare corespondent, în planul de jos menit să unească cerul cu pământul. Alături sunt stelele, făclii care ne povățuiesc noaptea și o pasăre semnificativă pentru neamul românesc, vulturul - întâlnită pe stema românească, frunze în culori de toamnă și totul încadrat de copaci veghetori, înalți și străjuitori ca niște stâlpi de poartă țărănească. A sugerat chiar și vântul molcom care trece printre frunze și echilibrează compozițional un mănunchi de spice împlinite și roditoare. A adus simbolul animalului domestic, taurul cu atâtea semnificații pentru neamul românesc. Dar toate acestea nu pot exista fără o corelare, fără înțelegere, fără pătrunderea spiritului românesc de către artistă. A fost atentă apoi să aducă

diverse amănunte, adaosuri elementare de decor, menite să contureze importanța și personalitatea unui domnitor sau simplitatea unui cărturar.

Prin distribuirea simbolurilor toate detaliile acestei lucrări au devenit expresive. Eroii selectați ne sunt aduși în memorie, prin vestimentație și atitudinea cuviincioasă și senină, dar și prin accesarea memoriei a tot ce ne-au lăsat ca moștenire: lăcașuri de cultură, o mulțime de mănăstiri și scrieri cu mesaje spirituale.

MARIA MIHALACHE – BLENDEA și CONSTANTIN BLENDEA tapiserie cu titlul *Întemeietorii*¹³, inv. 298, 335x420 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

ILEANA TEODORINI – DAN

*Făt-Frumos*¹⁴, inv. 291, 370x220 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1975.

Orfeu și Euridice, inv. 226, 330x168 cm, lână, oglindă, bumbac, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1970.

Lucrarea poate fi descifrată ușor. Își propune să recompună o lume, să definească o stare, să comunice un sentiment. Și-a compus propria viziune și trăire printr-o exprimare concisă, poetic susținută descriptiv, pornind de la două personaje mitologice *Orfeu și Euridice*, fixând prin cele două siluete întunecate ceea ce artista consideră că este revelator și relevant, în chintesența temei alese. Încearcă să descifreze marile adevăruri despre umanitate, pornind să reformuleze ea însăși într-o iconografie proprie, întregul mit al omenirii. Simbolul femeii și al bărbatului se completează unul pe altul așa cum ziua completează noaptea pentru a fi un întreg. Compoziția denotă pasiunea esenței și interesul constant pentru respectarea regulilor academice.

Sintetizând, simplitatea decorativă a celor două siluete și culorile compoziției aduc prospețimea și încărcătura unor vremuri primordiale, atunci când lumea a fost creată de Dumnezeu. Universul tematic, deși esențial și variat, e relativ restrâns. Spectaculosul lucrării este dat de fragmentele de oglindă ce fac parte integrantă a compoziției, pe care privindu-le, ne reflectăm noi înșine în ele, intrând astfel personal în universul compozițional.

ILEANA BALOTĂ

*Tulnice*¹⁵, inv. 5, 280 x135cm, lână, borangic, tehnica de lucru: basse - lisse, sec. XX.

¹³ *Ibidem*, p. 253.

¹⁴ *Ibidem*, p. 258.

¹⁵ *Ibidem*, p. 247.

Cascada, inv. 282, 254 x 100 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

În tapiserie totul denotă puterea creatoare a vieții, parcă universul și-a dorit să se rostogolească vast, perpetuu prin căderi grandioase, magistrale. Cu un sensibil simț al nuanțării artista transformă compoziția într-o orchestrație de tonuri picturale predominant gri, reci, semn de purificatoare sobrietate și distanțare. Conferind sonorităților cromatice sobre - corespondențe liniare ritmice, artista, exponentă viguroasă a generației sale, înfățișează o integrare spontană a *mișcării* în sobrietatea imaginii decorative. Mișcarea este reprezentată prin căderi de ape, circumscrise unor forme prelungi, reflex al unei interioare, crescând sau descrescând în sincope și contrapunct compozițional. Toate direcționate de un duct continuu, când spiralat și rotunjit, când drept și paralel, polarizând întreaga energie a compoziției.

Dominanta de culoare se axează pe contrastele dintre transparențele străvezii din fundal amintind de puritatea sifonului a scoicii în alternanță cu griurile căderilor de ape.

Și nu în ultimul rând artista și-a lărgit scenografia spațiului compozițional tocmai prin această cromatică delicată, prin efectul de închis pe deschis, într-o perspectivă monumentală, esențialmente verticală, prin înțelegerea materialului suport din lână, deconspirând savante combinații de griuri rafinate.

Copac bătrân, inv. 283, 250x125 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

Observăm trunchiul care reprezintă verticalitatea, adică comuniunea între cer și pământ, tăiat în partea de jos de linia orizontală care simbolizează pământul. Să lăsăm libertate imaginației pentru a înțelege mesajul. Trunchiul copacului este băgat într-o schemă geometrică, supusă unei logici intime, atent distribuită. Claritatea și potențialul omogen al texturii scoarței, al formei devin calități esențiale. Ne este propusă o investigație către miezul lucrurilor nevăzute.

Alegerea materialului suport, lâna modelată chiar pe forma trunchiului este în sine o metaforă poetică, o subliniere a frumuseții, perisabilității și fragilității subiectului. Dragostea ei pentru o gamă sobră, scăzută, frumusețea și calitatea maro-urilor, o anume melancolie, precum și înțelegerea formei explică frumusețea întregii lucrări.

Imaginea de ansamblu este sintetică, redusă la esențial, sugerând posibilitatea transformării continue a formei dar și a ideilor.

FLORIN MENZOPOL tapiserie cu titlul *Sărbătoare*, inv. 203, 117x192 cm, lână, fir mătase, fir bumbac, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Florin Menzopol este un artist buzoian ce încarcă universul compoziției lui cu simboluri poetice, aluzive, sugestive, autohtone. Împarte bidimensionalitatea suprafeței în volume mari, geometrice, pune accentul pe motivul etnografic al spicului de grâu transformat în siluetă umană. Apar îndrăznețe inovații cu aspecte cromatice și structuri de lână orientate spre reliefuri tridimensionale, grupate pe materiale care păstrează și caută o alianță între semnificație, simbol și tehnica de lucru. Se împlinesc în tapiseria sa suprafețe care exprimă în toată plenitudinea lor căldura și frumusețea materialelor naturale, realizând echilibrul și unitatea omogenă între titlu și conținut, aducând noutatea în diversitate.

Obținerea unității și a spectaculosului imaginii este pentru artistul Florin Menzopol rezultatul unei chintesențe de soluții diverse aplicate unor ecrane compoziționale dreptunghiulare și pătrate, pe o idee personală.

OVIDIU PAȘTINA tapiserie cu titlul *Întemeietorii*, inv. 19, 294x200 cm, lână, tehnica de lucru: haute-lisse, an 1971.

Lucrarea are ca temă omagială *Întemeietorii* titlu generic care se referă la orice personaje mitologice sau legendare sau personalități istorice de-a lungul timpului care s-au evidențiat prin contribuții diverse la întemeierea neamului românesc. Prin acest tot omogen de personaje surprinde aspecte spirituale, menite să scoată în evidență legătura profundă între oameni, între artist și neamul lui, între natură și sufletul său, între țara natală și personalitățile românești ale vremii și vremurilor.

Pentru Ovidiu Paștina tapiseria devine un mijloc de exprimare a frumosului prin instituirea unei lumi a imaginarului intens geometrizată, structurată și esențializată. Ținuta academică și rigoarea artistică se remarcă în fiecare modul din tapiseria *Întemeietorii*. Întreaga tapiserie este ingenios orchestrată prin repetiția unui divers dar suplu modul dreptunghiular sugerând siluetele umane ale întemeietorilor.

ȘERBANA DRĂGOESCU tapiserie cu titlul *Univers*, inv. 196, 162x180 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Artista tapiseră Șerbana Drăgoescu, artistă de primă mărime a artei românești contemporane, este inovatoare, autentică în concepție și originală în exprimare. Iar în metoda de lucru la care recurge permanent, între granițele pe care și le impune singură, transpar elemente și formulări noi, cu veleități pentru accente expresioniste. În tot ceea ce ne oferă, după o muncă intensă, plină de migală, exprimă – suflul noii ere, a curentului New Age.

Pentru a înțelege universul semnelor și simbolurilor Șerbanei Drăgoescu trebuie pornit de la unghiul de perspectivă ce ne induce pe retină supreme

înălțimi, sentimentul distanțării dintre cer și pământ și un stâlp de foc pe centru cu care încălzește și învie universul.

Artista a înțeles virtuțile expresive ale compoziției dinamice și de aceea ilustrează specificul universului pornind de la marginile pământului printr-o compoziție energetică care se auto-crează, prin existența atmosferei încremenite și plenitudinea văzduhului. Cu un sensibil simț al culorilor complementare artista transformă suprafața suport într-o orchestrație de tonuri picturale și vibrante acustic, predominant sobre, semn de purificatoare răceală și distanțare.

Culoarea verde, echivalentul neantului, devine pentru artistă elementul dominant în compoziție, alături de relația tonurilor și a semitonurilor cu muzicalitatea lor interioară. Prin contrast, linii roșii sau orange, reflex al unei combustii interioare tensionate, crescând sau descrescând în dimensiune în funcție de apropierea sau depărtarea de noi, sunt direcționate prin convulsii când spiralat și rotunjit, când oblic și paralel, polarizând întreaga energie a compozițiilor.

Printr-o interpretare știută numai de artistă sunt găsite acele combinații ale vocabularului plastic - materie și spațiu - care dau efectul și sugestia de perpetuă mișcare. Prezentarea universului devine un act eliberator, sentiment de participare la propria geneză, prin dilatarea spațiului și vastitatea cosmică – triumful vieții asupra materiei inerte.

Prin această tapiserie artista reușește să ne deschidă sufletul, cu instrumentele semnelor și simbolurilor îndelung căutate și esențializate, asupra unor întrebări fundamentale despre existența umană și a sunetelor ancestrale date de picturalitatea culorii, de extremele ei complementare, roșu – verde.

VINTILĂ MIHĂILESCU tapiserie cu titlul *Victorie*, inv. 210, 245x200 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

Aspectul monumental al femeii în cadrul compoziției simbolizează bucuria și omagierea victoriei, descrisă într-o factură modernă, ordonată pe planuri mari, cu detalieri geometrizate, simple, recognoscibile. Imaginea are o desfășurare spectaculoasă de simboluri și semne, gestică femeii devine un simbol al comunicării și înțelepciunii, al ocrotirii, al mesajului dorit. E accentuată puterea culorilor și oblicitatea liniilor și unghiurilor tocmai pentru a sugera momentul festiv, sărbătoarea, dinamismul.

Imaginea este concepută ca o poveste cu tâlc, cu înțelesuri subtile, ca o mică descriere despre un moment istoric al României. Imaginea simbolică a victoriei comunismului este reprezentată (poate ironic) printr-o femeie – înger. În orice tradiție aripile nu se capătă din senin, pe nemeritate. Ele se cuceresc,

cu prețul unei educații perseverente, făcute cu răbdare și în timp îndelungat, merită în final să dea valoare sufletului.

Femeia ține cu o mână secera și ciocanul, cu cealaltă mână întinsă, ridică o crenguță de laur și un spic de grâu. Spicul de grâu are un rol important în viața omului, atribuindu-i-se originea divină și simbolul fertilității. La români, unde grâul se cultivă de milenii, el e prezentat în toate evenimentele spirituale și materiale ale poporului nostru.

Așa cum în cultura tradițională românească, ramurile verzi de salcie, tei, stejar, fag, măr figurează aproape la toate sărbătorile de înnoire a anului, atât la cele religioase (duminica Floriilor), în cultura europeană crengile de laur sunt făcute coronite și oferite omagial, învingătorilor.

Așa cum sensul gestual al căderii semnifică insuccesul, înfrângerea, catastrofa și moartea, ridicarea în aer a mâinii reprezintă ascensiunea, dorința depășirii calității terestre, o mișcare de sfințenie și de autodepășire, o apropiere de valorile absolute ale cerului. Brațele ridicate înseamnă implorare și deschiderea sufletului. Dacă ciocanul reprezintă în simbolistica masonică, când este ținut în mâna dreaptă, însemnul de comandă, femeia din imagine care îl ține în mâna stângă, îi scade din semnificația imperativului dar atenționează asupra răului abrutizat, îndreptat spre aspecte distructive. Este un fel de exprimare sub acoperire a sentimentelor ascunse ale artistei într-un regim totalitar, de oprimare.

Pătratul și cercul pe care este ilustrată imaginea femeii sunt simbolurile pământului și cerului. Deoarece are patru unghiuri, pătratul semnifică oprirea, fixarea în spațiu și în timp, rezistența și permanența: semnifică protecția. Cercul semnifică ocrotirea, apărarea castității, siguranța și simbolul familiei. Restul compoziției reprezintă peisaj simplificat și personalizat prin flori și tufișuri, crenguțe și plante (ovalizate sau geometrizate), prin dealuri, văi, câmpii, etc.

MARIANA OLOIER – GHIȚĂ tapiserie cu titlul *În mișcare*, inv. 219, 300x120 cm, păr de capră, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1973.

Pe fundalul monocrom, întrerupt de un modul multiplicat, cu diverse dimensiuni, simple și ovalizate, direcționate pe orizontală și verticală, disociind și asociind ordonat întreaga suprafață a lucrării, artista sugerează mișcarea.

Formele alese sunt în sfera realității cunoscute, identificându-se cu forme geometrice prelungi, ovalizate sau rotunjite, care devin importante prin simbolul lor, atrăgând atenția privitorului asupra fuziunii cu o natură tainică. Totul are tentă monocromă, de culoarea materialului suport (firul de păr de capră) punându-se accentul doar pe conturul formelor geometrice și jocul planurilor.

Artista ne impune o atmosferă magică, specifică creației, ilustrând o imagine a unor energii telurice, iar structurile ovalizate ale pământului - repetate și plasate pe verticală în poziții diverse, statice sau dinamice, plutesc în tumultul magmei cu transparențe mișcătoare de mediu ancestral. Vibrațiile de culoare sobră ale fondului, savant îmbinate, dau efecte cromatice de o textură fremătătoare, topită. Sunt plăsmuite parcă dintr-o magmă clocotitoare, pe fundalul unui adânc. Printr-un mecanism mental știut numai de artistă, sunt găsite acele combinații ale vocabularului decorativ - materie și spațiu - care dau efectul și sugestia de extreme. Este o mișcarea perpetuă a tuturor elementelor creației: trecut, prezent, viitor, spre viață, dar și spre moarte, spre dragoste și ură, spre adânc dar și spre suprafață, pe verticală și pe orizontală.

GEORGETA BRĂTESCU tapiserie cu titlul *Statură volantă*, inv. 3, 280x200 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1972.

Tapiseria ei este în primul rând un dialog între linii drepte sau ovalizate, diverse, structurate orizontal, oblic sau vertical, obținute din fir de lână negru sau maron opace, ca voci ale pământului și cerului. Unitatea spațiului și timpului se remarcă prin fundalul roșu, intens colorat și infinit.

Suprafața compozițională prinde viață prin ilustrarea a diverse raporturi extreme, între energia și forța liniilor oblice și blândețea spațiilor deschise la culoare, între energia culorii roșu și sobrietatea negrului, între frumusețea și încărcătura spațiilor gri, vibrante și simplitatea fundalului.

În această lucrare artista a vrut să simplifice totul până la esență, apoi a accentuat diferența dintre expresia încărcăturii estetice decorative și a simplității sugestive a planurilor mari și generoase, în final totul devenind o scriitură modernă. Se remarcă preocuparea de a da formelor și spațiilor o simplitate estetică prin ritmuri liniare ce duc la instaurarea unei atmosfere speciale, sonore. Dacă decorativul pare simplu la prima vedere, el devine complex pe măsură ce parcurgem cu privirea detaliile incluse de artistă pe toată suprafața lucrării, unde totul este volant, în mișcare.

DIANA SCHÖR tapiserie cu titlul *Bogățiile țării*, inv. 23, 140x96 cm, lână, păr de capră, monede, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Artista și-a organizat și elaborat spațiul conform simțirii și meditației sale, printr-o viziune proprie, ce include meditația profundă. Compune un spațiu mic dar monumental, în care apar contururi în unghiuri ascuțite, cu asperități formale, nelăsând nimic să blocheze înlănțuirea scriiturii unei hărți.

Aranjamentul firelor de lână și crearea celei de-a treia dimensiuni (partea superioară și inferioară a lucrării) ne trezesc diverse senzații de spațialitate. Traiectul privirii ne este dirijat de liniile întunecate, oblice și de jocul închis-deschis al suprafețelor. Simplitatea și dezinvoltura liniilor dau vizibilității

spontaneitatea și neprevăzutul. Liniile zigzagate separă un spațiu vibrat, marginal, definit de centrul tapiseriei mai deschis la culoare, simplu și liniștit.

Transformările poetice ale oblicelor, precum și relieful dat de structura firelor de lână îi îmbogățesc înțelesul, transformând-o într-o expresie de trăiri complexe, bune și rele, urmărind să șocheze, să rupă monotonia.

MARIANA IONAȘCU tapiserie cu titlul *Toamnă*, inv. 307, 240x165 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Tapiseria Mariana Ionașcu s-a orientat spre crearea unei compoziții cu textură picturală în care să se poată regăsi ca plasticiană și prin mijlocirea căreia să ne comunice cât mai profund cu puțință, propria vedere și simțire față de lumea pe care se dovedește că o iubește așa de mult. Deschiderea către o lume necunoscută, spre un tărâm plin de forme geometrizzate, viu colorate în violet, roșu, verde, denotă deschiderea către o lume implicit interioară, pentru că o lucrare conține deopotrivă cele două lumi, existentă și imaginară.

Culorile compoziției se manifestă opulent, fără opreliști în degajarea lor dinamică făcând spirălări elegante, zburdând în unduiri grațioase sau valsând mirific. Găsim în această oază, iubirea pentru particularul vieții, frumosul vieții, specificul unei atmosfere spectaculoase. Dialectica detaliu - ansamblu este stăpânită cu o știință intimă, artista asociind pata decorativă de pata picturală contopindu-le în final până la esență.

Lucrarea impresionează mai ales prin picturalitatea ei, prin darurile de culoare cu care ne bucură artista ce știe să sintetizeze cu sentiment și rațiune, să compună și să interpreteze o adevărată tapiserie a iubirii pentru culoare. Realizată într-o astfel de manieră lucrarea devine monumentală prin dimensiune și prin sentimentul emoționant degajat.

BERTA MRAZEC – BENKO tapiserie cu titlul *Germinație*, inv. 204, 225x100 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, an 1974.

Lucrarea tapiserei Berta Mrazec – Benko este o întoarcere către sine și strămoși, pentru a redescoperi jocul, starea de nevinovăție a copilăriei și locul nostru în istoria neamului. Culorile roșu, orange, violet, maron, sienna arsă și ocru galben prin structurarea lor pe fir de lână, seamănă cu o piesă muzicală exuberantă. Este o dezlănțuire de culori pure puse în valoare de nonculori, în care forma are rol de personaj. Prin această lucrare creatoarea ne-a oferit un spațiu al bucuriei, al nonconformismului compozițional, al dinamismului.

Alegerea materialului suport – lâna este ea în sine o metaforă poetică, o subliniere a frumuseții, sensibilității, perisabilității și fragilității vieții. Universul oferit de toate aceste simboluri și semne este ingenios regizat de tapiseră, exprimând propriile tensiuni interioare în culoarea vie, prins parcă într-o

carcasă definitivă, oferindu-ne astfel posibilitatea de a avea și noi emoții estetice.

LUCREȚIA PACEA tapiserie cu titlul *Copac*, inv. 16, 250x190 cm, lână, tehnica de lucru: haute - lisse, sec. XX.

Artista Lucreția Pacea ne creează un univers compozițional luxuriant și parcă rupt de lumea terestră, o ilustrare intimă a copacului, o simfonie a culorilor de toamnă, printr-o tapiserie cu valoare de tablou parietal. Este o viziune sintetică, dar nu mai puțin plastică, unde arborele este prezentat cu rădăcină cu tot. Arborele ocupă un spațiu generos și loc major în compoziție, atrăgând atenția prin crengile asemănătoare unor aripi de fluturi, aflate într-o așezare asimetrică, prin transparențe, dimensiune, culoare și formă. Paleta artistei se dezvoltă în zona griurilor colorate, oferindu-ne o adevărată și elevată pictură. Tehnica picturală se axează pe contrastele dintre transparențele străvezii din fundal amintind de puritatea sedefie a scoicii în alternanță cu griuri sobre, vibrante accentuat.

Comunicarea directă prin simbol, semn și metaforă dă sens compoziției, artista reușind să sporească frumusețea artei decorative și cu generozitate să o reveleze celui care îi privește și îi înțelege opera.

CONCLUZII

Importanța acestei expoziții temporare a fost dată pe de o parte de numele artiștilor decoratori care au semnat lucrările, cât și de capacitatea cu care ei au dat coerență temelor propuse. Exprimarea concisă, riguros susținută descriptiv, pasiunea esenței și a esențialului, ca și interesul constant pentru respectarea regulilor academice, conturează o rară formație clasică, atât din punct de vedere al tehnicii, cât și din punctul de vedere al măiestriei și profesionalismului. Este vorba deci de autenticitatea și profesionalismul lucrărilor în sine pentru că au fost făcute de artiști cunoscători de legi academice învățate în cadrul institutelor de artă. Acestea au atins esența calității, s-au împlinit în sensul că prin osteneală, muncă asiduă și talent, artiștii tapiseri au depășit de multe ori propriul standard uman, atingând în lucrările lor, profunzimi și semnificații subtile sau elevate.

S-a optat pentru această expoziție pentru că tapiseriile reflectă adevăratele valori ale sufletului românesc, precum și *calitatea lor de document al vremii*. Toate simbolurile și semnele întâlnite pe tapiseriile contemporane ne transmit o energie care are un singur fir cu duct continuu din trecut și până la realitatea tangibilă a vremurilor actuale. Astăzi, în condițiile unei vieți în care tehnica, computerul, aparatura digitală au un rol tot mai mare. Astăzi, rezultat al globalizării, prin programele de televizor, ni se propun mereu schimbări în toate domeniile, pe întreg pământul. Fie că e vorba de ambientul intim de casă,

fie de vestimentație, fie de gândire, fie de arhitectură, etc. se întâmplă o uniformizare în toate domeniile. Dacă conștientizăm toate acestea, ne putem contura o impresie despre ceea ce se va întâmpla în arta românească în următoarele decenii ale secolului XXI.

Dacă privim obiectiv realitatea contemporană cel mai bine putem înțelege noua tendință în artă, atunci când intrăm în expoziții actuale de artă plastică sau decorativă, mai ales de expoziții de grup, anuale, bienale sau triennale, poate mai puțin evident la lucrările de artă textilă din cauza materialelor și tehnicii cu posibilități de exprimare oarecum reduse, dar vizibile în pictură și grafică. Creația artistică e exprimată de multe ori prin agresivitate și tristețe, răceală, întunecare, distanțare, frustrări și blazare sau printr-un ignorant și detașat primitivism.

Ritmul trepidant în care se desfășoară viața marilor orașe și a locuitorilor lor arată impactul covârșitor al tehnologiilor de ultimă generație. Românii nu mai au timp pentru propria lor viață, nu mai au liniște și pace sufletească, tradițiile poporului încep să se estompeze și să piardă din semnificație, omenirea îndreptându-se iremediabil spre o lume a calculatorului și a memoriei digitale. Artă secolului XXI ne impune o tapiserie ce devine o lucrare de artă efectuată la computer sau/ și manual.

Atât că poporul român, toată viața lui a fost un popor defensiv, care își urmează un drum al său inconfundabil, propriu, dual, de rezistență și supunere. Așa cum rezistă arborii singuratici pe crestele munților, tot așa românul rezistă identificându-se cu spațiul în care s-a născut, cu casa lui strămoșească, acumulând tot ce poate de la alte popoare, adaptându-se din mers și autohtonizând totul, aspect care de cele mai multe ori îl salvează de la greșeli.

Prin expoziția de față s-a încercat o prezentare RETRO, conturarea unui autentic ambient cultural, atmosfera ultimelor decenii ale secolului XX, o expoziție - remember, făcută în mod clasic pentru public divers.

Prin expoziția temporară de artă „*Tapiseria contemporană românească din colecția de artă a Muzeului Județean Buzău*”, am dorit să ne arătăm admirația pe care o datorăm românului creator de frumos în general și creatorului profesionist de tapiserie în special, celui care duce tradiția poporului nostru prin veacuri, împlinind cu dragoste o tapiserie cu simboluri aferente ce conțin intuitiv sau voit infinite semnificații spirituale și subtilități rafinate ale neamului românesc. Ne-am dorit de asemenea un spațiu spiritual menit să contribuie la delectarea iubitorilor de artă și frumos într-o lume plină de neliniște și tensiune, întrucât tapiseriile oferite publicului bucureștean formează un ansamblu compozițional cromatic și armonios, plin de poezie și încântare.

Expoziția a reprezentat astfel un omagiu adus tuturor artiștilor tapiseri care au creat aceste tapiserii minunate, cu semne și simboluri sugestive ce demonstrează și duc talentul românului peste veacuri, identificându-ne pe noi ca și cultură românească în arealul cultural universal.

PRESENTATION OF THE EXHIBITION OF CONTEMPORARY
ROMANIAN TAPESTRY AT THE PALACE
OF PARLIAMENT IN BUCHAREST

Abstract

This unique exhibition aimed to highlighting the deep inspiration roots which the contemporary Romanian tapestry has in indigenous folk art, having as a landmark the entire collection of decorative art (tapestries and decorative panels) and ethnography (rugs) which the museum currently holds, showing so many similarities and common decorative motifs, similar signs and symbols.

The exhibition was a tribute to all the artists who created these wonderful tapestries, with suggestive signs and symbols that demonstrate and take the Romanian's talent over the centuries, identifying us as Romanian culture in the universal cultural area. This exhibition has been chosen because tapestries reflect the true values of the Romanian soul, *as well as their quality as a contemporary document*. Through the temporary art exhibition "*Contemporary Romanian Tapestry from the art collection of Buzău County Museum*", we wanted to show the admiration we owe to the Romanian creator of beauty and in particular to the professional upholstery designer, who leads our people through centuries of tradition. Through this exhibition we tried a RETRO presentation, the shaping of a genuine cultural environment, the atmosphere of the last decades of the twentieth century, an exhibition – a remember, classically made for diverse audiences.

Carmen Groza, Copac

Cela Neamțu, Colegele

Constanța Crișan, Dimitrie Cantemir

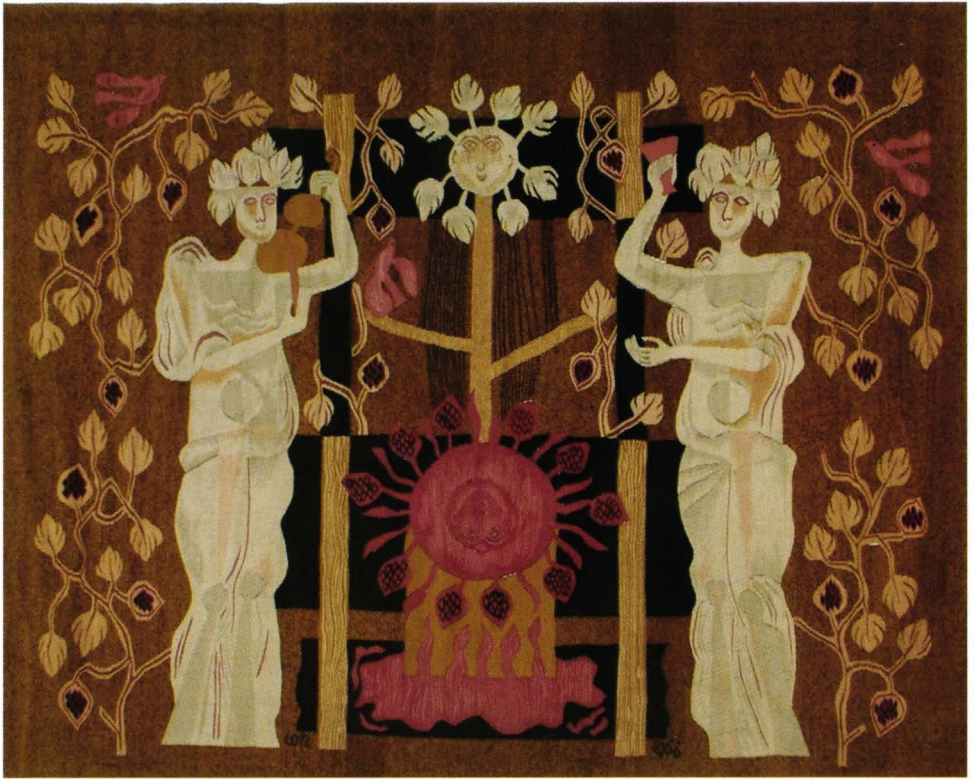

Diana Schor, Bogățiile țării

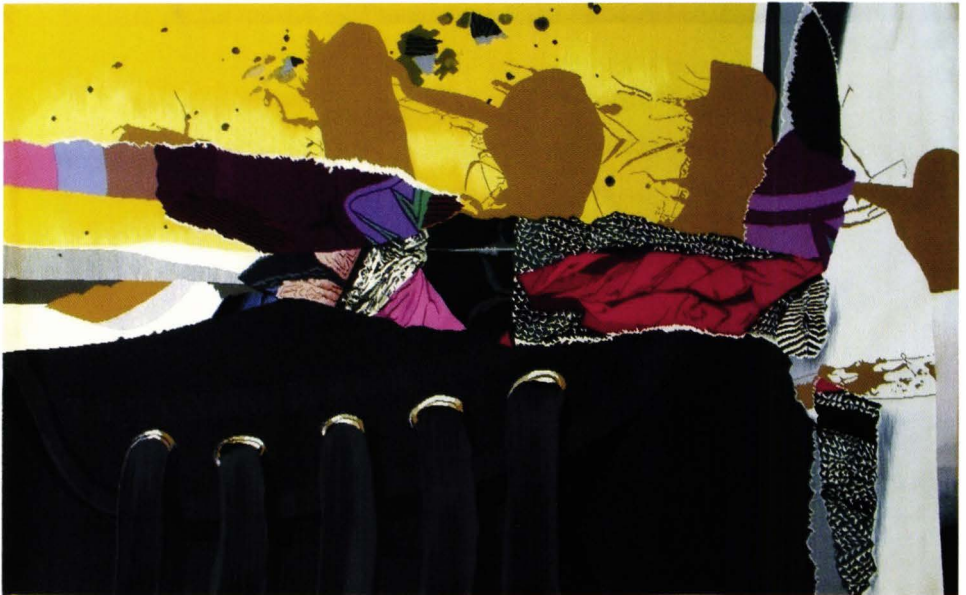
<https://biblioteca-digitala.ro>

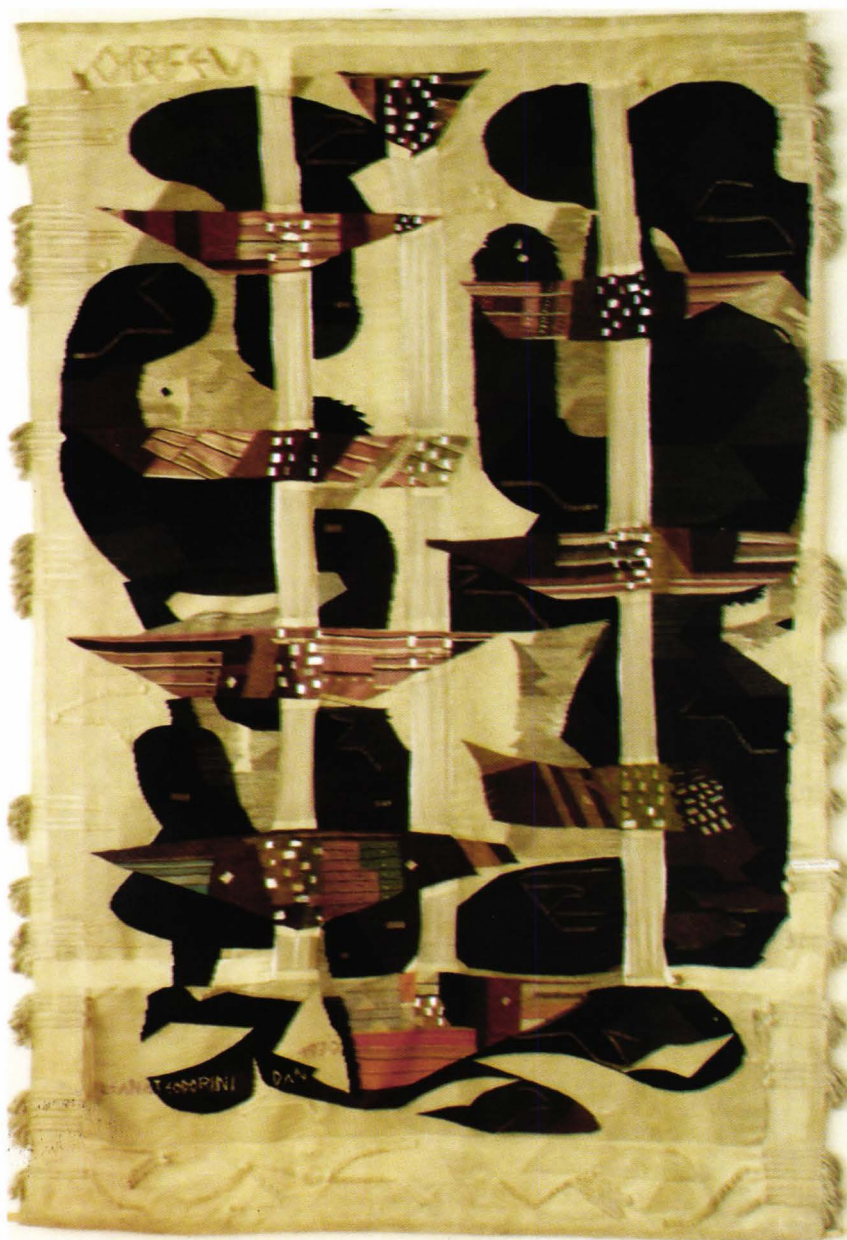
Florin Menzopol, Sărbătoare

Ioana Stendl, Laudă vinului

Carmen Groza, Lumini și umbre

Ileana Teodorini Dan, Orfeu și Euridice

Nicolae Balaș, Decebal

Pacea Lucreția, Copac

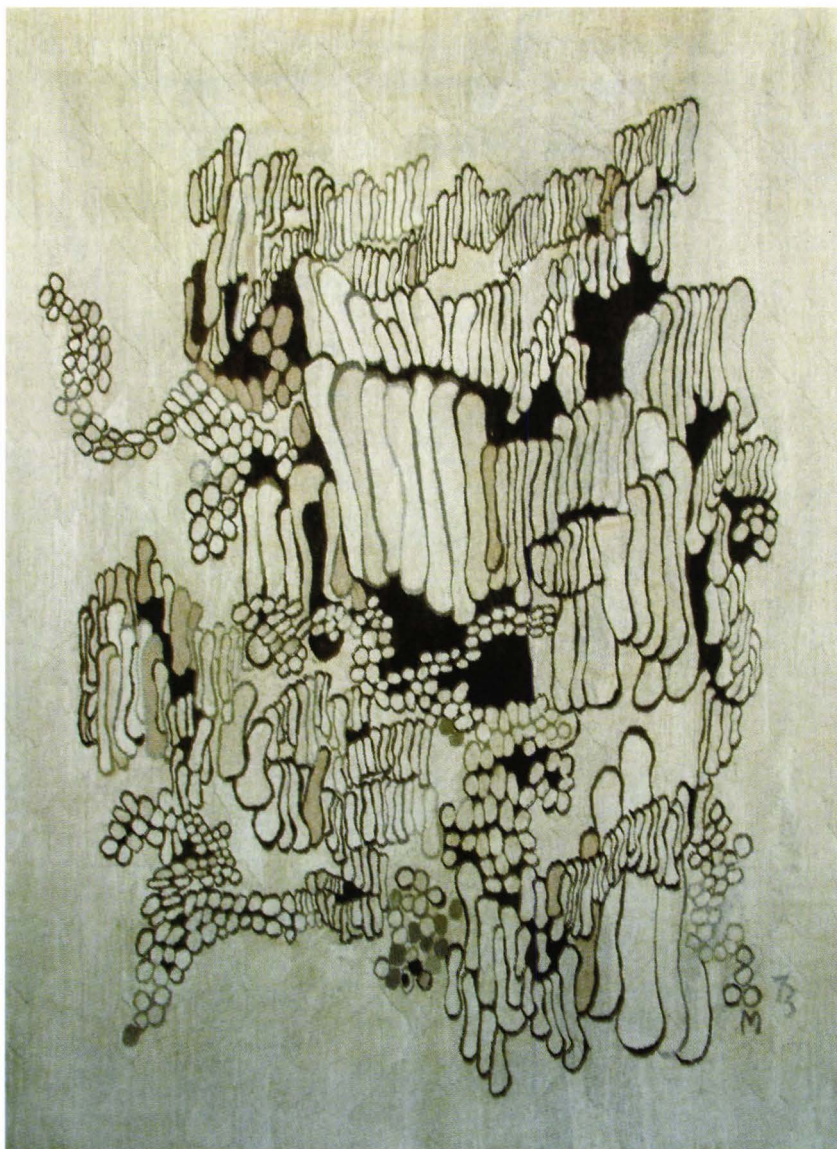
Simona Vasiliu Chintilă, Zmee

Șerbana Drăgoescu, Univers

Victoria Radu, Compoziție

Mariana Oloier Ghiță, În mișcare

Maria Mihalache Blendea, Constantin Blendea, Oamenii Pământului

CULORI ȘI COLORANȚI

Lucia Maria DUMA

Definiția coloranților „materie care are proprietatea de a colora o altă materie, incoloră sau colorată”¹. Coloranții naturali după componența lor sunt: de origine vegetală – din plante, de origine animalieră – din moluște, insecte și coloranții minerali – luturi albe, roșii, oxizi.

Coloranții vegetali sunt culori extrase din plante sau arbori tinctoriali. Ei sunt extrase vegetale din flori, frunze, fructe, scoarță, tulpini sau rădăcini. În secolele trecute unele plante se cultivau special pentru a fi folosite la extragerea coloranților.

Vopsitul este un meșteșug pe care poporul nostru îl cunoaște din cele mai vechi timpuri. Oamenii au folosit coloranți vegetali pentru a-și vopsi fibrele naturale ca: in, cânepă, lână și bumbac din care își făceau îmbrăcămintea și alte obiecte de uz casnic. La început fibrele naturale se foloseau în culoarea naturală, cu trecerea timpului au început să fie vopsite cu ajutorul plantelor. Portul popular a devenit din ce în ce mai frumos, textilele de interior mai diversificate astfel a apărut necesitatea de a folosi mai multe culori, de a căuta noi plante din care să se extragă nuanțe noi sau să combine extractele vegetale între ele. Fiecare femeie își „boia” lucrurile de care avea nevoie. În unele zone din țară existau superstiții legate de momentele când poți vopsi. „Nu se face boire când un mort este în sat, iar dacă gospodina nu știe și află de la cineva, atunci să lase lucrul și apoi să vorbească despre mort, căci altfel mor florile”². Femeile care aveau băieți nu trebuiau să-i certe fiindcă nu mai prindeau bine culorile. Vopsitul se făcea doar când era lună plină. Seara se fierbeau plantele, iar dimineața la răsăritul soarelui se adăugau și firele ca să se vopsească bine să fie „frumoase ca soarele”. În general „vopsitul cu buruieni era treabă femeiească”.

„Când gospodina boește, trebuie să aibă vase curate și să fie și ea

¹ *Dicționar de artă*, Ed. Meridiane, București, 1995, p. 116

² Tudor Pamfilie, Mihai Lupescu, *Cromatica Poporului Român*, Librăriile SOCEC & Comp. C. SFETEĂ, București, 1914, p. 18.

curată. Femeia leneșă, mârșavă la suflet și necurată nu are noroc la boiele...că nu toate muștele fac miere... Apoi femeia care vâpșește trebuie să fie curată; dacă nu-i, nici vâpsitul nu iese bine. Vremea să fie prielnică. Vopsitul să se facă la vremea lui. Vasele în cari se boește trebuiesc să fie curate și bine frecate. Să nu vâpșești roșu unde a fost galben, ori negru, ori verde, ci fiecare boia să aibă vasul curat și nou. Vasele de lemn nu-s așa bune ca cele de aramă spoite, ori de lut smălțuite. Cu ele să nu umble copii. Femeia care boește să fie liniștită și să n-o zăhăească copiii...De aceea boiengețele vechi erau babe sau femei fără copii, stătute, cu răbdare.....femeile lumețe n-au noroc la boit³”.

Vopsitul cu coloranți naturali s-a transmis din generație în generație, păstrându-se astfel secretele acestui meșteșug. În anul 1866, Ion Ionescu de la Brad este primul care privește vopsitul vegetal ca pe o ramură a industriei casnice în lucrarea *Agricultura României*⁴, aflăm astfel că femeile se ocupau cu culesul plantelor și cu vopsitul firelor necesare în gospodărie. Prima lucrare care prezintă pe larg despre acest meșteșug, rețetele vopsirii cu plante și a nuanțelor obținute în diferite zone din țară a fost scrisă în anul 1914 de Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*.

Astăzi acest meșteșug este din ce în ce mai puțin folosit, coloranții de sinteză au luat locul celor vegetali. Trecerea timpului a demonstrat calitățile coloranților vegetali, ei sunt mai rezistenți la lumină decât cei sintetici, sunt compatibili cu fibrele naturale, nu sunt toxici și sunt mai ieftini.

Gama culorilor vegetale era diversă, fiecare culoare fiind obținută într-o multitudine de nuanțe. Erau cunoscute proprietățile fiecărei plante, momentul cel mai bun de recoltare și rețetele de prelucrare. Momentul de recoltare al plantelor este important deoarece unele plante își schimbă calitățile tinctoriale în diferite perioade ale anului, vopsind în culori diferite, tot la fel influențează și modul de uscare al plantelor (la umbră sau la soare, mărunțite sau întregi) sau dacă se întrebuițează plante proaspete sau uscate.

Rețetele păstrate din generație în generație de multe ori sunt complicate. Uneori aceeași culoare o poți obține din plante diferite, dar există și plante din care poți obține culori diferite. De exemplu din ceapă poți obține cel puțin 18 nuanțe. Din cozile verzi se obține culoarea verde, din bulb – culoarea galben și din foile uscate – cafeniu.

Pentru a obține nuanțele dorite trebuiau să țină cont și de calitățile apei și a firelor întrebuițate. Apa trebuia să fie curată, să nu aibă particule de nisip, resturi vegetale. În general se folosea apa de ploaie, de izvor sau se fierbea înainte de a fi folosită. Cantitatea de apă folosită pentru extracția colorantului

³ *Ibidem*, p. 8.

⁴ Muzeul Satului București, Academia de Științe Chișinău, *De la fibră la covor*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 65.

depinde de cantitatea plantelor colorante și a materialelor ce trebuie vopsite. Pentru vopsit trebuie pusă apă cât să le acopere, dacă apa este prea puțină, firele vopsite vor ieși pătate, dacă este prea mult lichid se va folosi prea multe plante, se va face risipă și va dura mai mult timp vopsitul.

Înainte de a fi vopsite firele se făceau sculuri, se spălau ca să se îndepărteze grăsimile din lână și praful. Extracția colorantului din plante se face prin macerare sau decoct.

În vopsitul tradițional mai des se folosește extracția colorantului în apă fierbinte, prin decoct. Astfel, florile, frunzele, fructele, ramurile tinere sau rădăcinile se acoperă cu apă de ploaie fierbinte și se lasă câteva ore pentru extragerea colorantului. În unele cazuri vasul se încălzește până la fierbere și se lasă să se răcească. La extracția unor coloranți este necesar adăugarea unor mordanți. Mordanții sunt substanțe folosite în vopsirea cu coloranți vegetali pentru fixare, pentru insolubilitatea colorantului sau pentru modificări de nuanță⁵. Mordanții se adaugă în procesul de vopsire mai ales pentru rolul lor de a fixa culoarea. Ei pot fi adăugați înainte de vopsire, în timpul vopsirii, după vopsire (se obține o nuanță mai închisă). Nu există un moment clar stabilit de adăugare a mordanților. Mordanții permit obținerea unor culori variate, cresc rezistența coloranților la umiditate și lumină. În funcție de compoziția chimică, mordanții folosiți au fost: minerali – sare, piatră acră (alaun), calaican (substanță cristalină, verde întrebuintată la vopsitul țesăturilor, este un sulfat de fier; denumiri vechi vitriol verde, calacan, galiscău)⁶, piatră vânăată sau naturali – borș, oțet, zer, leșie din cenușă, zeamă de varză⁷. Excesul de mordant asprește firele. După vopsire firele se spală cu apă curată până când se înlătură excesul de colorant. Uscarea se face de preferat la soare pentru a se usca repede, astfel firele vor fi uniform vopsite și culorile vor fi mai aprinse.

Concentrația coloranților naturali este dată de prezența în plante (flori, rădăcini, frunze) a unor componente coloranți, de exemplu alizarina. Alizarina este o substanță colorată extrasă din rădăcinile plantei erbacee numită roibă sau garanță. A fost folosită încă din antichitate⁸. Din aceste rădăcini se extrăgea vopsea de culoare roșu aprins. În funcție de mordantul folosit, alizarina colora în nuanțe de roșu, violet, cafeniu sau negru.

Alte surse de coloranți naturali găsim și în legume și fructe: varza roșie, sfecla roșie, struguri negri, vișine, nuci verzi și în foile de ceapă. În țara noastră se găsesc numeroase plante spontane care conțin substanțe colorante utilizate în

⁵ *Dicționar de artă*, Ed. Meridian, București, 1995, p. 292.

⁶ *Ibidem*, p. 84.

⁷ Muzeul Satului București, *op. cit.* p. 72.

⁸ *Dicționar de artă*, Ed. Meridian, București, 1995, p. 22.

vopsitul fibrelor textile.

Colorantul negru se obține prin fierberea a unui kg. de coajă de stejar în puțină apă. În soluția obținută se introduc firele. Mordant se folosește calaican. Se fierb o oră. O altă metodă de a obține colorantul negru: „se iea coajă de arin și sovârf, uscate și se fierb în leșie iute. În această zeamă se pune și calaican după mărimea vasului. Când apa e fierbinte, se bagă în ea sculele de lână albă ori laie și se lasă acolo până se răcește zeama. Dacă sculele nu s-au înegrit bine, se repetă lucrarea, după ce sculele s-au uscat”⁹. În zona Rm. Sărat se zdrobesc fructele coapte de boz, se fierb, ca mordant se folosește piatra acră. Alte plante din care se pot obține diferite nuanțe de negru sunt: brusture amar (se folosesc frunzele), scoruș (fructe coapte), lemn câinesc (coaja ramurilor), soc (scoarța de soc), nuci verzi (cojile)¹⁰.

Colorantul galben – una din plantele cu conținut ridicat de colorant galben este droghița. Droghița, o mai întâlnim, în funcție de zona geografică și cu denumirile drobușor, drobița, drobsor, boiengioara sau iarba văpsitoare. Droghița se culege când este înflorită „prin postul Sâm-Pietrului. Ea se uscă în pod sau într-o șură la umbră. Dacă se strânge după scuturarea florilor, nu mai este bună....Ea se fierbe în apa de pârâu neîncepută, care este mai moale decât apa de fântână. După ce această plantă a fiert, zeama se scurge într-un vas curat, unde se împietrește cu piatră acră mărunț pisată. În acest lichid se fierb sculele ce trebuiesc boite”¹¹. În unele zone firele nu se fierb în vopsea ci se „zolesc”, se amestecă bine cu apa în care au fiert plantele și se lasă două ore apoi se scot și se pun pentru câteva clipe în leșie, pentru a se obține un galben luminos. În Moldova firele de lână se puneau în borș călduț în care s-a dizolvat piatră acră, timp de o oră. Această operație se mai numește și *împietrirea firelor*. Apoi se scoteau, se uscau și se puneau în „zeamă de droghiță hăcuită, adică într-o apă în care fiersese droghița tăiată mărunțel”¹², unde stăteau la căldură două zile.

Colorantul galben se mai poate obține și din scoarță de măr pădureț, ramuri tinere de salcie, frunze de mestecăn culese toamna, frunze de tutun uscate, flori de rapiță sălbatică, frunze de soc, flori de sunătoare, șofran înflorit, flori de tei. O altă plantă din care se poate extrage colorantul galben este ghiocelul. Florile de ghiocel se fierb timp de 30 minute, se strecoară, se adaugă piatra acră dizolvată, se adaugă firele și se fierb 30 minute, obținându-se culoarea galben pal. Dacă se fierb și frunzele se obține un galben intens.

⁹ Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, *op. cit.*, p. 136.

¹⁰ Gh. Mohan, A. Avram, *Valorificarea resurselor vegetale în gospodărie și în industrie*, Ed. Tehnică, București, 1969, p. 192.

¹¹ Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, *op. cit.*, p. 20.

¹² *Ibidem*, p. 26.

Colorantul albastru – flori de viorele, flori de brândușe de toamnă, flori de liliac, semințe pisate și tulpini de lobodă roșie, frunze de ochiul bouului vânăț.

Colorantul verde – frunze de pelin, flori proaspete de măzăriche, semințe de floarea soarelui.

Colorantul roșu – în zona Rm. Sărat „se culeg, se pisează și se fierb fructele de călin și după ce se capătă zeama roșie, se împietrește cu piatră acră și se bagă firele la împietrit. După aceasta se pisează rădăcină de robie și de brociu, se fierb și după ce zeama li s-a răcorit, în ele se pun firele împietrite”¹³. Alte plante din care se extrage colorantul roșu: cimbrisor (flori proaspete), coada cocoșului (rădăcini uscate), corcoduș negru (fruct copt, decojit), măceș (scoarța ramurilor uscate)¹⁴. Scoarța de prun vopsește firele în roșu palid. Murele, sucul lor, prin fierbere cu soluții acide se obțin nuanțe de roșu, iar din coaja pisată de cireș prin fierbere se obține un colorant care prin fierbere vopsește roșu-cafeniu.

Colorant portocaliu – din frunze, flori și tulpini de rostopască.

Sunt plante din care se pot obține culori diferite în funcție de părțile folosite: astfel colorantul din scumpie vopsește fibrele naturale în nuanțe de negru și galben, din ramurile tăiate mărunț sau din frunzele verzi sau uscate¹⁵. Lemnul câinelui, coaja vopsește în portocaliu, dar clătite firele cu leșie, dă cafeniu. Din fructele verzi se obține un colorant galben, din fructele coapte un colorant verde.

Sunt multe plante în flora spontană cu proprietăți tinctoriale, dar ele nu se foloseau doar la vopsitul fibrelor, coloranții vegetali aveau multiple întrebuințări și în gospodărie. Astfel foloseau șofranul pentru colorarea aluatului pentru cozonaci. Pentru colorarea vinului foloseau dudușele negre pe care le amestecau cu strugurii negrii obținând o culoare mai închisă a vinului. Tot pentru intensificarea culorii vinurilor roșii se foloseau bobitețele negre (fructele) de la lemnul câinesc. Ele se striveau, se lăsau la plămădit o zi și o noapte, se strecura lichidul obținut și se puneau peste vin în butoaie. La fel se proceda și cu bobitețele de soc. Pentru a da vinului „o înfățișare de vechime – culoare galben limonie – se ia câte un pumn de petale de șofran, se leagă într-o batistă și se cufundă într-un litru de apă, unde se lasă să stea 4-5 ore”¹⁶. Soluția astfel obținută se toarnă în vin. Și pentru țuică erau metode de colorare galbenă care lăsau impresia de țuică cu ani vechime. Se foloseau frunze de vâsc

¹³ *Ibidem*, p. 107.

¹⁴ Gh. Mohan, A. Avram, *op. cit.*, p. 193.

¹⁵ *Ibidem*, p. 201.

¹⁶ Tudor Pamfilie, Mihai Lupescu, *op. cit.*, p. 216.

mărunțite, se lăsau la macerat într-o cantitate mică de țuică, o zi și o noapte, se strecurau și lichidul obținut se amesteca cu țuica din butoi. Cu aceeași coloranți folosiți la vopsitul firelor, se vopseau și ouăle pentru sărbătorile de Paște. Ca o curiozitate, existau metode prin care femeile își vopseau părul folosind coloranți vegetali. Își ascundeau firele de păr alb cu ajutorul cojilor verzi de nuc astfel: „se puneau coji de nuc la teasc. Cojile trebuiau să fie proaspete și verzi. Zeama galbenă negrie, care curgea, se înnegrea, după câțva timp. Cu ea se ungeau încărunțiii pe cap. Prin jud. Bacău se ard bețele de busuioc, iar cenușa se amestecă cu undelemn, făcându-se astfel un fel de ir sau alifie cu care se dă părul capului sau sprâncenele”¹⁷.

COLOURS AND DYES

Abstract

Since ancient times people have sought for means to reproduce the colors offered by nature on clothing and decorative items (the fabrics that were used to decorate homes). For centuries there has been a tradition of „dyeing with weeds” practiced especially in rural areas, using spontaneous flora plants that abounded in tinctorial properties. The plants and the recipes used were passed down from generation to generation. The passing of time has proved the strength of vegetable dye colors. The plants with tinctorial properties, the colors and dyes, and the substances that help the fixation of dyes are all subjects of this article.

¹⁷ *Ibidem*, p. 166.

● FATADA WEST SC. 1:200